1

Nick Sava

FIUL LUI DUMNEZEU

Ilustraţia copertei:
Nick Sava - Zburători, acrylic pe carton, 2010

Nick Sava

Fiul lui Dumnezeu

Editura Atheneum - Vancouver
Editura PIM Iaşi

Această carte este una de ficţiune. Personajele sau situaţiile prezentate au tot atât de multa legătură cu realitatea istorică cât oricare altă mărturie, fie ea chiar inspirată de Sfîntul Duh.

Autorul

ISBN

Tipărit în România prin intermediul Editurii PIM, Iaşi, 2015

Cuvînt înainte

Scrierea acestei cărți a fost un proces chinuitor și îndelungat. Prima dată am gîndit la ea prin 1983, un sfert de veac în urmă. De aceea, nu se poate spune că am fost influențat de cărțile despre care se discută astăzi, „***Sîngele Sfînt, Sfîntul Grail***” ale autorilor Baigent, Leigh și Lincoln și nici „***Codul da Vinci***” a lui Dan Brown unde de asemenea apare ideea că Iisus a fost căsătorit cu Maria Ma,gdalena și a avut copii.

De fapt, aceasta este singura idee comună. Nu cred în „*sangreal*”, nici într-o linie de urmași a lui Iisus. Iar dacă ea există, în cei două mii de ani s-a diluat atît de mult încît, poate, există zeci, poate sute de mii de oameni care au o genă măcar comună cu Iisus. Așa cum și între el și David, marele rege evreu, poate tot numai o genă exista – alături de sutele de mii de evrei iudei care puteau spune același lucru. Arborele genealogic este chiar numai atît, un arbore, cu mii de crenguțe. Te poți duce pe ce cracă și crenguță vrei – chiar numai viața, împrejurările politice fac ca una să fie mai importantă decît alta.

Și nici nu cred că acest „secret” a trebuit să fie păzit sute de ani de către mai știu eu ce organizație secretă. Ca să ce? De cine? Autorii pomeniți spun: ca să împiedice problemele pe care Biserica Catolică, papalitatea, le-ar putea avea. Papalitatea și Biserica Catolică au avut parte de multe alte probleme, nu știu

dacă încă una ar fi făcut diferență- În plus, nu prea văd de ce Bisericii Ortodoxe, să zicem, i-ar fi păsat de probemele bisericii rivale. Iar afirmația că descoperirea unui urmaș „autentic" a lui Iisus „ar avea un impact major asupra societății", este o afirmație fără acoperire. Hai să presupunem că „Sophie Neveu" (sau oricine altcineva) s-ar dovedi a fi urmașa lui Iisus. Ce s-ar întîmpla? Ar fi pusă pe vreun tron? Ar fi aleasă președinta vreunui stat? Imperialiștii ar înceta să mai fie imperialiști, bogații să fie bogați? Ne-am iubi ca frații, s-ar converti musulmanii la creștinism? Vom avea mai multă hrană, apă, petrol?...

Astea fiind zise, să vedem de ce am scris cartea. Încă de atunci, împărțit între cititul Bibliei (un unchi, preot, mi-a pus-o în mînă încă din fragedă tinerețe) și educația materialist-atee (nu, ar fi un neadevăr să spun că în societatea comunistă creștinismul ortodox a fost interzis; cum bine știm cu toții; nimeni nu m-ar fi împiedicat să intru în vreo biserică, dacă așa vroiam eu. Nici să devin preot, dacă așa aș fi vrut – și, probabil, aș fi semnat vreun angajament cu securitatea), am început să citesc cu mult mai multă atenție Biblia. Și să-mi pun întrebări, probabil din ce în ce mai „eretice". Nu puteam să iau drept „adevăruri" afirmațiile Bisericii. Nu mă gîndeam atunci la vreo „conspirație" a ei, dar acum cred că a fost, încă de cînd a apărut ca instituție. Iisus nu a vrut o biserică, nu a vrut preoți. Episcopii aveau alt rol la început, și diaconii la fel. „Sfinții" erau alții – sau și cei pe care noi îi numim „sfinți apostoli", dar cuvîntul avea alt înțeles.

Să dau doar un exemplu de astfel întrebări pe care mi le puneam citind textele biblice: învierea lui Lazăr. Nu amintesc aici intepretările, inclusiv simbolice, date de bibliști, vă prezint doar felul în care mă opream la fiecare pasaj și încercam să mi-l explic. De cum am început să-mi pun întrebări, a devenit evident că această „minune" majoră făcută de Iisus, ultima înaintea propriei lui Învieri, apare doar la Ioan. Așa că m-am întrebat: de ce? Cum e posibil ca „sinopticii" care amintesc minuni similare, dar de mai mică importanță, o trec cu vederea? Nu auziseră de ea? Matei nu fusese prezent – dacă autorul evangheliei este într-adevăr ucenicul lui Iisus? (o paranteză: aceleași întrebări se pot pune și în legătură cu „nunta din Cana Galileii", unde transformarea apei în vin a fost, cum notează Ioan, „prima minune a lui Iisus"). Alte întrebăr: cum e posibil ca Iisus să nu fi știut de moartea și înmormântarea lui Lazăr? Întrebarea nu găsește nicicum explicații. Nu numai că Iisus, „dumnezeu", ar fi trebuit să știe ce se întîmpla cu prietenul lui bun chiar în acel moment, dar nici nu avea cînd să se întîmple! Iisus părăsise Bethania pentru a merge la Jerusalim, nu se poate înțelege din Evanghelie că el să fi stat cîteva zile în Orașul Sfînt; oricum, între Bethania și Jerusalim era drum de 6 km, ușor de străbătut de cineva care ar fi vrut să-l anunțe (chiar Maria, Martha...) de boala pe care o contractese subit bunul lui prieten... Nu, Lazăr nu putea sta „patru zile" în mormînt, fără ca Iisus să nu fi știut!

Și apoi, lacrimile lui Iisus. Bibliștii nu pot renunța la acest amănunt, el dovedesc faptul că Iisus era om, simțea durere ca oricare dintre noi la pierderea unui prieten. Așa e – dacă el era om numai. Dar, conform Crezului de la Nicea, el era 100% om și 100% dumnezeu, transsubstanțial cu Dumnezeu Tatăl! Atunci de ce să plîngă, cînd știa că în următorul minut îi va porunci lui Lazăr să iasă din mormânt și acesta va ieși - viu? Era sincer cînd îl plângea? Nu-și cunoștea puterea? (dacă luăm drept istorie învierile precedente prezentate în sinoptice, ar fi trebuit să știe!). Oricît de mult credeam într-o lume spirituală existînd paralele și simultan cu lumea noastră materială, explicațiile bibliștilor (atunci cînd există explicații) nu mă convingeau.

Am început să citesc tot mai multe cărți, comentarii, articole... Sute, mii poate. Atît „ortodoxe" cît și „eretice", și din tot ce am citit am ajuns la concluzia că da, baptiștii au dreptate, trebuie să fac din Iisus un Mesia personal, să am o relație personală cu el. Nu prin intermediul preoților de tot felul. Numai că eu am mers puțin mai departe. Am început să gîndesc la o legătură personală cu Dumnezeu, și asta prin intermediul lui Iisus, a învățăturii lui, așa cum transpare ea direct din Noul Testament și nu din interpretările ulterioare ale comentatorilor creștini – a tradiției.

Și așa cercul s-a închis: am început să gîndesc cum erau „ucenicii" lui Iisus, „sfinții" din coloniile creștine de la începutul mileniului unu, atunci cînd încă nu apăruse „tradiția". Cum îl vedeau ei pe „învățătorul" lor? Cum a fost posibil ca o sectă iudaică, nici măcar cea mai importantă, să devină în timp cea mai puternică credință umană? Cum a reușit „creștinismul

ortodox și catolic” să înlocuiască nu numai religia „sabeanului”, a lui Ioan Botezătorul, ci chiar și pe cea a „nazaritenilor”, a „ebioniților” – de fapt, chiar a lui Iisus fiul lui Iosif, înainte ca Pavel să fi creat „creștinismul”. Cum a fost posibil ca din numeroasele „creștinisme” de atunci, doar unul să devină, pentru o mie cinci sute de ani, singurul „acceptabil”, reușind să stîrpească toate „ereziile”?...

Aceasta a fost marea „Conspirație”. Una mai mică a fost, cred eu – alături de alți autori – cea împotriva elementului feminin. În „revoluția” lui, Iisus a acordat un loc însemnat femeilor. A avut femei alături, ca „ucenici”, însoțitoare, suportere financiar. Ele au avut, pe timpul vieții lui, un rol tot atît de important ca și „apostolii”, Maria chiar mai important (cum rezultă din scrierile apocrife). A fost decizia lui Iisus să facă din ea „Apostolul Apostolilor”. Dar într-o societate profund patriarhală precum era cea iudaică, această tendință a fost curînd înăbușită. Și pentru două mii de ani femeia nu a putut ocupa poziție de preot! Nici chiar astăzi. Asta după ce ea jucase un rol primordial în religiile umane timp de peste 35 de mii de ani!

Nu pot fi sigur că Maria chiar a fost căsătorită cu Iisus. Nu am dovezi. N-am dovezi nici că nu a fost. Din tot ce am citit despre religia și obiceiurile iudeilor de la graniță de eră, mi se pare mai normal ca Iisus să fi fost căsătorit. Nu găsesc ca această posibilitate să-i știrbească din statură. Relația cu o consoartă nu era păcat, iar Iisus era, chiar după afirmațiile bibliștilor creștini, „om sută la sută”. Una din explicațiile date de ei despre venirea lui Iisus Fiul este că Dumnezeu nu ne putea judeca (și Iisus salva) dacă nu ar fi trăit și El viață umană, de „carne”. Dacă e adevărată afirmația lor, cum îl pot vedea pe Iisus lipsit de o relație cu o femeie? Cum ar putea el judeca, dacă nu a născut și crescut copii? Da, le putea știi, dacă a fost dumnezeu - dar tot așa putea știi totul fără a se mai întrupa. Deci, eu cred posibil ca el să fi avut soție – și de ce nu chiar Maria, cea mai apropiată femeie de el?

Nu am vrut să scriu o carte „de istorie”. E tot atît de puțin istorică, precum sunt Evagheliile și cărțile amintite mai sus. Nici de teologie – cum nici cărțile amintite la începutul Cuvîntului nu sunt. Nu am scris să „se creadă”. Este o scriere de ficțiune, care poate nu are mai nimic comun cu realitatea secolului întîi al erei

numite „creștine”. Dar poate că are, interpretarea mea personală poate fi tot atît de adevărată ca și cea din scrierile creștine. Am încercat să mă informez despre cele mai recente descoperiri și interpretări ale perioadei - dar dacă apar totuși anacronisme sau interpretări greșite, îmi asum responsabilitatea asupra lor. Am „recitit” Noul Testament, n-am inventat unele lucruri și nici n-am ascuns altele. De fiecare dată am încercat o interpretare care să nu-mi forțeze „imaginația spirituală”.

Aici trebuie să fac o precizare. Da, cred că există o lume spirituală care ne înconjoară, care ne impregnează. Nu se poate ca toți, milenii după milenii – mai puțin materialiștii – să se fi înșelat. Chiar acum cercetătorii, fizicienii, filosofii, încep să dea un rol tot mai important acestei lumi „spirituale”. Că o numim „dumnezeu” sau „informație”, această entitate există. Numai pe considerente „materialiste” nu se pot explica nici crearea lumii, nici apariția vieții (inclusiv a omului). Oameni nu pot decît să descopere ceva creat de „Cineva” – Cel care a dat și Legile.

Prin această prizmă trebuie priviți oamenii epocii lui Iisus, inclusiv Iisus Nazariteanul. Pentru ei, existența lumii spirituale era tot atît de adevărată ca și cea a lumii materiale. Dumnezeu exista. La fel „îngerii” și „diavolii”, binele și răul, lumina și întunericul... Mesajul lui Iisus era cel de-a-l descoperi pe Dumnezeu, a intra în „împărăția” lui. Și a-L găsi în primul rînd în noi. Tot așa, pentru primii „creștini”, era normal ca Iisus să fi fost capabil să facă „minuni”. Un Fiu al Domnului putea face minuni, așa precum semizeii greci puteau. Corolarul era și el valabil: un om capabil să producă minuni, era „dumnezeu”. Domnul era primul între zei („idoli”), și dacă fiul lui Apollo (Asklepios) era în stare să învie morții, cu atît mai mult era Fiul Domnului!

Acel prim secol nu prezenta o singură Biserică, așa cum încearcă să lase să se înțeleagă Noul Testament și bibliștii ortodocși. Departe de asta! E posibil ca fiecare „colonie” (termenul folosit de mine pentru momentul în care „biserica” nu se numea „biserică”, ci era mai mult o comunitate) să fi avut propriile-și tradiții. E greșit termenul folosit cu obstinență de două mii de ani de Biserică, cel de „erezie” („rătăcire”) pentru ideile și credințele ne-ortodoxe. Procesul nu a decurs prin “separarea” ereziilor de o credință unică, comună, ci invers:

eliminarea ideilor și credințelor care veneau în contradicție cu cele pauline. El a fost primul care a afirmat (Scrisoarea către Galateni) că dacă cineva va aduce o altă evanghelie decât cea dată de el, Pavel, este anatema. El merge chiar mai departe: „dacă eu vă spun altceva decît ce v-am spus înainte, este anatema.” Cu implicația că orice, inclusiv cuvîntul lui Iisus, prezentat de altcineva, care vine în contradicție cu învățătura lui Pavel, trebuie respinsă. Așa s-a ajuns astăzi să se afirme, mai în gluma mai în serios, că dacă Iisus ar apare din nou, probabil o va sfîrși tot pe Cruce. Sau la casa de nebuni. Și printre primii asupritori ai lui se vor arăta în primul rînd creștinii de orice denominație ar fi ei!

Prin asta ajung la scopul final al cărții: să fac un apel la cititori să găsească putere să citească idei care nu sunt „canonice”, „ortodoxe”. Să fie deschiși la nou, la idei noi (care nici măcar nu sunt atît de noi!), să nu respingă o idee doar pentru că ea ar putea supăra un ***establishment***. Nimeni nu este stăpînul adevărului. Dumnezeu este atît de necuprins cu mintea, încît orice am spune despre el, tot parțial și interpretabil ar fi. Nu găsim cuvinte în limbile pămîntene care să acopere integral și simultan toate aspectele Lui. Atîta știu: că „adevărul” susținut de papii „infailibili”, care a dus la ucideri în masă, la cruciade și autodafe-uri, la uciderea „vrăjitoarelor” și evreilor, conlucrarea slugarnică cu Puterea laică, corupția și simonismul, este un „adevăr” care îmi repugnă. Prefer să-mi caut propriul meu adevăr, să recunosc pe Dumnezeu după gena „morală” pe care EL mi-a dat-o și să încerc, pe cît posibil, să trăiesc în această „împărăție” a lui.

De aceea, scrierea mea nu este un manual, un compendiu, un raport, o analiză – ci pur și simplu o căutare. Drumul pe care pornește Marcus Johannes în descifrarea semnificațiilor existenței tatălui său pe care nu l-a cunoscut, Iisus Fiul lui Dumnezeu. Străbătînd acest drum împreună cu el, fără a nega afirmațiile nou-testamentare, putem ajunge la Cunoaștere și, prin ea, mai aproape de Dumnezeul pe care, chiar și inconștienți, îl purtăm în noi.

Nick Sava
Vancouver, 9 Februarie 2008

Capitolul 1

(pe corabie, între Side și Attalyia)

Bătrînul privește cu ochi apoși coasta stîncoasă, cenușiu-cărămizie în lumina palidă a apusului. Valurile se sparg, spulberîndu-se în vînt, de stîncile ce apar, strălucitoare, din apa verzuie, ca niște animale fioroase fără formă. Fuioare de ceață sunt spălate de vîntul care bate, din fericire, dinspre nord-vest, de-a lungul malului. Chiar dacă le bate din față, e semn bun: nu vor fi aruncați pe mal. În cel mai rău caz se vor lăsa mînați de vînt în larg...

Corabia plecase din Seleukeya Pereis, portul Antiocheii. Toamna nu se trecuse încă, dar în acest an vremea pare mai rece decît de obicei, pe aceste locuri alintate de Marea cea Mare. Furtuna rea, cu vînt puternic din față, făcuse corabia să-și caute adăpost în golful larg al Atallyei. Cum furtuna se dezlanțuise tîrziu după ce părăsiseră Anamurul, au fost împinși spre Side. Azi au încercat din nou drumul spre Apus – doar pentru a se vedea împinși încă mai spre nord, spre portul Attalyei. Bine și așa, grabă mare nu e. Mai sunt aproape două luni pînă la Saturnalii...

Toba se aude bătînd înfundat, îndemnînd vîslașii să se opintească în vîsle. Mersul este încet și greoi, deși trirema este una din cele mai rapide modele de vas: împrumutat de la navigatorii de pe coastele Iliriei. Căpitanul Lusius Diomedes, neam de grec ca mai toți căpitanii din flota imperială, s-a

îngrijit să aibă marinari buni pe corabia lui. Majoritatea sunt fie greci, mai ales din insule, fie membri ai unuia din numeroasele popoare ale Asiei Minor. Probabil, nu puțini dintre ei numără printre rudele din generațiile trecute pirați, cei care au pus atît de greu la încercare Roma în ultimii două sute de ani... Este începutul toamnei și schimbarea de vreme i-a surprins pe toți. Fără porunca Augustului, corabia ar fi așteptat liniștită primăvara, adăpostită în Seleucia, sau poate în Alexandria, baza de iernare a flotei. Vina călătoriei acesteia tîrzii este a lui – Ignatius zis și Theophorus, episcopul Antiochiei. Și voința lui Ulpius Trajanus Nervae Filius Deii Augustus Imperator, desigur.

Se zgribulește, adunînd pelerina în jurul trupului cam plinuț. Se simte îmbătrînit – deși abia a trecut pragul celor șase decenii jumătate. Dacă nu cumva părinții lui au încurcat anul nașterii – dar e greu de crezut. Anul în care Yakub cel Just, fratele Domnului, a murit moarte de martir, nu se uită ușor!

Da, e bătrîn. Centurionul legat Tiberius Secundus Sicula, comandantul trupei de legionari care îl însoțește, deși ajuns la vîrsta de lăsare la vatră, pare a-i fi fiu... Aceasta este ultima lui misiune; a refuzat să se reînroleze în funcția de ofițer, sau de instructor. Deși, a mărturisit că îi vine greu să lase Legiunea și pe bătrînul Împărat chiar acum, cînd au încurcături cu parții. După ce legiunile văzuseră cu ochii lor apele golfului perșilor, la vărsarea Tigrului și Eufratului în Mare, fuseseră nevoiți să se retragă, pierzînd mai toate cuceririle ultimilor doi ani de război. Trebuiseră să părăsească și Ctesiphonul, capitala parților, iar la Egreea însuși Augustul fusese rănit. Da, nu era bine... Totul pornise de la răscoala acestor evrei greu de stăpînit. Acum bătrînul Trajanus nu se simte bine, a pornit încet spre Roma. Nici întîlnirea cu bătrînul episcop nu a ajutat...

Ignatius strînge și mai mult în jurul lui pelerina cenușiu-vineție, încercînd să țină umezeala departe de trup. Grea sarcină, nici pelerina nu mai este tînără. L-a însoțit în toate drumurile lui, mai bine de trei decenii. Bisericile vizitate au insistat de multe ori să-i dăruiască o pelerină nouă, demnă de rangul lui – asta pînă au priceput că episcopul nu se desparte nici de pelerină, nici de tașca din piele roasă care nu-i lipsește de pe umăr. De unde să știe ei că le are de la vestitul Joanes din Ephesus, Presbiterul? Ultimul dintre muritorii care îl întîlniseră pe Jesous Domnul în Carne. Da, pelerina și tașca. Și scrisorile...

Pelerina era nou-nouță cînd și-a atîrnat-o pe umeri. Bătrînul zicea că nu mai are nevoie de ea, drumurile lui luaseră sfîrșit. Era de o frumoasă culoare vișinie, cu valuri mătăsoase măslinii sub razele soarelui. În umbra norilor căpăta culoarea vișinei putrede. Și era dublă, bine căptușită cu material gros, gălbui. Îi dădea prestanță și îi îmbrăca bine trupul, care atunci era mai ales vînjos... Nu, nu mai era tînăr nici atunci, împlinise deja trei decenii. Era pe vremea în care august era Domitianus Flavius, fiul lui Vespasianus, fratele celui care distrusese Templul Domnului...

În partea aceasta a corabiei vîntul nu bate chiar atît de tăios. Nu-i de mirare că toți cei ce nu trag la vîsle și se află pe punte s-au adunat aici. Cîteodată căpitanul trece și el, strigînd la marinari și trimițîndu-i să împlinească vreo sarcină ce nu suferă amînare. Ignatius este om al uscatului, deși a călătorit de cîteva ori pe mare, și nu înțelege comenzile. Căpitanul se arată priceput.

Tot pe această parte a punții stau și legionarii de serviciu. Ceilalți sunt adăpostiți sub punte, acolo unde sunt acum și cei doi secretari care-l însoțesc. Probabil îl înjură pentru dorința lui de a sta pe punte – dar nu a mai putut suferi să stea ascuns în cabina mișcătoare, cu mirosuri grele. De cîteva ori simțise că i se face rău... Tot ei aveau sarcina să fie cu ochii după pirați. Mîna augustului îi rărise în această parte a imperiului, dar paza bună trece primejdia rea. Băștinașii satelor de pe coastă erau oricînd gata să pună ghiara pe vreo corabie neatentă – mai ales dacă nu rămîneau martori. Și iarăși, greu de crezut că ar fi avut curajul să se dea la o corabie cu însemnele imperiale pe pînză. Acestea se dovedeau nuci greu de spart... Era știut că pe ele se află legionari sau marinari hîrșiți în luptă. Că mulți din ei erau veterani ai luptelor din Dacia și Partia, sau mai nou, ai luptelor cu răsculații evrei din nordul Africii și din Cipru. Poate chiar soldați ai vestitei Legiuni Italica, fala imperiului.

Așa cum sunt și legionarii de pe triremă, aflați sub mîna centurionului legat Tiberius Sicula. Majoritatea sunt tineri, nu luptaseră în Dacia, dar veterani deja în urma războiului cu parții și cu evreii. Nu puțini luptaseră în Eghipt, unde se spune că peste jumătate de milion de evrei fuseseră uciși! Deși se

cutremura de groază și scîrbă, încerca să găsească vorbe de alinare acestor copii. Nu e ușor, la vîrsta lor, să vezi sute de mii de oameni uciși... Hei, rea e viața în umbra lui Satan! Cu ajutorul Sfîntului Duh, poate cîțiva din ei își vor găsi liniștea și speranța acceptîndu-l pe Jesous drept Mîntuitor și Stăpîn. Este posibil, sufletul lor este deschis blîndeții acum, iar centurionul nu se împotrivește – deși, el nu pare pregătit încă pentru a face pasul ce duce spre viața veșnică...

Se zgribulește de frig din nou, bîntuit de frisoane, împroșcat de o pală de stropi de apă rece, sărată. Numai de nu s-ar îmbolnăvi. Drumul pînă la Roma nu va dura mai mult de două săptămîni, cu voia lui Dumnezeu, și are atîtea de făcut. Va încerca să lase biserica în bună rînduială, deși își simte inima grea. Pericolul nu vine din partea gentililor – ei sunt mulți și munca de a-i aduce sub lumina Sfîntului Duh va dura vieți după vieți. Biserica crește an de an, ceas de ceas! Dar mulți dintre frați se lasă atrași de profeți mincinoși. Corupția gnostică, legată de tradiția greacă de a filosofa, e tot mai puternică. Iar erezia docetistă, care pe timpul Presbiterului abia își ridica de la pămînt capul ca o aspidă, acum cuprinde biserici întregi! El e bătrîn și în pragul morții, nu va putea vizita bisericile împrăștiate prin Asia Minor, Macedonia, Grecia... dar va trimite scrisori către ele, așa cum a făcut Clemens, cel care a încercat să aducă supremația coloniei din Roma asupra celorlalte colonii. Nu e în tradiție să fie așa, dar poate e mai bine. Unită sub un singur cap lumesc, reprezentant al Domnului pe pămînt, poate că Biserica va fi mai puternică. Trupul nu are nevoie decît de un cap!

Și așa cum a făcut Joanes. Puterea scrisorilor e mare și e bine să știi să o încredințezi pergamentului. Și ce încredințezi. Moștenirea lăsată poate fi bună sau rea. Cît a fost tînăr, s-a bucurat de aceste scrisori. I-au luminat inima și mintea ani de-a rîndul, dar apropierea clipei de pe urmă îi umple sufletul de teamă și întrebări. Ce va face cu această moștenire? Ce moștenire va lăsa el însuși? Cum îl va judeca viitorimea?

- Nu-ți face griji, bătrîne, îi zise Sicula apropiindu-se, parcă răspunzîndu-i la întrebări. Platoșa din piele bătută cu piese de metal scîrțîie la fiecare mișcare. Pelerina roșu-vișinie îi acoperă umerii largi și brațele goale, puternice. Sabia atîrnă dreaptă pe piciorul drept, dovedindu-l a fi stîngaci. Soldat periculos cel ce știe lovi din partea nepăzită de scut – poate asta l-a și ajutat să crească în funcții și să supraviețuiască atîtor campanii. Și faptul că în primul război dacic și-a salvat tovarășii din decurie de la moarte sigură, cîștigînd o coroană de virtute. Și priceperea în a conduce trupa proprie, dovedită în al doilea război... Acum este ordo, centurionul primei centurii, al doilea în conducerea legiunii după tribuni. Vestita Legiune Italica – legiunea de inimă a patru împărați!

- Nu-mi fac. Am început să cunosc priceperea căpitanului. Iar soarta ne este în mîna Domnului.

- De ce încredințezi atît de multe sarcini zeului tău? Ce este rău în a o lăsa pe zeița Fortuna să se îngrijească ea de soarta noastră? Este femeie – îi făcu semn cu ochiul, vesel. Zic unii că femeile sunt mai miloase. Uneori au dreptate...

La început s-a mirat de modul diferit al centurionului de a se purta cu el. Cei mai mulți romani dovedeau dispreț față de cei ce nu erau cetățeni ai Romei. Mai ales legionarii – aproape tot atît de orgolioși ca și senatorii. Pater conscripti... Nu întîlnise decît un senator, dar legionari întîlnise destui. Mai ales de cînd legiunea Flamina staționa la Antiochia, dovedind prin aceasta importanța sporită acordată orașului în timpul acestui război.

- Ce nevoie are de ajutor un Dumnezeu Atotputernic? răspunse printr-o întrebare, așa cum făcea de multe ori cînd discuția dintre cei doi aluneca pe tărîm filosofic. Știa că lui Sicula îi plăceau sofiștii greci, că era un admirator al lui Socrates și Platon. Și prin aceasta, centurionul se deosebea de ceilalți legionari. Cei mai mulți îl loveau peste gură cu palma lor aspră, de cîte ori pomenea de zeul lui necunoscut, prin care îl supărase într-atît pe Divus Trajanus Augustus. Nu o făceau cu răutate, ci ca un om care lovește un animal care nu respectă poruncile. Sicula dovedea nu numai minte ageră, ci și o brumă de educație. Rămăsese uimit să afle că în legătura voluminoasă ce reprezenta bagajul normal al unui legionar, pe lîngă lucrurile minim necesare, acesta avea mai multe suluri.

- Ce nevoie are Prefectul să șteargă la fund un legionar? întrebă Sicula la rîndul lui, rînjind vesel. Sau să dea poruncă netrebnicului de Mardonus să-și curețe sulița? Nici măcar eu nu trebuie să-mi bat capul cu asta, este destul să fac un semn cu degetul decurionului și acesta știe ce are de făcut. Să însemne

asta că Prefectul nu este Atotputernic în glorioasa noastră legiune?

- Este prefectul atotștiutor? Sau chiar tu, mărite Centurion, iartă-mi necuviința? Și puteți voi fi simultan în toate locurile unde soldații legiunii își petrec timpul cu folos și fără de folos, comform ordinelor?

- Astea toate să fie atributele zeității tale? De cînd?

- De la începutul Firii, pe care El însuși a creat-o, renunță să răspundă tot printr-o întrebare.

- Dacă e adevărat ce spui, de ce oamenii nu-l cunosc? Cum de s-a arătat numai vouă, și asta nu de mult timp?

- Oamenii îl cunosc, centurioane. Îl cunosc de la început – numai că mintea noastră este prea limitată să-L cuprindă. Este Etern și Nelimitat, ca întreaga lume care ne înconjoară, ca întreaga istorie de cînd s-a aprins prima stea. Timpul scurs de la Întemeierea Cetății Eterne este cît o clipă pentru El, iar întregul pămînt, cu Ocean cu tot și toate cerurile împreună, încap sub amprenta degetului lui mic... Cum l-am fi putut cuprinde? Nu a fost mai ușor să numim zei pentru fiecare aspect, pentru fiecare acțiune?

Sicula își frecă gînditor obrazul, pe care firele de păr se aspriseră. Ca mai toți romanii, centurionul își lăsa în fiecare dimineață timp să-și radă cu grijă barba. Considerau că barba este semn de barbarism... Doar Hadrianus, vărul Augustului – și, probabil, urmașul lui la funcția supremă în Imperiu -, se purta cu barbă, spre mirarea tuturor. Avea poate un semn pe obraz pe care căuta să-l ascundă. Ca puțini alți romani, Sicula își lăsa timp în fiecare dimineață să se îmbăieze – legat cu o funie, se arunca în apa rece a mării și înota viguros pînă cînd răceala îi înțepenea trupul, moment în care doi soldați îl săltau pe punte, cu pielea vînătă de frig.

- Cum s-ar zice, Dumnezeu este ca Legiunea Italica. Noi privim legiunea mărșăluind și vedem șase mii de soldați, împărțiți pe cohorte, pe centurii, cu ofițerii și stindardele în fruntea lor, cu trupele de cavalerie pe laturi, cu aliații și trenurile de provizii, mașinile de asediu, chiar și prostituatele, la urmă... Numai voi vedeți un corp de oaste întreg, indivizibil...

- Cam așa, răspunse episcopul, uimit de imaginea plastică găsită de centurion. Mai mult, acolo unde unii văd legiuni, cohorte, centurii... o întreagă oaste – noi vedem întreaga putere a Romei pornită să-i zdrobească pe daci sau pe parți! Cînd pricepi să privești, nu te mai pierzi în detalii. Nu pierzi din vedere pădurea din cauza copacilor... Cînd începi să înțelegi, rămîi uimit în fața măreției și atot-puterniciei lui Dumnezeu!

- Și unde este locul lui Divus Ulpius Trajanus Augustus în această măreție?

Bătrînul știa că începe să pășească pe teren minat. Centurionul era ferm devotat Augustului. Oricît de prietenos se arăta, nu putea accepta lipsa de respect față de împărat.

- Dumnezeu i-a dat puterea, îndrăzni totuși. Așa cum i-a dat-o lui Julius Caesar, lui Octavianus Augustus, lui Vespasianus... Tot el le-a dat-o lui Caligula, Nero, Galba, Domitianus... aminti el și augușții mai puțin merituoși. Și o va mai da și altor auguști, căci doar el este etern!

Sicula îl privi încruntat, dar nu îl lovi. În schimb, întrebă:

- Și Roma eternă?

- Cum poate fi etern ceva căruia i se știe momentul începutului? Înaintea romanilor au fost italii. Și troienii – dacă luăm de bune cele scrise de Vergilius. Și înaintea acestora? Se zice că egiptenii aveau regi acum mai bine de trei mii de ani. Și haldeii, ce au trăit pe pămînturile stăpînite acum de parți, au avut cetăți acum mai bine de patru mii de ani... De perși ai auzit, aveau un imperiu mai întins decît cel ce este acum sub Pax Romana, și a venit un tînăr fără barbă și l–a cucerit în cîțiva ani...

Sicula auzise și el de Alexandros Macedoneanul, cel asemeni zeilor.

- Deci, Roma astăzi este și mîine poate nu va mai fi...

- Asta este în mîna lui Dumnezeu. El a ridicat pe mulți doar pentru a-i prăbuși mai tîrziu...

- De ce? De ce ridică un neam deasupra altora doar pentru a-l arunca la pămînt cînd nu mai are trebuință de el?

- Se zice că Dumnezeu a creat lumea pentru bucuria oamenilor. Dar a cerut un singur lucru de la ei: să fie umili. Să-l iubească și să se închine Lui. Dar oamenii s-au răzvrătit mereu. Și-au pus în locul Lui propriile lor pofte. Și atunci Dumnezeu i-a pedepsit. Numai că, în mînia Lui, pedeapsa era întotdeauna groaznică. Atunci a început să folosească un neam

ca să pedepsească pe altul. Așa a ajuns acum să-i folosească pe romani...

- Fără ca noi să știm? Fără a avea nimic de spus? Fără să știm măcar de acest zeu necunoscut?

- Să spunem că oricum n-ați fi avut nimic de spus. Dumnezeu v-a întărit, v-a dat putere și v-a lăsat să faceți după inima voastră. A știut că așa veți face voia Lui. Ați adus liniște și pace, comerțul nu a fost niciodată atît de înfloritor, viața este mai bună... Dar ați adus și mult rău. Niciodată sclavii nu au fost atît de nenorociți. Mulțime de neamuri au fost stîrpite – poate pentru multele lor păcate.

- Deci, noi suntem doar uneltele zeului tău, deși nu-l recunoaștem. Care este locul vostru, cei ce-l cunoașteți?

- Centurioane, Împărăția lui Dumnezeu este eternă – dar nu este pe această lume. Ea va veni odată și-odată aici – dar numai cei ce respectă pe Domnul și poruncile Lui vor intra în ea.

- Să zicem că noi ne mulțumim cu lumea asta, rînji din nou centurionul.

- Știu, răspunse bătrînul, adunîndu-și pelerina în jurul trupului. Umezeala furtunii începuse să-i înțepenească oasele. Și aș zice că nici nu ar trebui să vă invidiez pentru decizia voastră – dacă nu m-ar durea inima știind că toate mulțimile imperiului vor pieri într-o bună zi. Căci împărăția lui Dumnezeu va veni cu distrugerea lumii păcatului, și doar Drepții vor trăi veșnic să cunoască acea lume a Luminii și Adevărului. Acum o să te rog pe tine, centurioane, să mă păsuiești să mă trag sub punte, în culcușul meu, căci nu mai sunt tînăr și frigul nopții și al furtunii intră grabnic în oasele mele bătrîne. Și ca să-ți răspund la prima ta întrebare, îți spun: nu-mi este teamă, căci scufundarea corabiei mă va duce la sînul Domnului meu, singura dorință fierbinte pe care o am.

- Dacă asta îți e dorința, de ce nu te arunci peste bord? îl opri pentru o clipă din drum Sicula.

- Pentru că Domnul ne-a dat viață, și aceasta este a Lui. Este păcat să o sfîrșim noi. Nu este a noastră decît vremelnic. Și pentru că m-am rugat lui Dumnezeu să-mi dea voie să-mi sfîrșesc viața în colții fiarelor, arătînd Orașului că cel care-L cunoaște nu se duce cu teamă la moarte, ci o întîmpină cu bucurie și speranță. Un om dacă va dori să-mi urmeze învățăturile, un singur om, și sufletul meu se va bucura veșnic la sînul Domnului meu. Să ai o noapte liniștită, centurioane...

*
*   *

Opaițul lumina polița îngustă ce atîrna de peretele încăperii, folosită drept masă. Patul îngust îi folosea și de bancă în fața poliței. În celălalt pat dormeau alături cele două ajutoare care porniseră de bună voie cu el la drum, să-i îngrijească nevoile și să aducă mărturie bisericii despre ultimele lui zile printre oameni și despre martiriul lui în mîna păgînilor. Romanii nu se împotriviseră venirii lor – dar le cerură să-și asigure singuri hrana. Le era recunoscător, fără ei zilele i-ar fi fost grele. Se învățase să fie servit, zecile de ani de cînd era episcop îl dezvățaseră să se ocupe de propriile nevoi mărunte care ne fac viața.

Lîngă poliță era o tipsie cu jar, lucind roșiatic în penumbra încăperii. Aerul era cald, chiar puțin înăbușitor după răceala de pe punte. Lepădă pelerina pe buncherul ce-i servea drept pat și se așeză în fața poliței. Da, discuția religioasă purtată cu Sicula îi încălzise sufletul, dîndu-i liniște și speranță. S-ar bucura dacă drumul spre Roma va fi destul de lung pentru a-i permite convertirea centurionului. Ce dar minunat ar veni de la Domnul!

Își ridică sacul din piele de capră, sac ce-l însoțise în toate drumurile lui, încă din tinerețe. Alături de toiag și pelerină, tașca era obiectul care-l făcea ușor de recunoscut tuturor creștinilor din Siria și Asia Minor, ba chiar din Palestina și Egipt, acolo pe unde îl purtaseră pașii în slujba bisericii. Umblase mult la viața lui, dar încă nu trecuse Helespontul în Europa. O făcea acum, în apusul ei...

Nu avea multe lucruri în sac – nici nu avea nevoie de multe lucruri. Prezbiterii și diaconii se îngrijeau de toate... Bani nu avusese niciodată. Avea însă lucruri mult mai prețioase! O comoară, o comoară pe care puține sinagogi, temple, biblioteci, și chiar persoane particulare o aveau: suluri!

Scoase cu grijă mai întîi cele patru suluri pe care le ținea

deasupra cutiuței. Primul era cel mai nou, nici două decenii. Deși îl citise de multe ori, pergamentul păstra încă mirosul proaspăt de piele fină, de miel, tăbăcită la perfecție. Literele erau caligrafiate cu grijă, cel care-l scrisese își dovedise priceperea. În afară de el, doar Kalimnos, scribul, îl avusese în mînă, atunci cînd îl copiase cu mare grijă. După acest sul mai făcuse cîteva copii, deși munca la o copie lua de fiecare dată cîteva luni. Datorită lui, această carte se răspîndește printre sfinți: cel puțin alte zece biserici sunt în posesia ei! Krokus are în sacul lui trei copii pe care urma să le dea coloniilor din Tralles, Ephesus și Smyrna. Sulul era introdus într-un tub din coajă de cireș. Ajunsese în posesia lui atunci cînd îl vizitase pe Prezbiter ultima dată. Nu era originalul, ci tot o copie. Joanes nu a știut să-i spună cine era autorul – deși auzise pe cîțiva afirmînd că ar fi fost scris de însuși apostolul Mathias, cunoscut unora sub numele de Levi. Bătrînul spusese aceasta rîzînd cu răsul lui adînc și sonor, ce-i dovedea inima bună și largă; un rîs ce-și păstrase toată tinerețea

- Mathias? Pentru că a fost vameș, sau de ce? Hahaha. Se bănuie, deci, că apostolii, în general, nu știau să scrie... așa că nu putea fi decît Levi Vameșul, nu? Un vameș trebuia, desigur, să fi știut... Dar ei nu l-au întîlnit pe Vameș! Nu știa nici el să scrie, nu, ci doar să pună un sigiliu. Și avea minte pentru socoteli, și o memorie ce nu dădea greș atunci cînd era vorba de tranzacții cu bani și lucruri... Știa să scrie cifrele, trecîndu-le cam tremurat și chinuit în cărțile lui... Ca și ceilalți, știa pe de rost multe versete din Lege. Dar nu a scris nici un rînd în întrega lui viață!

- Cine s-o fi scris, atunci? Dovedește o bună cunoaștere a vieții Domnului!

- Așa crezi?

Nu răspunsese atunci, nu poate răspunde nici acum. Doar are scrisorile Prezbiterului în sacul ce nu-l părăsește nici o clipă... Întrebat, n-ar ști ce răspuns să dea. În sinea lui, s-a convins de mult că cel ce a scris acea Mărturie nu l-a întîlnit, probabil, niciodată pe Uns în carne.

Al doilea sul este încă mai rar – deși mult mai vechi. Înaintea apariției Mărturiilor, se putea întîlni în mai multe biserici. Auzise că cea din Thessalonyke mai are o copie, și ar mai fi cîteva în sus pe Nil, în colonia de la Elephantias... Pe cea de la Alexandria o ținuse în mînă chiar el. Cea pe care o purta în sacul de piele era originalul coloniei din Antiocheia. Îl luase și-l făcuse pierdut, acum mai bine de două decenii - atunci cînd Mărturiile începuseră să se împrăștie prin Biserică. Așa cum ceruseră și celorlalți episcopi să o facă, dacă soarta le aducea în mînă vreo copie.

Această Mărturie a Profețiilor nu avea nume. Era scrisă cu o mînă mai puțin pricepută pe foi de papirus încleiate într-un sul lung de mai bine de doi coți. Era una dintre cele mai prețioase comori – deși, uneori, bîntuit de îndoieli, ar fi dat-o focului. Nu, ceea ce era scris pe el, cu litere inegale și chinuite, cu ștersături, nu era deloc o aberație venită de la diavol, ci chiar Cuvîntul lui Dumnezeu, adunat din Scripturi. Cel ce o scrisese nu făcuse altceva decît să pună împreună toate proorocirile despre venirea Unsului, întîlnite în Scripturi – de la primele versete ale Legii pînă la cele mai recente cărți ale proorocilor, ba chiar și în cîteva cărți neacceptate în canon.

De unde atunci teama ce o simțea în fața acestui sul? Eh, dacă cei ce au scris Mărturiile nu ar fi amintit de atîtea ori despre aceste proorociri! Că prea se suprapun mărturile lor cu aceste proorociri; atît de mult, încît un dușman ar putea zice că au rescris pur sși simplu viața Domnului pentru a se potrivi cu ele. Și atunci, care au fost viața și cuvintele Domnului, cu adevărat?

Al treilea sul era tot atît de vechi. Poate chiar mai vechi. Chiar mai subțirel decît cel al Profețiilor, avea adunate în el cuvintele Domnului Jesous, Unsul. Unii creștini afirmau că toate cuvintele Domnului sunt cuprinse aici – dar Ignatius știa că această afirmație nu are acoperire. Nu numai că, dacă s-ar fi adunat toate cuvintele Domnului, s-ar fi umplut o bibliotecă precum cea din Alexandria cu suluri, dar era și greu de crezut un asemenea lucru. Știa el însuși cît vorbește un om într-o zi, nu într-o săptămînă. Dacă ar fi trebuit el însuși să-și noteze seara cuvintele spuse peste zi, nu și le-ar fi amintit. Secretarii lui o fac doar cînd li se dictează… Și nimeni nu susține că în cei trei ani de misiune a Unsului, acesta ar fi ținut alături de el vreun scrib... Cele mai multe cuvinte au început să apară la mulți ani după Patimile Domnului, poate și la două decenii mai tîrziu – ca

această mărturie. Mai văzuse una în Egipt, se zicea că aceea fusese adunată de Dydimus, fratele Unsului... Unele cuvinte erau asemănătoare, dar multe nu semănau deloc. Unele chiar contraziceau zisele cuprinse în sulul lui...

Și-au găsit, totuși, și aceste *glossa* locul în Mărturii. Multe din ele sunt în Mărturia de la Antiochia, ceea ce îi aparține, zisă și „după Mathias”, ca și în Istoria scrisă de Lukanus. Cele cuprinse în Mărturia după Simon Chefa și în cea după Dydimus nu apar aici, dar apar în alte Mărturii... Și aceste ziceri ale Domnului se îmbogățesc în fiecare zi... L-a auzit cu urechile lui pe Domas spunînd într-o predică: „Așa cum zicea Domnul nostru, Jesous Chrestos: Femeia să-și țină locul alături de bărbatul căruia îi aparține.” L-a întrebat: „Unde ai auzit că Domnul ar fi spus așa ceva?” A răspuns liniștit: „Dacă nu a spus-o, a gîndit-o. De unde știm noi ce a gîndit Domnul?”... Nu l-a contrazis. Cine știe dacă nu o fi zis-o, dar nu a fost nimeni care s-o noteze?

Va trebui odată să se facă ordine în aceste mărturii care se bat cap în cap – dar asta va fi misiunea altuia. El mai are doar două: să moară la Roma și să lase biserica în bună rînduială, sub pericolul ereziei doketiștilor...

Al patrulea sul era o copie după Scripturile prorocului Isaiah. O avea de la unul dintre enoriași, al cărui tată fusese copist la mînăstirea esenienilor din pustie. Fugise de acolo înainte de Război și ajunsese pînă la Damasc. Aici, fiul lui se convertise la secta ebioniților, care atunci avea încă legături strînse cu nazorenii – cei ce au devenit apoi „creștini”.

Ce era curios cu acest sul era faptul că avea două foi mai multe decît o altă copie văzută de el. Asta nu-l mai mira: dacă la numai opt decenii de la Patimile Domnului se puteau scrie atîtea întîmplări diferite, de ce nu s-ar adăuga două foi la o carte scrisă cu opt sute de ani înainte? Este totuși un lucru de mirare, tradiția spune că acei copiști din sălbăticie copiau întocmai, fără a adăuga sau șterge o iota măcar...

Aceste ultime trei suluri erau învelite împreună într-o bucată de pînză de material lucios și mătăsos, adus tocmai din îndepărtatul Kitay.

În sfîrșit, pe fundul sacului erau scrisorile. Două erau copii după scrisorile trimise de Apostolul Gentililor, Paulus din Tarsus, către corinteni, una era o copie după scrisoarea episcopală a lui Clement din Roma, iar ultima, o scrisoare primită de la episcopul din Smyrna, în care se vorbește despre o descriere a călătoriilor lui Paulus prin Asia Mică, pusă pe hîrtie de Lukanus, unul din secretarii și însoțitorii apostolului. Ignatius auzise prea bine de acest Lukanus, doar trăise la Antiocheia. Era vorba de fapt de o parte a Istoriei scrise în ultimii lui ani de viață. Copiile i le făcuse același scrib Kalimnos.

Restul scrisorilor erau adăpostite cu grijă într-o cutiuță din lemn frumos mirositor de trandafir. Cutiuța era totuși simplă, și nimeni nu bănuia comoara pe care o adăpostea. De fapt, nimeni nu știa nici măcar despre existența cutiuței, cu atît mai puțin de cea a scrisorilor. Nimeni nu avusese permisiunea, sub amenințarea cu anatema și pedeapsa Sfîntului Duh, să-i atingă traista...

Scrisorile lui Joanes numit și Marcus, prezbiterul coloniei din Ephesus...

Deschise cu grijă cutiuța și luă în mînă primul sul. În lumina pîlpîitoare a opaițului, începu să citească.

Scrisoarea I

(În timpul celui de-al II-lea Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Johanan**, care se mai numește și **Marcus***
din colonia lui Christos dela Ephesus

*Către: **Ignatius** zis și **Theophorus***
binecuvîntat prin grația lui Dumnezeu părintele
Bisericiilui Christos din Antiocheia de pe Orontes,
în numele căruia trimit aceste rînduri.

Numai fericire ție, în numele lui Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor, și al lui Mesia, pe care amîndoi îi iubim.

I

Cînd aud despre tine și despre munca ta în slujba Bisercii și a vieții tale duse în lumina învățăturii venite de la Iisus Mesia, simt inima încălzindu-mi-se ca la aflarea de vești bune despre propriul copil. Și chiar copil al meu te consider, iubite Ignatius, căci în nimeni nu am găsit o mai mare apropiere în spirit și credință ca în tine. Iată, a trecut mai bine de un deceniu de cînd ne-am îmbrățișat cu dragoste de fiu și de părinte ultima dată, dar bucuria să aflu că nu ai uitat pe bătrînul tău prieten și frate întru Christos din Ephesus, mă umple de dulceață.

Bătrînețea se coboară asupra mea ca o haină grea și aspră, și copiii mei din Biserica al cărui Presbiter am devenit vin la mine cu multe întrebări, căutînd înțelepciune și pace pe drumul arătat nouă de cel ce a fost Unsul. Și după întrebările lor îmi dau seama că multe lucruri au fost uitate, și multe lucruri au fost schimbate față de ceea ce a lăsat Iisus drept moștenire. Și nu știu cum să-i îndrept, căci văd că rătăcirea lor nu este aceeași cu a spurcaților Doketiști, care spun că Iisus a fost Dumnezeu care nu a suferit pentru învățăturile lui, ci numai a părut a suferi, mințind atît pe ucigașii lui cît și pe noi, care ne-am pus speranța în Dumnezeu și în Împărăția Lui, a cărui prim cetățean este chiar Mesia! Dar greu îmi este să nu văd că drumul arătat de Iisus și de Apostoli este ca un drum ce se pierde printre răgălii, dacă nu alegem noi pietre ca să îl pavăm.

II

Nici suferințele sufletești nu m-au ferit în acest răstimp, pierzîndu-i pe toți cei dragi mie, rămînînd singur dincolo de vreme, singurul care i-a cunoscut bine pe cei apropiați Unsului - căci dragi i-am fost cu toții -, pe Apostoli, pe Ucenici, pe Paulus și pe primii părinți ai Bisericii noastre care, iată, nu a murit în focul și sîngele care a cuprins țara noastră ci, dimpotrivă, a crescut și s-a întărit, aducînd mai aproape Împărăția lui Dumneze, speranța și liniștea noastră.

Dar pentru că am rămas singur și nu vreau să se piardă tot ceea ce am văzut și cunoscut în viața mea lungă, îngăduie-mi, copilașul meu, să îți povestesc ție ceea ce memoria păstrează încă. Iar ceea ce memoria a uitat, mă uit pe însemnările făcute în tinerețea și maturitatea mea și, prin voia lui Dumnezeu, nu s-au pierdut. Iar atunci cînd nici însemnări nu am la îndemînă, este destul să mă uit pe aceste mărturii apărute de o vreme încoace despre Mesia, Cuvîntul lui și Buna lui Vestire, oricît de departe de adevăr ar fi ele, ca să îmi amintesc cum a fost. Căci pentru copiii lui Dumnezeu ai Bisericii din Ephesus eu am devenit o ființă fabuloasă, mai bătrîn ca timpul, autor de mărturii și apocalipse, ucenic al lui Christos și sfințit înainte de moarte. Dar eu îmi știu slăbiciunile și mă rog tatălui nostru Dumnezeu să fie milos cu mine și să nu mă supună la încercări, căci slab sunt și nu le pot trece – decît cu ajutorul lui și al tatălui

meu, Iisus Unsul Domnului.

III

Tu, fiul meu drag, ești ultimul om care știe că Iisus mi-a fost tată. Mă bucur că această taină, aflată pe timpul vizitei tale la Ephesus și dezvăluită de bătrîna mea mamă, nu ai dat-o de gol printre frații noștri, căci multă pasiune ar fi stîrnit. Pentru că învățăturile lui Paulus sunt din nou la mare preț în lumea noastră tot mai largă, a copiilor lui Christos, iar ele au multe foloase, dar au și scăderi pe care le știi și tu, sau ți le voi dezvălui la timpul lor. Iar pentru că m-ai întrebat în ultima ta scrisoare, trimisă de la Damascus acum mai bine de doi ani, dacă este adevărat ceea ce-ți amintești din discuțiile de la Ephesus, cum că cel pe care îl iubim și-l venerăm sub numele de Mesia a fost tatăl meu de carne, îți răspund: da, el mi-e tată bun, nu numai învățător, preot și profet. Dar mă grăbesc să-ți spun: nu, nu l-am cunoscut în carne și oase, sau, dacă l-am cunoscut, amintirea acelor zile s-a pierdut datorită vîrstei fragede pe care o aveam. Singura amintire care, uneori, îmi luminează mintea, sunt doi ochi mari și blînzi care mă privesc cu dragoste, în timp ce două brațe puternice și agere mă aruncă spre cer, umplîndu-mă de bucurie și de teamă.

Desigur, surorile mele, mai mari în vîrstă decît mine, își amintesc mult mai multe despre el, deși viața tatii nu le-a prilejuit prea multe bucurii împreună. Salomea, sora mea mai mare, avea șapte ani cînd mama m-a adus pe mine pe lume, iar Johanah, sora mea mijlocie, avea patru, așa că-și aminteau uneori destul de bine de ultimele zile ale tatii, înainte ca el să fi murit. Iar eu, care în anul morții tatii am împlinit abia trei ani, nu-mi amintesc mai mult decît ți-am povestit. Mult mai bine îmi amintesc mirosul sărat al mării, țipetele pescărușilor și scîrțîitul catargului, bătăile de tobă care țineau ritmul vîslașilor și strigătele aspre ale căpitanului. Am înțeles mai tîrziu că acea amintire este legată de drumul nostru spre Provincia, locul copilăriei mele.

IV

Tot din acea unică amintire a tatălui meu am învățat – și am crezut cu toată ființa – că el era un om uriaș, care putea să mă azvîrle pînă în cer, și din asta se vede cum scurgerea timpului trage după sine deformarea realității dincolo de recunoaștere. Mai tîrziu aveam să aflu că tata era un om de înălțime medie, abia puțin mai înalt decît mama – pe care ai cunoscut-o, nu era nici ea o femeie prea înaltă. Era însă cu trupul puternic, cu umerii și brațele tari, urmare a meseriei lui de pietrar și lemnar și a muncii pe cîmp, atît pe proprietatea familiei cît și a mînăstirii din care a făcut parte atîția ani. În privința aceasta eu seamăn mai mult cu mama, sunt slăbuț și înalt, cu fața prelungă și măslinie, cu nasul puțin cîrn și ochii verzi. Tata avea nasul cam gros, pornind de sub fruntea puternică, cu sprîncene stufoase deasupra arcadelor puternice. Dar fruntea o avea lată și curată, iar ochii luminoși. Părul puțin creț nu era prea lung pe umeri, nici barba stufoasă nu trecea de deschizătura cămeșii. Avea chipul unui evreu obișnuit – lucru care l-a ajutat nu o dată să scape de dușmanii lui, pierzîndu-se în mulțime.

Tot datorită înfățișării, a glasului blînd și adînc, a vorbei fără înflorituri dar plină de imagini simple, lesne de înțeles de către ascultători, era îndrăgit de oameni. Toți, și fermierii, și servitorii, și negustorii, și păstorii, și pescarii, și oamenii simpli ai Ierusalimul îl considerau unul de-al lor. A fost iubit de farisei, care și ei erau oameni simpli, muncitori, negustori, apropiați de popor – nu ca zadokimii din templu și familiile bogate din marile orașe, care trăiau în lumea lor după obiceiurile împrumutate de la greci și încuviințate de către romani. Știu că aici te uimesc cu ceea ce-ți spun, căci am auzit în ultima vreme vorbe pătimașe la adresa fariseilor, prin care aceștia sunt făcuți dușmani ai lui Iisus. Să știi, copilașul meu, că aceste vorbe s-au scos abia după distrugerea Templului lui Dumnezeu, atunci cînd s-a văzut că, sub influența lor, evreii nu au primit cuvîntul lui Dumnezeu după Vestirea cea Bună, nici nu l-au primit pe Iisus drept Uns. Acum mare dușmănie există între noi și ei, fariseii, și nu cred că această prăpastie între copiii aceluiași Dumnezeu se va închide curînd.

V

Cum ți-am spus, surorile mele l-au cunoscut mult mai bine. Tot nu au stat mai mult alături de el, dar l-au întîlnit de cîteva ori și erau destul de mari ca să-și amintească de tata. Ele au stat

o vreme cu mama la Curtea Femeilor, la marginea Sălbăticiei, jumătatea drumului între Ierusalim și Mînăstire. Tata trecea pe acolo de cîte ori era trimis spre Ierusalim, și nu o dată le lua și pe ele, alături de mama, cu el. Dar de multe ori le lăsa acolo, în îngrijirea surorilor care-și așteptau soții să aibă voie să le viziteze. Mai tîrziu, cînd tata a devenit ucenic al lui Johanan bar Zechariah, mama ne-a luat mai întîi la Bethania, la casa părinților ei, și apoi la Ierusalim, la casa pe care o cumpărase acolo bunicul Eliasar. Acea casă a venit în stăpînirea unchiului Johanan, apoi a ajuns cunoscută printre creștini drept casa Mariei, mama lui Marcus. Adică, a mea. Casa a ars în timpul războiului, nu mai există.

Salomea își amintea bine aceste drumuri cu tata. Tot ea îmi povestea că tata nu s-a bucurat de înțelegerea familiei, care nu vedeau cu ochi buni faptul că el părăsise pe eseeni și se alăturase lui Johanan. Cu atît mai puțin s-au bucurat cînd Iisus l-a părăsit și pe acesta – care începuse să se bucure de respectul mulțimilor – ca să-și facă grupul lui propriu de ucenici, lăsînd treburile familiei fără braț de bărbat, fiind bunica părăsită deja de bunicul meu Yehosef, care murise de cîțiva ani. Unchii mei erau încă tineri, Yaakab era ucenic la eseeni iar Simeon și Jehudah se alăturaseră zeloților, iar bunica Miriam nu mai făcea față să țină singură, cu unchiul Jesse, casa din Bethlehem. Cînd unchiul Yaakab a auzit cuvintele zise de tata mulțimilor, a venit cu mama și frații lui să-l ia dintre ei, zicînd că este bolnav și are nevoie de îngrijire, încercînd astfel să-l scape din mîna mulțimii. Dar tata s-a strecurat în mulțime, profitînd de dezordinea provocată de ei și de țipetele copiilor, și a trecut în Galileea și apoi în Gaulanitis, scăpînd de asupritori.

Își mai amintea ea cum, o dată, pe cînd tata stătea pe Muntele Măslinilor și vorbea ucenicilor despre Împărăție, mama s-a apropiat de grupul lor și noi, copiii, am alergat la el să-l îmbrățișăm. Dar ucenicii au încercat să ne oprească, să nu-l întrerupem pe Rabbuni. Numai că tata s-a ridicat grăbit în picioare și i-a certat, zicînd: „nu opriți copiii să vină la mine căci, adevărat vă spun, numai ei au inima plină de dragoste și nepăcat, așa cum ne cere Tatăl să avem. A lor, urmașii noștri, va fi Împărăția, dacă vom ști să-i învățăm Calea! Lăsați-i să se apropie și învățați de la ei.”

Și își mai amintește Salomea că într-o zi tata a spus una din pildele pentru care era vestit printre evrei în timp ce mă ținea în brațe. Ea nu-și mai amintea cuvintele tatii, dar eu știu ce a zis cu acel prilej, citind ***Sulul cu Învățăturile Unsului***, care circulă printre creștini și din care s-au inspirat și cei ce au scris ***Mărturiile*** despre Uns. Sul pe care l-a scris unchiul Simeon la Kana Galileii.

VI

Eu nu-mi amintesc nimic din toate acestea. Nu-mi amintesc bine nici cum arăta pe atunci mama, care în acei ultimi ani l-a însoțit pe tata în drumurile lui, lăsîndu-mă pe mine în grija bunicii. Uneori îmi amintesc de aceasta, de bunica – dar e posibil ca aceste amintiri să fie amestcate cu cele de mult mai tîrziu, după întoarcerea noastră din Provincia. Bunica Miriam era o femeie îmbătrînită înainte de vreme, poate datorită muncii rămase pe umerii ei. Îngrijea casa în care locuiau frații tatii, care trăiau în Ierusalim atunci – mai puțin Yakub -, alături de nevestele lor. Mai tîrziu, Simeon a plecat în Galilea împreună cu soția și a trăit în casa soției, în Kana Galileii. Și Yehudah a plecat în Galilea, ucenic la un locaș al eseenilor, nu departe de noul Sephoris. Poate de aceea a rămas memoria prin acele locuri precum că tata a trăit o vreme în Galilea: asemănarea celor doi frați era foarte mare: dacă nu-i cunoșteai bine, era greu să spui cine este Yeshua și cine Yehudah. Cînd tata a murit, acest unchi s-a mutat în Syria, apoi în Comagene și la sfîrșit în regatul Parților. Nu mai știu nimic de el de mai bine de patru decenii, o fi murit pe acolo...

Pe ceilalți ucenici, cei pe care Biserica îi numește acum Apostoli, nu îi țin minte. Chipul lor se dizolvă în chipul celor cunoscuți de mine mult mai tîrziu, la întoarcerea noastră în Palestina. Nu, nu au fost doisprezece, ci mult mai mulți – sau mai puțini. Tata nu și-a bătut capul să-și împartă ucenicii în superiori și inferiori, așa cum o făceau eseenii, pentru el toți ucenicii erau egali. Abia după moartea lui, la sfatul Zevedeilor, cei ce au stat mai mult cu Unsul au format Consiliul celor Doisprezece, după modelul acelorași eseeni, condus de trei preoți. Au vrut să fie doisprezece pentru a aminti numărul triburilor lui Yaakab Israel, vrînd ei ca fiecare apostol să fie

trimisul către unul din triburi. Acest lucru nu s-a putut întîmpla, cum bine știi, căci șapte din cele doisprezece triburi au dispărut odată cu Regatul de Nord, urmele lor pierzîndu-se în Răsărit, iar cei ce au rămas amestecîndu-se printre popoarele băștinașe din Canaan și Phenicia și Siria. Singurele triburi în viață acum sunt cele ale lui Judah, Benjamin și Levi... Cel care a încercat totuși să o facă a fost Philipus, care s-a dus la samariteni, zicînd el că aceștia sunt copiii lui Manasseh și Ephraim. Mai tîrziu a plecat în Asia Minor, unde a și murit acum cîțiva ani, la Hierapolisul Paphlagoniei. Iar Simeon a trăit toată viața printre galileeni, copiii lui Zebulun - după zisele lui...

Dar amintirea celor Doisprezece a fost atît de puternică încît și Paulus, care în toată viața lui nu a întîlnit decît cîțiva din ei, amintește într-o scrisoare despre cei Doisprezece! Uneori, dorința de a crede ceva înlocuiește pînă și realitatea...

VII

Mult mai bine îmi amintesc acel drum spre Massilia, după cum ți-am scris mai sus. Și, bineînțeles, anii copilăriei mele în frumoasa Provincie care va rămîne, cît voi trăi, țara mea de inimă. Iubesc și Ephesul, iubesc mai mult Ciprul, în care mi-am petrecut mulți ani fericiți – dar nimic nu iubesc precum iubesc acele locuri din apropierea Arelatei!

Pe corabie eram noi trei copii, cu mama și fratele ei Eliasar, sora ei, mătușa Martha, Josephus, un văr de-al bunicului Eliasar din Bethania, Sarah, o fostă sclavă eliberată de Eliasar - care continua să îngrijească de unchiul, și fiul lui Joseph, Natan. Drumul acesta îl alesesem la sfatul lui Joseph, care hotărîse că în acel loc ne vom pierde urma. Mai era el încredințat că Archelaos, fiul lui Archelaos, pe care îl cunoscuse în tinerețe și cu care păstrase o corespondență de mai bine de trei decenii, îl va ajuta la nevoie. S-a dovedit că a avut dreptate.

De pe corabie noi am coborît la Massilia, un oraș-port mare, locuit mai ales de greci. Orașul este vechi, mai bine de șapte sute de ani vechime, și la un moment dat fusese rivalul Catarginei și al Siracuzei. Corăbiile ei au ieșit în Marea Ocean, dincolo de Coloanele lui Herakles, pînă în Britania și Insulele Cositorului, ba cică pînă spre Nord, spre Ultima Thule, de unde

se aduce elektronul cel auriu. Dar au făcut greșeala că nu au luat seamă la romani, privindu-i cu dispreț, ba chiar au dat ajutor oastei lui Hanibal. Mai tîrziu au făcut o a doua greșeală, lăsînd pe cei din Arelata să-l ajute pe Marius, cînd Dictatorul a dat bătălie cu teutonii pe rîul Rhodanus. Dar cea mai mare greșeală au făcut-o atunci cînd s-au dat de partea Triumvirului Pompeius Magnus, desconsiderîndu-l pe Julius Caesar. Acesta a dovedit că are memorie lungă și nu iartă memoria scurtă a altora, căci el trăise în Galia și Provincia ani mulți, ducînd război cu galii pletoși, ajutîndu-se cu localnicii liguri, dînd privilegii, înființînd colonii și dînd libertăți oamenilor acelor locuri. Așa că răzbunarea lui a fost dură, transformînd Massilia într-un oraș de mîna a doua, ocolit acum și de negustori, și de bani.

De la Massilia am luat un barcaz cu un singur rînd de vîsle, care ne-a dus pe Canalul construit de Agrippa pînă la Arelata. Astfel s-a dovedit că această colonie este oraș port la Marea Interrum și la încrucișare de drumuri comerciale importante, aici întîlnindu-se Via Claudia cu Via Domitia. Tot comerțul dintre Hispania și Germania și dintre Italia și Burdigala, la marginea Oceanului, trece pe aici, îmbogățind orașul și locuitorii lui. Iar atelierele meșteșugărești lucră din plin. Asta am aflat mult mai tîrziu, pe mine mă uimeau porțile mari ale orașului și turnurile înalte și semețe, apeductul cu trei bolți, cele două drumuri pline de călători, Circul și Amphiteatrul, și templele... Nu țineam minte să fi văzut ceva atît de minunat. Acum știu că toate acele construcții împreună nu pot egala clădirea Templului! Așa cum era înainte să fi fost distrus...

Ferma noastră era situată la vreo cinsprezece mile de Colonie, alături de Via Domitia, nu departe de marele fluviu al Rhodanului. Zona era mlăștinoasă și principala muncă a liberților de la ferma noastră a fost aceea să asaneze pămînturile pentru a lărgi proprietatea. ***Villa*** se înălța pe un platou nu foarte înalt, dar plat și aflat suficient de mult deasupra terenului, să nu ne temem nici de cele mai mari inundații La șapte mile spre oraș, pe un alt platou, se afla villa Herodienilor, a lui Archelaos. La acesta venisem noi să cerem ajutor la vreme de nevoie!

Primul lucru pe care l-a făcut mama cînd a primit ferma în posesie a fost să adune pe toți sclavii. De față cu martori, i-a eliberat chiar atunci, rugîndu-i să accepte să se angajeze la

fermă ca liberți, ea fiind femeie necunoscătoare a locului. Mai bine de jumătate au rămas, bucuroși. Ferma nu era mare, avea poate ceva peste cincizeci de iugăre. Mama a dat cîte două iugăre fiecărei familii, urmînd ca ei să plătească taxele cuvenite Romei și să ne dea și nouă o zecime din produse, ceea ce pe acele timpuri era extrem de puțin. Latifundiarii din împrejurimi luau și patruzeci la sută! Chiar și vecinul nostru, Archelaos, lua a șaptea parte. Bineînțeles că Josephus, negustor bătrîn și bogat, care cunoștea valoarea banilor, s-a supărat și s-a luat cu mîinile de cap, încercînd să își smulgă părul rar. I-a zis mamei să-i țină măcar șapte ani, așa cum e porunca Legii, dar mama s-a contrat cu el:

- Care Lege? Ei nu sunt frați cu noi? Cum aș putea să-i țin sclavi?!

- Frați?! a strigat și mai amarnic Josephus, încercînd să-și smulgă și barba. Sunt toți niște goimi, netăiați împrejur. Nici nu au auzit de Domnul, Dumnezeul nostru.

- Or să audă! Legea învățată de la iubitul meu soț zice să ne iubim vecinii ca pe noi înșine. Ei sunt vecinii mei!

Cei ce au rămas ne-au întrebat ce patronimic să își aleagă, așa cum era obiceiul în Imperiul Roman. La asta mama nu a știut ce să răspundă. Noi evreii nu avem un nume de familie, ci doar de trib și de gintă. Doar nu erau să se cheme toți Eliasar, sau, mai rău, Migdol! Așa că le-a spus să-și ia fiecare ce nume vrea, netrebuind să amintească nimănui că sunt liberți. Ei s-au sfătuit ce s-au sfătuit și au hotărît să își ia numele de Marius, în amintirea marelui general roman. Nu știu de ce, acest nume a devenit totuși Marcus. Cu timpul au început să-mi spună „Micul Marcus”; și iată cum eu, sînge din sîngele lui David, am ajuns să am nume de roman!

Villa era modestă. Avea cinci dormitoare în jurul pluviumului și a sălii de banchete – transformată de mama în locul în care ne adunam cu toții în jurul meselor tradiționale, joase, stînd pe perne rotunde. Nu a vrut să adopte obiceiul roman și grec, de a ne ospăta culcați pe divane. Singurul care a suferit puțin din acest motiv a fost Josephus, dar el a plecat în curînd, împreună cu fiul său, mai departe spre Vest. Intenționa să se stabilească la Burdigala, pe malul Oceanului. Mult mai tîrziu am aflat că fiul lui, Natan, a trecut Marea în noua provincie cucerită de Claudius, Britania, și că ar fi murit acolo în timpul răscoalei icenilor.

Într-unul din dormitoare dormeau surorile mele, în altul dormeam eu cu Mama, în al treilea Josephus cu fiul lui – pînă la plecarea lor, în al patrulea, Eliasar cu Sarah, iar în al cincilea Martha. După plecarea lui Josephus, Mama s-a mutat în dormitorul lor. După măritișul mătușii, acel dormitor al ei a rămas gol, în el dormind unii dintre musafirii noștri care veneau la slujba de rugăciune de sîmbătă seara și rămîneau la villa pentru rugăciunea de dimineață. Apoi în el s-a mutat Fiona...

În ***villa*** mai erau o serie de mici încăperi, cărora Mama le dăduse diferite folosiri. Două erau depozite, acolo ne țineam puținele lucruri aduse din Palestina, dar și lucruri de folos cumpărate din piața din Arelata. O altă încăpere Mama o transformase într-un mic loc de memorare a fostului ei soț, în care ținea lucruri care îi aparținuseră acestuia. Cînd am mai crescut, m-am mirat cît de puține lucruri au rămas în urma lui, dar Mama m-a contrazis:

- Fiule, ceea ce a rămas în urma lui Yeshua, tatăl tău, nu poate încăpea în toată lumea asta! Căci el ne-a adus Împărăția lui Dumnezeu, iar aceasta este veșnică și fără hotare, mare cît toată lumea din cer, de pe pămînt și de sub pămînt!

Tot în încăpere ținea cîteva suluri de scripturi vechi, dar și cîteva mai noi, comentarii scrise de unchiul Johanan pe timpul cît a stat la Mînăstire, precum și din cele scrise despre Yeshua și Johanan Sabeanul, cel ce boteza în apa Iordanului! Și o carte cu însemnări de călătorie, pe care a folosit-o unchiul Eliasar în călătoriile lui spre țara Ceylon a Mirodeniilor. Vecinul nostru, Archelaos, a vrut să le cumpere cu greutatea lor în aur cînd le-a văzut, dar Mama a dat doar nepăsătoare din cap.

- Cînd vrei să le citești, să mi le ceri. Ți le dau bucuroasă, dar nu le vînd!

VIII

Cu acest Archelaos mama s-a certat imediat ce a dat ochii cu el. Josephus, care știa ce urma să se întîmple, ieșise pe furiș din încăpere, dar mama nu l-a iertat, cînd a plecat mai departe mai-mai să nu-l îmbrățișeze. Era încredințată că din această învecinare nu putea ieși nimic bun – și s-a văzut că nu s-a

înșelat. Unchiul Eliasar mi-a povestit ce era cu vecinul.

Unchiul era un bun povestitor, avea glas molcom și sfătos, și o memorie cum rar se întîmplă să întîlnești. Semăna în aceasta cu Paulus din Tars. Cred că asta l-a apropiat pe tata de el, devenind buni prieteni pe care doar moartea i-a putut despărți. Și nici ea, pentru că știm prea bine că ne vom întîlni cu toții în bucurie la picioarele Tatălui nostru. Amin!

I-a plăcut să călătorească mult, unchiului Eliasar, să întîlnească oameni, să vorbească cu ei... A avut întotdeauna îndrăzneala să intre în vorbă cu necunoscuții și darul de a-i face să se destăinuie. Dacă era un alt fel de om, ar fi fost o bună iscoadă. Dar nu am cunoscut pe nimeni să iubească atît de mult oamenii, poate doar Tata, după spusele mamei mele. Avea înțelegere față de nevoile și slăbiciunile lor, și i-a iertat chiar și pentru suferințele la care l-au supus.

Mama zicea că Tata era bun, dar după întîlnirea cu Eliasar s-a schimbat și mai mult. Asta l-a și făcut ca mai tîrziu să se rupă de rabbinul lui, Sabeanul, și să pornească pe propria lui Cale.

Îmi povestea unchiul despre locuri minunate văzute de el. A călătorit în slujba bunicului Eliasar, care a făcut negoț cu porumbei la început, din Migdol – sau Magdala, cum îi ziceau grecii -, apoi cu smirnă și alte mirodenii și pietre prețioase și perle, aduse tocmai de dincolo de Hindus, ba chiar din insula Mirodeniilor, Ceylon. De acest negoț se ocupau arabii nabateeni, care țineau geloși secretul legăturilor lor comerciale peste Marea Ocean la Răsărit. Se îmbarcau la gurile Eufratului și călătoreau pe mare vreme de trei luni pînă în țara indilor, și de acolo alte multe luni spre sud, unde soarele nu mai stătea pe cer spre sud, ci spre nord, pînă ajungeau într-un port de unde luau din nou corabie pînă în Insulă. Drumul caravanei dura doi ani dus și întors, și drumul se făcea cu mare pericol și cu multe vămi. De aceea mărfurile aduse de ei erau atît de scumpe.

Primele drumuri ale lui Eliasar-unchiul a fost scurte, pînă la Pera și la Ctesiphon, în împărăția parților, și chiar pînă la Isfahan, la perși. Dar s-a întors cu o soție de la nabateeni și astfel a fost primit în caravana lor. A bătut de trei ori drumul pînă la Ceylon, o dată stînd mai bine de patru ani printre indii, bătînd țara în sus și în jos. Atunci i-a cunoscut și pe oamenii lor sfinți, de la mînăstirile din munții lor și de pe malurile fluviilor lor sfinte. Din acele călătorii s-a întors cu mulți bani, dar și cu mintea luminată și ochii deschiși.

- Să știi, nepoate, mi-a zis el cînd am mai crescut, lumea este așa de mare încît doar Dumnezeu o poate cunoaște pe toată. Numai văzînd-o pe toată îți poți da seama cît de minunată este puterea lui Dumnezeu, cel ce a creat Lumea. Și cît de minunat de bun este El și cît ne iubește, dăruindu-ne nouă toate aceste frumuseți. Noi credem că Israelul este inima acestei lumi, dar Palestina este cît un fir de nisip pe o plajă, comparată cu lumea ce se întinde dincolo de zări. Dar poate că este, poate că Dumnezeu a avut un plan cu acest petec mic de pămînt, făcîndu-l axul întregii lumi, în jurul căruia se rotește istoria întregii omeniri.

Am crezut că pămîntul stăpînit de marele David din vechime a fost cît un imperiu. Dar acesta a fost cît un sat în fața puterii altor împărați haldeeni, asirieni, perși, greci, romani... Dar dincolo de Hindus este o nouă lume, față de care imperiile persane, a Macedoneanului și a Romanilor puse toate împreună ar fi cît o provincie! Iar populația Hindusului este fără număr, cît stelele pe cer! Iar dincolo, mai spre Răsărit, este un alt popor, cu pielea galbenă de data asta, față de care hindușii sunt precum suntem noi față de hinduși...

- Ce fel de oameni sunt acei oameni galbeni? m-am mirat eu. Din ce trib fac ei parte, ai cui fii sunt ei?

- Nu știu, nepoate. Scripturile nu spun nimic despre oamenii aceia. Dacă hindușii or fi din neamul lui Ham, fiind ei mai închiși la piele, unii chiar ca etiopienii, de neamul oamenilor galbeni Torah nu spune nimic. O fi fost vreun urmaș al lui Adam, ajuns cumva într-un loc unde Potopul nu a ajuns să-i înece pe toți... Sau poate Dumnezeu a găsit printre ei un alt om drept ca și Noe, și i-a poruncit să construiască o corabie cu care să-și salveze neamurile. Cine poate ști, nepoate?

Eu ascultam cutremurat poveștile despre acele lumi îndepărtate și despre animale de legendă.

- Oamenii aceia se închină și ei Legii?

- Într-un fel. Respectă Legea – dar nu aduc jertfă de ardere de tot lui Dumnezeu. Nici nu fac legămînt, tăindu-se împrejur. Unii au mai mulți idoli decît avuseseră babilonienii – dar alții

recunosc o divinate fără formă, Atotștiitoare, asemănătoare lui Dumnezeu. Ei cred în nemurirea sufletului – dar într-un fel deosebit, cred că sufletul se naște din nou în alt trup, uneori de animal...

Eram prea mic pentru a înțelege acele cuvinte și unchiul simțea aceasta și schimba vorba, povestindu-mi despre minunății și întîmplări vesele

În timpul celei de-a treia călătorii spre Ceylon, soția lui a murit, în timpul nașterii. Din călătorie el s-a întors după aproape cinci ani, orb și sărac. Tîlharii loviseră caravana și o jefuiseră, lăsînd morții să putrezească în nisipuri. Unchiul a avut viață, a fost numai tăiat în cîteva locuri. Lovitura de sabie la cap l-a lăsat orb. A dat peste el o caravană de nabateeni și l-au luat cu ei pînă în primul oraș, apoi ei au plecat mai departe, spre Hindus. Cerșind și mergînd din loc în loc, Eliasar a ajuns la Pera. Acolo l-au recunoscut cumnații. I-au spus de moartea soției și a pruncului nou-născut. L-au adus la Bethania. De atunci a stat în casa tatălui său, pînă cînd s-a hotărît să ne însoțească în fuga noastră din Palestina.

- Vecinul nostru este din neamul lui Herod, mi-a explicat el. Este chiar nepotul lui, fiul fiului bun, de la a patra soție, Malthace Samariteanca. Tatăl lui fost tetrarh al Iudeii pe vremea cînd eram eu copil, înainte de a se fi născut mama ta. Frate bun de mamă cu Antipas, tetrarhul de Galilea și Perea...

Mama ta are dușmănie împotriva lui numai pentru că este sînge de-a lui Herod, și din cauza unchiului său. Nu cred că are dreptate, fiecare om trebuie judecat după faptele lui.

- Dumnezeu pedepsește greșelile părinților în copii pînă la șaptea spiță, mi-am arătat eu cunoștințele din Cartea Legii.

- Așa, așa, a rîs unchiul meu. Numai că noi nu suntem Dumnezeu, nepoate! Iar cumnatul meu Yeshua ne-a deschis ochii la adevărata poruncă: trebuie să ne iertăm chiar și dușmanii care ne fac rău, dacă vrem ca Tatăl din cer să ne ierte pe noi. Căci ce merit este să-ți ierți rudele iubite? Așa că e bine să ne judecăm vecinul doar pentru păcatele lui – dacă nu suntem în stare să-l iertăm.

Așa am ajuns să înțeleg prima discuție care a avut loc între mama și Archelaos bar Archelaos, chiar în seara sosirii noastre la noul cămin. Cum a intrat în *villa* acestuia, mama a avut cuvinte grele împotriva lui, spre mirarea acestuia.

- Ce ai cu mine, femeie? Nici nu știu dacă te născuseși cînd noi am fost exilați din Palestina...

- M-am născut la un an după ce Judeea a devenit provincie.

- Vezi? Deci, ce știi tu despre ce s-a întîmplat atunci?

- Mi-a povestit tata.

- Și el ce știe? Nu mă mir că imaginea tatălui meu a fost mînjită în Judeea, toți și-au dat mîna ca să-l înlăture. Dar cu mine ce ai?

- Dacă era om bun, nu ar fi făcut-o... ocoli mama întrebarea.

- Ce importanță avea ce fel de om a fost tata? Era fiul lui Herod Idumeanul, cu mamă samariteancă! Ce altceva avea importanță pentru căpoșii de evrei? Nu conta că se născuse în Jerusalem, că crescuse în Jerusalem, că făcuse Legămîntul conform Legii, că urma întrutotul Legea. Nici că le apăra privilegiile în fața romanilor. Da, era tînăr și trăise în purpură, nu cunoscuse greutățile vieții și nu era fără de păcat. Dar nu era prost, nici needucat, nici rău la inimă. Trăia în umbra fraților din partea lui Miriam Hasmoneanca, nici nu visa că va ajunge tetrarh... Îi plăceau jocurile în gimnasium – și de ce nu i-ar fi plăcut? Și mie îmi plăceau. Era tînăr și puternic!

I-au scos împotriva lui pe săracii Jerusalemului, gata oricînd de răzmeriță. Acuzația nici nu era adevărată, nu a vrut să pună imaginile zeilor romani în Templu. Pusese pe stadionul din Cesareea – dar acolo nu supăra pe nimeni, evreii nu intrau pe stadion, iar gentililor nu le păsa. Și așa îi împăca și pe sicofanții lui Augustus. Și acum cred că soluția aleasă de tata era cea mai bună.

Dar nu, Marele Preot Joazar vroia altceva! Voia un rege slab la mîna lui, iar el să conducă din umbră Judeea cea mare. Vroia să-l dea pe tata și pe fratele lui Antipas jos, să-l facă pe Philipus, fiul Cleopatrei, rege unic. Și au început să tragă sforile. Au început cu tata, profitînd de faptul că a pus gărzile de împrăștiaseră pe răsculații de la Cesareea, murind cîteva sute dintre ei în răzmeriță. Au trimis scrisori lui Augustus, semnate de toți preoții seduchei și de marile familii eleniste, și au dat vina pe tata pentru răzmerițe și ne-liniști. Au dat mită familiilor de senatori din Roma...

Hahaha, a rîs el fără bucurie. Nu a fost pe voia lor. Vulpea de

Augustus s-a prefăcut că le ascultă plîngerile și... a transformat Judeea în provincie! A trimis procurator, l-a pus în subordinea guvernatorului Siriei, și i-a dat două cohorte întregi să țină liniștea în Judeea. Acesta a făcut recensămîntul populației și a pus statui ale împăratului în forum și pe toate stadioanele... Unchii Antipas și Philippus au fost fericiți că și-au păstrat tetrarhiile, ridicînd și ei peste noapte statui ale împăratului... Dar ei nu trăiau în umbra Templului, nici nu aveau la sînul lor năpîrcile de preoți.

- Nu-i recunoști vină, deci...

- Ce vină? Nici nu a avut vreme să facă rău. Nu, nu a fost Unsul. Nu a ridicat Judeea la luptă împotriva romanilor, a ascultat de poruncile venite de la Roma și le-a urmat – dar ce putea face altceva? Să știi, fetițo, romanii nu sunt răi dacă le asculți poruncile O s-o afli acum, trăind aici, în Provincia... Plătești taxele – care sunt mai mici și mai drepte decît cele cerute de zecile de regișori ai Răsăritului. Chiar și decît cele cerute de regii iudeii din vechime! Ei asigură în schimb Pacea Romană, cu tot ce vine bun de aici: drept la religie, comerț înfloritor, comunicație rapidă... Dar dacă nesocotești porunca lor, mai ales dacă te răzvrătești, pedeapsa este cumplită și grabnică! Cei prinși cu arma în mînă sunt răstigniți, populația este vîndută-n sclavie, orașele sunt distruse... Tata n-a vrut să fac-aceasta poporului nostru, chiar dacă el îl socotea un venetic idumean!

- Uneori este mai bine să mori ca un leu, decît să trăiești ca un cîine...

- Uneori da, rîse el din nou trist. Bărbații pot lua această decizie pentru viața lor, dar bătrînii, copiii, femeile – cei ce vor pieri de foame, sau, mai rău, vor ajunge sclavi, vor fi uciși fără vină, vor fi siluite – nu! El a refuzat să ia o decizie prin care să le pună viața în pericol. Dumnezeu îl va judeca pentru această vină. Eu l-am iertat, deși datorită lui mi-am trăit viața aici, departe de țara pe care ajunsesem să o iubesc ca pe a mea, deși crescusem la Roma...

De la această discuție, atitudinea mamei s-a schimbat. De multe ori mergea la el și stăteau de vorbă. Și el venea deseori la noi la villa. Unchiul Eliasar s-a împrietenit și el cu bătrînul Archelaos. Mi-a zis:

- Exilul i-a făcut bine. L-a schimbat, l-a ajutat să vadă viața reală și să devină mai uman. Este mai evlavios decît mulți evrei cunoscuți de mine. Cine ar fi crezut asta despre un nepot al lui Herod cel Mare. Dar poate și pe Herod îl judecăm cu prea mare asprime. El a făcut ceea ce evreii nu au făcut de la Solomon și Jerubabel încoace: a construit Templul! Să știi, nepoate, că mare este puterea lui Dumnezeu!

IX

Soția lui Archelaos, Aglae pe numele ei, era o femeie liniștită, cam bolnavă și care își arăta vîrsta. Era cu cel puțin o decadă mai în vîrstă decît mama. Era dintr-o familie bogată de evrei eleniști din Jerusalem, rude îndepărtate cu Annas, cel ce a fost Mare Preot. Într-un fel, se bucura de schimbare. Nu numai că în Provincia clima era mai bună, dar aici se bucura de mai multă libertate decît în Jerusalem. Avea pe mînă gospodăria, dar putea să iasă și pe pămînturile fermei, ba chiar să viziteze vecinii și să mergă la Arelata, fără ca Archelaos să strîmbe prea tare din nas. Și ea a început să ne viziteze din cînd în cînd, deși la început nu prea vroia să aibe de-a face cu nazorenii, așa cum era numită secta israeliană după învățăturile lui Yeshua Mesiah. Asta, în limba arameică, cea folosită de mai toți evreii, însemna „cei dedicați". Pentru ea – care ne judeca doar din ce zvonuri ajunseseră pînă în aceste locuri îndepărtate – toți nazorenii erau „ebioniți", adică „săraci". Învățase din familie să se țină departe de săracii evrei... Faptul că noi țineam la cinste acest cuvînt, fiind pronunțat deseori de Unsul în pildele sale, zicînd astfel și noi „fericiți cei săraci, căci ale lor vor fi bogățiile cerului", îi întărea această credință. Nu înțelegea că noi prin „sărăcie" înțelegeam umilință în fața Domnului și renunțarea la fala deșartă. Dar, văzînd că și noi avem o fermă care, prin munca liberților devenea tot mai prosperă, a început să ne accepte așa.

Archelaos avea doi fii și trei fete. Fetele erau deja măritate, plecate după soții lor, și nu le-am întîlnit niciodată. Iar băieții erau plecați la Alexandria Eghiptului pentru educație, la acel moment. Archelaos era un mare admirator al marelui filosof evreu Philon de pe lîngă Marea Bibliotecă din Alexandria,

astfel că nu se uitase la bani cînd își trimisese fiii ca ucenici ai acestuia. La doi ani după sosirea noastră în Provincia, fiul cel mare, Philippus, s-a întors acasă. Deși cupatru ani mai tînăr decît mama, arăta cu cel puțin un deceniu mai bătrîn decît ea. Semăna în acestă privință cu Aglae – doar că era foarte slab și înalt, cu umerii căzuți, părul rărit tare deasupra creștetului – purtînd părul pieptănat spre frunte, să acopere golul. Era mai mult roman decît evreu sau grec, și-și găsi repede prieteni printre romanii din Massilia. S-a însurat cu o văduvă bogată, bătrînă cu mai bine de un deceniu decît el, cu care a avut doi copii. S-a mutat la ea, în Narbona, și nu l-am mai văzut după aceea. Apoi s-a dus la Roma. L-am cunoscut mai tîrziu în Alexandria, unde fusese deportat odată cu alți evrei pe timpul lui Claudius Augustus.

Pe fiul cel mic, Antipater Herodus, l-am întîlnit la Roma și poate va apare în povestirile mele.

X

Singurul motiv de ceartă care mai era între mama și vecinii noștri era modul în care mama procedase cu sclavii. Deși Archelaos respecta Legea, care-i cerea ca la fiecare șapte ani să elibereze sclavii, el avea grijă să-i îndatoreze într-atît în ceilalți ani, încît la împlinirea sorocului aceștia nu aveau altă cale de a-și plăti datoriile decît să se revîndă în sclavie, cu tot cu familiile lor, pe alți șapte ani. Mama și Eliasar îl certau pentru felul în care strîmba Legea lui Dumnezeu, dar el ridica doar din umeri:

- Nu sunt singurul care face aceasta. Aș fi sărac dacă aș elibera sclavii. De aceea, mai toți evreii se ocupă de altceva, mai ales de negustorie, nu de pămînt. Dar eu am fost exilat aici și trebuie să trăiesc cum pot, nu am voie să călătoresc ca negustor în alte părți... Pentru păcatele mele trimit anual un talant de aur la Templu să se facă jertfe de ispășire.

- Vezi, avea dreptate Yeshua să critice acest obicei. Bizuindu-vă pe aceste jertfe, vă permiteți să călcați Legea în fiecare zi a anului! Cum crezi că vede Dumnezeu acest lucru? Cît timp o să vă dea voie să vă cumpărați iertarea pe bani?

- Nu știu, răspundea el rîzînd fără griji. Asta e treaba preoților și scribilor să judece. Eu nu fac decît ce zice Legea, iar Legea

este de la Dumnezeu. Cînd va ieși o nouă Lege, o voi urma pe aceea...

- A ieșit, a adus-o Unsul!

- Asta zici tu, dădea el nepăsător din umeri.

De multe ori aveau ei să țipe unul la altul asupra învățăturilor aduse de Tata. Archelaos nu vroia nicicum să accepte că Yeshua a fost Unsul. Nici măcar că a fost profet de-al lui Dumnezeu.

- Cînd va fi în Cărți, iar acele Cărți acceptate de Templu, voi crede. Am trăit toată viața mea în Legea lăsată nouă de Moshe – acum, aproape de moarte, mi-e de-ajuns. Urmașii mei nu au decît să-și bată capul cu această nouă Lege.

XI

Noi, fără a fi prea deschiși față de ceilalți, ne închinam lui Dumnezeu după obiceiul nazorenilor. În fiecare dimineață, înainte de răsăritul soarelui, ieșeam din ***villa*** și ne așezam la marginea dealului, cu fața spre răsărit. Cînd soarele se ridica deasupra cețurilor din zare, începeam să ne rugăm lui Dumnezeu. O făceam simplu, lăsîndu-ne conduși de mama. După ce cîntam un psalm, ne rugam așa cum o învățase tata că ar trebui făcut cînd te rogi Tatălui. Apoi cîntam din nou un psalm și mergeam să împărtășim masa de dimineață. Fiecare sabath îl serbam cu odihnă și rugăciuni, iar seara ne adunam în jurul mesei unde prăznuiam în amintirea Tatii cu pîine și pește. Eliasar și mama beau cîte un pahar de vin – unchiul chiar două. Cu această ocazie povesteau celor prezenți despre Yeshua și scurta lui viață printre oameni. Deseori le spunea cîte o pildă din cele spuse de Uns ucenicilor săi. Iar mama își cînta bocetul – cel ce în urmă a fost învățat de mai toate femeile creștine și a pătruns în Mărturii.

XII

Primul care ni s-a alăturat la aceste mese de sabath a fost Titus Corbulos, gal de felul lui, un om tăcut și liniștit. Era meseriaș venit din Narbona, care se stabilise în capitala provinciei unde și ucenicise, dintr-un ***opidum*** aflat spre Tolosa. Cînd a devenit calfă, a acceptat chemarea de la Archelaos să se stabilească la ferma acestuia. Aici avea în grijă toate sculele din fier și aramă. Nu numai că le repara pe cele vechi, dar făcea el însuși altele

noi. Îi plăcea să lucreze obiecte mici din metal, împodobite cu volute și cruci, așa cum obișnuiesc celții să facă. Tot el înființase un atelier de ceramică; ardea, ajutat de doi sclavi, obiecte din lut de folos la fermă: oale, blide, căni, ulcioare de tot felul, opaițe... Nu destul de frumoase ca să poată fi exportate, sau chiar vîndute la tîrgul din Arelata, dar de folos oricum.

În această calitate a început să lucreze și pentru ferma noastră, așa cum lucra și pentru alte cîteva ferme din împrejurimi. Așa că începuse să fie binevenit la noi la fermă. Era om liber – de fapt, spre surprinderea noastră, era cetățean roman, familia lui primind cetățenia pe timpul lui Pompeius Magnus odată cu mulți alți locuitori ai provinciei Galia Narbonensis – iar meșteșugul îl ținea liber. Nu făcea mulți bani, dar avea tot ce-i trebuia. Își construise o casă mare, chiar dacă nu o adevărată *villa*, lîngă atelierele lui, aproape de o fîntînă, cam la jumătatea drumului între ferma noastră și cea a lui Archelaos, chiar pe Via Domitia, acolo unde drumul spre ferma vecinului nostru o lua spre est. Ultima dată cînd am trecut pe acolo, acum vreo trei decenii și mai bine, la intersecție apăruse un mic *vicus* cu vreo treizeci de case, înconjurînd atelierele lui, alături de care apăruse și un han. Titus începuse să facă și arme mici, mai ales pumnale.

XIII

Cam atunci am început să vedem că meșterul venea pe la ferma noastră mai ales să se întîlnească cu mătușa Martha. Ea era sora mai mare a mamei. Era văduvă, soțul îi murise de mult, înainte ca mama să se fi măritat. El era negustor nu prea bogat, partener cu bunicul Eliasar. De aceea familia se și mutase din Magdala în Bethania – la noul soț al fiicei mai mari. Deși mai în vîrstă decît ea, mătușa păstra o amintire frumoasă acestui soț al ei de scurtă durată. Nu avuseseră copii, iar cumnații ei erau plecați, trăind în provincia Asia. Cînd el a murit dintr-o boală, ea a rămas singură, îngrijind de gospodărie și de frații mai mici, Maria și Johanan, apoi și de fratele mai mare Eliasar, sosit orb din călătorii.

Nu semăna deloc cu mama. Ea nu a fost niciodată femeie frumoasă. Mică de înălțime, rotundă, negricioasă, cu nasul mare și cîteva fire de păr deasupra buzei, singurele trăsături

frumoase erau ochii mari și limpezi ca de vacă, și gura voluptoasă. Se trecuse puțin și făcuse riduri la colțurile ochilor, dar nu tare. Am observat mai tîrziu că oamenii mai grași nu se trec atît de ușor ca cei uscați... Părul îi surise înainte de vreme, mama zicea că ea o știe dintotdeauna cu părul sur. Ne iubea pe noi, nepoții, ca pe proprii ei copii, iar pe mama o iubea și o respecta, ascultîndu-i și împlinindu-i fără zăbavă toate dorințele. Erau totuși momente cînd o repezea, mai ales atunci cînd mama își băga prea mult nasul în ale gospodăriei. S-a văzut mai tîrziu, cînd mătușa a plecat, că mama nu era o tot atît de bună gospodină ca și mătușa.

Cînd Martha a auzit că mama vrea să plece din Palestina, a spus fără șovăire că o va însoți. Niciodată nu a explicat motivul pentru care a hotărît aceasta. În urma ei, și unchiul Eliasar a hotărît să ne însoțească – poate din teamă că va rămîne fără îngrijirea Marthei, deși Johanan ar fi avut grijă de el alături de Sarah.

XIV

Ea era cea care discuta afacerile fermei. Așa se face că ea a venit mai întîi în contact cu Titus. După o vreme, a început să ia un obiect de fier în mînă și să meargă la atelierul acestuia, stînd cu el la povești, privindu-l cum muncea. Mai în glumă, a pus și ea mîna să facă obiecte din lut, sub supravegherea lui. Era ceva nou, Marthei nu-i plăcea să iasă din casă. O făcea rar, doar pentru a discuta cu liberții de la fermă și pentru a cumpăra cele necesare casei.

Titus era un om de peste patru decenii, văduv și el de mult timp. Spunea că soția îi murise în timpul sarcinii, de aceea și acceptase să plece din Narbona, prea îi aminteau toate de ea și de viața lor împreună. Era înalt și spătos, ca toți galii, cu păr cînepiu și ochii verzi. Era tăcut și aspru, nu prea zîmbea, dar era drept și loial. Poate asta i-a și apropiat pe cei doi.

XV

Titus a fost primul care a observat obiceiurile schimbate de la ferma noastră în ceea ce privea respectarea Legii. Trăind ani de zile alături de ferma lui Archelaos, ajunsese să vadă pe evreii de acolo serbînd sabathul. Ei, ca toți evreii, lăsau lucrul la

căderea serii și nu mai puneau mîna pe nimic pînă în seara de după sabath. În seara zilei a șasea se rugau și țineau împreună masa de „heder” în familie, lăsînd ziua a șaptea pentru odihnă și rugăciuni.

Noi, de Sabath, nu opream cu totul munca, deși o făceam mai mult pe lîngă casă. Liberții, nefiind evrei, nu țineau sabatul, e de fapt munceau toate zilele săptămînii – mai puțin zilele de sărbătoare ale marilor zei respectați de romani. Totuși, evreii ne ocoleau în ziua respectivă. În schimb, în seara zilei aveam de obicei o mică petrecere, un fel de heder, la care mama invita de multe ori străini de familie, liberți de la fermă sau chiar vecini, gentili. Mîncam, jucam, cîntam... Se bea vin și mied, uneori bere, dar nu în cantități mari, doar să mențină veselia mesenilor. Iar în dimineața Zilei Soarelui, ziua Învierii lui Jeshua, ne rugam, iar masa era una de împărtășire și amintire a Unsului, care se jertfise pentru apropierea Împărăției lui Dumnezeu. Asta era, pentru noi, Ziua Domnului, zi sfîntă. Zi de odihnă totală, ca și sabathul evreilor.

La astfel de petreceri venise și Titus de cîteva ori. Trecuseră deja doi ani de cînd ajunsesem noi în Provincia. Într-o seară, Titus s-a ridicat în picioare și a rugat-o, cu voce gîtuită, pe Martha să joace cu el. Spre surprinderea noastră, ea a acceptat și a dansat toată seara cu el, roșie în obraji și cu ochii sclipitori.

De ziua Soarelui, după rugăciune, Titus a venit să ceară de la Eliasar îngăduință de căsătorie cu Martha. Eliasar era singurul din fermă care, din cauza lipsei de vedere, nu știa de dragostea lor. L-a ascultat tăcut, apoi a început să-i pună întrebări despre familie, despre amintirile din copilărie, despre meșteșugul lui, despre zeii la care se închină. Apoi a chemat-o pe Martha și i-a spus de ce venise Titus.

- Nu, nu se poate! a zis ea, roșie în obraz, cu sufletul în gît. Eu am o datorie față de familie, față de tine...

- Tu ai datorie față de Dumnezeu înainte de toate, a oprit-o Eliasar. Recunoscuse emoția din vocea ei. Să știi, Martha, că viața ta a fost singura mea nefericire. Te-ai dedicat familiei și mie toată viața, neglijînd să fii fericită.

- Am fost fericită, alături de voi.

- Noi nu am putut fi fericiți deplin alături de tine. Uneori fericirea noastră a fost piatră de încercare pentru tine. Mai ții minte cum te-ai plîns lui Yeshua că o lasă pe Maria să stea degeaba alături de el, în timp ce tu munceai? Nu te-a bucurat bucuria ei, că-i venise soțul întreg și sănătos de la drum lung și cu pericole, după mai bine de un an printre străini și dușmani.

- Mi-a părut rău pentru acea clipă de gelozie și m-am rugat lui Dumnezeu să mă ierte.

- Știm. De aceea te și iubim atît de mult. Dar înțelege că fericirea noastră nu va fi deplină, dacă tu nu vei fi fericită. Și cum poate fi fericită o femeie, dacă nu alături de soțul și copiii ei?

- Sunt bătrînă...

- Asta întreabă-l pe Titus, a rîs unchiul. El e om încă tînăr, cu multe vise. Nu și-ar vrea o bătrînă de nevastă! Ce zici tu despre el?

- E om bun, șoptise Martha. Muncitor și serios.

- Da. Și e gentil! Să știi, Titus – a întors fața fără vedere spre bărbat – aceasta este singura piedică pe care o simt eu. Avem poruncă de la Dumnezeu să ne ținem neamul. Am fost înconjurați de neamuri străine, cu obiceiuri străine și zei străini. Și mult mai numeroase decît noi, evreii. Fără această poruncă eram de mult topiți între ei. De aceea, numai acel străin care-și lasă obiceiurile și zeii și îl primește pe Domnul Dumnezeu, așa cum a făcut Ruth Moabita, cea din vechime, se poate căsători în neamul nostru. Du-te și gîndește-te bine. Dacă o vrei pe Martha de soție, cere să fii acceptat în Legămînt.

- Ce trebuie să fac?

- Să mergi la Archelaos să-l întrebi. Cred că este sinagogă în Arelata, dacă nu, în Massilia, sau poate în Narbona. Să fii tăiat împrejur, după ce ai făcut jurămîntul. Apoi vii să o ceri pe Martha.

Titus a plecat la Massilia chiar a doua zi. S-a întors după zece zile și a cerut-o din nou pe Martha, arătînd scrisoarea de confirmare în religia lui Moshe. Martha s-a mutat cu el, primind de la Eliasar pămîntul lucrat de zece liberți. Nu știu ce a făcut-o pe mătușa să ia ușor această decizie. Poate unde noi, copiii, crescuserăm. Poate că de aceea și plecase de acasă, din Judeea, în încercarea să-și găsească și ea bucățica ei de fericire. Sigur, din dragoste față de tăcutul celt.

Știu că însoțirea lor a stat sub mîna Domnului, trăind ei o

viață fericită, în dragoste și prietenie, miluită de Dumnezeu cu un copil, care a trăit, și alți doi, care s-au stins din pruncie, așa cum deseori se întîmplă. Cu vărul meu Titus am fost bun prieten după ce l-am cunoscut în urma călătoriei mele în Provincia, pe timpul augustului Claudius.

Ca mulți convertiți, Titus a respectat întotdeauna Legea cu seriozitate – dar după ritul nazorean -, spre bătrînețe devenind presbiterul bisericii din Arelata.

XVI

Cum ziceam, el a observat repede că felul nostru de a ne ruga era diferit de cel al celorlalți evrei. Din dragoste pentru Martha și din prietenie față de noi, a început alături de ea să serbeze sabathul nazorean la ferma noastră, așa cum și noi mergeam, mult mai rar, să-l serbăm la ei, la Răscruce. Ni se alăturau tot mai mulți liberți, cei mai mulți gali înrudiți cu tribul lui Titus, unii sosiți din Narbonensis, unii chiar de mai departe, dinspre Lungdunum și Neamunum, spre nord.

Mama a stat de vorbă cu Eliasar:

- E bine sau e rău ce se întîmplă? Vestea cea Bună a fost adusă neamului lui Israel, nu gentililor. Și iată că aici neamul refuză să o primească, dar șapte familii de gentili au devenit nazoreni. Cum se poate asta?

- Dumnezeu e Tatăl nostru, al tuturor. Iudei și gentili. E drept, nouă ne-a dat sarcina să fim preoți ai neamurilor – și iată că aici am fost. Am adus șapte familii sub supunerea lui Dumnezeu!

- Dar Yeshua a zis că el a venit pentru oile rătăcite ale lui Israel.

- Ne-am neglijat munca față de evrei? Nu am căutat oile rătăcite? Pe cele șapte oi le-am adus în saivan înainte să se rătăcească.

- Poate nu am căutat destule oi rătăcite, a zis mama

- Atunci avem de muncit în direcția asta, a zis unchiul.

Așa că mama și Eliasar au început să discute mult mai des cu familia lui Archelaos, singura familie de evrei din vecinătate, și cu ceilalți evrei din Arelata. Nu a ieșit nimic din asta, spre supărarea mamei. Archelaos a spus că el e prea bătrîn ca să-și mai schimbe Legea. Soția lui a zis că datoria femeii este

să-și urmeze bărbatul. Copiii lor erau plecați. Iar majoritatea evreilor din Arelata erau mai degrabă atașați sectei fariseice. Una dintre fetele lui Archelaos, după măritiș, începuse să aducă jertfe zeiței Isis Eghipteanca.

Dar, în timp, majoritatea liberților de la ferma noastră au acceptat Vestea cea Bună și s-au închinat lui Jesous, pe care îl recunoșteau adevărat Uns al Domnului, spre slava lui Dumnezeu. Cînd noi am plecat, după cîțiva ani, noua religie era bine înfiptă în acele locuri.

Despre asta și multe altele o să-ți vorbesc în altă scrisoare, copilașul meu drag, Ignatius. Și pînă atunci o să mă rog în fiecare zi lui Dumnezeu să-ți dea sănătate și fericire, și putere să păstorești colonia lui Dumnezeu din Antiocheia. Cu multă dragoste din prtea bătrînului tău prieten

Johanan numit și Marcus
presbiterul coloniei din Ephesu

Capitolul 2

(în portul Atallyei)

Drumul pe mare se dovedise a fi mai scurt decît se așteptaseră. Abia sosiți în micul port al cetății Atallya pentru a se adăposti peste noapte și a se aproviziona, s-au văzut nevoiți să coboare în mare grabă pe cheiul din lemn, înnegrit de timp și intemperii. O corabie cu un singur rînd de vîsle, sosită în același timp în port venind dinspre Apus, greșise manevrele de acostare, lovind trirema dintr-o parte. Vîslele se rupseseră ca niște bețe – dar marele rău fusese produs de ciocul din bronz al monoremei, care făcuse o gaură chiar sub linia de plutire. Corabia fusese salvată doar de prezența de spirit a căpitanului Diomedes, care poruncise ca toate mărfurile să fie mutate pe partea opusă, trimisese toți oamenii nefolositori pe chei, și astupase gaura cu o bucată de velă, să limiteze intrarea apei. Apoi hotărîse schimburi continue de marinari care să golească apa infiltrată.

După care, căpitanul se repezise furios pe corabia buclucașă, lovind și călcînd în picioare pe căpitanul acesteia. Chiar dacă marinarii murmuraseră nemulțumiți, își ținuseră cu grijă limba în frîu: pînza triremei o arăta clar a fi în slujba Augustului.

Sicula se arătase mai metodic. După ce adăpostise oamenii aflați sub comanda lui și bagajele acestora, lăsase doi dintre ei să le păzească și urcase pe puntea monoremei însoțit de Ignatius - pe care îl luase cu el - și restul de legionari. Aici ceruse să i se

aducă un jilț pe care se așeză, trecînd la judecarea vinovaților.

Corabie era una de mărfuri, aparținînd negustorului Blazius fiul lui Kolathos din Antiochia ad Cra

gnum, oraș-port mai departe spre est, pe coasta Ciliciei, port de vechi pirați – monorema arăta o linie de construcție potrivită mai curînd unui vas de luptă decît a unuia de comerț –, care căpătase un mare avînt în vremea augustilor, mai ales datorită apropierii de insula Cipru. De cînd activitatea piraterească devenise una cu mari riscuri și puțin cîștig, corăbierii din acel port erau mai ales negustori, cărăușind mărfuri între porturile estice ale mării și Grecia.

Corabia bătuse de atîtea ori acest drum încît căpitanul Delakos din Samos uitase de griji și precauții, încrezîndu-se în șeful lui de echipaj și în experiența marinarilor. Așa că în acea seară se retrăsese mai repede în cabina lui, unde dăduse adăpost unei hetaire din Corinth. Aceasta se rugase de el să o ducă măcar pînă în Seleukeia, dacă nu avea drum pînă în Alexandria Eghiptului – unde avea ea de gînd să înceapă o viață nouă, mai plină de bogății. De cînd cu războiul de anul trecut, în care pieriseră mulți civili – fie uciși de către răsculații evrei, fie uciși și răstigniți de către legionari -, cei ce scăpaseră cu viață căutau uitare în brațele hetairelor împuținate, plătind bani buni. Așa se face că o vară bună a lui Chloe, hetairă și ea, făcea într-o săptămînă cît cîștiga Chloe în trei luni. Deci, în așteptarea vieții ei pline de bucurii din marele oraș elen din Eghipet, hetaira oferea plăcere – în schimbul unei călătorii gratuite – căpitanului.

Întîmplarea făcuse însă ca printre călătorii îmbarcați la Olympia Lykiei să se numere și un bun prieten din copilărie al șefului de echipaj. Așa că și acesta, după ce se încredințase că furtuna ce întîmpinase corabia bătea în direcția dorită, că pericolul de a se urca pe mal era minim și că marinarii lui știau ce au de făcut, se retrase și el la loc ferit cu acel prieten, destupînd niște carafe de vin dulce și tare de pe dealurile samaritene ale Carmelulului, dosite de acel șef de echipaj din alte drumuri... Pe cînd corabia se ciocnea, el tocmai desfăcuse a treia amforă, iar ochii injectați și poticneala în vorbire dovedeau că nu se ostenise să pună apă în vin...

Centurionul ascultase în liniște mărturiile celor interogați. Se mărginise doar să pună întrebările de cuviință. La urmă se

întoarse către Ignatius și-l întrebă, zîmbind:

- Ce m-ai sfătui să fac, bătrîne? Ești conducător de oameni, bănuiesc că ți-a fost dat nu o dată să judeci astfel de pricini.

- Ca aceasta, nu. În Antochia nu se ciocnesc corăbii...

- Nu, știu că nu. Se întîmplă însă să se ciocnească oameni, interese... Cum le judeci?

- Mă rog Sfîntului Duh să mă lumineze.

- Sfîntul Duh? ridică dintr-o sprînceană Sicula

- Duhul lui Dumnezeu, încercă să-i explice episcopul.

- Și ce te sfătuiește duhul zeului tău?

- Să arăt milă și înțelegere celui care greșește.

- În ce fel?

- Porunca lui Dumnezeu este să-i iubim pe toți ca pe frații noștri. Deci, și cel ce cade în greșeală ne este frate. Îl pedepsești cu milă și înțelegere, nu cu ură și dispreț.

- Deci, cei ce au dat peste corabia noastră, făcîndu-ne rău, sunt frații noștri?

- Au făcut-o din greșeală, nu din ură.

- Aha, îi zîmbi centurionul. Deci, după părerea ta, o faptă rea făcută din neatenție, nepăsare, sau neascultare, este mai puțin vinovată decît una făcută cu intenție.

- Așa este, mărite centurion. Noi ne rugăm Dumnezeului spunînd: „Și iartă greșelile noastre făcute cu voie și fără de voie, așa cum și noi iertăm greșiților noștri”...

- Deci, tu ești pornit să-i ierți... Totuși, judecă-i pe acești frați ai tăi care, prin nepăsare și încălcarea de porunci ale meseriei lor, ne-au produs pagubă. Ce pedeapsă te sfătuiește duhul zeului tău să le dai?

- Centurioane, nu mă pune să judec oameni care mi-au făcut rău fără voie. Nici nu mă știau, nici nu știau că sunt pe corabia asta. Eu îmi știu judeca frații din biserica mea, pe care îi cunosc și care mă cunosc.

- Și ce pedeapsă le-ai da, dacă ei ar aparține comunității tale?

- I-aș pune să se pocăiască. Să judece la răul produs pînă vor înțelege că răul făcut se datorează călcării datoriilor lor de marinari. Și i-aș pune să plătească paguba.

- Aceeași pedeapsă le-ai da chiar și atunci cînd ar ucide?

- Frații mei nu ucid. Porunca lui Dumnezeu este să nu ucizi.

- Niciodată? Asta nu aș crede. Au pierit sute de mii de oameni de mîna voastră.

- Nu a noastră. A evreilor.

- Voi nu sunteți evrei? Tu nu ești evreu?

- Eu sunt din neam de evrei, e drept. Și mă închin aceluiași Dumnezeu ca și părinții mei – dar prin învățătura lui Christos. El ne-a poruncit să iubim pe toți ceilalți oameni ca pe noi înșine. Cum am putea ucide ceea ce iubim? Pot eu să mă ucid pe mine însumi?

- Deci, nu ucideți chiar niciodată?

- Unii mai ucid, apărîndu-și viața lor, sau a celor dragi. Acesta nu este păcat – deși Jesous a avertizat că cine scoate sabia, chiar să se apere, va muri pînă la urmă tot de sabie... Sunt unii creștini care s-ar lăsa mai curînd uciși decît să ia viața unui om.

- Încep să cred că Augustul are dreptate cînd încearcă să stîrpească religia voastră. Dacă ea s-ar împrăștia la romani, imperiul ar disparea. Nu s-ar mai înrola nimeni în legiuni. Iar barbarii, necrezînd în religia aceasta, ar avea cale liberă spre Roma! Din fericire, știu că niciun roman nu va accepta o religie atît de absurdă...

Ignatius se mărgini să-l privească în tăcere. De ce să-l supere, spunîndu-i că sunt deja mulți legionari care au devenit creștini? Ca și mulți senatori și cavaleri din familii faimoase din Roma? Că religia lui Christos se împrăștie ca un foc prin miriște în populația Imperiului?

- Și totuși, dacă-ncalcă una din poruncile tale, cum îi judeci? reveni Sicula.

- Dacă încalcă una din poruncile Domnului, îl alung din mijlocul nostru – dacă nu-și cere umil iertare, recunoscîndu-și vina. Dacă încalcă una din poruncile mele, îl dojenesc și-l pun să mediteze unde este dreptatea. Și-l iert.

- Și dacă greșesc din nou?

- Atunci mă cercetez să văd dacă nu am dat o poruncă dincolo de puterile lui – căci oameni suntem, și slabi. Dacă însă găsesc în inima lui aplecare spre rău, atunci el este în conflict nu cu Ignatius, ci cu Sfîntul Duh. Și atunci pedeapsa este aceeași: îl alung din sînul comunității noastre.

- Surghiun, deci...

- Nu, nu ceea ce înțelegi tu prin surghiun. Poate rămîne în oraș – dar nu printre noi. Frații mei îl vor privi cu milă, ca pe-un rătăcit – dar îl vor ocoli. Pînă cînd se va întoarce cu mare pocăință la dreapta credință. Dacă o va face. Nu toți o fac.

- Ce i-ar face să se întoarcă în comunitate?

- Lumea asta e rea și greu de trăit în ea de unul singur. Mai ales după ce-ai învățat să trăiești între frați. Nu-ți pot explica, centurionule. Poate doar invitîndu-te să gîndești cum ar fi pentru tine să fii alungat din mijlocul legiunii.

- Noi nu-i alungăm pe cei ce greșesc, ci îi decimăm... Asta îi împiedică să repete aceeași greșeală, zîmbi Sicula rece. Tu ce zici, Lusius? se întoarse el spre căpitanul triremei.

- Eu zic să-i răstignim pe amîndoi de catargul propriului lor vas. Alături, că amîndoi au greșit. Și în văzul propriilor lor marinari, să învețe și ei lecția.

- Îhîm... Este o idee interesantă... nu prea departe de propria mea intenție. Tu! Cu un gest nepăsător chemă căpitanul buclucaș să se apropie.

- Tu ești căpitanul acestui vas, deci răspunzător de tot ce se întîmplă pe el. Așa-i?

- Așa este, înălțimea ta. Dar nu pot fi de vină atunci cînd deleg responsabilitatea ajutorului meu. Chestorul nu poate fi vinovat de greșelile centurionului...

- Depinde de greșeli, îi zîmbi Sicula. Uite, îți dau ție șeful de echipaj să-l judeci și să-i hotărăști pedeapsa. El a greșit față de tine înainte de toate – înșelîndu-ți încrederea. Ce pedeapsă crezi că i se cuvine?

- Așa cum a zis domnia sa căpitanul. Răstignit de catarg – să fie învățătură de minte!

- Ai auzit, bătrîne? Știu că nu susții o astfel de pedeapsă – dar uite că doi oameni cu responsabilitate au hotărît același lucru. Ai de spus ceva în apărarea vinovatului?

- Doar că pedeapsa nu are pic de milă. Ar putea fi debarcat – cu răspîndirea veștii. Nu cred că îl va mai angaja cineva, va trebui să se apuce de altceva...

- Hm... Interesant, își trecu Sicula palmele bătătorite pe țeasta pe care părul era tuns foarte scurt, stînd țepos din cauza asta. Știi ce se va întîmpla în acest caz? Crezi că debarcatul se va apuca, la vîrsta asta, de altă meserie? Ce știe el să facă?

Cine l-ar lua ucenic? Să se vîndă ca sclav? Să cerșească pe străzi? Pămînt să lucreze nu are, nici bani să înceapă vreo negustorie... Singurul lucru pe care îl știe este să navigheze! Înainte ca noi să știm unde este, va pluti pe una din corăbiile de pirați. Tot în furci va sfîrși – dar după ce a jefuit și ucis alți oameni, care nu au chiar nici o vină. Eu nu vreau ca acest păcat să cadă pe capul meu, episcope!

Ignatius privi cutremurat spre centurion. Modul în care acesta pusese problema era impecabil. Atît de aproape de Învățătură – dar atît de lipsit de milă și dragoste... Avea dreptate soldatul: nu întotdeauna cele mai bune intenții dau cele mai bune rezultate... Mama Presbiterului îi spusese odată – și uitase pînă acum: uneori, drumul spre satan pornește cu o intenție bună...

Întoarse ochii spre vinovatul care asculta fără a înțelege, atîrnînd amețit între brațele a doi soldați. Din colțul gurii i se prelingea un fir de salivă și, cînd și cînd, pufnea într-un rîs tîmp. Se părea că scoaterea la aerul curat al nopții îl turtise de tot, așa cum se întîmplă uneori cu cei băuți.

- Și totuși, nu găsesc răutate în el, răspunse. Dacă singura pedeapsă care crezi că i se potrivește este moartea, atunci dă-i o moarte miloasă. Nu-l lăsa să se chinuie. Nu găsi plăcere în durerea altora.

- Crezi că găsesc bucurie în a-l pedepsi? Nu mă cunoști, bătrîne. Nu dau un scuipat pe viața lui, păcătos sau drept. Singurul lucru care are importanță pentru mine în acest moment este ca dreptatea să fie făcută - și ceilalți să tragă învățăminte din întîmplare. Dacă tot s-a întîmplat. Ce să fac cu tine, căpitane? se întoarse din nou spre Dalakos.

- Eu nu am vină, Domine, răspunse acesta – și episcopul înțelese că soarta acestuia fusese și ea hotărîtă. De ce nu știu oamenii să-și recunoască vina? De ce nu știu să fie umili - cînd însuși Domnul a știut să se umilească? De ce știu să-și arate orgoliul chiar și atunci cînd sunt în greșeală?

- Așa zici tu, căpitane, vorbi centurionul. Dar eu cred altfel. Așa cum acest om ți-a înșelat încrederea – meritînd pedeapsă pentru asta -, tot așa și tu ai încălcat încrederea stăpînului tău, care ți-a dat pe mînă o corabie, cu porunca să o aduci în bună stare înapoi în port. De aceea, zic eu, nu ți se cuvine postul

încredințat. Puneți-l în lanțuri la vîsle! Dacă nu știe să conducă o corabie, să ajute la mișcarea ei. Și pe nenorocitul ăsta legați-l lîngă el! Să știe că amîndoi sunt de vină pentru starea în care au ajuns. Pedeapsa lor să fie învățătură de minte și pentru alții.

- Le-ai hotărît viață de iad, centurioane, zise Ignatius privind în urma celor doi.

- Nici a noastră nu va fi mai ușoară – cel puțin pentru o vreme. Așa cred eu...

Episcopul nu pricepu înțelesul cuvintelor lui Sicula pînă mai tîrziu. În noapte, ascultă poruncile acestuia: corabia și marfa se confiscă. Din vînzarea mărfii se vor acoperi pagubele. Pe corabia confiscată, decuria de legionari îi va duce pe prizonieri mai departe, spre Roma, împlinind poruncă primită de la Divus Augustus.

În acea noapte dormiră într-un han din cartierul de deasupra portului. Camerele erau mici și urît mirositoare, deși hangiul îi asigurase că e cel mai bun han din împrejurimi. Paiele din pat erau vechi, pline de gîndaci. Dar cel puțin era cald și nu bătea vîntul. Ploaia trecuse peste munți.

Înainte de culcare, Ignatius scoase din nou din tolbă „cutiuța” cu scrisori a lui Marc Joanes. Acest mod de a păstra scripturile dovedea mare avantaj: pentru a găsi un anumit pasaj, nu era nevoie să deruleze întreg sulul. Găsi imediat locul unde începea

Scrisoarea II

(În timpul celui de-al III-lea Imperium al Augustului Domitianus)

a doua scrisoare și începu să citească.

*De la **Johanan**, care se mai numește și **Marcus***
din colonia lui Christos de la Ephesus

*Către: **Ignatius** zis și **Theophorus***
binecuvîntat prin grația lui Dumnezeu părintele
Bisericii lui Christos din Antiocheia de pe Orontes,
în numele Căruia trimit aceste rînduri.

Numai fericire ție, în numele lui Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor, și al lui Mesia, pe care amîndoi îi iubim.

I

Dragul meu copilaș, iată că a trecut anul și chiar mai mult, și aflînd că fratele nostru Bethius pleacă spre Palestina, îi voi încredința această scrisoare. Căci, în drumul lui, va face oprire în colonia condusă de tine.

Mă bucur să aud că multe din cele povestite de mine în prima mea scrisoare sunt de interes pentru tine. Odată cu înaintarea în vîrstă, descopăr tot mai mult că-mi place să mă înconjor cu amintirile – dar și cu oameni cărora să le împărtășesc din aceste întîmplări trecute și de mulți uitate. Dumnezeu, în Planul său, m-a lipsit de copii și nepoți, dar iată că m-a dăruit cu mulți

copilași întru Domnul nostru Jesous Unsul.

Mă întrebi de ce a trebuit să părăsim Palestina și Jerusalemul. Am aflat și eu adevărul acestui lucru mai tîrziu, cînd am fost destul de matur ca să pot privi fără mînie la faptele oamenilor. Mama nu a povestit cu bucurie despre acea întîmplare – de fapt, nu a povestit-o decît de două ori, mai întîi unchiului Jesse, care lipsea din Jerusalem în acea vreme, și mai apoi mie. Mulți din cei ce au asistat la evenimente s-au ferit și ei să le povestească, fiindcă acesta este unul din puținele lucruri pentru care trebuie să găsim milă și iertare la Domnul Dumnezeul nostru. Și el ne va ierta, ca un Tată milos ce se află. Și încă și mai mulți au răsucit adevărul, în dorința de-a apăra Biserica – au zis ei.

II

Pentru a înțelege mai bine ce s-a întîmplat în acele zile, la trei ani de la Răstignirea Unsului, va trebui să mă întorc puțin în timp – așa cum a făcut și mama atunci cînd mi-a povestit întîmplările. Trebuie să știi că în timpul procesului lui Yeshua și imediat după moartea lui, nimeni în afară de mama și fetele din familia noastră nu a fost în Jerusalem. Toți fugiseră în momentul arestării tatii. Fugiseră, de fapt, în momentul în care Yehudah, cel numit mai tîrziu Geamănul, a intrat în încăperea morii de ulei din grădina Getsemani, unde erau adunați ucenicii pentru a trece la botezul lui Johanan, cumnatul și ucenicul mai tînăr al Unsului. Yehudah a adus vestea că soldații romani sunt în căutarea lui Rabbuni și vin să-l aresteze. Atunci toți s-au împrăștiat, mai ales că tata le poruncise să nu ridice arma împotriva romanilor. Pentru că mulți dintre ucenici purtau sica, fiind ei zeloți.

Yeshua fusese dat în urmărire încă de la moartea lui Johanan bar Zechariah. Nu știu cine băgase în cap tetrarhului Antipas că spiritul lui Eliah, cel ce venise în trupul lui Johanan, trecuse acum, după moartea acestuia, în Yeshua Nazoreanul pentru a vesti venirea Unsului... Tata a trebuit să ocolească stăpînirile lui Antipas, predicînd mai ales în Judeea, uneori în tetrarhia lui Philippus; cînd a trebuit să fugă din Iudeea, a stat acolo mai bine de un an... Dar apoi a venit înapoi în Judeea și s-a întîmplat intrarea lui în Jerusalem de sărbătoarea Recoltei, Yom Kippur.

Zicea mama că de aici i s-a tras moartea. El acceptase să se lege frate cu Zeloții, sicarii - cum mai era numită această frăție războinică a fariseilor. Doi din frații lui, Yehudah și Simeon, erau membri activi ai frăției, și chiar și Jesse arătase aplecare spre răzmeriță, deși atunci era încă ucenic la eseeni. Simțeau ei că ar fi un moment prielnic pentru eliberarea Țării Sfinte de sub idolatrii romani. Augustul Tiberius era bătrîn și bolnav, se retrăsese pe o insulă, iar imperiul era condus de căpitanul gărzii pretoriene, unul Sejanus. Și chiar și acesta căzuse într-un complot, fiind înlocuit de Macro. Erau tulburări cu barbarii la toate granițele, de la Rhinus pînă pe Euphrates... Venise, poate, timpul nostru.

Dar celălalt frate al lui, Yakub, nu vroia să aibă de-a face cu violența. Yakub era levit în Emmaus, fiind din familia lui Levi prin bunica Miriam. Nici Eliasar nu vroia să audă de răzmeriță. El s-a împotrivit cel mai mult. Deși orb, el avea cea mai mare înțelegere a timpului.

- Îi ucizi, frate! i-a spus el lui Yeshua. Înainte să ajungă în Împărăția lui Dumnezeu, ei trăiesc în cea a Cezarilor. Cînd se va aprinde focul aici, romanii vor lăsa toate certurile. Bătrînul lup va ieși din bîrlogul lui. Vor arde Iudea și vor ucide poporul ales, și nici un folos nu va ieși de aici. Trebuie timp să aducem Împărăția printre oameni...

- De unde știi că Tatăl nu va sări în ajutorul copiilor lui?

- Dacă era voia lui, romanii nu intrau în pămîntul sfînt. Poate păcatele noastre nu au fost plătite. Le vom plăti dîndu-ne sîngele în mîna romanilor!

Vezi, deci, de ce Archelaos a găsit înțelegere la mama și la Eliasar – el gîndea tot așa. Numai într-un amănunt nu se înțelegea tata cu Eliasar: credea că Împărăția este deja printre noi. Sămînța fusese sădită și acum trebuia lăsată să încolțească. Dar trebuia să fie udată...

- Așa este, a zis Eliasar. Numai că, să știi, sub cizma legionarului nu mai crește nimic! Sămînța va fi călcată în picioare și ucisă! Ai răbdare, frate, așa cum Dumnezeu are răbdare cu păcatele noastre încă de la căderea în păcat a omului...

III

Yeshua a acceptat să aștepte. Dar apoi s-a lăsat cuprins

de mîndrie. Pentru o clipă. Să ne mirăm că a făcut-o? A fost om, chiar dacă se zice că a fost singurul fără de păcat. Eu zic că atunci, o clipă, a lăsat păcatul mîndriei să-l cuprindă, și a acceptat să intre călare pe asin în Jerusalem. Nu este așa cum se zice, că niște ucenici s-au dus în Jerusalem să-i pregătească un asin. Yeshua, ca rabbi, călătorea așa cum se cuvenea, pe catîr. Dar conform tradiției, trebuia să descalece la poarta orașului și să intre pe picioarele lui, căci numai Unsului i se cuvenea să intre călare în Orașul Sfînt! Era atributul regelui Judeii să intre călare pe asin în Orașul Sfînt. Și toți știau asta!

Lumea era adunată pe străzi, era sărbătoare. Cu ramuri de palmier în mînă, cîntau *Osanah celui Preaînalt*, ca în fiecare an, mulțumindu-i pentru recoltele și bogățiile date poporului ales. Ucenicii însă au început să arunce caftanele la picioarele asinului pe care călărea Yeshua, ca în fața unui rege. Lumea întreba:

- Cine este acesta pe care voi îl slăviți ca pe un rege?

Iar ei răspundeau cîntînd:

- El este Unsul cel proorocit! A venit să aducă salvarea poporului lui Dumnezeu!

Yeshua nu se așteptase la asta. Era ca și cînd declarase revolta împotriva Romei, a ordinii de stat. Fusese totul pus la cale de zeloți, vroiau prin aceasta să-i forțeze mîna. Dar el s-a dat jos de pe asin și s-a ascuns în mulțime. Zeloții au stîrnit răzmeriță, au intrat în Templu și au răsturnat mesele zarafilor. Au intervenit soldații romani și oștenii din Templu... Au murit oameni, cîțiva zeloți au fost arestați. Tata fugise. S-a ascuns mai întîi la Bethania, apoi în sălbăticia de la Jerihon...

IV

Eliasar a fost atît de supărat încît a zis că el nu mai are pentru ce trăi. S-a îmbrăcat în lințoliu și a cerut să fie pus în mormîntul tatălui său și să se pună lespedea la gura mormîntului, să-l lase să se sfîrșească acolo. Cînd a ajuns tata în Bethania, Martha a rugat-o pe Maria să se roage de soțul ei să le scape fratele. Numai Yeshua îl putea întoarce din morți pe Eliasar. Mama a alergat la el și i-a povestit despre Eliasar. L-a rugat cu lacrimi în ochi să-i scape fratele. Dar Yeshua nu avea nevoie de îndemn, căci l-a iubit pe Eliasar ca pe nimeni altul. A alergat la mormînt

și a stat acolo plîngînd și cerîndu-și iertare, pînă cînd Eliasar a primit să fie scos din mormînt. Eliasar se temea pentru Yeshua, știa că Judeea îi este acum închisă, la fel și Jerusalemul. Că romanii îl vor ucide cu primul prilej.

V

Tata a hotărît totuși să intre în Jerusalem din nou, de Paști.

- Nu acum! a strigat speriat Eliasar. Du-te înainte de Paști la Caesarea Maritima și aruncă-te la picioarele lui Pilatus. Fă-l să înțeleagă că tu nu vrei să răzvrătești pe evrei împotriva stăpînirii romane. Că tu ai altă menire. Dacă te ascultă și te înțelege, nu ai de ce te teme. Dar nu la Jerusalem și nu de Peshah! Acum procuratorul este pregătit să miște repede, să stîrpească orice încercare de răzmeriță, înainte ca aceasta să înceapă. Ascultă-mă, frate, avem nevoie de tine.

- Nu mai aveți, a zis tata pregătit. Sămînța a fost pusă în inimile oamenilor, acum are nevoie să fie udată.

- Udată cu sîngele tău?

- Poate că da. Vorbele sunt bune, dar o faptă vorbește cît o mie de cuvinte. Oamenii TREBUIE să creadă că Împărăția este aici. Cum îi pot face să creadă așa ceva, dacă eu arăt teamă? Dacă mă ascund ca un șobolan? Dacă fug printre străini, purtînd nume schimbat? Trebuie să pot vorbi oamenilor în Jerusalem, altfel învățătura noastră devine o altă sectă moartă, ascunsă de oameni în sălbăticie. Chiar și ucenicii mă vor părăsi!

Au înțeles cei apropiați că Yeshua îmbrăcase cămașa morții. Vorbea acum despre moartea lui ca despre un lucru împlinit – dar plin de speranță pentru viitor.

- Nu vor trece nici trei zile și trei nopți și veți înțelege, le-a spus ucenicilor. Veți ști că nu sunt mort, ci trăiesc printre voi, prin voi. Că sămînța cuvintelor mele, pusă în inimile voastre, a făcut rădăcini. Nu vă temeți, frații mei, căci adevărat, adevărat vă spun, ne vom întîlni cu toții la picioarele tronului Tatălui nostru. Nici unul dintre voi nu va pieri înainte de a fi intrat deja în Împărăția lui Dumnezeu!

VI

Dar cînd au venit legionarii să-l aresteze, era singur pe drumul spre Bethania. Ceilalți fugiseră, iar el mai zăbovise pînă

îl botezase pe cumnatul său Johanan, fratele mamei. Cînd au apărut soldații, acesta a fugit printre măslini – dar nimeni nu s-a luat după el. Nu, nimeni nu a fost acolo să tragă sabia, nici să știe ce s-a întîmplat. Chefa și frații Zevedei și toți ceilalți fugiseră din Jerusalem. Dar despre povestea unchiului Yehudah îți voi spune la vremea ei.

Ce s-a întîmplat mai tîrziu, nimeni nu știe. Mama l-a văzut pe iubitul ei Yeshua pe cînd era dus spre locul răstignirii. Era plin de sînge, fusese bătut, mergea clătinîndu-se, cu o bîrnă legată în spate... Alături de alți doi condamnați, la fel de însîngerați, la fel de chinuiți. Alături de ea erau doar fetițele, surorile mele. Nu, nu era nici bunica Miriam, mama lui Yeshua, ea a venit mai tîrziu în Jerusalem. Nici fratele ei, Johanan, deși mai tîrziu am auzit vorbe că el ar fi fost. Era Salomea, sora mea mai mare, care atunci avea zece ani, și sora mea Johanah, de șapte ani. Pe mine mă lăsaseră acasă, în Bethania, cu unchiul Eliasar... Ele sunt singurele care au asistat la moartea lui Yeshua, Tata...

VII

Ucenicii s-au adunat după cîteva zile. Rușinați de fuga lor și de faptul că-l lăsaseră singur pe Rabbuni să înfrunte chinurile și moartea, s-au întors unul cîte unul la Jerusalem. S-au mirat să afle liniște în oraș, că autoritățile nu-i caută. Acestea se mulțumiseră cu moartea capului răzvrătiților... Mama i-a întîmpinat, le-a dat adăpost în casa ei din oraș. Ea le-a dat și prima speranță.

- E viu! le-a spus. Este așa cum a spus. Numai ni se pare c-a murit. El trăiește cu noi. Va trăi veșnic, la dreapta Tatălui!

- Știi tu? a întrebat-o Chefa neîncrezător. I-ai văzut mormîntul?

- Da, a zis mama cu tărie. Mormîntul este pentru cei morți, nu pentru vii. Cei vii nu trebuie căutați în mormînt!

- Cine ți-a spus asta? au sărit și ceilalți.

- Îngerii lui Dumnezeu mi-au spus. Yeshua mi-a spus.

- Unde l-ai întîlnit? au întrebat ei cu sufletul la gură.

- Primul om întîlnit de mine în grădină era chiar el. Nu l-am recunoscut la început, era parcă îmbrăcat în Gloria lui Dumnezeu. Dar mi-a spus „Pace!” cu inima deschisă, și am știut că el era acolo! El este viu în inimile noastre, și credința noastră se va înmulți ca sămînța de muștar!

- Era fiul grădinarului, a spus atunci Salomea, sora mea.

- Părea numai a fi fiul grădinarului. Era Fiul Omului!

Au crezut, vroiau s-o creadă. Atunci au sosit și Yakub, fratele lui Yeshua, cu Cleopa, unchiul lor, din Emmaus. Și ei au zis că l-au întîlnit pe Yeshua... Cea mai mare schimbare se întîmplase cu Yakub. Înainte el fusese împotriva învățăturilor fratelui lui, considerîndu-le erezii. Mai mult, îl crezuse pe Yeshua bolnav la cap, încercase odată - ajutat de mama lor Miriam – să-l scoată dintre ucenici, să-l ducă acasă. Poate le era și teamă pentru viața lui... Dar acum acceptase întrutotul Vestea cea Bună și nu înceta să povestească despre experiența avută pe drumul dinspre Emmaus. Mi-a povestit-o și mie, mai tîrziu. El a devenit unul dintre apostoli, mai tîrziu a fost capul bisericii din Jerusalem, primul numit episkopos... Dar să ne întoarcem la poveste.

VIII

Tot la sfatul mamei și a lui Eliasar, ucenicii au plecat în Galilea, așteptînd ca lucrurile să se liniștească. Acolo li s-au alăturat și frații lui Yeshua, Simeon și Yehudah, Geamănul. Cum acesta semăna într-adevăr foarte mult cu Învățătorul, probabil de-acolo s-a născut legenda că Unsul a călcat malurile Mării după răstignirea sa... Li s-a alăturat și cel mai mic dintre frați, Jesse, care părăsise ucenicia la eseeni. Așa că cei doi noi ucenici, Yakub și Jesse, au fost botezați de către Chefa. Ceva amintiri despre acel moment se păstreză sub forma alegerii lui Jesse, zis bar Nabas, drept apostol... deși mulți cred că noul apostol a fost unul, Matathia.

Acolo, ucenicii au pus împreună părțile planului: cum să ducă moștenirea învățătorului lor mai departe? Aveau împotriva lor două lucruri: faptul că-l declarau pe Yeshua drept Unsul așteptat de atîta timp de întreg poporul lui Israel, și că acest Uns murise moarte de sclav răzvrătit, fără să fi adus la împlinire proorocirile. Nici un evreu nu ar fi acceptat o așa învățătură! Atunci a avut Shimeon din Kana, fratele lui Yeshua, ideea care avea să schimbe lucrurile.

- Să spunem cu tărie ceea ce știm, a zis el. Ceea ce a spus Rabbuni de atîtea ori: El este Unsul Împărăției lui Dumnezeu,

nu al celei pămîntești! El, ca Uns, a adus Vestea cea Bună: Împărăția este aproape, gata să fie împlinită – dar ea este în Ceruri, nu pe pămînt. El este cel proorocit, cel care ne aduce Salvarea și Speranța, prin puterea Tatălui, Domnul Dumnezeul nostru. Trebuie să ne pocăim și să luăm în inimă această credință, dacă vrem să intrăm în Împărăție!

- Ai înțeles tu greșit, l-a contrazis Yakub bar Jehoseph. Deși se alăturase de curînd, aflase de la ceilalți mai tot ce spusese Yeshua cît umblase printre ei. Rabbuni nu a zis niciodată că împărăția este în Ceruri. Ea este între noi.

- Dar unde poate fi decît în ceruri? a întrebat Nathaniel. Dacă zicem că este aici, printre noi, ne răstignesc romanii.

- Iar dacă cineva ne cere să i-o aratăm, ce le arătăm? a zis și Johanan, fiul lui Zevedei.

- Este în inima noastră, a zis iarăși Yakub. Acolo n-o poate cuceri nimeni - dacă avem credință și tărie! Nici nu poate pune în pericol autoritățile.

- E greu de înțeles de către oameni, a zis Shimeon Chefa. Dacă Yeshua nu i-a putut face să priceapă aceasta, cum vom putea noi? Eu zic să lăsăm așa cum a zis fratele Shimeon. Împărăția este a lui Dumnezeu și El este peste tot: pe pămînt, în Ceruri și printre noi. Și în inima noastră, dacă I-o deschidem.

Au hotărît că e bine așa. După care Simeon Chefa a mai făcut o propunere:

- Cum zicea Rabbuni, o faptă vorbește mai mult decît o mie de cuvinte. Trebuie să dăm viață poruncilor lui Dumnezeu – așa cum ni le-a spus Yeshua. Să trăim după ele așa cum vom trăi cînd vom ajunge în Ceruri. Să începem să construim Împărăția încă de aici, de pe pămînt. Văzîndu-ne oamenii cum trăim întru Dumnezeu, vor ști că nu suntem un pericol pentru romani – ci o speranță pentru Israel. Să fim lumina de pe munte, și nu ascunsă în lădoi unde nu o vede nimeni!

IX

Așa au făcut. S-au întors la Jerusalem și au întemeiat în casa mamei o comunitate a nazorenilor, așa precum se numeau ei în amintirea Învățătorului. Pentru că nu era loc destul, adunările și rugăciunile aveau loc la Templu, în Curtea Femeilor. Au trimis vorbă ucenicilor împrăștiați să se adune la Jerusalem în ziua

Cincizecimii, de sărbătoare, că au a le aduce Vestea cea Bună. S-au întîlnit în Porticul lui Solomon, poate vreo sută cincizeci de ucenici. Chefa le-a spus despre Yeshua, fiul Omului, despre Vestea Bună adusă de el, despre faptul că el este viu și la dreapta Tatălui, așa cum toți cei ce cred în Învățătura lui vor fi și ei. Căci Yeshua a fost cu adevărat Unsul și Trimisul Tatălui printre copiii Lui. Numai Dumnezeu este adevăratul Salvator, cel care ne va da viață veșnică, și asta o putem avea numai crezînd în cele spuse de Yeshua, Unsul Domnului. Și că, din acest moment, lucrînd sub Duhul Sfînt al lui Dumnezeu, vor începe împreună să înalțe Împărăția Veșnică printre evrei.

Toți s-au bucurat de Veste! Toți au crezut că, într-adevăr, Împărăția este aproape. A fost ca și cînd, într-adevăr, Duhul lui Dumnezeu a fost acolo, cu ei. Au hotărît să formeze comunitatea lor, a nazorenilor, după învățăturile lui Yeshua. De fapt, după modelul comunităților eseene. Și-au donat averile, au hotărît să ducă viață în comun, cu mese de împărtășanie, să se boteze în apă, să se roage în Templu... Erau cu toții evrei foarte credincioși, urmînd întrutotul Scripturile – dar crezînd din toată inima că, credința Templului îi ține departe pe evrei de salvare. Singurul lucru care îi deosebea de eseeni în acel timp era faptul că ei nu respectau Legea doar în formă, ci și în spirit, și că ei se credeau cu toții frați egali, chiar și femeile, nu ierarhizați cu strictețe. Am auzit mai de curînd că s-ar fi numit „nazoreni” deoarece Yeshua ar fi fost din Nazareth, un sat din Galilea. Ba unii chiar au început să se numească „nazariteni”, și nu nazoreni. Trebuie să-ți spun, copilul meu, că eu am bătut Galilea pe timpul cînd august era Claudius, și pe atunci încă nu exista nici o localitate cu acest nume! Acum, da, știu că există.

X

La început a fost bine. Ucenicii – cum își spuneau la început, mai tîrziu li s-a spus „sfinți”, așa cum chiar și astăzi li se mai zice în unele colonii – se aveau cu adevărat ca frații. Iar lumea din Jerusalem le mai zicea nu numai nazoreni, ci și ebioniți, „săraci” adică. După cum bine știi, mulți dintre noi, creștinii, ne considerăm încă ebioniți...

Și erau cu adevărat săraci, zicea mama, pentru cu nu știau să aibă grijă de veniturile comunității. Oamenii veneau și își

dădeau toată agoniseala de bună voie – uneori chiar nimic – și pe urmă așteptau venirea Împărăției, trăind pe banii comunității. Ziua mergeau la Templu să se roage, seara veneau să mănînce și să se culce. Nimeni nu muncea nimic – repetau cuvintele Învățătorului: „păsările nu muncesc și totuși Dumnezeu le hrănește”. Tare le plăceau aceste vorbe, pe care le înțelegeau cum vroiau ei...

Casa se dovedea neîncăpătoare acum. S-au cumpărat cîteva case din jur, să se facă loc. Banii s-ar fi terminat de mult, dacă printre noii convertiți nu ar fi fost și mulți Greci – așa cum li se spunea evreilor ce trăiau printre goim în diaspora și uitaseră, unii, chiar să mai vorbească aramaica și ebraica. Ei sosiseră la Jerusalem în pelerinaj, și aici auziseră de noua sectă. Era ceva cu totul nou: le promitea intrarea în Împărăția lui Dumnezeu. Le promitea mai ales viață veșnică – și în acea perioadă, alături de discuțiile despre Uns, cele mai multe se purtau în legătură cu ce va urma după terminarea vieții printre oameni. Mai ales grecii căutau răspuns la aceasta, filosofînd toată ziua. Se răspîndiseră printre ei tot felul de culte și mistere care încercau să dea un răspuns la aceste întrebări.

Dar acești Greci evrei sosiți în Jerusalem erau nemulțumiți și de cultul uscat al Templului, și de respingerea vieții de către eseeni, și de interpretarea strictă a Legii de către farisei, și descoperiseră cu o plăcută surpriză învățăturile noii secte a nazorenilor. Aici oamenii împărțeau totul între ei, se ajutau. Femeile îngrijeau de bărbații, bătrînii și copiii comunității, ca într-o mare familie. Mai ales, aici găseau înțelegere pentru modul lor de viață, corupt de traiul între Neamuri, egalitate și dragoste între frați, iar femeile nu erau scoase în afara comunității.

Au fost, deci, destui care și-au donat proprietățile, vînzîndu-le și punînd banii la dispoziția comunității. Cu acești bani s-au cumpărat casele de s-a lărgit colonia, din ei se acopereau cheltuielile zilnice pentru hrana comunității tot mai numeroase.

XI

A durat cam doi ani să se vadă că ceva nu era bine. În acești doi ani puterea se concentrase în mîna a trei apostoli: Yakub bar Zevedei cu fratele său, Johanan, și Simeon Chefa. Ceilalți plecaseră – sau fuseseră trimiși – mai toți prin Palestina, să caute noi discipoli. Yakub bar Joseph era mai tot timpul la Templu, încercînd să aducă un suflu nou cultului iudeu, chiar în interiorul Templului. Asta l-a și adus în conflict cu Marele Preot și cu scribii de pe lîngă Templu.

Simeon Chefa se bucura de dragostea și încrederea fraților. Om simplu și el, știa să le vorbească pe graiul lor simplu, bolovănos, cu imagini luate direct din viața lor de zi cu zi – imitîndu-l astfel pe Învățător. Faptul că fusese un ucenic apropiat al lui Rabbuni, că acesta îi folosise casa pe timpul cît stătuse în Galilea, că însuși Unsul îl poreclise Chefa, îi atrăgea în jurul lui și devenise un fel de cap al comunității. Totuși, marele lui păcat era nehotărîrea. Prefera să lase lucrurile să curgă de la sine, fără a interveni. Lua greu o decizie, și atunci era șovăitor. Purta cu el rușinea de a fi dat bir cu fugiții atunci cînd Unsul trecuse prin patimi – deși jurase că-i va sta alături. Era singurul care chiar își trădase Învățătorul, lepădîndu-se de el. Nu de trei ori cum scrie în Mărturiile mai noi – dar chiar și-o dată e prea deajuns...

La umbra lui, fiii lui Zevedei începuseră să adune putere. Îi ceruseră ei odată lui Yeshua să-i numească locțiitori ai lui – și el îi certase pentru mîndria lor. Mai tîrziu, Salomea, mama lor, încercase și ea să obțină un rang mai înalt pentru fiii ei.

- Nu știi ce-mi ceri, s-a supărat iarăși Yeshua. În Împărăția lui Dumnezeu vom fi toți la fel.

- Desigur, într-o împărăție e nevoie de căpetenii de sute, de mii și de zeci de mii. Căpetenii de orașe... Și tu vei fi Unsul, Rege al Împărăției. Ai nevoie de viziri de dreapta și de stînga. Poruncește ca fiii mei să fie în acele poziții. Te-au însoțit de la început, îți sunt credincioși. Eu susțin misiunea ta cu bani...

- Mătușă, există un singur Rege – și el este Domnul Dumnezeu. El nu are nevoie de căpetenii, nici de viziri. Noi toți suntem fiii Lui. În fața lui suntem ca niște copii dezgoliți de nevoi și dorințí. Cei umili vor fi ca și regii în acea Împărăție. Învățați umilința și tu, și fiii tăi!

Cînd mama mi-a povestit aceste cuvinte, a izbucnit în rîs:

- Așa e, nu știau ce cer. Să fie la dreapta și la stînga lui Yeshua! Știi cine a fost de-o parte și alta a lui? Doi zeloți sicari din ceata lui Yehudah, doi ucigași care au făcut răzmeriță de

Yom Kippur și care au murit pe cruce alaturi de iubitul meu soț. Tare cred că Zevedeii aveau altceva în minte, hahaha.

Nu, frații au murit mai tîrziu, căci Yeshua a refuzat cererea lor prostească. Și pentru că l-au lăsat singur, fugind...

Dar le plăcea puterea. Le plăcea să conducă mica și noua comunitate a nazorenilor. Se înconjuraseră cu o ceată de oameni vînjoși, foști bătăuși, înarmați cu sica pe sub caftane, și celorlalți frați începuseră să le fie teamă de ei. Umblau zvonuri că cei doi petreceau pe ascuns cu bătăușii lor, le dădea bani și daruri, le plăteau prostituate și vin și mîncăruri alese... Că începuseră să cumpere proprietăți prin interpuși tocmai în regatul Adiabene... Nu știu dacă este adevărat, dar după moartea lui Yakub, Johanan fratele lui a fugit chiar acolo, murind mai tîrziu de mîna unor tîlhari. Repet, nu știu dacă aceste zvonuri sunt adevărate, dar nu cred că ei stau alături de Unsul, în Împărăție!

XII

La doi ani de la punerea în mormînt a Unsului, comunitatea din Jerusalem începuse să aibă greutăți, cum ți-am scris mai sus. Nu mă pot dezbăra de obiceiul de a porni cu povestea pe căi lăturalnice... Deci, banii erau tot mai greu de găsit. Mama a fost prima care s-a ridicat împotriva sistemului, pentru că ea îl cunoștea cel mai bine. Ea se bucura de respectul și dragostea tuturor. Era văduva Învățătorului, a lui Mashiah, îi purtase copiii și îl însoțise deseori în drumurile sale, îi statuse alături pe timpul Patimilor și ea adusese vestea Învierii lui... Știa să povestească precum nimeni altul întîmplări din viața lui Yeshua și pilde date de el, explicîndu-le pe înțelesul lor. Și deseori își cînta Bocetul...

Iar comunitatea era adunată în jurul casei ei. Aici, însoțită de celelalte femei, pregătea mîncarea de zi cu zi, repara hainele și pregătea culcușurilor fraților și surorilor... Mai ales femeile o iubeau nu ca pe o soră, ci chiar ca pe o mamă. La sfatul ei, se organizaseră ateliere de țesătorie, din vînzarea pledurilor se mai scoteau cîțiva bani. Participau la rugăciuni, îngrijeau de copii, de bătrîni și de bolnavi. În viața de zi cu zi rolul femeilor devenise foarte înalt. De asta își dădeau seama mai ales cei care-și făcuseră ucenicia printre eseeni și puteau aprecia deosebirile dintre cele două secte. Nu puțini începuseră să o considere pe Miriam din Migdol un Apostol – al treisprezecelea apostol, cel care adusese aceste schimbări. Apostolul Apostolilor!

În plîngerile ei, Miriam i-a avut de la început alături pe Greci și pe femei, ba chiar și pe bătrîni și bolnavi. Grecii mai ales erau nemulțumiți. Cînd deveniseră nazoreni, mulți donaseră toți banii. Alții, puțini, nu fuseseră mulțumiți de aceasta – își continuaseră ocupațiile, dînd totuși familia în sînul comunității. Aceștia erau mai ales negustori și meseriași. Opreau doar atîți bani cît să facă afacerile lor să meargă, iar restul banilor îi dădeau comunității. Ori, în momentul cînd banii au devenit puțini, primii care au avut de suferit au fost tocmai familiile Grecilor. Iudeii, chiar trecuți la învățătura lui Yeshua, nu îi priveau cu ochi buni pe Greci – ca evrei care trăiseră printre gentili, le adoptaseră multe din obiceiuri, ba chiar își amestecaseră sîngele cu ei. Unele din femeile lor, primite acum în comunitate, erau născute în alte neamuri... Așa că ele au început să fie sărite de la servicii, chiar de la hrană! S-au plîns bărbaților lor și mamei.

Mama s-a dus de cîteva ori la Consiliu să le spună problema, dar nu au ascultat-o. Ba Natanail a zis că cei nemulțumiți ar fi bine să plece de unde au venit. Atunci mama s-a supărat și s-a pornit să-i certe:

- Nu vă gîndiți că noi existăm numai pentru că Grecii ne țin cu bani? Stați cu toții ca niște trîntori și nu faceți nimic, așteptînd să vă mutați în Împărăția care vă va da totul de-a gata. Dar adevărat vă spun, Mashiah a lăudat pe bunii muncitori. Dacă ați hotărît să munciți pentru aducerea Împărăției printre oameni – atunci duceți-vă printre ei și duceți-le Cuvîntul! Chiar și eseenii umblă printre oameni, muncind și adunînd ajutoare pentru frații lor din mînăstiri, care se roagă și scriu cărți. Dar voi nu faceți nimic! Vor pleca Grecii și vom ajunge să cerșim pe treptele Templului să nu murim de foame!

- Ce știi tu, femeie? s-a încruntat Chefa. Noi suntem săracii lumii, și nouă ne va fi dată Împărăția. „Dacă pasărea..."

- „...nu ară, nici nu seamănă..." Știu, știu! Dar pasărea dă din aripi și-și adună semințele și gîzele. Dacă ar sta pe o cracă și-ar cînta numai, ar cădea moartă de foame! Voi asta faceți. Să știți, Grecii își vor lua femeile și vor pleca!

- Asta nu se poate, se împotrivi Yakub al lui Alpheu, un ucenic mai tăcut căruia nu-i auzeai vorba cu zilele. Este porunca Domnului să trăim ca frații...

- Atunci purtați-vă ca frații. Grecii și nevestele lor ne sunt frați!

Nu au vrut s-o asculte, deși au promis că vor face ceva, înainte s-o dea afară din sala Consiliului. Numai că lucrurile nu s-au oprit aici. Frații Greci au făcut o adunare a lor, li s-au alăturat și mulți dintre evreii mai bătrîni, care vedeau unde este dreptatea și se temeau că plecarea Grecilor îi va lăsa muritori de foame. Chiar și evrei mai tineri, care vedeau că primesc tot mai puțină mîncare...

- Mi-am dat toată averea – se plîngea unul din Antiochia Phrygiei. Acum, să vreau să plec, nu am unde. Am crezut că Împărăția va veni, am crezut în cuvintele Unsului așa cum le spun ucenicii. Dar uite că Împărăția nu vine! Cînd va veni?

Toți ochii s-au întors către mama. Adunarea avea loc la ea în casă, o rugaseră să fie și ea prezentă, deși nu era bărbat.

- Nu știu, le-a răspuns ea cu sinceritate. Nici Mashiah nu știa. Numai Tatăl știe, căci a lui este Împărăția. Poate veni într-o clipă – dar în veșnicia lui Dumnezeu, o clipă poate fi cît un an, sau poate cît un veac...

- Nu spune așa ceva, femeie! s-au plîns cîțiva. Yeshua a zis că ea este la îndemîna noastră, a și început să vină odată cu El.

- Așa a zis. Ea este în inima noastră și va veni la împlinirea sorocului. Este aici, trebuie numai s-o recunoaștem! Priviți în jur: ne avem cu toții ca frații, ne ajutăm, ne iubim, slăvim împreună pe Dumnezeu și așteptăm cu încredere venirea Împărăției. Cu cît sunt mai mulți ca noi, cu atît Împărăția este mai aproape.

- Dar, atunci, de ce unii dintre noi ne asupresc?

- Spuneți-le! Unui frate drag îi spui în față cînd greșește.

XIII

Au hotărît să trimită un grup de bărbați la Consiliu. Din nou, au rugat-o pe mama să-i însoțească, mai ales la îndemnul femeilor. Cînd i-au văzut, cei opt din Consiliu prezenți nu au vrut să le vorbească, dar a pășit în față Ananias, om bogat din Cipru.

- Lucrurile nu merg cum ar trebui să meargă, a cuvîntat el. Noi umblăm să adunăm bani pentru comunitate – în timp ce familiile noastre sunt asuprite aici. Am un copil înfiat, trăind

alături de copiii pe care mi i-a născut Sepphora, femeia mea de un scor de ani. Niciodată nu am lăsat copilul înfiat flămînd, dînd mîncarea doar copiilor născuți în casa mea. Toți sunt copiii mei! Și-acel copil a venit în casa mea sărac și gol și flămînd, și nu are pe nimeni care să-i poarte de grijă decît pe noi. Și-l îngrijim, căci e fiul nostru! De ce, dar, voi faceți altfel cu familiile noastre? Nu suntem și noi, ca și voi, copii ai lui Dumnezeu? Nu suntem frați întru Unsul? Nu vă gîndiți că faptele voastre sunt urîciune în ochii Domnului Dumnezeului nostru și încalcă poruncile date nouă de către Rabbuni?

Jumătate din cei din Consiliu au cam mîrîit, dar au fost cîțiva care au trecut imediat de partea Grecilor: Philipp, în primul rînd, și Nathaniel, și Yakub bar Alpheus, apoi Andreas bar Jonas, cel care l-a adus și pe fratele său Shimeon alături de Tata. Frații nu s-au putut împotrivi, știau că frații lui Yeshua ar fi fost și ei de partea Grecilor. Au acceptat dorința acestora de a se numi șapte diaconi – patru Greci și trei Iudei – care să îngrijească de dreapta împărțire a fondurilor. Consiliul nu avea putere asupra lor, iar aceștia aveau pe mîna lor toate fondurile. Consiliul urma să se îngrijească numai de viața religioasă a comunității. Asta i-a supărat cel mai tare pe Zevedei: pierdeau puterea de a mînui banii. Dar, fiind ei în minoritate, trebuiră să se supună. Cum știi prea bine, de atunci diaconii și-au pierdut puterea, fiind din nou puși sub porunca episcopilor și preoților...

XIV

A mai trecut un an și totul părea liniștit. Mama vedea că răul nu fusese stîrpit întrutotul. Cei șapte diaconi se chinuiau să adune banii necesari, tot mai puțini, pentru a acoperi nevoile. Comunitatea crescuse în continuare, mai ales prin alăturarea multora din locuitorii săraci ai Orașului – care vedeau lucrul bun care se întîmpla în comunitatea nazorenilor. Frații se duceau zilnic în Templu, unde se rugau lui Dumnezeu pentru a aduce mai curînd Împărăția Lui printre evrei. Dădeau un răspuns în ceea ce privește viața de după moarte. Nu călcau niciodată Legea și se purtau ca niște sfinți naziriți – deși aveau grijă de familii și de oamenii sărmani. Nu făceau rău nimănui și arătau dragoste tuturor... E drept, nu aduceau jertfă de sînge, lucru care supăra pe preoții și leviții din Templu, astfel că la

un moment dat nu le-au mai dat voie în Curtea Femeilor. Dar ei se rugau în continuare în Curtea Gentililor, de parcă nu se întîmplase nimic. Templul era doar Casa Domnului. Abia mai tîrziu au priceput că-n inima omului șade Casa Domnului...

În acest răstimp mulți dintre apostoli părăsiseră Orașul. Plecaseră Philipp și Andrei spre Samaria, Nathaniel spre Egipt, Alpheu spre Asia Mică, Mathatyas spre Partia... Rămaseră doar Frații și Simeon Chefa. Simeon era considerat capul comunității – dar cei doi îl manevrau din spate, profitînd de șovăiala lui. Cei doi începuseră să atragă grupuri de frați iudei – mai ales bărbați. Îi învățau ce păcat este să lase femeia să ridice glasul înaintea lor, că datorită neascultării femeii au fost oamenii alungați din fața lui Dumnezeu, că locul ei este – ca dintotdeauna! – în ascultarea bărbatului. Iudeii nu erau oameni răi, nu asupra femeilor, dar așa fuseseră obișnuiți să creadă și pe timpul Legii. Începură să nu le mai ia în seamă cuvintele. Dacă nu reușeau să le facă să tacă folosind o vorbă bună sau o glumă, le pedepseau dîndu-le porunci, ba chiar ridicînd mîna asupra lor. Obișnuite cu acest fel de viață, femeile începură în curînd să se supună bărbaților.

Cînd mama a văzut acest lucru, s-a dus la Consiliu să se plîngă. Atunci Frații au făcut prima mișcare: pînă să apuce ea să zică ceva, la un semn al lor, cîțiva din bătăușii ce-i înconjurau au luat-o pe mama de păr și au tîrît-o afară din casă. Din propria ei casă!

- Să nu te întorci! a strigat amenințător Yakub după ea. Locul femeii este printre oale. Să lase bărbații să hotărască între ei!

Mama s-a întors în camera ei îngrozită. Cum se ajunsese aici? Ce se alesese cu Împărăția lăsată moștenire de Unsul? S-au apropiat de ea diaconii.

- Nu e bine, soră Miriam, a zis Ananias. Am ajuns înapoi de unde am plecat acum un an. Banii sunt pe sponci – ce s-au adus în ultimul timp au fost luați de Consiliu, încălcîndu-se înțelegerea. Am aflat de la alți negustori că au cumpărat alimente și îmbrăcăminte, pe care le-au împărțit numai fraților iudei. Le-au zis: „Vedeți? Consiliul vă poate hrăni mai bine decît Grecii! Ei dau totul numai familiilor lor, lăsîndu-vă pe voi flămînzi. De aceea ne este nouă greu – din cauza lor!”

Din cei șapte diaconi, doar cinci veniseră. A doua zi s-au făcut noi alegeri de diaconi – dintre foștii greci doar Stephanos fusese ales. În rest, toți erau iudei.

XV

Acum, acest Stephanos era cel mai tînăr dintre ei, evreu din Philadelphia Lydiei, mai tînăr decît mama cu vreo cinci ani. Venise la Jerusalem trimis de familie să învețe pe lîngă farisei. Familia era bogată, așa că tatăl îi dăduse cincizeci de talanți de aur pentru școală și să-și înceapă propriul negoț.

În Jerusalem, el a intrat ucenic la Gamaliel, unul dintre cei mai cunoscuți scribi din Judea. Nu era atît de vestit pe cît va ajunge mai tîrziu, nu era nici fariseu. Încă nu se declarase pentru una din multele secte din Iudea, dar era activ la Templu. Făcînd parte din elita bogată a Orașului, trăgea către zadokimii herodieni. Totuși, prin modul de viață era mai apropiat fariseilor... Stephanos sosise în oraș cu un prieten, fiul unui negustor și meșteșugar bogat din Tars, pe numele lui Saul. Acesta era mai strîns la mînă și se hotărîse să intre ucenic la Gamaliel pentru că școala acestuia, fiind mai puțin vestită, avea una dintre cele mai reduse taxe. Stephanos îl urmase, să nu fie singur.

Gamaliel era un om învățat adînc în Lege, ca și bunicul lui cu același nume. Saul a fost un foarte bun ucenic, învățînd de la el mai tot ce se putea învăța. Stephanos mai puțin, era un tînăr înalt și frumos, atras mai mult spre palestra. Dar la Gamaliel s-a împrietenit cu unchiul Jesse care, după ce-i părăsise pe eseeni, intrase ucenic la acest rabbi. Cei doi erau cam de aceeași vîrstă și, pe lîngă atletism, filosofie și poezie, începuseră să discute și despre venirea Împărăției lui Dumnezeu – așa cum o făceau mai toți evreii pe vremea aceea. Așa a aflat Stephanos despre Yeshua, despre viața lui și Vestea lui cea Bună, despre patimile și viața lui veșnică printre noi, despre comunitatea de nazoreni din Jerusalem.

A venit la casa mamei. A cunoscut comunitatea, a cunoscut-o pe mama... Și-a dat toți banii comunității, a cerut să fie botezat în numele Unsului. Cînd a aflat familia, a fost dezmoștenit. S-a angajat la un negustor din Oraș, unul Zacher, și lucra la el peste zi, ținîndu-i socotelile și aranjîndu-i marfa în magazin. Dimineața mergea la rugăciune, seara avea grijă de bolnavi. Avea dar de vindecător și mîini dibace, gata oricînd să mîngîie.

Femeile au început să-l placă – dar el a rămas toată viața pur ca un sfînt.

- M-a iubit, a recunoscut mama mai tîrziu, atunci cînd mi-a povestit întîmplarea. Tu ai cunoscut-o – ea a fost întotdeauna foarte frumoasă. Nu spun asta pentru că mi-a fost mamă, dar și-a păstrat frumusețea pînă în preajma morții. Era trecută de șase decenii cînd pretorul din Ephesus, senator din familie bogată și vestită a Romei, a cerut-o de soție... După moartea lui Yeshua au cerut-o de nevastă nu mai puțin de treizeci și doi de bărbați, printre care și Saul... I-a refuzat pe toți. Unii i-au păstrat prietenie și dragoste, alții s-au umplut de ură...

Stephanos nu a cerut-o niciodată de soție. L-ar fi refuzat și pe el, deși mama recunoștea că nu a întîlnit nici un alt bărbat în prezența căruia să-i tresară inima cu atîta bucurie. Decît a lui Yeshua, bineînțeles.

- Tatăl tău nu a fost atît de frumos, mi-a zis mama. Dar l-am iubit de cînd l-am privit prima oară în ochi. Ca în legendele din vechime, l-am cunoscut la fîntînă. Se oprise acolo prăfuit și obosit, așteptînd să-mi umplu ulciorul. Îi vedeam umbra căzîndu-i pe ghizdurile fîntînii și pe ciutura grea, dar nu îndrăzneam să ridic ochii. O singură privire îmi săgetase inima. Cînd am umplut ulciorul, i l-am întins, privind în continuare în pămînt și la mîinile lui puternice, bătătorite, arse de soare... Mîini de țăran. A băut și mi-a zis „Mulțumesc" cu glasul lui adînc, liniștit. Apoi a adăugat: „Să-ți dea Dumnezeu norocul și vitejia lui David și bogăția și înțelepciunea lui Solomon" și m-am cutremurat, căci aceasta era una din urările care se făceau mirelui în ziua nunții. Am șoptit gîtuit „Și ție mulțimea de urmași ai Sarei, dragostea Rașelei și norocul lui Ruth", și el a izbucnit în rîs – cuvintele mele completau urarea tradițională, partea ce se spunea miresei... Mai tîrziu tot ce-mi mai aminteam era acel rîs vesel, mîinile puternice și ochii strălucitori. Dar mi-a fost bărbat, da, și l-am iubit cu o mie de iubiri, așa cum nici Rașela nu a fost iubită de strămoșul Yakub. Cum puteam accepta dragostea altui bărbat, dacă Yeshua era viu în inima mea?

Cînd s-au ales primii diaconi, Stephanos a fost votat mai ales de femei. Nici un alt frate nu era atît de iubit de ele ca tînărul grec. Și cum le respingea pe toate, se zicea că nici un alt frate – poate cu excepția lui Yakub -, nu era atît de sfînt ca el! Așa că și la a doua alegere a fost ales, dar de data asta susținut mai ales de bărbații mai în vîrstă, căci femeilor nu li se dăduse voie să participe. Numai că acum, văzînd tratamentul pe care-l suferise mama, lăsase ura și dorul de răzbunare să-i intre în inimă!

- De aceea a și murit, a spus mama tristă. A pus în locul dragostei ura, și prin asta s-a îndepărtat de Dumnezeu, mîniindu-l.

XVI

Dar mai înainte a avut loc moartea lui Ananias. Acesta nu mai fusese ales printre diaconi. O parte dintre Greci au plecat – fără a spune măcar un cuvînt. Dar el nu a vrut să plece, credea în destinul sectei noastre. S-a hotărît să lupte cu armele lui: priceperea de a face negustorie. Aflase de undeva că o bucată de pămînt era de vînzare, și mai aflase că tocmai pe acel pămînt urma să treacă noul apeduct pe care Pilatus vroia să-l construiască pentru Jerusalem. A fost ultimul mare proiect al procuratorului înainte să fi fost rechemat și exilat în Galia. Ananias a cumpărat terenul cu bani împrumutați și a așteptat cam o lună. Cînd a sosit momentul, l-a vîndut cu mare cîștig. A scos pe el de șapte ori prețul plătit! A dat înapoi banii împrumutați, și-a oprit o parte din bani, iar restul, cinci părți, l-a dat comunității. Urma ca partea lui să o investească din nou. Așa vedea el că poate ajuta comunitatea.

Dar frații au aflat și ei de bunul noroc al priceputului Ananias. L-au chemat la Consiliu, în fața lor și a lui Chefa. Nimeni nu știe ce s-a întîmplat acolo, dar oamenii fraților au ieșit afară strigînd: „Minune! Minune! Sfîntul Duh l-a ucis pe loc pe Ananias!" L-au cărat între ei imediat spre valea Ghehenei, sub privirile îngrozite ale celor prezenți. Se pare că ucigașii nu au putut pune mîna pe bani, căci au trimis după Sepphora, nevasta lui Ananias. Simeon a ieșit din sala Consiliului alb la față, iar Frații stăteau de o parte și alta a lui. A spus, cu glas șovăitor:

- Așa vor păți toți cei ce se ridică împotriva Sfîntului Duh al lui Dumnezeu. Moartea este asupra lor. Minciuna nu-i poate ajuta, căci Dumnezeu prin Duhul lui Sfînt știe citi în inimile noastre. Cărați-o și pe Sepphora alături de bărbatul ei!

Ucigașii s-au grăbit să o care și pe ea. Mama i-a ieșit înainte

lui Chefa, cînd el se strecura spre camera lui:

- De ce, Simeoane? l-a întrebat cu lacrimi în glas și pe față. Cum ai ajuns atît de departe de învățăturile iubitului nostru Yeshua? Cum îl vei privi în ochi atunci cînd vei ajunge la picioarele tronului?

- Acesta este blestemul meu, a gemut el ca un animal rănit. Trebuie să mă lepăd de el de trei ori... și nu mă pot împotrivi. Iartă-mă, Miriam, căci om sunt și slab, supus păcatelor. Îmi tem viața, așa cum mi-am temut-o atunci cînd Rabbuni a fost dus în fața romanilor și pus pe cruce...

XVII

Mama l-a luat în brațe și a plîns cu el. S–a hotărît să-i pedepsească pe cei doi, să-i alunge din comunitate, căci ei au devenit piatra de poticneală a bisericii Unsului. S-a dus și s-a sfătuit cu foștii diaconi și cu Stephanos. A vorbit cu femeile – care erau cu toate de partea ei. Cu bătrînii și cu bolnavii, și cu grecii care mai erau în comunitate. Și cu iudeii pe care ea îi știa încă de pe cînd Yeshua mai umbla pămîntul. A doua zi, i-a înfruntat pe Frați, cînd aceștia ieșeau din sala Consiliului. I-a acuzat în față de uciderea lui Ananias și a Sepphorei, de furarea banilor, de băgarea urii între frați și ruperea comunității în două: iudei și greci. Chefa se trăsese într-o parte, iar bătăușii în slujba lor începuseră să se împrăștie...

Atunci a pășit în față Stephanos. Vroia răzbunare. A început să strige la ei cu glasul sugrumat de ură, împroșcînd salivă și bîlbîindu-se. A început să le amintească de istoria evreilor, de cum și-au ucis aceștia profeții și au ajuns să-l piardă și pe Yeshua. Cum ținem Împărăția lui Dumnezeu departe de noi, deși este destul să ridicăm ochii pentru a-l vedea pe Yeshua alături de Dumnezeu...

Nu știu cum s-ar fi terminat toate acestea. Oamenii își pierduseră răbdarea și începuseră să se foiască, nehotărîți de urmare. Nu înțelegeau ce vrea Stephanos de fapt – nu ei îl uciseseră pe Unsul! Dar atunci, Saul, care sosise întîmplător la comunitate în căutarea lui Stephanos și asista la înfruntare, a izbucnit în rîs. Saul avea o voce puternică, ușor de auzit deasupra mulțimii.

- Ce zici? Ce zici? Că Yakub a fost înmormîntat în peștera

cumpărată de el? Hahaha! Toți știm că acolo a fost înmormîntat fiul lui, Yoseph, cînd a fost adus din Egipt, în timp ce străbunul nostru Yakub zace alături de ceilalți patriarhi la Mocpela...

Vraja s-a rupt. Frații au profitat imediat de ocazia ivită: au început să strige „Blasfemie! Trădare!". La semnul lor bătăușii au început să arunce cu pietre în Stephanos Acesta a încercat să se apere – de fapt și Saul a vrut să-i sară în ajutor, dar ucigașii și-au aruncat pelerinele la picioarele lui, făcîndu-l să stea la margine fără a se putea împotrivi.

XVIII

Iar pe mama a luat-o de mijloc Joseph din Aritmathea, ruda lui Yeshua, care asista neputincios la întîmplare, și a tras-o afară din mulțime și din curte. Femeile s-au împrăștiat țipînd, iar Grecii au părăsit Jerusalemul chiar în ziua aceea. Mama a stat ascunsă la Natan, fiul lui Josephus, pînă cînd Martha a sosit cu mine și surorile mele. A sosit și Eliasar cu Sarah. Sosise și Johanan, fratele cel mic al mamei.

- Frații Zevedei te caută, a anunțat-o el. Te acuză că tu ai stîrnit ucenicii la răzmeriță, că e vina ta pentru toată întîmplarea. Nu vor judecată – au trimis ucigași să te caute. Chefa a părăsit Cetatea, ca și toți Grecii cu femeile lor. Frații lui Yeshua nu sunt în Cetate – cu excepția lui Yakub, care e în Templu și se roagă pentru biserica Unsului. Trebuie să pleci!

- Trebuie să plecați, a zis și Joseph. Și copiii, și frații tăi. Zevedeii nu se vor opri de la nimic, știu că numai tu le poți sta împotrivă. Ar fi în stare să se atingă de cei dragi ție pentru a ajunge la tine!

- Sunt copiii lui Yeshua!

- Poate cu atît mai rău pentru ei. Nu sta să șovăi. Mai bine cu prea multă grijă, decît cu părere de rău...

Același sfat i-au dat și frații ei. Johanan s-a hotărît totuși să stea în Templu. Joseph și Nathan au venit și ei, le era teamă că se va afla de ajutorul dat de ei mamii. Joseph a fost cel ce a propus să mergem în Provincia.

- Este departe. Nimeni nu va bănui că suntem acolo. Și știu eu pe cineva care ne-ar putea ajuta.

Nu a zis că acel cineva ar fi Archelaos, nepotul lui Herod, fiul etnarhului. Nici că îl va ruga să ne ajute să cumpărăm o

fermă. Dar mie nu mi-a părut rău, pentru mine Provincia va fi întotdeauna patria mea.

Așa s-a întîmplat, copilașul meu, cu plecarea noastră din Palestina. Să-i spunem fugă? Da, a fost mai curînd o fugă pentru a ne salva viețile. Nu a fost decît prima dată cînd fugeam din fața morții. Drumul spre Împărăție este îngust și prăpăstios și la el ajungi printr-o ușă îngustă. Nu numai dușmanii țin ușa închisă – ci și prietenii. Și mai ales patimile noastre spurcate. Să nu lași niciodată ca aceste patimi să-ți usuce inima!

Transmite cele mai dragi urări fraților noștri din Antiochia. Fie ca puterea lui Dumnezeu să vă apere de clipe de restriște și să vă întărească și pe voi în misiunea voastră de aducere a Împărăției printre noi. Numai bine ție, copilașul meu, prin mila lui Dumnezeu

Johanan, Bătrînul

Capitolul 3

(între Attalya și Perge)

Dar dimineața văzu în portul adînc al Attaleii o singură corabie: cea avariată a căpitanului Dionyssos. Cei doi legionari lăsați să păzească corabia negustorului Blazius fură găsiți pe puntea de lemn a debarcaderului, fiecare cu cîte o umflătură vînătă și dureroasă în ceafă. Se pare că marinarilor cilicieni nu le plăcuse decizia centurionului de a le lua corabia, poate nici faptul că îi legase la vîsle pe fostul căpitan și șeful de echipaj. Așa că puseseră mîna pe corabie și ieșiseră în larg, încredințați că trirema romană nu-i putea urmări prea curînd.

- Ei, ce zici de asta, bătrîne? rînji Sicula către Ignatius. E vina mea, mă așteptam să se întîmple lucrul acesta și am lăsat doar doi soldați să păzească monorama. Norocul meu, că eu sunt stăpînul acestei trupe; dacă aveam un legat cu mine era în dreptul lui să mă degradeze, sau poate numai să poruncească biciuirea mea...

- Asta a fost voia Domnului, zise Ignatius fatalist. Nu a fost ca cei doi să moară răstigniți, nici în lanțuri...

- Așa crezi? Prin fapta lor, s-au declarat pirați și răzvrătiți împotriva Cetății Eterne. Vor fi vînați ca niște cîini sălbatici pe întinsul Mării și prinși. Dacă vor pieri odată cu nava, se vor putea socoti norocoși, căci singura pedeapsă la care au dreptul va fi răstignirea. Dar nu e drept să fii și tu pedepsit, rîse el, schimbînd tonul.

- Eu? De ce aș fi eu pedepsit? se miră episcopul. Că le-am

ținut partea, cerînd milă?

- Nu, nici vorbă. Numai că nu avem timp să așteptăm sosirea unei alte corăbii. E tîrziu, a venit toamna, și corabiile se trag în porturi, așteptînd primăvara. Multe corăbii ocolesc Attaleia, mai ales dacă opresc la Side. Am putea încerca să mergem la Side, dar cred că e mai bine să pornim pe jos.

- Și trirema?

- Dionyssos va încerca s-o repare. Va porni apoi spre Ephesus, ne vom întîlni acolo. Dacă nu va reuși, nu-l vom aștepta, acolo vom găsi mai ușor o corabie să trecem în Elada.

- Și care e pedeapsa?

- O să vezi. Drumul e lung și-l vom face în grabă, trebuie să fii în Roma înaintea Saturnaliilor. Încep ploile, sus în platoul Paphlagoniei s-ar putea să ne și ningă... Și să știi, legionarii mei merg repede!

Bătrînul se zgribuli sub rînjetul centurionului. Fără a avea intenția să-l sperie, tonul acestuia suna ca o amenințare...

Porniră la drum a doua zi, în zori. Petrecuseră toată ziua așteptînd ca centurionul să aranjeze cele necesare drumului, mai ales rechiziționarea de animale. Oraș portuar, Attaleia nu deținea prea multe animale de cărăușie și călărit. Pînă la urmă, cu ajutorul trupei de legionari cazarmați în cetate, Sicula făcuse rost de un cal mai bătrîior, șase catîri, și ceva mîncare. Desigur, aveau să rechiziționeze hrană și în alte localități – era dreptul cetățeanului roman să ceară localnicilor să îl hrănească, ba chiar să îi dea provizii de drum -, dar centurionul considera că e bine să nu piardă prea mult timp în fiecare loc, așteptînd proviziile.

Așa că, dimineața porniră pe drumul ce șerpuia spre nord-est, centurionul călare pe cal, Ignatius pe unul din asini, urmați de trupa de legionari – cîțiva din ei ducînd de frîu celelalte animale. În coadă veneau cei doi însoțitori ai episcopului, Ruffinus și Theokles, fără multe bagaje asupra lor – li se permisese s0ă-și atîrne tolbele pe spinarea catîrilor. Chiar și așa, țineau cu greu pasul cu militarii încărcați cu arme și bagaje.

Ajunși pe coama dealului, mai priviră o dată în urmă spre Attaleia. Sub razele de soare sărit din dosul munților dinspre răsărit, întreaga cîmpie litorală, spre Perge și spre munții unde se ridica Termessos, lucea verde, tivită de nisipul auriu

al plajelor. Marea avea o culoare albastră adîncă, pe alocuri verzuie, care făcea clădirile albe ale cetăților din depărtare să pară că sclipesc. În portul adînc, de la poalele falezei înalte, se zărea doar o corabie: trirema rănită a romanilor. Era deja prea departe să se mai poată vedea marinarii forfotind pe ea, în încercarea lor de a o repara.

Au pornit apoi mai departe pe drumul ce șerpuia la poalele dealurilor, traversînd un pîrîu nu tocmai bogat, pe lîngă o cascadă și, mai tîrziu, spre seară, au ajuns pe malul unui rîu mai larg, pe care se zăreau două barcaze. Dincolo de rău era un debarcader unde una din ele descărca marfă. Nu departe, pe un deal, se înălțau zidurile cenușii ale unei fortărețe.

- Perge, zise Sicula arătînd cu brațul spre acropolă. Calul călărit de el, deși nu tînăr, se arătase bun la mers, vînjos, cu bun suflu. Deseori centurionul se îndepărtase de coloană, punînd calul la trap, ba chiar și la galop ici și colo, așteptîndu-i apoi pe ceilalți în locuri plăcute privirii. Ignatius, călare pe asinul lui, îl urma deseori, dar de cele mai multe ori centurionul dădea pinteni calului de cîte ori se apropia de el. Acum îl așteptase, dornic de vorbă.

- Cetatea nu se vede, e dincolo de deal, pe cîmpie. Mare port, deși departe de mare – pînă să fie întemeiat portul de la Attaleia. Viața m-a adus odată prin locurile astea, Perge este o cetate frumoasă... Dar acum nu avem vreme să o vizităm, am face un ocol inutil de cinci mile. Mai bine ne odihnim, mîine începe drumul greu.

Le luară mai bine de o oră să traverseze cu toții rîul. Alături de chei se ridica un mic cătun care avea cîteva magazine, crășme și două hanuri. Erau destul de pustii, activitatea din timpul verii se mai liniștise și erau puțini călători. Merseseră cu toți la culcare, numai Ignatius fu invitat de Sicula, care avea chef de vorbă, la un pahar de vin încălzit.

- Însoțitorii tăi n-au avut o zi prea bună... comentă el, turnînd vinul în căni.

- Nu. Nu sunt obișnuiți cu mersul. M-au însoțit din prietenie. I-am rugat în Attaleia să nu vină cu mine mai departe, dar au refuzat să se supună... Poate au avut dreptate, fiecare e dator să-și care crucea pe Calvarul dat lui de Dumnezeu.

- Calvar?

- Drumul patimilor... Îl numim așa în amintirea drumului pe care Jesous Domnul a urcat să fie răstignit. Calvar se numea dealul unde a fost ridicată crucea, înseamnă Craniu în limba aramaică...

- Jesous este zeul vostru?

- Da. Christos, Fiul lui Dumnezeu.

- Aha. Am auzit de Chrestos. Un răzvrătit împotriva Romei, se pare. De ce ziceți că e zeu?

- Pentru că este. Cum ți-am zis, e Fiul lui Dumnezeu.

- Deci aveți doi zei, acel Dumnezeu și fiul lui. Cum ar fi Hercules, fiul lui Juve, nu?

- Nu, avem un singur Dumnezeu. Dumnezeu este Unul.

- Și Chrestos?

- Jesous Christos e Fiul Lui.

- Aha. Semizeu...

- Nu, Dumnezeu el însuși.

- Stai, că nu are sens. Aveți un dumnezeu, sau doi?

- Unul. Unsul este unul cu Tatăl. O singură persoană cu două firi. Tatăl e dumnezeire, Fiul a fost născut din Tatăl purtînd trup omenesc. Cînd a înviat din morți, s-a întors la Tatăl.

- Nu te înțeleg, bătrîne. Acest Jesous a ieșit din zeul vostru, din coapsa lui, ca Mercurus, sau din cap, ca Venus?

- Nuuu, nici vorbă. Duhul lui Dumnezeu a intrat la fecioară și aceasta l-a născut pe Uns, așa cum proorociseră Scripturile sfinte ale evreilor. Cît a trăit pe pămînt, a fost om, deși avea multe calități divine.

- Cum așa?

- A făcut multe minuni. A înviat oameni din moarte...

- Îhîm, un fel de Esculap. Născut de muritoare din Apollo, cu darul de a învia morții. Cînd l-a trăznit Juve, a devenit zeu el însuși.

Bătrînul episcop renunță să mai explice. Așa e, multe din detaliile vieții lui Jesous își găseau paralele în viețile a tot felul de zeități păgîne. În schimb, zise:

- Domine, poate e mai bine să-ți dau o carte s-o citești. În ea e povestită viața lui Jesous Christos mai bine decît aș putea eu să ți-o explic la o cană de vin.

- Crezi că o voi citi? rînji Sicula.

- Cred că da. Este în elină, știu că poți citi această limbă. Și mai știu că-ți place să citești...

- Asta de unde o mai știi?

- Am văzut că porți cu mare cinste cîteva suluri în tolba pe care n-ai dat-o nimănui să o ducă.

- Așa e, sulurile sunt prea prețioase să fie date pe mîna altora. Le-am adunat cu greu și reprezintă parte din averea care-mi va asigura anii de pensie...

- Ești unul din puținii soldați romani care au astfel de preocupări. Eu n-am întîlnit alții...

- Mda. Primele manuscrise mi-au căzut în mînă întîmplător. De atunci le caut... Cred că am reușit să adun cîteva cărți prețioase...

- Poți să-mi povestești cum s-a întîmplat?

- Mda, de ce nu? S-a întîmplat acum mai bine de un deceniu. Pe atunci eram în război cu neamul dacilor, un popor barbar la nord de Dunaris. Tot atît de dîrji ca și evreii, aș putea spune... Ne-am războit cu ei mai bine de un secol, încă de pe timpul marelui Caesar, ba chiar mai înainte. Au reușit să stăpînească cetățile de la Euxinos, pînă în munții macedonenilor și spre apus, pînă în Rhetia... Măritul Trajanus și-a pus în minte să-i cucerească, pentru a avea spatele asigurat în războiul cu parții, de care știa că urma să vină. Două războaie am purtat acolo, pînă i-am învins. În primul, pierderile au fost atît de grele încît a trebuit să facem pace cu ei. Apoi, acum un deceniu, am reușit să-i învingem, după doi ani de lupte...

Am participat la cucerirea cetății de scaun a regelui lor, Decebalos. Am avut noroc. Noroc scăpînd cu viață, noroc cucerind o Coroană. Am fost trecut în ordinul Equus, am devenit prim centurion al Legiunii Italica, legiunea de suflet a împăratului... Mi-am cumpărat o bucată de pămînt pe acele locuri și, dacă zeița Fortuna va fi cu mine pînă la capăt, mă voi retrage acolo cînd îmi voi termina serviciul militar.

Cît de dîrze au fost luptele poți înțelege din faptul că Decebalos și-a luat viața, decît să cadă în mîinile noastre. Și cu el, mii de daci...

- E păcat să-ți iei singur viața.

- O fi. Numai că ei cred că cei ce mor, mai ales cei ce mor în luptă, vor ajunge în Cer, alături de zeii lor. A nu cădea viu în mîinile dușmanilor e faptă de vitejie. Știu că și mulți evrei

au făcut așa, la Jerusalim și la Masada, acum patru decenii, în războul iudaic. Eh, luptele ar fi durat mult mai mult, dar în urma primului război, Augustul a primit supunerea unui important om al regelui: Bacilis, secretarul. Un grec isteț din cetățile de la Pontus, primit de daci, pe care i-a trădat. Acesta, văzînd puterea Romei, convins că dacii nu se pot împotrivi, temîndu-și viața și dorind să-și păstreze tot ce agonisise sub regii daci, ni i-a trădat. Așa că armata noastră a știut tot timpul unde se aflau oștile dace, pe ce drumuri să înaintăm, unde ni se puneau capcane... Am înaintat pe trei coloane, prin locuri unde nu se așteptau dacii, cucerind cetăți slab apărate... Am ajuns, în final, la Sarmisegetuza. Și aici trădătorul a fost de ajutor. Ne-a spus unde erau izvoarele care aduceau apă în cetate, a otrăvit apa din cisterne și mîncarea, la urmă ne-a dat de știre că regele și cetele lui vor să evadeze din încercuire, decît să moară de foame și sete... Ne-a arătat poarta pe care aceștia urmau să fugă, dărîmînd zidurile pe care le construiseră în dosul ei. Am folosit berbecii și am pătruns în cetate pe cînd ei nu erau pregătiți de luptă, am luat cetatea în aceeași zi...

Bacilis nu a avut noroc. Augustul mi l-a dat mie, să-mi arate unde sunt ascunse comorile dacilor. Niciodată nu a avut Roma parte de așa pradă de război! Oricît de mult a cheltuit Augustul în următorii ani, a redresat economia Imperiului, a putut construi multe lucruri și a avut cu ce pregăti campania din Partia... Totul din tezaurul capturat de la daci. Dar trădătorul a trebuit apoi să ne arate unde-și ascunsese averile. Soldații mei l-au amenințat cu tortura, iar Augustul refuzase să-l primească

- Trădătorul își făcuse datoria...

- Da. Cui îi trebuie năpîrcă la sîn? Și-a trădat regele și neamul care-l primise, care-l ridicase în rîndul căpeteniilor, îl îmbogățise... Își temea viața, îi era teamă de durere... A arătat imediat unde avea ascuns aurul. Dar cum soldații vroiseră să se joace cu el, supunîndu-l oricum la chinuri, a arătat și o altă ascunzătoare, pe care voise să o țină secretă. Acolo am găsit, spre scîrba soldaților mei, cîteva suluri de pergament. Au vrut să le ardă, dar le-am cerut ca parte a mea din captură. Ei s-au mulțumit cu aurul...

Așa am pus mîna pe primele mele cărți. Știam că sunt prețioase: Bacilis preferase să-și dea aurul decît manuscrisele.

Unul conținea șase cînturi din ***Eneida*** lui Vergilius, iar altul ***Metamorphosis*** scris de Naso. Mai erau ***Lysistrata*** lui Aristophanes, prima parte a ***Antichităţilor Iudaice*** a lui Josephus Flavius și o piesă minoră a lui Seneca Secundus. Trei din ele le mai am, am dat Eneida și piesa lui Seneca pe partea a doua a Antichităților.

- Două cărți pentru una?

- Da, și cred că am făcut o afacere bună. Piesa lui Seneca era una plictisitoare, cu expresii goale și umflate... Și decît o carte incompletă a Eneidei, am preferat să am scrierea completă a lui Josephus.

- Am auzit de scrierile lui Josephus. Este considerat un trădător al neamului evreiesc. Ignatius își amintea de cele scrise de Joanes Prezbiterul...

- Mda, o fi. Scrie foarte clar despre istoria poporului evreu.

- Citind Scripturile evreiești poți afla istoria evreilor.

- Așa o fi. Nu am acele scripturi. Iar Josephus vorbește și despre istoria mai recentă a Judeii, pînă la războaiele cu Roma.

Ignatius deveni atent. Oare să fie în acele scrieri ceva despre viața lui Christos? Doar a fost cea mai importantă persoană a Iudeii în acea perioadă!

- Scrie și despre Jesous Christos? întrebă.

- Nu. Despre fratele acestuia.

- Deci, este o mărturie a existenței lui, se bucură episcopul. Nu poți scrie despre fratele unei persoane care nu a existat!

- Ai dreptate. Dar nu știu de ce te miri. Amîndoi acceptăm faptul că Jesous a fost o persoană reală. Doar a murit pe cruce, ca răzvrătit. Eu cred asta.

- De ce crezi asta?

- Dacă nu era adevărat, n-ați fi spus așa ceva despre zeul vostru, îi rînji centurionul. Mda, alte cărți le-am primit în Alexandria, acum doi ani. Eram acolo să pedepsim evreii care se ridicaseră împotriva Romei.

- Cinci sute de mii de morți, zise Ignatius trist.

- Da. Și-au meritat soarta. După războiul de acum patru decenii, Roma i-a iertat. I-a împrăștiat prin imperiu, dar le-a dăruit viața și i-a lăsat să se ocupe liberi de viața lor. Să se bucure de credința lor într-un singur zeu. În timp, au devenit bogați și influenți... Și care le-a fost mulțumirea? Cînd au crezut că Roma nu are putere să se apere, a înfipt hangerul în spatele

ei! Oștirea erau prinsă în rîzboiul cu parții, împăratul cucerise Ctesiphonul și Țara dintr rîuri pînă jos, în delta Euphratului, cînd evreii s-au ridicat în Cipru, Cyrenaica și Alexandria... Au ucis zeci de mii de cetățeni romani, greci, egipteni... Toți romanii din insula Ciprului! Împăratul a trebuit să își retragă armatele, cedînd toate cetățile cucerite cu atîtea jertfe...

- Asta a fost voia lui Dumnezeu, zise bătrînul fatalist.

- Ca evreii să ucidă oameni nevinovați?

- Nu. Ca popoarele de pe Euphrates să nu cadă în stăpînirea romană.

- Asta e bine, sau e rău? îl privi iscoditor centurionul.

- Nu știu să răspund, zise Ignatius, încurcat. Răspunzînd sincer ar fi putut fi considerat drept trădător.

- Nu știi, bătrîne? Crezi că e bine că nu s-a cucerit Mesopotamia? Să-ți spune eu de ce ar fi fost bine să o cucerim: ar fi adus liniște și pace popoarelor din Siria, Asia, Armenia, Arabia, chiar Palestina. Taxele ar fi fost mai mici, nu era nevoie să se țină trupe pe graniță, nici să se construiască cetăți. Și acele părți ale Imperiului nu ar fi fost mereu sub pericolul atacurilor din partea parților, care se lasă mereu cu jafuri și ucideri.

Da, centurionul avea dreptate, se gîndi trist episcopul. Se învățase să privească doar în propria lui ogradă, la colonia pe care o conducea, la biserica lui...

- Da, poate nouă ne era mai bine. Dar ar fi fost alții supuși atacurilor, populațiile de pe Euphrates. Pînă unde ar fi înaintat legiunile romane? Pînă în acea țară de legendă, Hindia? Dincolo? În afara limesului, întotdeauna vor fi oameni gata să atace, să jefuiască... Un rînd de ziduri vor fi înlocuite de altele, taxe vor fi mereu plătite...

- Poate că da. În Alexandria am apărat viața unui bătrîn. Nu știu de ce am făcut-o, fusese atacat de un grup de golani ce jefuiau. Poate dacă erau soldați romani, nu mă amestecam. I-am alungat, salvîndu-i viața. Era rănit, l-am dus la mine acasă, l-am îngrijit. Nu a trăit mult după aceea. Era evreu, Simon ben Phareis. Iși pieduse familia, soția și două fete, probabil siluite și ucise de soldați. Ar fi putut să plece, să le ducă pe insula Creta, unde avea un frate... Cred că a murit de inimă rea. Dar cu mine a fost bun. Eu căzusem grav bolnav, probabil de la miazmele ce se ridicau de le miile de cadavre neîngropate prin oraș. Nu am putut pleca spre Cyrenaica, alături de trupa mea. Simon m-a îngrijit și mi-a salvat viața. Dar el s-a stins... Înainte să moară mi-a dat averea lui: niște suluri. Le am și acum. Nu sunt prea întinse, nici nu mi se par prea prețioase. Probabil o să le vînd. Poate mă poți ajuta tu, cred că sunt prețioase pentru evrei și creștini.

Ignatius simți cum i se oprește răsuflarea. Cărți evreiești? Scripturi? Și scrieri creștine?

- Frații mei sunt săraci, Domine. Dar dragostea pentru Scripturi e mare. Dacă este ceva prețios, vom aduna mînă de la mînă, renunțînd la lucruri lumești, și poate vom împlini cererile tale. Dar e bine să știu despre ce este vorba, să le spun fraților mei.

- Una este despre evreii din Susa...

- *Esther*, se miră Ignatius.

- Da, este vorba despre una Esther, o regină. Nu știu cine a scris-o. Știi cumva tu?

- Nu. Este una din cărțile noastre sfinte, scrisă de Duhul Sfînt.

- Bătrîne, am ținut-o de nenumărate ori în mînă. Nu pomenește nimic despre Sfîntul Duh, ori despre zeul vostru. Nici despre credințele voastre, de altfel.

Ignatius nu îl contrazise. Știa și el asta. Numai un credincios putea înțelege adevăratul înțeles al scrierii: mîna lui Dumnezeu asupra Poporului Său.

- A doua carte este scrisă de vreun evreu fanatic. Vezi, de aceea nu mă miră unele dintre credințele tale aberante – după ce citești acest sul, nu te mai miri de nimic! Și autorul acestei scrieri își dorea moartea în slujba zeului vostru. În sfîrșit, mai am scrisoarea unui evreu, slujitor al zeului vostru Chrestos. Nu am citit-o, de la început mi s-a părut că delirează... Deci, pe acestea le am de vînzare.

Scrisoarea unui creștin? Să fie adevărat? Poate chiar una a apostolului lui Chrestos, Pavel? Poate chiar una de care coloniile nu știu?

- Nu știu de Esther, zise cu voce tare. Sunt multe copii ale Scripturii, mulți evrei o au. A fost una din cărțile preferate de ei. Pentru noi, creștinii, are importanță, dar nu cred că voi găsi oameni bogați care să o vrea. Poate voi găsi unii care să o vrea

pe cea a misticului – dar trebuie să o citesc, să știu ce le spun. Ca și scrisoarea creștinului. Dacă aceasta este una adevărată și nu un fals, sigur ți-o voi putea vinde. Poate la Laodikeia, mai curînd la Ephesus sau în Macedonia...

- Bine, bătrîne. Atunci, vom face schimb de cărți, deocamdată. Promit să citesc cartea ta despre Jesous. Citește și tu cartea asta a misticului. Cînd le vom fi citit, vom mai vorbi.

Cu asta, bătrînul își ceru iertare și se trase spre încăperea unde își avea patul. Însoțitorii lui fuseseră marcați de drum, deși acesta nu fusese greu, prin cîmpie și pe un drum roman bine pietruit cu dale. Dar se vedea că nu erau obișnuiți cu mersul pe jos pe distanțe lungi, cu pas de marș forțat impus de legionari. Așa că cei doi însoțitori căzuseră sfîrșiți în pat, lipsindu-se și de mîncare. Acum, Ignatius își puse în față o candelă și scoase din nou „cutiuța” cu scrisorile Prezbiterului. Avea timp mîine de mistic...

Scrisoarea III

(În timpul celui de-al III-lea Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Johanan**, care se mai numește și **Marcus***

*Către: **Ignatius** zis și **Theophorus***
părintele Coloniei lui Christos din Antiocheia

Numai fericire ție, în numele Domnului Christos, pe care amîndoi îi iubim ca adevărați copii ai lui.

I

Dragul meu copilaș, iată că au trecut doar trei săptămîni de cînd am pus scrisoarea în mîna lui Bethius și Dumnezeu îmi trimite un alt prilej să-ți scriu. De astă dată, un frate al nostru din colonia Thesalonikăi, Archipus, a oprit în Ephesus în drumul lui spre Alexandria. După un popas de o săptămînă va pleca mai departe, spre Seleukeia, după ce va fi vîndut cîteva produse și cumpărat altele. În acest timp va sta printre noi și se va împărtăși cu bucuria de a fi printre frați de aceeași credință. Dumnezeu să ne dea tuturor pace și fericire!

Cum scrisoarea mea anterioară abia acum ajunge în mîinile tale – cu voia lui Dumnezeu cel prea slăvit! – și cum eu nu am a răspunde la nici o întrebare pusă de tine, voi continua

să-ți povestesc despre viața mea în preafrumoasa Provincia, în grădina primăverii lăsate de Dumnezeu printre păgîni, în grădina copilăriei mele liniștite.

II

Numai că liniștea copilăriei mele se apropia fără să știu de sfîrșit, căci fericire în veci nu poate fi decît în Împărăția lui Dumnezeu, alături de Unsul Său! Prima tristețe care a căzut pe noi a fost pierderea lui Eliasar, care a adormit întru Domnul și s-a alăturat strămoșilor săi. El era într-adevăr cel mai în vîrstă dintre noi, după plecarea lui Joseph – dar nu avea nici pe departe vîrsta lui Archelaus, vecinul nostru, nepotul lui Herod. Cred că atunci cînd a plecat dintre noi trecuse cu puțin peste patru decenii și jumătate...

De aceea, boala lui a venit ca o surpriză pentru toți, poate mai puțin pentru Mama care îl văzuse slăbind zi după zi în ultimele luni. Ceea ce nu reușiseră să facă săbiile tîlharilor, arșița pustiilor și fiarele junglei, o făcuse umezeala bălților ce înconjurau dealul pe care se înălța ferma noastră, mlaștini nesfîrșite și greu de străbătut, uscate aproape cu totul în toamna Provinciei, dar mustind cu apă în primăvară, cînd marele fluviu al Rhodanului coboară tulbure și umflat din munții Rhetiei. Această apă stătea leneșă toată vara, ajutînd la recoltele bogate de grîne – și cum ți-am spus, colonii fermei noastre munceau din greu la îndiguirea și asanarea acelor bălți – dar ajutînd totodată la creșterea unei populații imense de țînțari, gata să sugă și vlaga din noi. În plus, deasupra lor se ridicau miasme rele sănătății și aburi care, deseori ,ascundeau fața soarelui.

Te întrebi: de ce stăteam într-un loc atît de nesănătos, nu-i așa? Păi să știi copilașule, că pericol să-ți pierzi sănătatea și viața sunt multe în multe locuri – iar pe dealul nostru era chiar mai bine decît în multe alte locuri! Căci din primăvară pînă în toamnă bătea un vînt continuu, cînd briză, cînd furtună, dinspre apus, care ținea aerul curat și frumos mirositor, aruncînd țînțărimea în baltă. Și era acel ținut binecuvîntat cu multe păsări care nu numai că ne încîntau auzul, dar duceau și un război crunt împotriva jivinelor înțepătoare.

Așa se face că pînă la urmă unchiul Eliasar a fost singurul care a primit acele friguri care fac multă lume să moară în alte

locuri. Poate pentru că el se mișca mai puțin din loc în loc, în căutarea adierelor sănătoase de vînt, poate pentru că avea trupul istovit de alte boli; într-o toamnă a început să tremure și să tușească, dar frigurile l-au părăsit după cîteva zile, lăsîndu-l slăbit și tușind sec, din piept. Peste iarnă, tusea s-a-nrăutățit, unchiul avînd des crize de friguri, fierbințeli și sudoare rece. Apoi, în primăvară a început să scuipe sînge...

III

Noi am stat în preajma lui, îngrijindu-l, mai ales Mama și Sarah, slujnica lui. Am știut că a murit cînd am văzut-o pe Sarah stînd singură, pe marginea dîmbului, privind pe deasupra bălților spre soarele ce se năștea. Nu plîngea, ci se ruga în tăcere, cu mîinile încleștate la piept. În ultimele două săptămîni nu-l părăsise nici o clipă, Mama îi ducea mîncare...

Mama s-a dus la ea și a îmbrățișat-o, și a început să plîngă. Odată cu Eliasar, ea pierdea orice legătură cu viața ei de fată și tînără nevastă a profetului nazorean. Martha era măritată, la casa ei, Johanan era departe, în Iudea... Rămăsesem doar noi, copiii, și amintirile...

Nici Sarah nu a mai trăit mult. A murit din lipsă de dragoste de viață, ca un cîine credincios care își pierde stăpînul. Ca un cîine a murit pe mormîntul lui Eliasar, renunțînd la apă și hrană. Ea era din neam de negri, etiopeancă. Furată de copilă de vînătorii de sclavi, fusese vîndută mai întîi egiptenilor, iar de acolo în mîna unor arabi de unde ajunsese la bunicul Eliasar. Din limba tribului ei nu mai știa mai nimic, iar din limba egiptenilor doar cîteva vorbe, și acelea stricate. Învățase cîteva cuvinte arabe și grecești, dar în totul era tot atît de iudeică precum Mama. Pronunța însă cuvintele cu un glas gros și tulburător, cu inflecsiuni stranii. Cînd cînta însă, glasul i se ridica pur și melodios, cum n-am auzit pe nimeni cîntînd.

Bunicul ar fi vrut s-o vîndă, nu avea nevoie de sclave negre, dar Eliasar se împrietenise cu ea și îi găsise rost în a o îngriji pe Miriam, în vîrstă de șapte ani pe atunci, și pe Johanan, de vreo doi-trei ani. Au trecut cîțiva ani și la împlinirea jubileului, bunicul fu nevoit să o elibereze. Copiii crescuseră și Sarah fu gata să fie trimisă în lume – dar atunci se întorsese Eliasar din călătoria lui, fără văz. Și Sarah rămăsese să-l îngrijească.

Nimeni nu i-a știut numele ei de copilă. Unchiul îi spunea cîteodată „Gazela”, și poate că așa o fi chemat-o pe limba ei necunoscută. Era o femeie destul de înaltă, cu membrele lungi și subțiri, nervoase, cu mușchi subțiri și lungi ca niște otgoane. Gîtul înalt și capul de o formă ovală, pronunțată și de părul sîrmos adunat în creștet, amintea de zveltețea gazelelor din deșert. Pielea îi era maroniu închisă – nu neagră, așa cum ziceau oamenii. Unii latifundiari din Arelata și din împrejurimi aveau sclavi negri, dar ei erau într-adevăr cu pielea aproape neagră, cu trupuri mai groase, vînjoase, capul rotund cu nasul turtit, cu părul creț și buze pline – deloc asemănători cu Sarah.

Timp de mai bine de cincisprezece ani, ea a fost în preajma lui Eliasar, ochii și mîinile și picioarele lui. L-a îngrijit mai mult decît pe un prunc, fără speranță că va crește vreodată din neputința lui – numai lapte din sîni nu i-a dat. L-a iubit cu o dragoste de mamă și de fiică și de femeie, și poate în acea dragoste a găsit Eliasar cuvintele pe care le-a spus lui Yeshua: „cînd totul a trecut, cînd totul a murit – singurul lucru care trăiește în veac este dragostea! Din dragoste s-a făcut această lume, dragostea o mișcă și dragostea o va mîntui.” Deși nu a arătat-o niciodată, știu că și Eliasar a iubit-o. Era suficient să-l privești în clipele cînd Sarah se apropia de el pentru a ști acest lucru.

Au încercat să o ia de pe mormîntul lui, dar nu au reușit. Chiar luată pe sus, cînd îi dădeau drumul ea se întorcea acolo. Stătea adunată cu genunchii la gură și murmura un cîntec straniu, fără cuvinte. Mîncarea lăsată lîngă ea o mîncau păsările și furnicile. Atunci s-a dus Mama la ea. Nu știu ce au vorbit, dar din acel moment nimeni nu a mai încercat să o convingă să se întoarcă la viață. Înainte de a muri, Mama a botezat-o.

IV

A fost prima dată cînd am văzut o astfel de ceremonie. În mica noastră colonie de ucenici ai lui Yeshua, au fost la început doar patru sfinți botezați: Eliasar și Joseph, precum și Mama și Martha. Ei și cu noi, copiii nebotezați, formam această colonie pe atunci. În timp ni s-au alăturat mulți coloni liberți – dar niciunul dintre ei nu primise botezul. Nici măcar Titus, soțul Marthei. O problemă mai mare era faptul că nici unul dintre aceștia, cu excepția lui Titus, nu primise legămîntul prin tăierea împrejur, nefiind iudei. Pînă în acel moment – din spusele Mamei – ucenicii botezați, numiți sfinți de către ea, au fost toți, pînă la cel din urmă, iudei în Legea lui Mosheh. Yeshua doar venise să adune copiii rătăciți ai Poporului ales al lui Adonai, Domnul Dumnezeu.

Dar acum Sarah i-a cerut să o boteze.

- Nu se poate, iubita mea Sarah, i-a spus Mama. Tu nu ești fiică a poporului lui Avraam.

- Prin dragostea pentru Eliasar, sunt. El mi-a vorbit de Ruth, medianita. Ea, din dragoste pentru soacra ei, s-a adăugat poporului ales, primindu-l pe Dumnezeu. Este dragostea mea pentru un bărbat al Neamului mai mică? Dumnezeu privește în inima fiecăruia...

A stat Mama să judece ce ar fi răspuns la aceasta Eliasar și Yeshua. Eliasar ar fi primit bucuros – nu numai din dragoste pentru femeia neagră, ci pentru că el considera dragostea sfîntă, venind de la Dumnezeu. Dar Yeshua? El a avut cuvinte tăioase la adresa Neamurilor, de multe ori nu a vrut să aibă de-a face cu ei. Dar o dată a lecuit o siriancă bolnavă, în numele lui Dumnezeu... I-a spus: „Credința ta te-a lecuit!”

- Crezi în unul Dumnezeu, Domnul lui Avraam, Itziyk și Yaakub? a întrebat-o pe Sarah.

- Cred din toată inima!

- Crezi că Yeshua a fost Unsul Domnului, trimis printre noi să ne vestească Împărăția lui Dumnezeu?

- Cred cu tot sufletul meu!

- Crezi că, urmînd învățătura lui, vei ajunge în acea Împărăție, iertîndu-ți-se ție toate păcatele?

- Cred! zise din nou femeia neagră. Cred că Eliasar este deja la dreapta lui Yeshua și la picioarele tronului lui Dumnezeu, și că prin acest botez voi fi cu el!

- Iubita mea soră, văd că botezul tău în duh a avut deja loc. Ce pot face eu mai mult?

- Eliasar zicea că botezul trebuie să fie și în apă, nu numai în duh.

- Dar ți-a spus că numai ucenicii bărbați fac acest botez în numele Unsului?

- Asta nu mi-a spus. Ești ucenic al lui Yeshua?

- Din toată inima!

- Atunci, pentru mine botezul tău în numele lui este tot atît de sfînt ca venind din mîna unui bărbat. Este vreo piedică, se împotrivește Legea la aceasta?

- Acest lucru nu s-a întîmplat niciodată. În Templu slujesc numai bărbați.

- Învățătorul a venit să ne aducă o lege mai bună. Tu ai fost botezată de Yeshua, știu asta de la Eliasar. Dacă Rabbuni a pus mîna lui pe tine, tu ești sfîntă. Nu vreau ca altcineva să o facă!

- Trebuie să mă gîndesc, a spus Mama.

- E bine să nu te gîndești mult, a mai spus Sarah. Pentru că sufletul meu nu va mai dăinui mult timp în acest trup. Eliasar mă așteaptă și sufletului meu îi este dor să fie alături de el. Acolo el nu va fi orb, iar trupul meu nu va fi negru...

Mama a botezat-o într-un golf al marelui rîu, acolo unde apa era puțin adîncă și curgea molcom. Pe Sarah o țineau de brațe doi frați, era deja lipsită de puteri. După botez s-a dus la mormînt cu straiele ude pe ea... A murit a doua zi.

V

Amintirea ei și a dragostei au dăinuit în împrejurimi, ba chiar și dincolo de Arelata și Numentus. Numele ei s-a pierdut. La început i s-a spus „neagra Mariei", apoi, cu timpul, au început să-i spună „Maria cea Neagră"...

VI

Întîmplarea aceasta a dus la multe alte botezuri. Mama trecuse cumva peste faptul că este femeie, și peste acela că liberții care veneau la ea nu erau iudei. După ce i-a botezat pe primii, a vrut să-i lase pe ei să boteze – dar toți vroiau să primească botezul numai din mîinile ei, Mama copiilor lui Yeshua, Unsul. Am întrebat-o de unde au nazorenii acest ritual al botezului, și ea mi-a spus că vine de la Johanan, vărul tatii, care și el l-a preluat de la eseeni. Așa am aflat prima dată despre el și despre profețiile lui privind sosirea Împărăției lui Dumnezeu.

- Care este diferența între învățătura lui și cea a tatei? nu am înțeles eu.

- Johanan a fost Profet al Legii. A chemat la păstrarea și

aplicarea ei, ca toți marii profeți înaintea lui. Cerea să ne pocăim pentru greșeli, să cerem iertare lui Dumnezeu și să călcăm în Lege, pentru că Împărăția este aproape.

- Așa zicea și tata, nu?

- Așa. Numai că el zicea mai mult. El venise nu numai să ceară să respectăm Legea, ci s-o-mplinim. El a spus că nu este destul să respectăm ritualurile – dacă nu avem Legea scrisă în inimă. Și nici s-avem Legea scrisă în inimă, dacă n-o aplicăm în viață. Și că aplicînd în viață Legea, nu este destul să respectăm litera Legii, ci să punem inimă în aplicarea ei. Prin asta s-a îndepărtat nu numai de Templu și de învățătorii Legii, ci și de pharisimi și de Johanan Sabeanul... El a fost cu adevărat Mashiah, el a dus Legea lui Dumnezeu printre noi. Pentru că oamenii, de la Mosheh încoace, au strîmbat-o după înțelegerea și dorințele lor.

Ceea ce o tulbura cel mai mult pe Mama era faptul că cei ce se apropiaseră de ea cu rugămintea să fie botezați nu erau evrei. Ei nu cunoșteau Legea. Cum să înțeleagă că Unsul nu adusese numai schimbarea Legii, ci și Împlinirea ei – dacă nu știau ce spune Legea? Ei nu făcuseră un legămînt cu Dumnezeu, nu erau din sămînța lui Avraam, nu aveau tăiat în carne legămîntul... Nu știau ce au voie să facă și ce nu, iar cînd li se spunea, de cele mai multe ori nu înțelegeau. De ce să nu mănînce porc? De ce să nu mănînce iepure? De ce să nu cioplească lemnul? Ce avea Dumnezeu și Yeshua cu sărbătorile de primăvară, de fecunditate a naturii? Sau cu credințele druidice celte, care mai erau ținute încă la mare preț de către gali, deși casta de druizi era interzisă de către romani. De ce să nu venereze împărații romani și vulturii legiunilor, cei care aduceau pacea și victoria împotriva neamurilor sălbatice? Și multe astfel de întrebări la care ea găsea un singur răspuns: „Dumnezeu este Unul și totul este sub mîna lui, nu a idolilor!" Tare ar fi vrut să aibă alături alți ucenici, să se poată sfătui cu ei... Îi întreba pe Martha și pe Titus, singurii care îl știau pe Eliasar - ba Martha îl știa și pe Yeshua:

- Voi ce ziceți? Este permis să intre Goim între ucenici?

- Eu nu știu, zicea Titus. Eu însumi am fost tăiat împrejur acum cîțiva ani. Învăț Legea mergînd la sinagogă, deși totul este atît de greu de înțeles. Am primit legămîntul din dragoste

față de Martha și Eliasar. Acum vreau să primesc botezul din dragoste pentru Martha...

- Nu! Din dragoste față de Yeshua!

- Da, din dragoste față de Yeshua, se grăbi el să se corecteze. Așa cum am primit acel legămînt, mai primesc unul... Dar clar era că pe el nu-l munceau gîndurile.

- Martha, tu ce zici?

- Nu știu ce să zic. Atîta știu: printre cei vindecați de Yeshua au fost și greci, și sirieni, și fenicieni, și samariteni... Și mai știu c-aș vrea ca Titus să fie și el botezat întru Domnul.

- Da, la asta m-am gîndit și eu cînd am botezat-o pe Sarah. Cred că cel ce arată credință, poate fi botezat.

- Titus arată, zise Martha. Și Armillia, și Brigitte, și Gaius, și Ortobathus, și ceilalți. Harul lui Dumnezeu a coborît peste ei, tot ce trebuie să mai faci este să-i botezi în apă.

- Deci voi ziceți să-i botez? întrebă pentru ultima dată Mama.

- Eu așa zic, îi răspunse hotărîtă mătușa Martha, și Titus i se alătură:

- Așa zic și eu. Și ca toate lucrurile să fie bine făcute, începe botezul cu mine. O să-l mărturisim pe Yeshua ca Uns al Domnului Dumnezeu, Salvator al nostru prin faptul că ne-a adus Vestea cea Bună. Ne vom alătura ucenicilor lui și vom duce viață sfințită, așa cum se cuvine. Asta sper să mă ducă alături de Martha în Împărăția Veșnică a lui Dumnezeu.

VII

În prima zi a săptămînii următoare, Mama i-a botezat pe toți cei ce l-au mărturisit pe Yeshua Unsul lui Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor, și au primit cu tot sufletul Vestea Bună adusă de el. Așa a apărut prima colonie de nazoreni în Provincia, pe pămîntul Galiei Romane. Dar mai tîrziu ea a fost respinsă atît de sfinții din Jerusalem, cît și de cei ce urmau învățătura lui Paul din Tars. Primii le-au găsit vină că nu erau tăiați împrejur, ceilalți au negat dreptul mamei de a boteza – deși mulți sfinți ajunseseră s-o numere pe Mama printre apostoli – al treisprezecilea apostol! Cu timpul s-a uitat de acea sămînță aruncată departe de ogor, chiar dacă roadele ei se văd și acuma...

VIII

Următorul mare eveniment a avut loc cîțiva ani mai tîrziu. Mai întîi, în anul cînd a murit Eliazar și Sarah, s-a zvonit că Augustul Tiberius murise. Se pare că-și călcase pe inimă și părăsise insula unde își ducea viața de mulți ani – departe de lume și la adăpost de ea. Și abia ce pusese piciorul pe pămîntul Italiei, în Campania, că se îmbolnăvise de friguri și în scurt timp a și murit. Gurile rele spun că o mînă în moartea lui a avut și Macro, comandantul pretorienilor, cel mai puternic om din Roma după August, pentru a-l pune mai repede în imperium pe Gaius, fiul lui Germanicus. Mai tîrziu, cînd dragostea față de tînărul Gaius poreclit Cizmuliță s-a preschimbat în ură, nu puțini au fost cei care au spus că omorul unchiului său s-a făcut cu încuviințarea lui. E greu de crezut asta, pentru că pînă la boala care i-a luat mințile a fost un tînăr inteligent și bine crescut, și pe atunci era sigur că Tiberius îl va lăsa moștenitor. Toți urmașii lui Tiberius muriseră, așa că nu era nimeni mai apropiat decît Caligula.

Gaius a stat mult timp printre soldații tatălui său, numit Germanicus datorită victoriilor împotriva triburilor de germani de dincolo de Rin. Chiar și după moartea tatălui său, legionarii au păstrat dragoste celui ce ajunsese mascota lor. Cînd a venit la putere, Gaius a avut grijă să-și răsplătească susținătorii, crescîndu-le solda. Legiunile au fost ultimele care l-au părăsit în final. Tînărul August era bine educat, bun organizator, bun militar, viteaz, darnic și credincios convingerilor sale.

Doar senatorii i-au fost împotrivă încă de la început. Au crezut că venise momentul întoarcerii la Republică. După Octavianus și Tiberius, se părea că tînărul Gaius va fi prea slab să se poată împotrivi. Senatorii vroiau să-și întoarcă puterea politică și privilegiile de care se bucuraseră pe timpul Republicii – nu știau că roata istoriei nu se poate întoarce. Participanții la prima conjurație împotriva noului August au fost iertați – spre surprinderea tuturor, obișnuiți fiind cu băile de sînge ale lui Tiberius. Cîtorva li s-au confiscat averile, cîțiva au fost trimiși în exil, dar nu a murit nimeni. Și pe mulți din cei exilați de Tiberius, din cauza delațiunilor, i-a rechemat, ba chiar le-a întors din averi.

Din păcate, în al doilea an de Imperium, asta era pe cînd

eu aproape împlinisem primul deceniu de viață, Augustul a căzut grav bolnav. Se pare că febra puternică i-a fiert creierii, căci, deși nu a murit, din boală s-a ridicat complet schimbat. A devenit un tiran nebun, plin de bănuieli și spaime, nu departe de ce a fost Herod înainte de moarte. Era convins că boala fusese o altă tentativă de atentat din partea Senatului. Toți s-au întors împotriva lui, la urmă și militarii. Cînd a fost ucis, abia împlinise două decenii de viață și trei ani. O mare speranță rămasă neîmplinită – ca tot ce se face fără a-L avea pe Dumnezeu alături.

IX

Totuși, el avea să aducă o schimbare în viața noastră, fără a ști măcar. Căci Dumnezeu are planurile Lui și se folosește de oameni în împlinirea lor, fie ei robi sau împărați, ca de niște scule.

Acest Gaius a avut la școală drept coleg pe un prinț iudeu numit Agrippas, cu care se împrietenise, prietenie care a rezistat atît în copilăria cît și în adolescența lor. Faptul că și unul și celălalt aveau puține speranțe de a ajunge vreodată la putere nu a putut decît să ajute. Căci era acest Agrippas fiul lui Aristobulos și nepotul lui Herod al Iudeii, căruia irodienii începuseră să-i spună Magnus. Țara lui Herodus a fost împărțită în patru, iar Judea devenise provincie romană încă de pe timpul lui Octavianus, așa că nici Agrippas nu spera să ajungă vreodată rege în țara lui de baștină. Dar pînă una-alta stătea în Roma, alături de alți ostateci care mai păstrau doar cu numele o oarecare putere politică: Roma îi putea folosi ca mijloace de presiune asupra acelor regișori clientelari care păstrau o firavă impresie de independență. Cum era cazul lui Antipas și Philippus, în tetrarhiile Iudeii.

X

Agrippas bar Aristobulos ajunsese în Roma aproape imediat după naștere, împreună cu fratele său Herodius Philippus. Știu că e greu să te descurci printre atîți Herodius și Philippus – ține numai minte că acest frate al lui Agrippas este cel ce a domnit în Chalcis – și de aceea mai este numit Herodius din Chalcis - și nicidecum tetrarhul de Trachonitis. Anii au trecut, Agrippas s-a însurat cu Cypris - de la care a avut un fiu numit Agrippas și trei fete -, i-a tocat soției averea alături de alte averi – și încă o parte din cea a unchiului său Antipas - și a devenit unul din susținătorii lui Gaius, prieten al fiului său și al lui însuși. A dus o viață liniștită și plină de plăceri în capitala Lumii, supărat doar de cei cărora le era datornic și, în ultimii ani ai bătrînului August, de oamenii lui Macro. Și cum a refuzat să-și trădeze prietenul mai tînăr, s-a văzut aruncat și-n închisoare – de unde ori ar fi luat drumul exilului, ori ar fi avut ocazia să vadă dacă pharisimii, învățătură la care aderase și el, au sau nu dreptate: există o viață de apoi?...

Dar bătrînul împărat murise chiar atunci și August a ajuns chiar prietenul său Gaius Caligula. Și acesta s-a arătat credincios celor care i-au stat alături pe timpul cînd el nu era cel mai mare om al Lumii. Așa se face că una din primele porunci date de tînărul Augustus a fost ca mai vîrstnicul său prieten să fie scos din închisoare și uns etnarh al Iudeii. Fără a pierde mult timp, Agrippas se urcă pe-o corabie și puse în curînd piciorul în Cezarea Maritima, unde își stabili reședința. Nu mult după aceea îl ajunse din urmă vestea că Augustul îi dădea numirea de rege al Iudei, titlu pe care nu-l mai purtase nimeni de la bunicul său, Herod – decît Unsul în batjocură, în momentul răstignirii sale...

XI

Ajuns în Iudea, Agrippas a ocupat locul lăsat liber de Pontius Pilatus, procuratorul rechemat la Roma. Cum acela a fost momentul în care Pilatus a ieșit din istoria cunoscută de noi, mă voi opri o clipă asupra lui. Acum nu se mai știe multe despre el, doar despre rolul pe care l-a avut în uciderea Unsului – și acela schimbat după voia celor ce-au scris Mărturiile.

El a reușit să stea cel mai mult în această poziție între toți procuratorii Iudeii numiți de Roma. Ceea ce s-a spus despre Antipas, că a fost o adevărată vulpe, s-a dovedit adevărat și în cazul lui. A știut să-și folosească relațiile cu Sejanus și, cît timp acela fusese al doilea om în Roma – de fapt, cel mai important atîta timp cît Tiberius stătea departe de viața publică pe insula Capri – nu a avut a se teme. Mai mult, a știut să se pună bine și cu urmașul lui Sejanus, Macro. A fost în relații bune cu iudeii și cu arabii. I-a avut de partea lui pe tertrarhii din familia

Irodienilor – și alături de ei, preoțimea Templului din acei așa-ziși Zaddokimi Irodieni, în frunte cu familia lui Ananus. În lungul timp cît a fost prefect, mai bine de un deceniu și jumătate, nu a avut răzmerițe și tulburări, iar taxele au fost adunate fără sminteală – de mirare pentru o provincie atît de dificil de ținut în frîu ca Judea! A făcut doar trei mari greșeli pe timpul guvernării sale – din cea de-a treia i s-a și tras rechemarea.

Din prima a reușit să iasă cu fața curată – dar cu lecția învățată. S-a întîmplat imediat după ce fusese numit în post și vroia să-și uimească adversarii. Știa deja de la Valerius Gratus, cel ce-l precedase, că iudeii nu suferă imagini în orașele lor, cu atît mai puțin în Jerusalem și în Templu, așa că a dus stindardele legiunilor și imaginile augustului noaptea. Cînd s-au trezit iudeii, imaginile idolilor erau în orașul sfînt! S-au dus ei la Pilatus și au început să-l roage să-i ierte de rușinea pățită. Procuratorul i-a amenințat că-i va ucide dacă nu renunță la cererea lor absurdă – dar iudeii au căzut la pămînt înaintea lui, dezvelindu-și gîtul și cerîndu-i să-i omoare chiar atunci, căci ei nu pot continua să trăiască în rușine. Nu a avut încotro Pilatus și porunci să se ia stindardele.

Dar pe urmă a încercat același lucru în Samaria, crezînd că acolo evreii sunt mai răbdători. Samaritenii le-au văzut abia în zori, cînd cohortele lui erau deja pregătite de luptă. Atunci mulțimile au trimis la Pilatus o delegație să-l roage să nu le facă acea batjocură. El i-a chemat atunci pe muntele lor sfînt Horizim, spunînd că acolo vor sta de vorbă. Și în zori a trimis cohorta lui, soldați aliați provenind mai ales din Cezarea, Sebaste și Sephoris, și în împrăștierea mulțimii au murit sute de samariteni...

După ce a trecut cu bine peste micile răzmerițe care au dus la moartea lui Joshua Nazoreanul, a greșit acolo unde se aștepta mai puțin. Văzînd creșterea mare a Cetății sub liniștea și avîntul economic al Păcii Romane, Pontius s-a gîndit că orașul are nevoie de mai multă apă. Cele cîteva izvoare care asiguraseră apa de-a lungul istoriei se dovedeau prea puține – și a hotărît să construiască un apeduct, după obiceiul romanilor. Unul fusese deja construit pentru Cezarea, pe timpul predecesorilor lui, dar Jerusalemul era singurul mare oraș fără o așa minune tehnică! Și a construit unul – luînd bani din tezaurul Templului...

Pentru un păgîn asta nu poate fi decît un lucru normal și chiar obișnuit. Romanii s-au folosit întotdeauna de tezaurele zeilor lor - de fapt, în sminteala lor, însăși Roma era o zeitate! Și grecii au luat bani de la Delphi, și de la Samos, și de la Egina, și din alte locuri sfinte pentru ei... Deci, Pilatus a crezut că poate face la fel și în Iudea. Nu a știut că ce este al Domnului este numai al Domnului – plată cinstită pentru harul revărsat de El asupra noastră. Și iudeii s-au răzvrătit!

Mii de oameni au luat din nou drumul Cezareii - de data asta li s-au alăturat chiar și galileeni și samariteni – oricît de mult ar fi urît aceștia Templul! Și de mulți Greci - evrei trăind în diaspora și vorbind limba greacă. Cînd a văzut Pilatus mulțimea, la început nu a știut ce să facă. Apeductul era construit, banii mîncați... Doar nu era să ceară bani de la Roma!? Nici să bage mîna în propriul lui tezaur. Iar să crească mai mult taxele ar fi dus tot la o răzmeriță, poate generală de data asta!

Pilatus s-a prefăcut că e gata să le asculte plîngerile. I-a chemat a doua zi pe stadion, să discute acolo în pace. Dar și-a pus gărzile să se îmbrace în veșminte evreiești, să se alăture mulțimii fără a da prilej de bănuială. Și la un semn al comandanților lor, au scos de sub pelerine ciomege și au început să bată pe evrei. Sub bîte sau călcîndu-se în picioare, au pierit cîteva mii de oameni! Și atunci toți s-au unit împotriva lui Pilatus. Au trimis scrisori și soli la Roma, unde au pîrît cruzimea procuratorului, acuzîndu-l și de furt din tezaurul Templului și din banii adunați drept taxe.

Așa a fost Pontius Pilatus rechemat la Roma. Și acolo Augustul se schimbase, Macro căzuse... A fost acuzat și exilat, plin de rușine, în Rethia, în cetatea Genava – nu foarte departe de familia lui Herod. Aici se vede mîna lui Dumnezeu, care are plată cinstită și dreaptă tuturor celor care se arată dușmani ai Lui!

Fără protecția lui Pilatus au căzut apoi și Arhiereul Templului, Caiaphas, și tetrarhul Galileii, Antipas. Și mai mult nu se știe despre Pilatus.

XII

La sosirea lui Herod Agrippas, noul etnarh și rege al Iudeii, populația a avut sentimentele împărțite. Cei zeloși în adevăr

și credință priveau cu groază: un alt herodian ajuns pe tronul lui David și al Macabeilor. Pentru ei, Agrippas erau un alt străin supus Romei, un curvar și un idolatru, nu mult mai bun decît Pilatus, pe care-l înlocuise la putere. Herodienii și pharisimii așteptau însă o schimbare din partea lui, și chiar se bucurau. Iudea era din nou independentă, ba chiar avea pe tron un urmaș al Hasmonenilor - prin Mariamne și Aristobulus. Declarîndu-se phariseu, în anii ce au urmat Agrippas nu a încercat să-și impună propriul Arhiereu, ci l-a lăsat tot pe Jonathan „Theophilus" – Iubitorul de Dumnezeu. De asemenea, chiar dacă în Cezarea se purta ca grecii, în restul Iudeii s-a purtat ca iudeii. Iar cînd, în nebunia lui, Gaius a poruncit să i se pună statuia în toate templele din imperiu, Agrippas a avut curajul să i se împotrivească. Dacă nu era asasinat Augustul, cine știe cum se termina toată daravera.

Atunci guvernatorul Syriei, Petronius, primise poruncă să impună înălțarea însemnelor romane și a efigiilor lui Gaius nu numai în provincia romană, ci și în regatul lui Agrippas. Cînd Agrippas s-a împotrivit, Petronius a sosit la Cezarea cu o legiune întreagă, gata să impună ordinele Augustului. Numai că iudeii nu au pus mîna pe arme, ci s-au dus în mare număr pînă la Cesareea și acolo au făcut ceea ce făcuseră în fața lui Pontius: s-au pus în genunchi în fața lui, și-au dezgolit grumazurile și au cerut să-i ucidă pe toți, decît să-i facă să trăiască mai departe cu rușinea pîngăririi Templului lor. Petronius, deși pregătit să ordone trupelor să-i bicuiască pe răzvrătiți, a trebuit să dea înapoi și a poruncit ca stindardele cu vulturii Romei și efigiile Augustului să fie duse înapoi în Syria, declarînd că mai bine își pierde viața decît să ucidă atîția oameni nevinovați. Norocul lui a fost că solul care îi aducea porunca lui Caligula să se sinucidă a sosit cu o zi după cel ce aducea vestea uciderii Augustului nebun!

Printre cei ce au privit cu neîncredere venirea lui Agrippas în Iudea a fost și unchiul său Antipas. La cererea soției lui, Herodias, sora acestui Agrippas, tetrarhul Galileii și Pereii îi dăduse o slujbă nepotului său, în urmă cu mai mulți ani. Acesta a intrat în bani și la urmă a și fugit înapoi la Roma, lăsîndu-și sora și unchiul să-i plătească datoriile. Dar cînd a auzit că acest nepot, pe care îl considera un incapabil, a primit titlul de „Rege al Iudeilor", a făcut o criză din care era să i se și tragă moartea. Herodias, ea însăși prietenă a mătușii lui Gaius, Antonia, și-a încercat norocul, trimițînd daruri senatorilor și familiilor influente din Roma să-l determine pe August să-l numească pe soțul ei Rege – dacă nu în locul lui Agrippas, măcar alături de el. Rezultatul nu a fost deloc cel așteptat: în ciuda nebuniei, Caligula nu și-a trădat vechiul prieten, ci a luat tetrarhia lui Antipas și a alăturat-o regatului Iudeii. Antipas s-a trezit, după mai bine de patru decenii de domnie, fără tron, iar Iudea a ajuns aproape de mărimea avută pe timpul lui Herodius Magnus.

Nemaiavînd ce pierde – așa au crezut cel puțin Antipas și Herodias - și-au adunat averile și au plecat spre Roma. Era Antipas hotărît să se înfățișeze el însuși tînărului August, să încerce să-și susțină cauza. Era convins că experiența lui politică îi va da cîștig – numai că Agrippas s-a arătat tot atît de vulpe ca și unchiul său: a trimis la Roma oameni credincioși care l-au avertizat pe Gaius că Antipas a venit cu gînd să-l asasineze! Așa că, în loc să primească o invitație la Palat, Antipas a primit poruncă să plece cît de curînd în exil – nu altundeva decît în pămîntul Galiei, acolo unde familia fratelui lui mai mare, Archelaos, era în exil de mai bine de trei decenii!

Și așa ne-am trezit noi și cu Antipas și familia lui în viața noastră, fapt care avea să aducă alte schimbări.

XIII

Noi nu am știut de sosirea lor – nimeni nu a știut, de fapt, atît de repede a fost drumul lor de la Roma. Căci pedeapsa cu exilarea se putea schimba grabnic în pedeapsă cu moartea, dacă după un anumit termen mai erai găsit pe teritoriul Italiei... Așa încît, chiar și Archelaos a fost luat pe nepregătite de sosirea unchiului său. Asta nu i-a împiedicat să se certe unul cu celălalt încă din primele minute, fapt ce l-a făcut pe Archelaos să-și caute liniștea, plimbîndu-se prin împrejurimi. Și cum „împrejurimile" erau chiar ferma noastră, ne-am trezit cu el roșu la față de supărare și drum făcut în grabă.

- Vezi cum se învîrte roata vieții? a zîmbit strîmb Mama, după ce i-a ascultat povestea. Astăzi sus, mîine jos... Doar Dumnezeu este pururi deasupra noastră!

- Amen, a spus Archelaos. Îmi amintesc cum m-ai certat în momentul întîlnirii, iar eu eram de mult căzut. Poate e mai bine să-mi ocoliți *villa* pentru o vreme...

- Ba dimpotrivă, vreau să dau ochii cu cel ce a fost stăpînul Galileii timp de patru decenii. Știi? - Galilea este pămîntul strămoșilor mei.

Ne-am dus la *villa* lui Archelaos împreună cu el, chiar în după amiaza aceea: Mama cu mine și sora mea mijlocie, Johanah. Cea mare a preferat să nu vină – pe atunci nu-i știam secretul.

Herod Antipas semăna mult cu Archelaos, fiind el și tatăl lui Archelaos frați buni de tată și mamă, acea Malthace Samariteanca, a doua soție a lui Herod. Era înalt și frumos, în ciuda vîrstei înaintate – trecuse de șase decenii de viață și încă cinci ani pe deasupra. Grăsimea îl cotropise aproape cu totul, rar am văzut bărbat cu burta atît de mare! Părul sur îi era adunat la ceafă, lăsînd creștetul cu totul lucios. Barba, albă-colilie, o avea îngrijită și destul de deasă. Ochii măslinii la culoare păreau să treacă peste tine fără interes, parcă fără să te vadă, ca și cum nu te aflai împreună cu el în aceeași încăpere. Cînd își întorcea atenția spre tine, privirea devenea mînioasă și plină de mîndrie – dar nu cu răutate sau ură. Nu cred că a fost om rău la viața lui.

Împreună cu el erau soția și fiica lui. Herodias era nu prea înaltă, îi venea lui Antipas pînă sub umăr. Fusese femeie frumoasă la viața ei, dar vîrsta o lăsase fără prea multă carne pe oase. Pielea feței și de pe mîini era zbîrcită și pătată, cu riduri fine, parcă transparentă, semănînd cu un pergament fin sub care se bănuiau vase de sînge albăstrii. Ochii aveau o culoare deschisă, ca mierea, și fixitatea fiarelor de pradă. Dacă Antipas semăna mai mult cu un bour, Herodias semăna cu o leoaică la pîndă, gata oricînd de atac.

Fata, Alexandra, avea trăsături evident arabe: nasul puternic și cărnos, buzele pline, ochii adînci și negri. Părul bogat era adunat într-o coadă groasă, adusă pe piept pînă din jos de sînii cam plini, în ciuda vîrstei. Cred că era cam de seama Salomeei, soră-mea mai mare, care avea patru ani peste deceniu în acel an. Am aflat mai tîrziu că era nepoata regelui Aretas al nabateenilor, fiica primei soții a lui Antipas - de care acesta se despărțise pentru a o lua pe Herodias de soție. E de mirare că nimeni nu își mai amintește acum numele acelei prințese... Dacă mama ei vitregă avea privirea unei leoaice la pîndă, privirea Alexandrei era ascunsă, furișată, ocolitoare. Cînd o surprindeai, simțeai ceva rece, lipsit de orice sentiment, trecînd peste tine. Am avut aceeași senzație atunci cînd am privit o viperă încolăcită, cu gîtul tras înapoi gata de atac... Bunul Dumnezeu m-a ferit de veninul oamenilor și al șerpilor, slavă Lui!

XIV

Mama s-a așezat lîngă perete, cu brațele încrucișate pe piept, privind cu seriozitate, dar fără căldură către cei trei nou sosiți. Așa făcea de fiecare dată cînd fierbea de furie și încerca să se stăpînească. Noi, copiii, ne așezarăm lîngă vatră, tăcuți, privind la cei mari. Archelaos, căruia îi trecuse mînia, încerca să înveselească atmosfera ajutat de Aglae, soția lui. Dar după o vreme și încercările lui încetară și atmosfera păru a se încărca, precum un nour înainte de furtună.

Antipas s-a prefăcut la început că n-o vede pe Mama, dar privirea ei fixă începu să-l stînjenească. După o vreme, după ce liniștea coborîse apăsător în încăpere, a ridicat privirea și a întrebat:

- Femeie, ți-am produs vreodată vreun neajuns? Nu țin minte să te fi întîlnit vreodată...

- Johanan mi-a fost văr, îi spuse mama surd, și Antipas păru să tresară. Nu a întrebat care Johanan.

- Credeam că mi-ai fost supusă, spuse el în schimb.

- Tata s-a născut la Migdol, dar s-a mutat de mult timp la Bethania. Nu-i știi numele.

- Nu am de unde-l ști, am avut mulți supuși în Galilea.

- Nu ți-ai cunoscut decît sicofanții...

- Așa e, a rîs el aspru, fără veselie. Omul se înconjoară de lucruri plăcute în viață. E normal să ascultăm susurul plăcut al lăudătorilor, al celor ce ne spun numai ceea ce vrem să auzim...

- Iar celor ce spun ce nu vrem să auzim, le luam capul...

- Stafia lui Johanan iese din mormînt cînd te aștepți mai puțin, își plesni palmele exasperat. Speram ca măcar în Galia să scap de el.

- Cred că Dumnezeu te va pedepsi cu arătarea lui cît vei trăi – și chiar și după moarte! Că ai luat suflet fără vină, suflet de

profet al lui Dumnezeu.

- Știu, mulți zic că era Elijah întors printre vii. Nu știu să fi făcut vreo minune, nici să fi proorocit ceva.

- A vestit venirea Unsului.

- Începînd cu Isaiah, toți profeții au făcut-o. Cu atît mai mult în ultimele două secole. Nu au făcut decît să stîrnească mulțimile – vor aduce prăpăd și moarte poporului lui Israel!

- A avut dreptate să stîrnească mulțimile. Ai călcat Legea.

- Legea?! pufnise Antipas. Care Lege? A cui Lege? Cînd ne afirmăm evrei, ne respingeți de parcă am fi Goim. Deși edomiții sunt fii ai lui Abraham, deși samaritenii sunt fii ai lui Israel – deși sunt născut în Iudea. Dar cînd mă port ca un Goi, mă acuzați că nu respect Legea iudaică. Cine sunteți voi să mă judecați?

- Te-a judecat un profet.

- Un sălbatec înrăit pe toată lumea, trăind departe de oameni, urînd viața. Ce știa el?

- E natural să trăiești cu femeia altuia? Cu femeia fratelui tău? Cu o nepoată a ta? Mama o privea pe Herodias pe cînd punea aceste întrebări. Aceasta dădu numai din umeri, nepăsătoare.

- Printre Goim există tradiția să se căsătorească frate cu soră. Și la evrei a fost acest obicei în vechime. Cu cine s-au căsătorit fiii lui Adam și ai Evei? Oare Itziyk nu s-a însurat cu o vară, iar Yaakub cu o nepoată? Herodias mi-e nepoată vitregă, din frate vitreg și mamă iudaică...

- Dar faptul că erați fiecare căsătoriți?

- Nu trebuie să dăm socoteală oamenilor pentru asta, ci numai lui Dumnezeu. El ne va pedepsi pentru acest păcat, dacă nu ne-a pedepsit deja. Dar orice pedeapsă ne va da, dragostea noastră face ca prețul să fie mic...

Mama a tăcut atunci cîteva clipe. Într-adevăr, dragostea plătește totul – mi-a zis ea mai tîrziu.

- Dar cu Salomea cum a fost? a întrebat din nou.

- Salomea? Ce e cu ea?

- La cererea ei ai tăiat capul Sabeanului. Pentru un dans nelegiuit, dezgolită, în fața bărbaților străini, la cererea mamei ei! – a arătat cu degetul spre Herodias.

- Vorbești prostii, fetițo! a vorbit Herodias pentru prima dată. În ciuda vîrstei avea glas frumos, învăluitor parcă. Pronunța cuvintele clar, fără accent, deși am aflat mai tîrziu că ea se folosea mai mult de limba greacă. Repeți bîrfe scoase de dușmani... Salomea era măritată, la casa ei, atunci cînd Antipas a luat capul nebunului. Salomea nu a dansat goală în fața nimănui – atunci ar fi fost și prea bătrînă pentru a-și arăta farmecele trupului, rîse ea. Rîsul îi era bătrînesc însă, puțin răgușit. Se vedea că nu rîdea prea des.

- Nu aveam nevoie de dansuri și de îndemnuri pentru a lua o hotărîre, zise Antipas. Oamenii simpli judecă simplu. Pentru ei, totul este ori alb, ori negru... Cînd vei mai trăi puțin, vei vedea că viața este mai ales gri... Eu aveam o țară în grijă. Am îngrijit-o cum m-am priceput, și nu a fost ușor. A trebuit să pup mîna romanului, pentru a o ține liberă. A trebuit să mă plec viperelor din Templu, pentru a ține poporul în liniște. Am greșit cu Aretas, dar acesta a fost păcatul vieții mele. Arabii declaraseră război, iar Johanan îmi stîrnea supușii. O fi fost în slujba arabului? L-am pus în temniță în cetatea Machaerus în Perea, mai mult să îl țin departe de ucenicii lui din Iudea. Dar el ținea de acolo legătura cu ei și cu arabii... De aceea i-am luat capul, ca unui trădător de neam. A trebuit s-o fac!

Așa a vorbit atunci Antipas, fără a arăta pocăință pentru uciderea Sabeanului, și eu l-am crezut. Am văzut că mai tîrziu bîrfa oamenilor și-a găsit loc în Mărturii, dar eu tind să-l cred pe Antipas și nu pe cei ce le-au scris. Căci nu este posibil să ți se aducă un cap pe tavă în timpul petrecerii din Tiberiada, cînd trupul ucisului este în Machaerus, la multe zile de mers... Și e greu de crezut că Antipas petrecea în fortăreață, la doi pași de ținuturile dușmanului său nabatean. Este o poveste frumoasă, însă doar atît: o poveste.

- Deși nu susțin tot ce spune unchiul meu, zise Archelaos, în aceasta trebuie să-i dau dreptate. Uneori este mai bine să moară un om, chiar nevinovat, decît să piară o țară întreagă. Numai stăpînitorii au de luat astfel de hotărîri, de aceea judecata mulțimilor este în necunoștință de cauză.

- Nu se poate spune despre mine că am ucis oameni, zise Antipas. Johanan este singurul. Nu am asuprit pe nimeni. Pînă în ultimii ani tetrarhia a fost bogată, liberă de răzmerițe și vărsări de sînge.

- Nu ai luat parte lui Joshua, ai lăsat să fie ucis, mărturisi Mama ce îi stătea pe suflet.

- Joshua? se miră Antias. Care Joshua?

- Nazoreanul, zise Herodias.

- Nazoreanul... își frecă Antipas fruntea pleșuvă. Pe cînd Johanan era în fortăreață, un ucenic de-al lui cu acest nume a colindat prin Judea și Galilea... Pentru că unii ziceau că în el s-a întrupat sufletul profetului Elijah, ceea ce se spunea și despre Johanan de altfel, am trimis să fie adus la mine, să văd ce vrea. Dar el a fugit în Trachonitis... Ce este cu el, nu înțeleg?

- A fost răstignit de romani la Jerusalem, explică din nou Herodias, care se pare că era mai bine informată.

- Da? De ce?

- S-a declarat Unsul.

- Unsul? Și a fost răstignit! a izbucnit în rîs Antipas. Cînd rădea, tot burdihanul i se zbuciuma ca marea pe furtună, părea că are o viață a lui proprie și că rîsul vine din străfundurile lui. Oricum, ce am eu cu asta? întrebă cînd se liniști.

- Zic unii că Pilatus l-a trimis la tine să-l judeci tu, fiind el supus de-al tău.

- Nu știu să fi fost supusul meu. În Galilea a stat doar cîteva luni. Și ce nevoie avea Procuratorul să mi-l trimită? Numai el avea drept de viață și moarte în Iudea. E o tîmpenie! Nu l-am cunoscut pe Joshua și nu pot spune că nu pot dormi din cauza asta...

- Numai cunoscîndu-l vei putea intra în Împărăția Veșnică a lui Dumnezeu.

- Aha, o ucenică a lui, zise Herodias. Mă mir să vă găsesc răspîndiți pînă aici, nici în Galilea nu sunt prea mulți... Doar în Jerusalem sunt cîțiva, niște sărăntoci care stîrnesc răzmerițe cînd și cînd. Pînă și iudeii îi privesc cu neîncredere...

- O fi, ce mă privește pe mine? întrebă Antipas nepăsător.

XV

Mama nu a mai continuat, și-a dat seama că nu are înțelegere la ei. Antipas era prea îngrijorat de propria lui soartă, iar Herodias, care știa mai multe, dovedea dispreț la adresa învățăturii lui Yeshua. Cît timp au mai stat la Archelaos, mama nu a mai trecut pe acolo. S-a mai întîmplat povestea surorii mele Salomea cu Alexandra...

Familia lui Antipas a mai stat aproape jumătate de an, după care s-a mutat la o fermă dăruită lor de Archelaos dincolo de fluviu, aproape de Nemausensis. Nu i-am mai văzut niciodată – decît pe Alexandra, fiica lor. Ce m-a mirat cel mai mult a fost faptul că Herodias i-a stat alături lui Antipas pînă la moartea acestuia și i-a urmat curînd în mormînt. Femeia avidă de putere, care și-a părăsit bărbatul care stăpînea micuțul Chalcis pentru tetrarhul Galileii și Pereii, care și-a folosit toată influența și averea ca să-l vadă pe acesta rege, a acceptat alături de el exilul și sărăcia și uitarea. „Probabil îl iubise cu adevărat” a zis Mama, „și asta le șterge multe din păcate. Nu toate, nu toate... Căci l-au ucis pe Botezător și au respins învățătura Unsului, singura care le-ar fi adus Salvarea.”

Cei doi nu au mai apărut în viața noastră. În schimb fiica lui Antipas, Alexandra cea năsoasă, a fost cea care ne-a hotărît soarta. Fără ea, probabil am fi trăit toată viața în frumoasa Provincie, în ciuda dorului de locurile natale care o măcina pe Mama. Dar se vede că planul lui Dumnezeu era altul, așa că, în loc să fiu prezbiter al coloniei din Arelata, sunt al celei din Ephesus... Și datorită acestui minunat plan am ajuns să te cunosc și pe tine, iubitul meu fiu, și să ajung acum să-mi scriu scrisorile.

XVI

Dar despre asta îți voi scrie în altă scrisoare. Mă rog bunului Dumnezeu să-ți trimită harul și miluirea Lui, iar mie să-mi dea răgaz și putere să povestesc toate ce Dumnezeu mi le-a trimis, bune și rele, pentru care Îi mulțumesc din toată inima. Căci de cele bune nu suntem vrednici, și ne sunt date din marea Lui bunătate, iar cele rele ne sunt date numai să putem recunoște nimicnicia noastră și marea îndurare a Tatălui atunci cînd ni Le dă pe cele bune.

Numai bine ție, copilașul meu, și fraților noștri din Antiohia, prin mila lui Dumnezeu și în numele Unsului

Johanan

Capitolul 4

(între Perge și Sagalassos)

Dimineaţa fu însorită, una din ultimele de acest fel de care avură parte în acest tronson al călătoriei. În timp ce trupa de legionari şi însoţitorii lui Ignatius porniră la drum spre nord, pe malul rîului, Sicula îl invită pe Ignatius să îl însoţească pînă în cetate. Vroia să revadă Perge, de care îl legau amintiri plăcute, zicea el..

- Avem timp să-i ajungem din urmă, îl asigură el. Păcat că nu m-am hotărît încă de-asară, am fi găsit un han mai bun.

Cetatea nu era mare și, în ciuda faptului că locuitorii erau pamfilieni, un neam care păstra multe urme de barbarism, între zidurile cetății se adăposteau multe din clădirile întîlnite de obicei într-o cetate elenistă: o agora înconjurată pe două laturi de cîte o stoa, un bouleuterion, un teatru și templele a două zeități locale, echivalente lui Zeus și Artemisa. Pe aleea lungă, mărginită cu coloane, spre sud de Acropolă, ajunseră la Agora, unde centurionul își făcu ceva cumpărături. Într-o margine a agorei, în capul lungului apeduct care aducea apa din dealuri, la poalele celor două turnuri groase și înalte construite, zicea Sicula, de un rege sirian, se afla o mare și frumoasă fîntînă. Peste drum se începuse construirea unor terme.

- Încolo e drumul nostru, zise Sicula pe cînd ieșeau din cetate pe poarta de vest, arătînd cu brațul spre nord.

- Acolo vom dormi la noapte? întrebă bătrînul, arătînd spre

zidurile unei cetăți în zare, pe culmea unui deal.

- Da. Și de acolo vom mai opri la cîteva cetăți, pînă vom ajunge la marea cetate de la Sagalassos. Drum de vreo patru zile, și nu ușor.

Așa a fost. Mai ales că spre seară a început ploaia, care mai apoi i-a însoțit pe tot drumul spre nord, fără răgaz. Și după ce au făcut popas în trei mici cetăți, din care doar Ariassos era mai populată, și într-un bivuac la margine de drum, în a cincea zi, mai spre seară, intrau pe poarta cetății Sagalassos. Aceasta era mult mai mare, chiar mai mare decît Perge, poate chiar și decît Attaleia, fiind o importantă încrucișare de drumuri: spre nord-vest pornea drumul spre Apollonia și, prin Laodykeia, spre Ephesus sau Smyrna, iar spre nord-est, cel spre Isparta și Iconium. Călătorii noștri urmau să pornească spre Laodykeia.

Ignatius știa că acesta fusese drumul străbătut și de apostolul lui Iisus, Pavel, în călătoriile lui; mergea deci cu emoție pe el. Ar fi pășit pe propriile-i picioare, așa cum făcuseră sfinții, dar știa că nu va putea ține pasul cu legionarii. În urma coloanei se tîra, tușind și răsuflînd greu, secretarul episcopului, Teokles. În seara celei de-a doua zile ajunseseră la o mică cetate, mai curînd un *vicus* întărit, și găsiseră adăpost într-o încăpere neîncălzită. Dimineața plecaseră mai departe, cu straiele umede pe ei. Atunci Ignatius se bucură din nou de darul Prezbiterului; pelerina vineție care îl însoțise toată viața ținea vîntul și ploaia departe de trupul său. Soldații păreau să nu bage de seamă ploaia și frigul, înveliți în pelerinele lor stacojii, dar însoțitorii lui Ignatius se arătară puțin rezistenți. Încă din acea zi începură să strănute și să tușească. Ruffinus își revenise în următoarea cetate unde opriră, Ariasos, dar Teokles continuă să tușească peste noapte și în zilele ce urmară. Seara episcopul încerca să-l întremeze cu ceaiuri fierbinți, dar sărmanul secretar, sirian de neam, obișnuit cu clima fierbinte semideșertică a acelui ținut, tremura din toate încheieturile, trupul îi ardea și în timpul somnului delira. L-ar fi lăsat în urmă, dar după Ariasos urmară niște sate sărace în care locuitorii se uitau cu neîncredere și ură la trecători. De cîteva ori îl urcase pe catîr, alături de el, sau chiar în locul lui. Centurionul nu permisese să i se dea un catîr.

- Ți-am spus, e responsabilitatea ta, îi spusese rece lui Ignatius. Cînd ți-am spus că nu are loc cu noi, am știut ce

spun. Dacă ne va mai întîrzia în drumul nostru, voi porunci unui soldat să-i ia gîtul!

- Lasă-ne pînă la Sagalassos, se rugă episcopul. Acolo poate voi găsi frați de-ai noștri.

Pe drum nu mai stătuse de vorbă cu Sicula. Mohorît, acesta se ținuse tăcut departe de ceilalți. Poate din cauza întîrzierii, poate din cauza vremii proaste, cu nori, ploaie și frig, centurionul prefera să călărească singur, de multe ori cu mult înaintea celorlalți. De cîteva ori bătrînul îl surprinsese citind dintr-un sul, sub protecția pelerinei. Probabil așa își petrecea și seara, după ce se retrăgea în camera rechiziționată. Dar nu găsise timp și plăcere să-l caute pe episcop, să-și împărtășească din impresii.

În Sagalassos, romanii aveau o garnizoană: o clădire impunătoare chiar alături de stoa agorei. În ea își găsiră adăpost centurionul și decuria de legionari. Pe Ignatius și pe cei doi însoțitori ai lui îi trimisese într-o clădire alăturată care, aflară ei, era folosită deseori și ca închisoare. În acel moment era goală, lipsea și temnicerul, dacă exista vreunul.

- Veți mînca la locanta din spatele templului lui Zeus, le spuse decurionul care-i întîmpinase. Am dat porunci să nu vă ceară bani. Nu veți avea voie decît la o cană de vin fiecare. Nu vă așteptați la vin bun, le rînji.

- Mulțumesc, răspunse episcopul. E posibil o cană de vin să fie încălzită? Acest tovarăș al meu e bolnav de pe drum...

- Asta o tratezi cu patronul, se amestecă în discuție Sicula. Poate va vrea să o facă... Sper că nu ai răcit și tu – ți-aș fi trimis medicul garnizoanei.

- Domine, îi spuse Ignatius, văzîndu-l bine dispus, poate mi-l trimiți totuși pe lecuitor să vadă de bolnav. L-am văzut scuipînd sînge...

Centurionul încuviință, făcîndu-le semn să plece spre locul de odihnă. După ce pregătiră culcușul în care îl puseră pe Teokles, invelindu-l cu toate straiele uscate pe care le scoaseră din saci, Ruffinus porni spre locantă să aducă oarece merinde. Se întoarse și cu un ulcior plin cu vin.

- O să trebuiască să-l încălzim aici, îi spuse el episcopului. Stăpînul locantei nu s-a arătat deloc binevoitor.

Teokles se lipsi de mîncare. Trupul îi era cuprins de friguri și dogorea de arșiță. Cînd și cînd tușea înăbușit, trăgîndu-și

cu greu răsuflarea. Ruffinus încălzi vinul într-o căniță de lut, punînd-o pe tăvița pe care ardeau cîteva lemne. Înainte să se fi încălzit vinul, sosi și medicul: un bătrînel sfrijit, chel și cu fața ca un pergament boțit. Singurul păr ce se zărea erau cele două sprîncene stufoase și albe,

- Eu sunt Aristarchus din Miletus, le comunică celor doi. M-a trimis decurionul.

Fără să piardă timp, se apropie de patul pe care zăcea Teokles. În timp ce îl examina, vorbi prietenește, pronunțînd cuvintele clar și corect, cu o dicție formată, poate, pe la una din școlile vestiților oratori ionici. Se arătă imediat priceput și în medicină. Nu lăsa totul în grija zeilor. După ce-l pipăi pe Teokles, îl puse să scoată limba, îi săltă pleoapa și îi ascultă tusea. La urmă dădu trist din cap și-i zise episcopului:

- A răcit. Epuizat probabil de drum, a luat mai repede răceala. Netratată, aceasta s-a tras acum la plămîni.

- E grav?

- Hm, nu-i deloc bine, recunoscu Aristarchus, așezîndu-se pe unul din paturi. Răceala i s-a tras la plămîni – de acum viața lui stă în mîinile zeilor. Dacă are noroc, cu multă odihnă și îngrijire, în cîteva săptămîni se va putea ridica pe picioarele lui. Poate în primăvară va fi în stare și să călătorească... Dacă nu, pînă în primăvară își va scuipa plămînii, cum am văzut nu puțini făcînd-o.

- Și nu-l poți ajuta cu nimic?

- Mă pot ruga pentru el, zîmbi trist medicul. Pot aduce jertfe lui Asklepios, patronul meu. Dar îmi pare că nu veți vrea asta...

- Bolnavul este creștin, zise Ignatius.

- Așa mi-am zis și eu, rînji de data asta Aristarchus.

- O să-l reclami?

- Pe bolnav? De ce aș face-o? Acum cîțiva ani creștinii din acest oraș au trebuit să se dezică de credința lor urîtă – dar acum nimănui nu-i mai pasă de așa ceva...

- De ce crezi că-i urîtă? întrebă Ignatius.

- Că sunteți prea habotnici. Respingeți orice alt zeu în afara zeului vostru.

- Cum am putea face altfel, dacă este numai un zeu – și acesta este Dumnezeul?!

- Vă înțeleg. Și eu sunt evreu, din neamul lui Beniamin. Dar

viața m-a făcut să înțeleg că un lucru nu neagă pe altul.

- Nu se poate, îl contrazise episcopul. Scrie în Scripturi: nu există alt dumnezeu în afara Dumnezeului tău!

- Știu că nu. Există un singur dumnezeu. Dar de unde știi că el nu se manifestă prin diferite forme? Că Asklepios nu este de fapt Dumnezeu cu atribute de vindecător, iar Artemisa Dumnezeu cu rol de putere fecundatoare, iar Zeus Dumnezeu ca stăpîn al Cerului, iar...

Nu mai continuă înșiruirea. Ignatius stătu și gîndi intens. Simțea că, așa cum punea problema medicul evreu cu nume grecesc, era greu de combătut.

- De ce-ar avea Dumnezeu nevoie de diferite aspecte? întrebă totuși.

- Pentru că știe că mintea noastră nu-l poate cuprinde în toată măreția lui. Voi nu aveți aceeași problemă? Am auzit că vi-l închipuiți în trei forme diferite.

- Nu este același lucru, îl contrazise Ignatius.

- Nu? Eu nu văd că ar fi diferit, dar eu nu sunt creștin, rînji el din nou.

- Cum de ai nume grecesc? schimbă episcopul vorba. Aristarchus era relativ în vîrstă, poate cu cîțiva ani mai tînăr decît Ignatius, subțirel și uscățiv, cu brațe vînjoase și arse de soare – ca și fața ridată, de altfel. Era evident că bătrînul medic avea obiceiul exercițiilor fizice în aer liber. Pe fața negricioasă, sprîncele păreau cu atît mai albe. Era îmbrăcat după tipicul grecesc – fiind iarna aproape și zilele reci, acum avea corpul învelit într-o pelerină groasă și amplă, în timp ce picioarele îi erau învelite în pantaloni strînși pe pulpe cu șireturile de la încălțările de piele.

- Hm, familia mea a plecat de mult din Iudea, nu mult după întoarcerea din robie. Mai întîi au stat în Siria, apoi la Sardis, apoi, acum vreo patru generații, s-au mutat la Miletus. Dacă la început erau negustori, mai apoi toți bărbații am fost educatori și medici. Nu știu de cînd am început să purtăm nume grecesc – poate acel strămoș care a trăit ani mulți pe insula Kos, la Asklepion, și-a luat nume grecesc pentru a fi primit la școală. De atunci, toți ne facem practica la Templul lui Asklepios înainte de a ne începe cariera.

- Și cum ai ajuns aici?

- Eh, viața. Am intrat medic de casă la un demnitar roman din Miletus. Acesta a făcut niște nereguli și a avut neșansa că alții îi pofteau postul. Dar a avut norocul că nu i s-a cerut să-și deschidă vinele – ci a fost trimis în acest colț uitat de lume. Eu, ca mulți alți medici, mă vîndusem sclav acelui funcționar – așa că a trebuit să-l însoțesc. Mai pe urmă a murit, apucînd totuși să mă elibereze. Cum alți nobili nu erau în zonă, am avut norocul să devin medicul garnizoanei romane. De atunci, mai bine de un scor jumătate de ani, stau în această cetate.

- De ce? De ce nu ai plecat spre orașe mai mari?

- De ce? Pentru că mi-am găsit aici liniștea pe care o caut mai presus de orice în viață. Am avut fericirea să găsesc o nevastă pe care am iubit-o, mi s-au născut copii, am putut scrie cărți și tratate... Singurul loc unde aș fi plecat ar fi fost Pergamon, unde au o tradiție bogată în medicină și o bibliotecă pe măsură. Poate o va face unul din fii mei, deși Nikon, care este arhitect, nu medic, este singurul care vrea să pornească într-acolo. Celălalt zice că el este prea mulțumit cu viața de aici și nu va pleca mai departe de Hierapolis...

- Văd că v-ați pierdut de tot neamul, comentă episcopul. Acum sunteți mai mult greci decît evrei...

- Așa este, recunoscu medicul. Poate am obosit să ne ținem tradițiile. Acestea s-au și schimbat de-a lungul timpului. Ni se pare numai că ar fi aceleași. O primă schimbare a avut loc pe malurile Eufratului. Cînd ne-am întors, ele s-au schimbat din nou. A trebuit să existe mereu mișcări în religia noastră, să ne ajute să ne reîntoarcem la tradițiile lui Moise. Dar noi, trăind printre străini, nu am avut parte de ele...

- Vrei să spui că asta va duce la dispariția iudaismului?

- Oh, nu, noi suntem excepția, rînji medicul. Și nici chiar noi – am frați și unchi care au călătorit spre Jerusalem, au încercat să se țină aproape de mișcările de acolo. Unii au fost terapeuți, vreo doi sabeeni, majoritatea farisei... Așa sunt și acum majoritatea verilor mei – după noua organizare a lui Shammai.

- Dar de Mesia ai auzit?

- Cum să nu aud?! rînji Aristarchus. Verii mei îl așteaptă încă. Eu îl aștept mai puțin. Cu atît mai puțin cred că acesta a fost cel numit de voi Kyrios Jesous, Christos.

- De ce nu? Există mărturii, aduse chiar de evrei, care dovedesc că el a fost Mashiah.

- Or fi, dădu medicul nepăsător din umeri. Știu și eu cum se scriu mărturiile... Am auzit de minunile făcute de el – dar am văzut și minuni făcute de medici greci, cu ajutorul lui Asklepios. N-or fi toți hristoși.

- De fapt, nu mă prea mir, zise Ignatius. Știut este din mărturii că fariseii au fost de la început adversarii lui Jesous. Pînă la urmă, și ei l-au ucis.

- Hehe... Și ei, zici. Bine că nu dai vina numai pe ei. Nu am trăit în Palestina și, oricum, nici nu mă născusem pe atunci, dar știu de la unchii mei că mișcarea lui Yeshua s-a bucurat de ajutorul fariseilor. Abia mai de curînd, cred că după căderea Templului, ați început să ne acuzați pe noi, fariseii – ba chiar pe toți evreii – că am fi fost dușmanii lui Mesia și ucigași de zei.

- De ce am fi făcut-o, dacă nu era adevărat?

- Știu eu? Poate pentru că nu vroiați să dați vina pe romani. Sau pentru că-i dușmăniți pe iudei pentru că refuză să primească religia voastră – și mai ales pe farisei, pentru că datorită lor evreii vă resping. Ți-am spus, sunteți prea habotnici pentru gustul meu!

Medicul se ridică în picioare, dînd de înțeles că nu dorește să continue discuția.

- Bolnavul nu poate pleca mai departe, zise totuși. Dacă se ridică din pat mai repede de cîteva săptămîni, probabil nu va trece primăvara. Trebuie să stea în pat, în aer curat – dar totuși la căldură. Și să bea din aceste ceaiuri pe care le voi pregăti pentru el.

Zicînd aceasta, dădu peste cap cănița cu vin încălzit.

- E mai bun îndulcit cu miere, comentă el. Bolnavul nu are nevoie de vin acum, ceaiul îi face mai bine... Zicînd aceasta, umplu cănița cu apa din carafa aflată pe podeaua de lut și o puse înapoi la încălzit. Cînd începu să clocotească, o luă cu ajutorul poalelor mantalei și o puse pe masă. Dintr-o punguță pe care o scoase din sacul ce-i atîrna peste umăr, puse cîteva ierburi în apă. În curînd, aceasta căpătă o culoare auriu-închisă, iar încăperea se umplu de un miros plăcut. Cu grijă, îl făcu pe bolnav să bea înghițituri mici din băutură, fără a se arde la gură.

- Nu cred că putem sta să ne odihnim, spuse trist Ignatius. Dacă nu mîine, atunci precis poimîine vom pleca mai departe. Trebuie să ajungem la Roma înainte de Saturnalii, așa a fost porunca împăratului. Acum, trebuind să mergem pe jos, trebuie să ne grăbim și mai mult...

- Atunci soarta lui chiar este în mîinile lui Asklepios, spuse medicul. Dacă se scoală din pat și încearcă să țină pasul cu legionarii, pînă la prînz va cădea jos.

- Legionarii nu sunt cunoscuți pentru inima lor miloasă, comentă și Ruffinus. Probabil îi vor tăia gîtul, să scape de probleme.

Ignatius dădu trist din cap. Chiar așa amenințase Sicula că va face.

- Dar pentru că sunteți din cei ce se închină acelui Jesous, ar putea să fie o cale, zise Aristarchus. Cum ți-am spus, pe mine nu mă prea intersează discuțiile religioase, cu atît mai puțin cele legate de Mesia, dar am niște prieteni de care știu precis că sunt creștini. Mai știu de la ei că la nevoie vă ajutați unul pe altul. De ce nu vă duceți la acel prieten al meu, poate vă ajută? Puteți lăsa bolnavul aici pînă cînd vă veți întoarce... Eu o să-i pot da în fiecare zi leacuri și, cu ajutorul lui Asklepios, dacă nu al lui Chrestos al vostru, se va face bine.

- Să nu mă părăsești, părinte, gemu Teokles din pat.

- Asta într-adevăr ar ajuta, spuse episcopul după ceva considerație. Nu, eu nu mă voi mai întoarce pe acest drum, dacă Dumnezeu îmi va împlini rugăciunile, dar acest tovarăș al meu, cu adevărat copil al meu, nu va sta pe conștiința mea. Căci el a plecat de-acasă să mă ajute, nepregetînd să-și pună viața în pericol. Lasă, fiule, se întoarse el spre Teokles, ai răbadare și încredere, căci totul va fi bine, cu voia lui Dumnezeu.

- Dar vroiam să te însoțesc pînă la Roma, să scriu mărturie despre martiriul tău, șopti diaconul, printre lacrimi.

- O va face Ruffinus, încercă să-l liniștească Ignatius. Uite că e bine că ați venit amîndoi cu mine.

O să te rog să mă duci la acei prieteni ai tăi, îi spuse medicului. Știu că e tîrziu, dar acest lucru nu îngăduie amînare. Mîine dimineața plecăm poate mai departe și nu-l putem lăsa pe bietul meu frate aici, în starea asta. Medicul dădu numai din cap, încuviințînd.

Porni în noapte alături de Aristarchus, spre casa prietenilor lui.

- De unde știi că sunt creștini? îl întrebă pe drum. Ziceai că pe aici creștinii au avut probleme, nu cred că cei din acest oraș s-au lăsat cunoscuți printre vecini...

- Nu, așa e. Doar că eu sunt medicul cetății, nu doar al garnizoanei. Și de multe ori cînd ajungeam la capătul vreunui bolnav, dădeam și peste acest prieten al meu, Mathatya. El nu este un vindecător foarte priceput, așa că nu dă ierburi și licori, ci mai mult se roagă pentru sufletul bolnavului... L-am crezut mai întîi iudeu, așa că m-am legat de el. Doar este unul din puținii evrei din Sagalassos. Dar mai apoi mi-am dat seama că este unul din acei mesianici căutați de stăpînire. Cum ziceam, acum suntem prieteni.

În ciuda întunericului care căzuse peste cetate, Aristarchus își cunoștea drumul. În mînă ducea un felinar care arunca o lumină palidă la picioarele celor doi călători și pe pereții apropiați ai caselor care mărgineau ulița îngustă. La un moment dat, medicul se opri în fața unei uși cu nimic mai diferită de alte uși întîlnite în drum și ciocăni în lemnul ei înnegrit de ploi și vreme. Nu apucă să bată din nou, căci cineva deschise ușa, fără mare șovăială.

Bărbatul ce apăruse în deschidere era înalt și vînjos, în putere în ciuda vîrstei, îmbrăcat destul de cuviincios – fără ca hainele să fie din stofe scumpe. Aristarchus ridică felinarul, lăsîndu-l pe acesta să poată vedea fețele celor ce-i băteau în ușă la ceas tîrziu.

- Bine ai venit, prietene, zise gazda cu glas curat și răsunător. Și prietenul dumitale. Prietenii lui Aristarchus sunt oricînd bineveniți în casa mea. Pace să vă dea Dumnezeu – salută el după modul asiatic.

- Pace casei tale, răspunseră cei doi.

- Sunt sigur că prietenul Mathatya nu se va supăra că-l călcăm atît de tîrziu. Știu că ușa lui stă mereu deschisă. Prietene, ți l-am adus pe Theophorus din Antiocheia, care are ceva să-ți spună.

Matha tya îl privi pe Ignatius pe sub sprîncene, cercetător.

- Poftiți, nu stați în răceala nopții.

Camera în care intrară cei doi era destul de mare. La masa mare din centrul încăperii stăteau cîteva femei de diferite vîrste și doi bărbați mai tineri. Lîngă vatră se jucau trei copii – doi băieți și o fată.

- Stați, stați, îi invită Mathatya la masă pe cei doi. Noi tocmai terminasem de mîncat, dar femeile vor pune imediat ceva pentru voi...

- Nu trebuie, gazdă bună. Eu am mîncat, și știu că și tovarășul meu s-a ridicat de la masă de curînd – arătă Aristarchus spre Ignatius. Îl rog să vă spună ce griji îl macină, să nu vă ținem prea tîrziu.

- Atunci lăsați-mă să vă prezint familia mea. Aceasta este soția, pe numele de Tekla. Cele două fete de colo sunt fetele noastre, Apollonia și Miriam, iar cei doi sunt ginerii noștri, Johannes și Melkior. Femeia de colo, Alatheia, mi-e cumnată, și fata și unul din băieți sunt copii ei. Al doilea băiat mi-e nepot, fiul Apolloniei. Fetele și familiile lor vor pleca mîine spre Antiocheia ad Pisidis și apoi mai departe, spre Amerion, o cetate în Frygia, unde au cumpărat un atelier de fierărie. Cei doi gineri sunt fierari. Domnul îi va ajuta în noua lor viață și ne bucurăm pentru ei, deși îi vom vedea mult mai rar.

Era greu din spusele lui Mathatya să bănuiești că este creștin, deși folosise cuvîntul Kyrios și nu cel de „zei”. Dar mulți locuitori ai Asiei se închinau lui Adonis, pe care îl numeau „Domnul”, așa cum și lui Mithras tot „Domn” îi spuneau – ca și lui Dumnezeu, YHVH, în forma folosită de mai toți evreii, Adonai. Dar Mathatya îl privi cercetător pe Ignatius și spuse:

- Am mai auzit acest nume, Theophorus din Antioheia Syriei. Drumurile m-au dus odată în acea mare cetate de pe Orontes, acum mai bine de un deceniu de ani. Pe atunci era un presbiter al coloniei de acolo, Ignatius, căruia lumea îi spunea și Theophorus...

- L-ai văzut la față, gazdă bună?

- În adevăr l-am văzut, chiar dacă nu de aproape. Pe atunci avea mai mult păr ca acum, iar barba îi era albă și lungă. Dar țin minte că purta o pelerină vișinie și o traistă din piele de capră, precum văd că și dumneata porți...

- Părul a căzut odată cu înmulțirea anilor. Iar barba am tăiat-o pentru a arăta romanilor că nu mă tem să fiu recunoscut...

- Atunci, fii de două ori binevenit sub acoperișul acestei

case, sfinte Bătrîne. O să te rog să binecuvîntezi și casa, și pe cei ce o locuiesc, în numele Domnului nostru, Jesous Christos. Și să te rogi pentru sănătatea și bunăstarea noastră.

- Cu mare bucurie, frate Mathatya și fraților și surorilor. Chiar dacă Aristarchus nu se închină Domnului, nu cred că se va împotrivi dacă o să mă rog și pentru el.

- Nu mă supăr, prietene, zise acesta vesel. Două binecuvîntări sunt mai bune decît niciuna – ba chiar mai bune decît două blesteme.

După ce se rugară împreună sub conducerea episcopului, femeile părăsiră încăperea luînd cu ele copiii. Mathatya împărți celor din jurul mesei căni, pe care le umplu cu vin dintr-o carafă pîntecoasă.

- Sfinte, spune-ne acuma care este nevoia ta.

- Frate și fraților întru Hristos, eu sunt în drum spre Roma unde, cred cu toată tăria, Domnul îmi va da fericirea să sufăr în Numele lui...

- Asta nu se poate, strigară toți într-un glas, și chiar și Aristarchus păru tulburat de veste.

- Nu vă împotriviți, fiii mei. Asta este cea mai fierbinte dorință a mea. Singurul care poate refuza jertfa mea e Domnul, în numele căruia o fac. Să lăsăm dar, deoparte, acest subiect. Pe drum spre Roma au pornit cu mine doi frați din colonia noastră din Antiocheia, diaconi, doritori să-mi fie de ajutor pe drumul lung și istovitor – avînd în vedere vîrsta mea înaintată. Dar trupul acesta slab s-a dovedit mai tare decît cel, mult mai tînăr, al diaconului meu Teokles. Acum, acesta zace în pat, cuprins de friguri și scuipînd sînge – iar acest medic priceput a spus că dacă încearcă să se ridice din pat înainte ca o săptămînă să fi trecut, își va da sufletul în mîinile Domnului.

De aceea am venit cu rugămintea la voi să-l luați pe bietul Teokles sub acoperișul vostru și în îngrijirea voastră, pînă se va face bine. Noi o să plecăm mai departe în zori – și nu l-aș părăsi printre străini.

- Fratele nostru va fi binevenit printre noi, spuse Mathatya. Alatheia e pricepută la ierburi – chiar dacă nu atît de pricepută ca și prietenul Aristarchus, ridică gazda cana înspre medic – și-l va îngriji, iar noi ne vom ruga cu toți lui Dumnezeu, în numele lui Christos, să-i dea sănătatea înapoi. Va fi cu noi chiar ca

acasă, printre ai lui.

Rezolvînd această problemă care îi stătea pe suflet, Ignatius se întoarse la locul de dormit. Pe drum Aristarchus îl întrebă, doar:

- Cu adevărat te duci la Roma ca să-ți dai sufletul lui Dumnezeu?

- Cu adevărat, dacă Domnul va fi bun cu mine. Pămîntul udat cu sînge de martir dă roade mai bogate. Roadele cele bune sunt sufletele închinate lui Jesous.

- Ți-am spus, prietene, că ceea ce nu-mi place la creștini este că sunt prea habotnici. Nu-ți face griji cu sluga ta, mîine voi tocmi o litieră să fie dus la Mathatya. Deci, poți pleca liniștit mai departe. Dacă aceasta este singura grijă care te mai frămîntă, atunci poți s-o uiți.

- Nu e singura, prietene. Dar mă rog lui Dumnezeu să-mi dea bună rezolvare la toate grijile mele, așa cum mi-a dat și la aceasta. Să te binecuvînteze Domnul.

- Și pe tine, episcope.

A doua zi, în zori, călătorii noștri plecară mai departe. Dar Ignatius nu se lăsă în brațele somnului înainte de a mai citi una din scrisorile Prezbiterului.

Scrisoarea IV

(În timpul celui de-al IV-lea imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Johanan**, care se mai numește și **Marcus***

*Către: **Ignatius** zis și **Theophorus***

Mă rog, cu multă dragoste părintească,lui Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor,în numele Fiului lui, Domnul Christos, pe care amîndoi îi iubim

I

Uite că a trecut și vara, fiul meu iubit, și eu m-am întors din drumul meu la Thesalonika și Corinth. Căci s-a întîmplat că frații noștri din Corinth s-au răzvrătit și a intrat în ei dihonia, și și-au alungat prezbiterii ce îi slujeau cu credință și cu putere de la Duhul Sfînt, alegînd alții în locul lor. Cel puțin așa s-a auzit la noi în colonie, frați din Elada aducîndu-ne vești despre aceste întîmplări. Și au hotărît prezbiterii coloniei noastre să mă trimită pe mine, ca slujitor umil al Domnului de ani și ani, și pe tînărul Polycarpus să călătorim la Corinth, să vedem despre ce este vorba. Căci pe mine nu m-ar fi trimis, din cauza vîrstei mele înaintate – dar eu am vrut cu tot dinadinsul să merg, pentru că este poate ultimul drum care îmi este dat mie de

Dumnezeu pe acest pămînt.

Așa că ne-am dus noi cu o corabie mai întîi pînă la Thesalonika, și după o odihnă de cîteva zile și întîlniri cu frații noștri din colonia orașului și din învecinatul Philippi, am coborît pînă la Corinth. Și am găsit colonia crescută și pe frații noștri liniștiți și bucuroși, și tari în credința lor. Dar poate altuia nu i-ar fi spus toate întîmplările prin care trecuseră – decît că pe mine mulți mă știau încă din tinerețile mele, cînd am vizitat orașul cu Paulus și cu alți apostoli ai bisericii, și de la alte vizite făcute de mine de-a lungul anilor.

II

Am aflat că zvonurile ajunse la noi nu erau chiar adevărate. Căci totul a pornit de la faptul că episcopul din colonia Romei a vizitat Elada și colonia din Corinth în urmă cu cîțiva ani, într-o călătorie făcută de el pe la mai toate coloniile din partea de Apus a imperiului, pînă la apa Helespontos. Și atunci cînd i-a vizitat pe corintieni, i-a rugat să ia printre prezbiteri și pe un ucenic al său, unul Fortunatus. Și nu au trecut mulți ani și acesta s-a înconjurat cu tot mai mulți prezbiteri, fie aleși dintre sfinții bisericii din Corinth, fie sosiți de la Roma sau alte colonii din Elada sau Makedonia, ba chiar din Iliria și alte locuri. Pînă cînd s-a văzut că numai ei mai făceau slujbele și împărțeau eucharistia, geloși la munca altora.

Dar ceea ce a supărat cel mai mult pe frați a fost faptul că ei au pus colonia sub puterea acelui Clemens din Roma, episcop peste Roma și alte cîteva colonii. Și ziceau ei că este numai cuvenit să fie așa, căci episcopul Romei a primit harul din mîna apostolilor Paulus și Petrus, zis Chefa pe limba noastră, și că el este episcop al capitalei Imperiului. Și că cei din Corinth trebuie să contribuie la bunăstarea coloniei din Capitală, fiind acea colonie săracă și crescînd mai ales pe seama locuitorilor săraci ai Urbei.

III

La aceasta, sfinții din Corinth au spus pe bună dreptate că ei se simt mai legați mai ales de coloniile din Thesalonika și Ephesus, ca surori-colonii pornite de același apostol Paulus – și asta cu mulți ani înaintea coloniei de la Roma, de care nici nu

au auzit multe lucruri pînă de curînd, cînd cu vizita lui Clemens. Și că prezbiterii înlăturați de veniții de la Roma au fost și ei binecuvîntați de Jesous Unsul în slujba lor, prin Sfîntul Duh și mîinile lui Paulus, și că în colonia lor se țin cu mîndrie cele două scrisori trimise de Apostol cu aproape cinci decenii în urmă. Și că au și ei săracii lor de care au a ține bună grijă, după porunca Domnului Jesous, și ajutoare la Roma vor trimite fără a face supunere către episcopul acelei colonii!

Și mai erau neînțelegeri cu acei prezbiteri, pentru că veneau cu o învățătură nouă, de care nu mai auziseră. Spuneau ei că Dumnezeu nu vrea ca fiecare creștin să se apropie de El prin Jesous, așa cum o făceau de pe timpul Apostolilor, ci doar prin preoții numiți de către acei apostoli – prin harul Sfîntului Duh: fie ei episkopi, presbiteri sau deakoni... Ori, așa ceva nu era cu putință, căci nimeni nu primise o astfel de sarcină, deși în colonie erau încă mulți sfinți botezați de către ucenicii Unsului și ai Apostolilor Lui.

La aceasta a trebuit să confirm, dragul meu copilaș, căci știu prea bine că așa a fost. Nici un apostol – dar nici Yeshua! - nu și-a numit urmaș. Chiar și cuvintele puse în gura tatălui meu, cum că unchiul Yakub ar fi cel pentru care cerurile și pămîntul au fost făcute, pentru a fi urmaș Unsului, nu sunt adevărate. Știu asta chiar de la unchiul...

Așa că a trebuit să le dau dreptate, ceea ce mi-a adus o scrisoare de ceartă de la Clemens, pe care eu îl știu prea bine încă de la mînăstirea din Sălbăticie și de la Roma, dinaintea crimelor împotriva sfinților făcute pe rimpul acelui Nabucadnezar de îi zice lumea Nero, și cînd acesta era secretar lui Chefa iar eu îngrijeam de Paulus. Dar asta vei vedea în scrisorile ce vor urma, prin voia lui Dumnezeu.

IV

Să mă întorc acum cu povestea mea în Provincia, unde rămăsesem la sosirea familiei lui Herodius Antipas, și la rolul pe care fiica lui Alexandra avea să îl joace în viața noastră. Dar pentru a vorbi despre aceste întîmplări trebuie iarăși să mă întorc puțin înapoi. De cînd am îmbătrînit mintea-mi călătorește înainte și înapoi pe firul vieții, și văd că multe lucruri ce par fără mare importanță au influență asupra vieții noastre ulterioare.

Numai Cel ce poate număra toate firele de păr ale tuturor oamenilor și jivinelor, poate ști de la început, de la facerea lumii, cum se vor derula toate. Iar noi, cu mila Lui, doar la bătrînețe avem înțelegere – și nici chiar atunci!

Noi cînd am ajuns în Provincia am cumpărat ferma pe care erau vreo sută de sclavi – nu era o fermă mare. Din aceștia au plecat mai bine de jumătate cînd Mama i-a eliberat, nici nu ar fi fost destul pămînt să se împartă la toți. Restul familiilor au rămas ca liberți, coloni pe ferma Mamei.

Mai toți erau fermieri, oameni simpli care știau munci pămîntul. Mama a oprit și doi foști sclavi familiali: bătrînul pedagog grec, Eubulos, și una din servitoare, măritată cu un fermier. Ea a continuat să vadă de *villa* alături de Martha, Sarah și de Mama. Numele ei era Idha, neam de germanici cine știe cum ajunsă pe acele meleaguri. Avea o soră măritată cu un sclav al lui Archelaos, gal din Galia Narbonensis, provincie romană mai la sud și vest de noi, pe drum spre Hispania. Acel sclav era comandantul celor cîțiva luptători care formau garda proprietății lui Archelaos.

S-a întîmplat ca Archelaos să trimită o caravană de produse spre Narbona, însoțită de o mică trupă de oameni înarmați, sub conducerea lui Farcarus, acesta era numele galului, pe limba noastră Prietenosul. Nu știu dacă era chiar numele lui sau doar o poreclă, dar se pare că era cu adevărat iubit de ceilalți oșteni. Se pare că nu era iubit de toți, pentru că pe drum, sau chiar în Narbona, a fost ucis. Atunci s-a crezut că ucigașii erau tîlhari gali din triburile sălbatice din munții de la sud de Narbona, nesupuși Romei; mai tîrziu aveam să aflăm adevărul. Mărfurile nu fuseseră jefuite de tîlhari.

V

Archelaos a eliberat familia galului, soție și doi copii, drept plată pentru credința sclavului – dar le-a cerut să părăsească ferma. Însoțiți de mama lor – aveam să aflăm că aceasta le era mamă vitregă – ei au sosit la mătușa lor, Idha, la ferma noastră. Era nu mult timp după sosirea noastră în Provincia – dar Mama a ascultat rugămintea slujnicei Idha și i-a primit în familia noastră. Auta, mama copiilor, s-a măritat mai apoi cu unul dintre colonii căruia îi murise soția la naștere, lăsîndu-l cu

trei copii. Era o femeie plăcută și veselă din fire, și chiar dacă nu a fost niciodată bogată în bani, căci numele ei însemna Bogata, a fost bogată în copii: pe lîngă cei doi înfiați la căsătoria cu Farcarus și cei trei căpătați la căsătoria cu fermierul, a născut ea însăși opt copii care toți i-au trăit, spre slava Domnului. A fost una dintre primele care au devenit ucenică a lui Joshua Unsul, primind învățătura lui; și, alături de ea, întreaga ei familie.

Fata lui Farcarus avea pe atunci un deceniu de viață și patru ani. S-a arătat că știa citi, scrie și socoti, lucru de mirare la femeile acelor locuri, așa că Mama a luat-o să o ajute la administrarea proprietății. Pînă ca Martha să se mărite, cele două s-au certat deseori cine să țină gospodăria; dar după aceea Fiona, așa o chema pe fată, a devenit administratoarea villei și fermei, ținînd totul în bună ordine. Asta mai ales că se înțelegea bine cu liberții, le vorbea limba și îi înțelegea mai bine decît îi înțelegea Martha sau Mama. Îi ajuta la greu cu sfaturi și, vorbind Mamei despre greutățile lor, era dreaptă și cinstită, astfel că se făcuse iubită de toți. Alături de mama ei vitregă, a fost una din primele ucenițe.

Fiona era înaltă și frumoasă, cu părul blond auriu – poate de aici și numele ei, Fiona însemnînd „Blonda” – cu ochii de un albastru deschis, ca două bucățele de ghiață, cu fruntea înaltă sub care ochii i se adînceau sub sprîncene drepte mai închise la culoare, de-o parte și alta a nasului cam cîrn. A fost prima femeie pe care am iubit-o în secret, în ciuda vîrstei mele fragede. Semăna foarte mult cu fratele ei, Genovis, doar coada o avea mai groasă, chiar mai groasă și mai lungă decît cea a Alexandrei, fiica lui Antipas. Mai tîrziu Genovis și-a lăsat mustață groasă, ca mai toți bărbații gali, deși părul și l-a ținut tuns scurt pentru a dovedi că el este gal civilizat și nu pletos ca sălbaticii din munți. Și a ajuns cu timpul să fie cu un cap mai înalt decît sora lui, meritînd porecla dată lui de ceilalți coloni, de Conan, care înseamnă „Lunganul”.

VI

Genovis – care și-a spus mai tîrziu Gilcrest, însemnînd „copilul lui Chrestos” – a ajuns poate nu chiar întîmplător la fierăria lui Titus Corbulo, unchiul meu. S-a arătat foarte îndemînatic și puternic pentru vîrsta lui, nu avea atunci mai mult de un deceniu de viață și doi ani. Ca mai toți celții, avea aplecare spre lucrul fierului – puține alte neamuri au acest talent precum celții. Ba s-a dovedit chiar mai talentat decît meșterul lui la lucrarea armelor. Săbiile făcute de el au devenit faima atelierului și a ținutului. După șase ani devenise meșter armurier desăvîrșit. Dacă viața nu ar fi vrut altfel, ar fi devenit partener cu unchiul.

Încă și mai îndemînatec s-a dovedit la mînuirea armelor. Tatăl lui îl pregătise încă de copil, la moartea lui putea ușor să-i învingă pe ceilalți oșteni din ceata lui Archelaos, deși nu era împlinit la trup. Lanista din Arelata a vrut să-l cumpere de la Archelaos pentru școala lui de gladiatori. Acum, ca libert, Genovis mergea des pe la școală, antrenîndu-se cu ceilalți gladiatori și apărînd de cîteva ori în arenă – unde a fost întotdeauna învingător. Nu, nu a ucis pe nimeni, rar se întîmpla de fapt să moară gladiatori în arenă. Costă mult să pregătești un gladiator și ia mult timp - ar fi fost proastă afacere pentru lanista să-i piardă degeaba. Multe întreceri erau trucate. Doar cînd se întreceau cu tîlhari, condamnați la moarte, lupta era pe viață și pe moarte, și atunci condamnații aveau puțini sorți să învingă. Genovis nu a luptat niciodată cu condamnați la moarte. După ce a devenit frate al nostru întru Unsul, a refuzat să mai apară în arenă, dar îl plătea pe lanista cu vin făcut la ferma mamei sale vitrege, unul din cele mai bune într-o zonă care se putea lăuda cu multe vinuri de soi. Pe la șaisprezece ani, nici un gladiator nu-i mai putea sta în față, cu orice armă ar fi fost pus să lupte.

Deși dormea de-acuma la fierărie, la casa lui Titus, Genovis venea des la ferma noastră. Venea să-și întîlnească sora și să participe la rugăciunile noastre. Cel puțin așa credeam atunci.

S-a mirat Mama că Salomea, sora mea mai mare, nu-și găsise încă un soț. Împlinise un deceniu și șase ani și trecuse de mult vîrsta măritișului, care atunci, ca și acum, este la patru ani după împlinirea deceniului. Archelaos adusese cîțiva fii de negustori din Arelata în vizită, să le cunoască pe Mama și pe fată – dar toți fuseseră respinși de Salomea. Mama nu vroia să o forțeze să ia o hotărîre, nici nu vroia să hotărască în locul ei. Martha a fost prima care a bănuit ceva: prea ajungea Salomea des în vizită pe la ea tocmai cînd Genovis lucra la fierărie cu Titus. Și de multe ori rămîneau amîndoi la masă, de trebuia tînărul să o însoțească acasă pe fată...

Întrebată, Salomea nu a negat. Acum, asta era o problemă! Noi eram din familia lui David prin tata și bunicul Joseph, și a lui Levi prin bunica Miriam și familia lui Eliasar din Migdol – iar Genovis era celt! Nu era nici măcar cetățean roman, era un libert fiu de sclav... E drept, el și Fiona fuseseră printre primii care primiseră învățătura Unsului și fuseseră botezați de Mama în apa Rhodanului. Mama a chemat pe cei doi frați în fața noastră și le-a cerut să ne spună povestea lor.

VII

Povestea ne-a spus-o Fiona, ca mai mare și cunoscînd-o mai bine. Așa am aflat că tatăl ei a fost căpetenia unui trib de celți din munții de la sud de Carcasso, o zonă liberă de sub dominația Romei, de aceea cu dese tulburări. Satul era un loc întărit, numit ***opidum*** de către localnici, pe o înălțime aproape imposibil de cucerit. Deși nu departe de castrul întărit de la Carcasso, opidumul a rămas liber: efortul de a-l cuceri ar fi durat prea mult, cu multe pierderi. Așa că acești gali *rhetae*, de felul lor neam de celți *tectosagi*, au încheiat pace cu romanii și au devenit confederați, fiind folosiți în liniștirea celorlalte triburi de celți și ***euskazi*** sălbatici din munți.

Colonia Carcasso se dezvoltase foarte mult de la cucerirea zonei de către Pompeius Magnus. Aflat chiar la cotul aproape drept pe care apa Audes îl face cînd o ia direct spre Mare, aproape la jumătatea drumului dintre Narbo Martius și capitala federației triburilor de Volgae Tectosages de la Tolosa, vedea trecînd caravanele ce duceau vin și alte produse între Mare și Ocean, la Burdigala și mai departe.

Tribul de rhaeti era deci, aliat al Romei de mai bine de patru scoruri de ani. Cum este obiceiul la triburile de gali, ei aveau două căpetenii, de obicei alese dintre bărbații de frunte. Una era căpetenia de război, cealaltă cea de pace, acesta cu funcții mai mult administrative. Tatăl bunicului lui Genovis fusese căpetenia de pace care încheiase alianța cu Caesar. Pe urmă au venit alte căpetenii: Branutes, bunicul lui Genovis, și Flavutus, colegul lui, căpetenia de război. Acesta condusese multe campanii sîngeroase împotriva locuitorilor liberi din văile munților, forțîndu-le să se refugieze în munții dinspre Hispania Superior, dar și aducînd ura lor și pierderi omenești între oștenii

tribului. Datorită acestor lupte trebuiau acum să stea mereu pregătiți pentru atacuri neașteptate și sîngeroase din partea sălbaticilor, nu odată aceștia coborînd pînă spre Carcasso, atacînd caravanele și gospodăriile de pe valea Audei... Dar după o luptă în care romanii le întinsese o cursă, aproape toți luptătorii unui trib sălbatic fuseseră uciși, zona ajungînd să se bucure de o perioadă de liniște și pace. Branutes, bunicul lui Genovis, a încheiat pace cu sălbaticii și în continuare rolul lui a devenit primordial în viața opidumului.

VIII

Apoi Flavutus a murit și tribul a ales în locul lui pe fiul acestuia, Aracathus zis „cel Negru”, pentru că avea părul închis la culoare – ca puțini alți gali. El era un om înalt și puternic, cu firea violentă, lesne aplecată spre ceartă și bătaie. Nu odată cursese sînge, trebuind el și familia lui să plătească ispașă în bani.

Asta l-a făcut să-l dușmănească pe colegul lui, Branutes, cel ce hotăra pedepsele în bani. Și într-o noapte, cu aproape un deceniu și cinci ani în urmă - se derula povestea Fionei -, Aracathus, însoțit de prietenii lui, au atacat casa lui Branutes și i-au ucis pe toți din casă. Singurul care a scăpat din măcel a fost Briacus, fiul mijlociu, aflat cu familia la Carcasso.. El intrase calfă la un meșter armurier, gîndea să-și deschidă un atelier în opidum.

Aracathus s-a temut de răzbunarea lui Briacus, se știa că este unul dintre cei mai buni luptători ai tribului. Așa că a trimis ucigași la Carcasso să termine treaba începută, înainte ca vestea uciderilor să ajungă acolo. Au atacat în zori, procedînd ca și prima dată: au dat foc la casă, încercînd să-i ucidă pe cei ce vroiau să iasă din ea.

Briacus a avut noroc atunci: avea în casă prieteni veniți de departe, de la un opidum din preajma Coloniei Nemaucensis. Nu dormeau, stăteau la povești cu un burduf de vin între ei. Așa că, atacul i-a găsit treji și înarmați. Au sărit afară, ținînd piept atacatorilor pînă cînd s-a sunat alarma și au sosit gărzile romane. Toți ucigașii au pierit. Copiii aflați în casă au putut fi scoși afară, dar în incediu au pierit soția lui Briacus și soțiile a doi dintre prieteni. La luminia făcliilor, Briacus a recunoscut

cîțiva dintre atacatori, dar nu a zis nimic, temîndu-se că va băga dușmanie între colonie și opidum. Dar pentru întîmplare i s-a cerut să plece din cetate.

Briacus nu s-a dus acasă, a bănuit că se întîmplase ceva rău. Însoțit de prieteni, a plecat la Narbona, așteptînd acolo vești. Au venit însă alți cîțiva ucigași, Briacus i-a dovedit însă, căci era de-acuma pregătit. De la unul din ei a aflat despre uciderea familiei sale. Așa că și-a luat copiii și a plecat spre Arelata. Ca să i se piardă urma, s-a vîndut sclav pe un deceniu lui Archelaos, deși el era cetățean roman, și și-a schimbat numele în Farcatus, Prietenosul. Cînd cuțitul ucigașilor l-a ajuns în Narbo, acel deceniu abia trecuse. Așa a găsit el adăpost copiilor minori.

Dușmănia de sînge dintre cele două familii nu era stinsă încă. Ea se poate spăla ori prin răscumpărare cu aur, ori prin sînge, a zis Fiona cu voce dîrză. Dar Aracathus hotărîse să șteargă toată familia lui Briacus de pe fața pămîntului. După moartea tatălui său la Narbona, în urmă cu patru ani, Genovis era singurul moștenitor. Și era de așteptat ca atacuri împotriva lui să se mai întîmple...

IX

Mama a ascultat în tăcere povestea, pe urmă l-a întrebat pe tînăr:

- Acum ce ai de gînd să faci?

- Eu i-am iertat pentru răul făcut, așa cum ne învață Stăpînul nostru, Unsul. Numai că ei stau în drum ca niște aspide veninoase și așteaptă să ne muște de călcîi. Drept este să le zdrobesc capetele!

- Cine scoate sabia, de sabie va muri.

- Așa e. Să moară, dar!

- Și tu scoți sabia.

- Și eu. Mă voi ruga lui Dumnezeu să mă ierte pentru asta. Dar nu cred că se va supăra văzînd cîini turbați scoși din mijlocul oamenilor fără vină. Eu sunt singur și slab, numai ajutorul Lui mă va duce la biruință. Asta înseamnă că El a fost alături de mine în încercarea asta!

- Nu îl ispiti pe Dumnezeul tău! Sîngele vărsat de tine va duce la alt sînge.

- Dumnezeu va face să fie bine, zise el încruntat. Pentru un tînăr de șase ani peste un deceniu de viață se arăta a fi matur în gîndire și hotărît în decizii. Trebuie să mă gîndesc la viața surorii mele. Și la familia mea. Pînă cînd dușmănia nu se stinge, orice femeie ar păși alături de mine ar fi o țintă. La fel, copiii mei. Nu vreau să se întîmple asta! Aici privirea îi alunecă spre Salomea, fără voie parcă, și ea se înroși din nou la față.

- Care e planul tău, atunci? întrebă din nou Mama.

- Să încerc mai întîi să ajung cu dușmanii la pace. Într-un fel sau altul. Dacă Dumnezeu mă va ajuta, voi veni înapoi să-mi iau soție. Dacă nu...

Salomea s-a făcut cenușie la față și lacrimi i-au picurat din ochi – dar l-a privit dîrz, cu înțelegere.

- Dacă fata pe care o cauți este evreică, nu va fi ușor s-o iei de soție. Legea se împotrivește.

- Legea dragostei nu!

X

Mama a lăsat capul în jos. În lunile ce au urmat au mai fost astfel de schimburi de vorbe cu Salomea și Genovis. Situația a mers înainte nerezolvată pînă la plecarea lui Antipas. Iar una din primele lucruri aflate de acesta în locul lui de exil a fost despre dragostea furtunoasă a fetei lui față de tînărul oștean de la ***villa*** unchiului ei. Aceasta a dus la niște urlete de i-au sculat pe toți din casă.

- Ești fiică de regi! a țipat la ea Antipas. Destinul tău este să fii pe tron!

- Da? Al cărei țări? Cine se uită la o fată fără tron, fără avere, fără familie, fără putere...? Trebuia să mă dai bunicului meu odată cu mama, el cel puțin e rege. Poate așa ajungeam una din nevestele vreunui șeic din deșert... Nu că mi-aș fi dorit să-mi duc viața într-un harem...

- Nici măcar nu-i evreu!

- Dar eu sunt? Dacă toți evreii sunt ca cei pe care i-am cunoscut eu, asta e o calitate!

- Să nu-ți vorbești neamul de rău.

- Care neam? Tu ești mai mult grec decît evreu. De neam ești idumean... Mama e arabă. Educația mi-e greacă, și acum îmi duc viața în lumea romană... Ce am eu cu evreii? Nici Legea nu o știu

bine...

- Nu trebuie să-l ia de soț, veni Herodias cu o soluție practică. E destul să și-l ia de iubit...

- Să nu aud astfel de vorbe, a țipat Antipas, deși Alexandra a rămas pe gînduri auzind părerea mamei sale vitrege.

XI

Cel ce a rezolvat cearta a fost chiar Genovis. Văzînd că tînărul nu o bagă în seamă cînd îi aținea calea, fata l-a oprit și i-a mărturisit dragostea, chemîndu-l în iatacul ei – ceea ce l-a speriat pe bietul băiat mai rău decît o ceată de tîlhari. Cînd și-a găsit cuvintele, i-a spus în față că iubește pe alta, că aceea este femeia destinată lui de Dumnezeu, nu are să o înșele, curvia este un păcat de moarte, și că nu numai inima nu se împotrivește, ci și sufletul și credința, fiind el ucenic al Unsului.

Alexandra l-a plesnit peste față și a cerut unchiului Archelaos să-l răstignească pe sclavul nesupus – numai ca să afle că Genovis este libert, cetățean roman și angajat al fermei, iar el, Archelaos, are de gînd să-l țină în slujba lui cu bani buni cît va dori Genovis să stea, pentru bunele servicii pe care le dă. Și că a trecut prin viața lui prin multe clipe grele, așa că țipetele unei fetițe furioase nu sunt ceva de nesuportat...

Alexandra a arătat că nu degeaba a trăit ani mulți alături de Herodias: a prins ură de moarte față de tînărul care o respinsese, dar mai ales împotriva Salomeii și a familiei noastre. Și a celui Jesous care prin învățăturile lui au stricat mintea lui Genovis! Cînd a aflat că acest zeu este mort, dar a lăsat în urmă o credință evreiască, s-a întors împotriva credinței – și mai ales a Mamei, care ajunsese să fie considerată capul comunității de nazoreni din împrejurimi. Urmarea acestei uri aveam să o vedem în curînd....

XII

Dar mai întîi familia lui Antipas s-a mutat la ferma pe care Archelaos le-o cumparase lîngă Colonia Nemausensis, chiar pe tractul Viei Domitia care venea dinspre Hispana îndreptîndu-se spre Rin și ținuturile belgilor. După o vreme ne-a venit vorbă că Alexandra se măritase cu un negustor foarte bogat – dar cam bătrîior – din Nemausensis, care a și murit nu după multă vreme fără urmași, lăsînd-o în avere mare. După aceea Alexandra s-a măritat din nou cu un latifundiar roman, rudă mai îndepărtată a Antoninilor. După ce Claudius a ajuns augustus, și-a convins bărbatul să se mute în Italia. Aveam să mă întîlnesc mai tîrziu cu ea la Roma.

Între timp, Alexandra a început să-și vadă răzbunarea împlinită. Prima victimă a fost Archelaos – care nu a fost iertat pentru că nu a făcut voia nepoatei sale. Poate că nu a fost mîna Alexandrei, dar moartea lui a venit prea pe neașteptate, în urma mîncării unui castron de ciuperci. Deși au fost și alții care au mîncat din ciuperci, doar Archelaos s-a simțit rău, a căzut la pat și în trei zile își dădea sfîrșitul în brațele soției sale, Aglae. Mama l-a plîns: deși herodian și în ciuda certei de la început; în timp învățase să iubească pe acest bătrîn prinț ajuns fermier...

XIII

Moartea neașteptată a lui Archelaos era să aducă nenorociri pe capul lui Antipas și a familiei lui. Fiul mai mic a lui Archelaos, Antipater, s-a întors acasă să ia în stăpînire moștenirea. Era un bărbat de vreo trei decenii, înalt și fără acea burtă mare, tipică herodienilor. Era și foarte avar. Abia ajuns, a vrut să-i facă sclavi pe toți colonii – dar ei aveau acte legale de eliberare. Așa că i-a dat pe toți afară și a cumpărat cîteva sute de familii de sclavi. Apoi a încercat să ne ia ferma – dar Mama i-a arătat actele de cumpărare întocmite de Josephus, aflate în păstrare la sinagoga din Arelata.

Dar Archelaos nu apucase să întocmească acte pentru ferma dăruită lui Antipas, așa că acesta s-a trezit cu un lictor de la prefectura din colonie cerîndu-i să părăsească ferma în trei zile. A avut noroc cu Mama și alți evrei din Arelata. Deși nu-l iubea pe Antipas, ea a dorit să lase dreptatea după dorința lui Archelaos făcută. Așa că s-au dus ca martori și au jurat că Archelaos dăruise ferma fratelui său după legile romane și că, probabil, are și un act întocmit – dacă nu a fost găsit, se va găsi... Eu cred că acele acte au existat, altfel Mama nu ar fi jurat strîmb, dar nu știu dacă Antipas le-a găsit vreodată. Nu a mai trecut mult și a murit și el, și Herodias, iar ferma lui a intrat în averea Alexandrei, care a vîndut-o vărului ei Antipater. Ajutorul primit de la Mama nu a părut să o fi făcut să aibă mai

multă dragoste față de noi...

XIV

După un an, au venit vești noi: Gaius August fusese asasinat de garda lui personală, iar pretorienii îl puseseră pe Claudius în locul lui. Nimeni nu știa nimic despre acest Antonin, ultimul rămas în viață din urmașii marelui Augustus Octavianus. Nu a fost un împărat rău, deși într-o vreme i-a expulzat pe evreii din Roma. A dus la bun sfîrșit cucerirea insulei Britanilor și Roma s-a bucurat de bunăstare sub el, deși pe urmă am aflat că el era mai mult învățat și scriitor decît militar și om de stat, și avea și o boală a trupului. Nu l-a schimbat pe Agrippas, acela rămînînd în continuare rege al Judeii, așa cum Petronius a rămas procurator al Syriei.

Dar Antipas nu avea să știe aceasta, el știa doar că protectorul nepotului său pierise. Așa că s-a pregătit să plece la Roma, să-și susțină dreptul la tron în fața noului August, fiul bunei prietene a Herodiadei, Antonia. Doar că trupul nu l-a mai ajutat: inima i-a crăpat în piept de prea multă bucurie! Spre uimirea noastră, Herodias l-a urmat în scurt timp în mormînt, aproape la fel cum Sarah îl urmase pe Eliasar, stingîndu-se din lipsă de dorință de viață. Mama s-a rugat lui Dumnezeu să le odihnească sufletele și să aibă milă de ei, măcar că nu primiseră învățătura lui Yeshua și fuseseră autorii morții lui Johanan Botezătorul.

Toate aceste schimbări s-au întîmplat în timp ce noi creșteam. Eu împlinisem de-acuma vîrsta de un deceniu de viață și doi ani și mergeam deja la sinagoga din Arelata: după ce mă confirmasem în Legămîntul lui Abraham și Yaakub, adăugîndu-mă bărbat la neamul lui Judah și Levi, și intrasem ucenic la rabi Ephraim barAmos. El mi-a fost învățător în Lege pînă am părăsit Provincia.

XV

Anul următor, împlinind Genovis vîrsta bărbăției după socoteala galilor, un deceniu de viață și opt ani, și-a dus la împlinire datoria filială. Mai întîi a căutat ajutor la prietenii tatălui său, celți din neamul de volcae aracomicii locuind într-un opidum la apus de Colonia Nemausensis, care își pierduseră soțiile la Carcasso, în atacul împotriva familiei lui Briacus. Lor li s-au alăturat alți prieteni, din diferite opidus din jurul cetăților Narbo și Carcasso. Cînd a ajuns la Carcasso, Genovis avea în jurul lui o mică ceată de peste un scor de oșteni pricepuți. S-au oprit la ferma unor prieteni – și acolo și-a explicat planul. Cu toții i l-au încuviințat, mirîndu-se de mintea lui la o așa vărstă fragedă.

Genovis s-a dus la Carcasso și s-a prezentat în fața Consiliului – format în mare majoritate din gali, băștinașii locului. L-a chemat pe Arathacus la judecată dreaptă, după tradiția celtă – sau să dea ispașă și să părăsească tribul pe care l-a pîngărit prin uciderile lui, sau să dea luptă dreaptă cu fiul și nepotul celor uciși de el fără cinste.

Arathacus s-a mirat aflînd că mai trăiește cineva din familia ucisă de el. Credea că toți se pierduseră în incendiu. Coleg îl avea acum pe Veridicus, un nepot de soră. Împreună au pus la cale un plan să termine acum și cu acest ultim urmaș al familiei vrăjmașe. S-au prefăcut că primesc înțelegerea pașnică, dîndu-i lui Genovis întîlnire la jumătatea drumului între opidum și colonie, pe malul rîului Audis într-o poiană. Urma să fie prezenți drept martori membri ai Consiliului general al triburilor de rhaeti.

XVI

În ziua hotărîtă, Genovis s-a dus în poiana aceea. În mijlocul locului era adunat un grup de bărbați înveșmîntați în pelerine largi, cu glugă, albe – Consiliul. În fața lor era așezat un bărbat cu părul alb, dar vînjos: Arathacus. Alături, nepotul acestuia, Veridicus, un bărbat chiar mai vînjos decît unchiul său.

Genovis s-a apropiat și a strigat, după obicei:

- Să văd mîinile!

Cei doi s-au ridicat și și-au desprins săbiile de la brîu, lăsîndu-le lîngă cei din Consiliu. La fel jungherele. Genovis și-a lăsat și el armele la marginea poieni, împlîntate în pămînt, și s-a apropiat de ceilalți. S-a așezat la cinci pași de Arathacus, nepărînd a băga în seamă rînjetul acestuia

S-a adresat, așa cum se cuvenea, Consiliului. A povestit, așa cum aflase de la tatăl lui și de la sora mai mare, asuprirea pe care Arathacus și oamenii lui o făcuseră familiei lui. A cerut drept de locuire în opidum, înturnarea casei și a lucrurilor răpite,

moștenire din străbuni, așa cum pot aduce mulți oameni ai tribului mărturie. Și ispașă, în aur: un scor și zece talanți: zece pentru bunicul lui și fii lui uciși, zece pentru părinții lui uciși, și zece pentru viața de sclav pe care trebuiseră să o ducă Briacus și copiii lui. Treizeci de talanți era o sumă mare – dar era posibil ca o familie bogată să o plătească. O lăsa însă săracă și fără putere de a plăti osteni și ucigași...

Membri Consiliului și-au apropiat capetele și s-au sfătuit pe șoptite, departe de urechile împricinaților., apoi unul din ei l-a întrebat pe Arathacus ce are de spus.

- Copilul ăsta nu știe ce vorbește, rîse el cu dispreț. Decît să-i dau banii, mai bine pierd o mînă!

- Poți să pierzi și mîna, spuse Genovis liniștit. Nu putem trăi împreună dacă nu spălăm sîngele vîrsat.

- Sîngele se spală în sînge, zise întunecat Veridicus.

- Se poate și cu sînge, a încuviințat Genovis. Dar sîngele va striga după alt sînge.

- Va striga în pustie, rîse Arathacus. Nu mai are cine îl auzi.

- Vreți, deci, luptă?

- Da! au zis într-un glas cei doi, sărind în picioare. Doi dintre cei din Consiliu le-a aruncat săbiile – și atunci s-a văzut că sub pelerine nu erau membrii Consiliului, ci războinici ai lui Arathacus.

Genovis a rămas așezat, privindu-și dușmanii încruntat.

- Ați încălcat legea sfîntă a neamului, le-a zis.

- Cine va fi să aducă mărturie împotriva noastră? rîse Arathacus din nou.

- Aceia de acolo, a arătat Genovis cu mîna spre tovarășii săi care ieșiseră de sub codru înarmați cu arcuri încordate. Puneți armele jos și supuneți-vă!

Cu un strigăr, Arathacus s-a aruncat asupra lui. Dar Genovis era bine antrenat în lupta cu gladiatorii. Cu un salt ajunse sub brațul ridicat al dușmanului său, aruncîndu-l peste cap și lăsîndu-l fără sabie. Cu aceași mișcare îl ucise pe Veridicus, care îl atacase la rîndul lui, cu sabia smulsă din mîna lui Arathacus. Și în timp ce ceilalți războinici cădeau sub săgețile tovarășilor lui, Genovis tăie brațul drept al lu Arathacus, care sărise de la pămînt înarmat cu un jungher scos din cizmă.

- Pentru că nu ai vrut să plătești ispașă după lege, ți-ai

pierdut brațul, îi zise acestuia, în timp ce bătrînul dușman privea cu ochi holbați sîngele ce îi țîșnea din venele sfîrtecate. Sîngele ce se scurge din tine va spăla sîngele familiei mele ucise de tine din lăcomie de putere.

XVII

Însoțit de tovarășii lui, s-a dus la opidum, lăsîndu-l pe Arathacus legat de un copac, să nu-și poată lega rana. I-a chemat pe toți locuitorii în piață și le-a spus ce se întîmplase la întîlnire. Așa a aflat că Arathacus nu spusese nimic nimănui despre aceasta. Le-a chemat pe rudele lui Arathacus aflate în viață – căci cei mai mulți îl însoțiseră pe acesta la întîlnire și muriseră sub săgeți și sulițe – să încheie pace – sau să-l înfrunte în luptă dreaptă. Doi frați ai lui Veridicus și un nepot de fiică al lui Arathacus au primit lupta și Genovis i-a ucis fără mare greutate. Ceilalți au jurat pace și au adunat treizeci de talanți, plată pentru sînge.

După aceea s-au dus cu toți la poiana întîlnirii și au îngropat pe cei uciși, după obiceiul celților. L-au îngropat și pe Arathacus, care murise legat de copac... După aceea tribul și-a ales alți doi șefi – nu din neamul lui Arathacus - iar Genovis s-a întors acasă.

Aici a cerut-o pe Salomea de soție. Și, deși cu inima grea, Mama a încuviințat unirea lor. Cei doi soți s-au mutat într-o casă construită alături de casa lui Titus și Martha. Genovis a continuat să lucreze în atelier, făurind arme. Salomea a născut un băiat, și viața a curs în liniște și pace.

XVIII

Dar pe urmă, într-o seară, niște tîlhari au lovit atît la Genovis, cît și la ferma noastră. Am fi pierit, poate, dacă Dumnezeu nu ne avea în paza lui. Unul din prietenii lui Genovis Gilchrist, locuind la Nemausensis, a auzit ceva și a trimis veste. Mai mult, a înarmat cîțiva prieteni și au venit în mare grabă la Arelata. Au ajuns chiar la timp: Genovis, ajutat de Titus și ucenicii acestuia apărau casa atacată de tîlhari. Luați din spate, aceștia nu au mai apucat să fugă. De la unul luat prins au aflat de atacul asupra fermei noastre, așa că au venit în fugă în ajutorul nostru, călărind în grabă pe cai neînșeuați. Tîlharii apucaseră să-l ucidă

doar pe bătrînul portar Blasius și acum se furișau spre ***villa***. Puțini din ei au scăpat în întuneric.

Printre tîlharii uciși era și un anume Maxinus, libert, fost gladiator, pe care mulți în Nemausensis îl bănuiau a fi capul unei cete de tîlhari. La el s-au găsit, alături de monede de aur, cîteva bijuterii. S-a aflat că acestea aparțineau tinerei soții a latifundiarului Antonius Carbo, Alexandra, fiica lui Herod Antipas... Ea a declarat imediat că acele bijuterii îi fuseseră furate, a și poruncit ca niște sclavi familiali să fie uciși în bătaie. Și așa nu s-a putut dovedi nici o legătură între ea și atacul tîlharilor.

XIX

Cam atunci unul din cele două căpetenii alese în opidumul Acevus al rhaetilor muri într-un atac al triburilor sălbatice și tribul l-a ales pe Gilchrest Genovis, chiar în lipsă, căpetenie de război. Văzuseră cu ochii lor priceperea, vitejia și înțelepciunea tînărului războinic. Au trimis vorbă să-l roage să se întoarcă în opidum, să slujească tribul așa cum se cuvine. Gilchrest s-a sfătuit cu Salomea și cu ceilalți din familie, deși inima lui era deja hotărîtă să se întoarcă acasă.

- Cu vipera de Alexandra pornită pe ucis, va fi greu de trăit liniștit aici, zise Titus Corbulo. E bine ca Genovis să plece. Acolo între munți, Salomea și copiii vor fi la adăpost. Familia lui va trăi în liniște.

Asta era important, Salomea era deja din nou groasă.

- Trebuie să ne gîndim și la voi, a continuat meșterul, adresîndu-se Mamei. Ai doi copii în grijă, unul este urmașul lui Jeshua, e bine să-i pui la adăpost. Alexandra va căuta să se răzbune, data viitoare poate va fi după voia ei.

XX

Și atunci Dumnezeu ne-a dat un semn: a sosit pe meleagurile noastre vorbă despre o răzmeriță în Judea și despre executarea lui Yakub bar Zevedei de către regele Herod Agrippas. Fratele lui Yakub, Johanan, fugise în străini. Asta a hotărît-o pe Mama să ne pornim la drum: vechiul ei dușman nu mai era. În mai puțin de o lună ne-am terminat pregătirile și eram deja pe un barcaz ce ne cobora spre Massilia.

Ferma este acum prosperă. Liberții deveniți coloni s-au înmulțit și s-au împrăștiat în zonă, mai ales în Arelata și Nemaunsis și în spațiul mlăștinos de la gurile fluviului. Colonia Unsului e puternică în Provincia și în sud, în Narbonensis, episcop fiind vărul meu Titus, fiul lui Titus și al Marthei. Pentru că familia noastră, deși pierită în Răsărit, a crescut în Apusul Imperiului. Salomea a avut trei fii și două fiice care au ajuns cu toții vîrsta să aibă familii la rîndul lor, și acum număr nu mai puțin de șaisprezece nepoți și nepoate printre ei. Sîngele lui Yeshua este dus mai departe – deși nu prin mine, singurul lui fiu. Gilchrist a murit la bătrînețe în una din desele înfruntări cu triburile sălbatice din munții Hispaniei. Dar nu înainte ca fiul lui mai mare, Bothicus, să ocupe loc în sfat și scaun de căpetenie de război a tribului. Sub influența romană, rhaetii au început să-și aleagă o singură căpetenie – ***dux bellum*** - și acum această funcție este dată din tată în fiu celor din neamul lui Genovis.

Sora lui Gilchrest, Fiona, a părăsit și ea ferma, căsătorindu-se cu un prieten de-al lui, din neamul galilor taraconensi, mutîndu-se la o fermă nu departe de Tolosa, și a născut și ea fii și fiice. Acum am mulți prieteni prin acele locuri, le-am vizitat mai tîrziu, spre sfîrșitul Augustului Claudius. Dușmanii noștri se pierduseră însă în lume. Ferma lui Archelaos s-a vîndut, fiul lui, Antipater cumpărînd proprietăți în Rhetiae. Unii zic că acolo ar fi murit și Pontius Pilatus, dar asta nu am de unde o știi dacă e adevărat sau nu. Proprietatea lui Antipas a fost vîndută de Alexandra, mai apoi și-a vîndut și restul proprietăților soțului ei. Cum ți-am scris, aveam s-o întîlnesc din nou la Roma, după mai bine de două decenii.

Dar acum trebuie să închei scrisoarea și mă rog lui Dumnezeu ca ea să te găsească în bună sănătate și putere de muncă în slujba Domnului nostru Joshua unsul.

Harul lui Dumnezeu, în numele Fiului Lui, Domnul nostru.

Johanan Marcus

Capitolul 5

(în Kolosse)

Ignatius se trezi scuturat de umăr: era centurionul.

- Hei, dormi încă? Ai noroc că m-am hotărît să stăm aici o zi. Dacă ți-e somn, poți să mai dormi. Sper că nu ai răcit și tu...

Episcopul gemu. Simțea ca și cum cineva îi sfărîmase toate oasele. Drumul străbătut de la Sagalassos fusese un coșmar. După o noapte petrecută într-o mică cetate, Apamea, pe malul unui lac întins cuprins între munți, avură parte de bivuacuri pe margine de drum, printre bolovani. Străbătură dealuri și munți, trecînd pe malul altui lac, cu ape cenușii. Ploile căzuseră aproape fără răgaz, de cîteva ori transformîndu-se în fulgi grei și umezi de zăpadă. Prezența lacurilor nu ajutase prea mult, dinspre ele venea un aer rece însoțit de nori vineții ce se scuturau asupra munților și a călătorilor rebegiți. Abia după alte trei zile de chin ieșiseră într-o cîmpie bătută de vînt și, în a patra noapte, la o altă mică cetate, Kyme. Ziua următoare ajunseseră pe seară în Kolosse, nici ea o cetate prea mare.

Fusese atît de obosit încît nici mîncare nu-i trebuise. Ruffinus îl ajutase să se dea jos de pe catîr și, apoi, să intre în camera dată lor, în patul simplu, cu saltea de paie, unde căzuse ca mort. Da, se vede că vîrsta începuse să-și arate slăbiciunile...

- Nu, domine, m-a ajutat Domnul și boala m-a ferit, spuse bătrînul, frecîndu-se la ochi. E binevenită odihna, totuși...

- Am primit veste de la căpitanul Dyonissos. Se pare că reparațiile nu au mers așa cum ar fi vrut el. Nu va putea să ne întîlnească la Ephesus – sau va trebui să-l așteptăm acolo mai mult decît aș vrea eu. Sfatul lui este să mergem pînă la Smyrna. Dacă acolo aflăm că el va întîrzia, va fi mai ușor să găsim o corabie care să ne treacă în Achaia. Așa că am hotărît să mai stăm o zi aici, să schimbăm animalele și să luăm hrană proaspătă, pentru a face cît mai bine și mai repede drumul spre Smyrna.

- Domine, poate de data asta vei putea găsi un catîr și pentru slujitorul meu. Nu mi s-a plîns, dar știu că nu i-a fost ușor.

- Nici legionarilor mei nu le-a fost ușor. Dar așa crezi tu? zîmbi către bătrîn. Eu am avut impresia că, dimpotrivă, sluga ta s-a ținut chiar mai bine decît oștenii mei. O să-i rechiziționez totuși un catîr, și știi de ce? Pentru că mi se pare o figură interesantă. Vreau să stau mai mult de vorbă cu el – și o pot face mai bine dacă este și el călare.

Îi rînji vesel, după care îl părăsi grăbit. Avea să-l vadă mai tîrziu în mulțimea adunată la Odeon... Fără a-și da seama dacă se bucură sau nu de cuvintele centurionului, auzite parcă prin vis, adormi la loc.

Cînd se trezi din nou, se gîndi la „scrisorile” Presbiterului, citite pe drum. În ciuda vicisitudinilor, a bivuacelor sărăcăcioase, a ploii, a vîntului, incercase în fiecare seară să citească măcar unul din capitolele din „scriptura” lui Johanes Markus. Reuşise, de cele mai multe ori. În tot acest timp, şi centurionul cititse la rîndul lui diferite suluri. Nu mai căutase să stea de vorbă cu el, aşa că episcopul nu ştia care fusese impresia pe care o avea în urma citirii mărturiei după Matei. Dar impresie făcuseră, pentru că Sicula se întorcea la lectura sulului de cîte ori avea puţină linişte... Se gîndi, înainte ca somnul să-l fure din nou, la scrisoarea citită.

Scrisoarea V

(în timpul celui de-al V-lea Imperium al Augustului Domitianus)

De la ***Johanan Marcus***

Către: ***Ignatius*** *zis și* ***Theophorus***

Numai fericire și har dumnezeiesc de la Tatăl, în numele Domnului Unsului,

I

Dragul meu copilaș, iată că a mai trecut un an și viața ne găsește sănătoși și în putere, cu bună voia lui Dumnezeu care, în înțelepciunea lui, mă mai păsuie pe această lume. A trecut și războiul cu dacii și am auzit că, după ce romanii au pierdut un general și două legiuni, au reușit să dovedească oastea dacilor și să încheie pace. Dea Dumnezeu, Tatăl nostru din Ceruri, ca de pace să ne bucurăm cu toții!

M-am întors de curînd din călătoria mea, trecînd prin Troada, Pergamum și Smyrna, călătorie care a durat toată vara. Și am avut bucuria să găsesc scrisoarea de la tine. Mă bucur să aflu că ești sănătos și că lucrarea ta ca și cap al bisericii din Antiocheia Syriei este pe placul lui Dumnezeu, numărul sfinților crescînd de la zi la zi și Împărăția lui Dumnezeu fiind mai aproape de noi ca oricînd.

Alexandra Troas este o cetate ce se împuținează, numai faima ținîndu-i pe locuitori credincioși cetății. Depunerile de nisip au făcut ca malul mării să se îndeparteze la mai bine de un scor de stadii, motivul principal al existenței cetății pe acele locuri sfîrșindu-se prin voia lui Dumnezeu. Micul port de la gura rîului nu poate face față comețului intens prin Propontida, astfel că importanța s-a mutat spre alte cetăți – mai ales spre Bizantium, cetate-port aflată chiar în gura strîmtorii dintre Marea cea Mare și Marea Furtunoasă, aflată la nord. E drept că mulți numesc acea mare Euxinos, Liniștita, poate datorită frumuseții ei, poate pentru a-i face pe negustori să se îndrepte spre acele locuri. Pacea Romană stăpînește și acolo, pe țătmurii ei de Apus și de Miazăzi. Am întîlnit greci și geți din Tomis și alte cetăți bogate, mulți din ei frați de-ai noștri întru Unsul. Poate că ai întîlnit și tu, copilașul meu.

II

Pergamum nu se poate plînge de acest neajuns, fiind ea construită departe de malul mării și datorîndu-și bogăția mai ales comerțului și vestitului templu al lui Asklepios, loc care atrage mari mulțimi în nevoie de sănătate. Cetatea nu mai este ce a fost pe timpul regilor ei, dar e vie și de pe Akropolă ochii călătorilor au frumoase priveliști spre cetatea Foceeii și spre Smyrna – cea care tinde să o înlocuiască în importanță.

În Smyrna am întîlnit o altfel de cetate. A crescut mult, este una dintre cele mai importante cetăți ale Asiei. Portul generos ajută comerțul să fie deosebit de intens, și prevăd vremea cînd cetatea va lua locul iubitului meu Ephesus. Cei din cetatea noastră se luptă deja cu pedeapsa lui Dumnezeu pentru îngîmfarea noastră: golful a început să se înfunde cu nisipul adus de mare și mîlul adus de rîu. Corăbiile intră tot mai greu la adăpostul portului... De n-ar fi faimosul templu să atragă credincioșii și călătorii curioși, Ephesul ar avea soarta Miletului și a Troadei!

În Smyrna am avut bucuria să mă întîlnesc cu Simeon, fiul lui Andreios, fratele lui Chefa. Nu îl văzusem de mult timp, aproape să nu-l cunosc. Așa mi-am dat seama și eu cît de bătrîn trebuie să apar eu însumi, Simeon este doar cu cinci ani mai bătrîn decît mine. Ultima dată l-am întîlnit cînd vizitase

Attaleia împreună cu tatăl său, cînd ne-am certat cu Saul din Tars. Acum am putut afla de la el mai multe despre viața pe care o dusese, alături de familia lui, în ultimele decenii.

Andreios a fost unul din primii care au plecat din Jerusalem după răstignirea lui Yeshua. El fusese întotdeauna un om tăcut și chibzuit – spre deosebire de fratele său Chefa, vorbăreț și cu firea lesne schimbătoare. A fost unul din primii ucenici ai lui Tata – după ce fusese ani de zile ucenic al Botezătorului. Cred că în inima sa a rămas mereu credincios Sabeanului și de multe ori a avut schimburi de vorbe cu Yeshua cînd acesta dădea alt sens învățăturilor Profetului. Dar l-a iubit pe Tatăl meu și a fost mereu prieten bun cu Yakub și Jehudah, unchii mei.

La moartea lui Yeshua, el s-a întors la Capernaum, unde avea o barcă de pescuit. Fiul lui, Simeon, împlinise pe atunci opt ani, iar soția îi mai născuse o fiică. Fără fratele lui, el a devenit cel ce întreținea întreaga familie. Chefa nu s-a mai întors niciodată acasă, fiicele lui nu l-au mai văzut și s-au măritat și s-au împrăștiat în lume. Sunt totuși niște nepoți care pomenesc numele bunicului lor. Unul din ei a construit o sinagogă în casa familiei lor, după ce Andreios a părăsit și el satul, plecînd la rîndul lui în lume.

Andreios a stat mulți ani acasă, văzîndu-și de pescuit și negustorie. A devenit unul din bărbații respectați ai satului. Anual mergea de doua-trei ori la Jerusalem, astfel că el aplica în sat învățătura nazorenilor lui Yakub: respectarea Legii și încrederea că Mesia venise printre noi sub chipul lui Yeshua, să ne anunțe că Împărăția lui Adonai a început. Pe urmă i-a murit soția și fiica, într-una din epidemiile care loveau atît de des ținutul evreilor, și s-a hotărît să plece și el în lume, ca și ceilalți apostoli, luîndu-și fiul cu el.

III

Au plecat, ca mai toți ceilalți, la Antiohia Syriei mai întîi. De acolo s-au însoțit cu diaconul Philippus, sosit din Samaria, și au plecat în Asia. Dar, lăsîndu-l acolo pe Philippus, au plecat la Troada și apoi au trecut Marea la Byzantium, unde au trăit mulți ani. Cînd i-am întîlnit, de acolo veneau și acolo s-au întors. În Byzantium Andreios și-a continuat negustoria pe care o știa atît de bine: cea de vînzător de pește. Numai că de data asta

a început să vîndă țîri, un soi de pești mici, foarte gustoși cînd sunt puși în sare, în butoiașe. Își vindea marfa în Macedonia și Iliria și în nord, tocmai pînă departe pe Istrus spre Dacia și Panonia. De acolo aducea tot pește, un fel de scrumbie albastră ce trăiește numai în apele Istrului, după care bizantioții se dau în vînt. Căci așa e omul, mereu nemulțumit de bunătățile pe care Dumnezeu i le pune la îndemînă, mereu rîvnitor la altele de departe, scumpe și greu de făcut rost...

În drumurile lui, Andreios ducea și Buna Veste a venirii Împărăției, îndemnînd oamenii să respecte învățăturile Unsului, cel care fusese înviat din morți drept mărturie a promisiunii lui Dumnezeu. Unii îl ascultau, alții mai puțin... Acum, Simeon bar Andreus mi-a zis că el continuă munca tatălului său, deși nu este ușor. Cum poți să-i convingi pe oameni că Împărăția este aproape, după colțul străzii, cînd același lucru îl spunea și tatăl tău? Tată care între timp se alăturase acelei Împărății, fără nici un semn că așa ar fi fost. Și nu este adevărat ce se spune, că Andreios ar fi fost și el pus pe lemn, ca Învățătorul lui: a murit de bătrînețe, sau poate o boală necunoscută care l-a făcur să slăbească, pînă s-a sfîrșit de tot. Și nici nu e adevărat că a dus Vestea pe malul Euxinului pînă spre Olbia, așa cum spun unii; drumurile lui nu l-au dus în acele părți ale lumii. Dar, e drept, Simeon a călătorit nu o dată pînă la Dyonisopolis și Callathis și Tomis, trăind și pe acolo eleni cu dragoste de țară... Și că numărul creștinilor este în creștere în acele cetăți, ca peste tot unde vestea numelui lui Yeshua ajunge, spre slava Domnului Dumnezeu!

IV

Dar să-mi continui povestea peregrinărilor. Rămăsesem la momentul în care mama hotărîse că e timpul să ne întoarcem acasă. Salomea plecase spre noua ei casă, în ținutul Carcasso, iar noi vîndusem ferma și toate avuturile noastre, mai puțin o cutie în care Mama ținea scripturile și toate lucrurile care îi aminteau de soțul ei iubit. Am luat o mică ambarcațiune din Arelata, care ne-a dus de-a lungul canalului care leagă cetatea de marele port al Massiliei. Mult din drumul spre Arelata nu-mi mai aminteam, așa că tot ce îmi amintesc acum este tocmai acest drum spre o nouă casă – și călătoria pe care aveam să o

fac mult mai tîrziu. Deocamdată, eram pe de o parte întristat de plecarea noastră, de faptul că lăsam rude și prieteni în urmă – și printre ei și obiectul dragostei mele tainice, Fiona, devenită cumnată a mea –, dar și nerăbdarea de a vedea acel ținut de vis de care Mama avea întotdeauna numai cuvinte de dragoste. Acum știu mai bine – nu am ajuns niciodată să iubesc Judea! Și mi-e foarte greu să înțeleg această dragoste a Mamei față de un ținut deșertic, plin de praf și nisip, locuit de oameni pasionați, gălăgioși, lesne certăreți, invidioși – oameni ca toți oamenii, deși sunt poporul ales de Dumnezeu.

Călătoria pe Canal și pe Rhodanus a fost lipsită de întîmplări neplăcute, ca și cea între Massilia și marele port al Romei, Ostia. Drept să-ți spun, portul natural al Massiliei este mult mai mare și mai darnic, si aproape tot atît de activ ca și Ostia. Cel din urmă pare doar mai înghesuit, prin faptul că este mult mai mic. Auguștii s-au străduit să-l îmbunătățească – dar abia Claudius, cel venit la putere mai de curînd, avea să facă o treabă bună. Peste ani aveam să văd portul lărgit de el, cu brațele hexagonale din piatră albă cuprinzînd sute de vase. Și nici aceea nu avea să fie suficient! Alte porturi, ca Puteoli, preiau mare parte din șuvoiul nesfîrșit de mărfuri ce curge neîntrerupt spre Capitală, spre ***Urbs***...

La această primă călătorie spre Roma nu aveam să văd Orașul. El se află, cum poate știi, la cîteva leghe în sus pe Taberus, dar noi am rămas în Ostia așteptînd ca o nouă corabie, pe care Mama arvunise trei locuri, să plece mai departe spre Elada. Asta avea să se întîmple abia a treia zi, așa că am avut prilejul să stăm două nopți în Port.

Marinarii și hamalii erau ocupați descărcînd mărfurile de pe corabie și încărcînd-o cu alte mărfuri, cerute în partea de Răsărit a Lumii romane, astfel că, după ce ne-a luat banii, căpitanul ne-a dat fără prea multe vorbe jos de pe corabie. Cînd Mama l-a întrebat unde putem dormi, a ridicat nepăsător din umeri... Ne-am îndreptat spre unul din multele hanuri ce formau, alături de magazii, marea parte a clădirilor din Port – dar nu am putut găsi camere libere. Cît timp pierdusem arvunind loc pe corabie, ceilalți călători, mai pățiți, căutaseră și tocmiseră locuri de dormit.

- Mda, nu cred că am făcut bine, a recunoscut Mama. Dar Domnul se va îndura de noi...

Am început să umblăm pe străzile orașului, izbindu-ne de mulțimea de oameni. Niciodată nu văzusem atîți oameni împreună, nici chiar la Massilia. Mai tîrziu aveam să întîlnesc o forfotă asemănătoare și în alte orașe: Jerusalem, Antiohia, Alexandria – și mai ales Roma. Cu soarele puternic bătîndu-ne în creștet, eu și cu soră-mea abia ne tîram picioarele, ținîndu-ne de mînă... și de fusta mamei, să nu ne rătăcim. Iar Mama s-a oprit după o vreme, privind cu atenție spre un grup de oameni, meseriași după cum se părea. După aceea s-a dus întins la ei.

- Pace vouă, cinstiților meseriași, a spus ea, folosind salutul pe care și-l dau evreii între ei oriunde s-ar afla.

- Pace, i-a răspuns o femeie între două vîrste, bondoacă, ce învîrtea la o roată de olărit. Era îmbrăcată cu straiele obișnuite ale evreilor – doar că acestea erau închise la culoare. Numai șalul care era pus alături de ea, dat jos din cauza arșiței, era de un roșu cărămiziu, cu dungi mai deschise la culoare. A privit cu atenție spre Mama și a întrebat șovăitor: Se poate întîmpla să ne cunoaștem, străino?

- Suntem cu toții copiii lui Dumnezeu, de ce nu ne-am cunoaște? a întrebat la rîndul ei mama zîmbind cu bucurie, și mi-am dat seama că poate chiar o știa pe străină. Lumea este mai mică decît pare... Nu m-aș mira să aflu că Vestea s-a auzit și pe aceste locuri.

La aceste vorbe străina a ridicat capul, uimită, și și-a strigat tovarășul, un om cu fața smeadă și nasul proeminent – greu de crezut că avea vreun strop de sînge de la Neamuri.

- Matia, iată o soră sfîntă călcînd pragul casei noastre!

Bărbatul s-a uitat curios la Mama, apoi la noi, și a făcut cu mîna un semn pe pieptul caftanului. Mi s-a părut a fi un „X” – dar de atunci am văzut des acest semn de recunoaștere pe care sfinții îl făceau între ei. Îl știi și tu: este semnul Crucii pe care a murit Jesous – deși poate că la început era doar prima literă a cuvîntului Christus – traducerea în koine a cuvîntului Mashiah – Unsul. Noi nu am știu pe atunci că era un semn de cunoaștere, așa că nu am răspuns în nici un fel.

- De unde veniți, femeie? a întrebat bărbatul în aramaică, limba poporului meu.

- Din Provincia, acum. Din Arelata.

- Frumoase locuri, a zis el liniștit, pe un ton de conversație. Am trecut și eu odată prin Provincia, nu știam că sunt copii de-ai lui Israel pe acolo....

- Unde nu sunt? a zîmbit Mama. Este și o sinagogă, destul de mare.

- E drept, nu căutam sinagoga... Dacă aș fi trecut pe-acolo, poate vă cunoșteam.

- Nu prea cred, răspunse Mama. Poate pe copilul acesta – arătă ea spre mine. El lua lecții de la rabin. Noi am locuit la o fermă nu departe de oraș.

- Parcă pe acolo trăia și familia Irodienilor, se arătă el cunoscător.

- Da, așa e. Erau vecini cu noi. Noi nu suntem însă din familia lor. Eu sunt din neamul lui Levi. Copilul este din neamul lui Judah, după soțul meu...

- Și ești cu soțul? Nu-l văd...

- Nu, el a pierit acum mai bine de un deceniu....

- Da, Dumnezeu dă și Dumnezeu ia înapoi, fie numele Lui slăvit! A suferit de boală?

- Nu, a fost ucis de romani, zise Mama, deși pricepuse că era trasă de limbă.

- Da, romanii sunt fără milă cu cei ce încalcă legile, spuse bărbatul stînjenit.

- Fostul meu soț nu a fost un nelegiuit. Nici răzvrătit – și totuși a fost pus pe cruce.

Oamenii rămaseră tăcuți, privind spre mama cu uimire.

- Romanii sunt drepți, nu fac abuzuri, zise totuși bărbatul. Poate pe acolo, pe la Arelata...

- S-a întîmplat la Jerusalem. Într-o zi de Paște...

V

La aceste vorbe se auzi un murmur și toți se strînseră mai aproape.

- Cum îl chema pe fostul tău soț? întrebă bărbatul cu voce gîtuită.

- Yeshua bar Yosheph bar Yaakub, spuse Mama cu mîndrie, și toți ascultătorii strigară cu uimire și bucurie. Bărbatul o strănse la piept pe Mama, cu lacrimi în ochi.

- Ești, deci, soția Învățătorului nostru. Cum de nu știi

Semnul?

- Am trăit ani mulți la Arelata. Acolo nu se folosește nici un fel de semn.

- Nu sunt frați nazoreni pe acolo?

- Sunt. Frații de la ferma mea. Noi ne știm, nu avem nevoie de semne tainice.

- Așa este, încuviință bărbatul. Noi aici trăim printre idolatri, avem nevoie să ne recunoaștem. Dar intrați sub acoperișul meu, oaspeți dragi!

Camera în care am intrat era destul de sărăcăcioasă și puțin luminată. Lumina venea prin deschizătura ușii – dar acum era blocată de oamenii adunați acolo. Femeia lui aprinse trei opaițe, să completeze lumina strecurată prin doua ferestre înguste, acoperite cu bășică de porc.

- Numele meu este Matia ben Shuled, cum ați auzit-o poate pe soția mea chemîndu-mă. Pe ea o cheamă Suzanah. Suntem din Hebron de fel, dar am trăit cîțiva ani la Jerusalem. Am venit încoace cu sora noastră mai mare, Rachel, acum cinci ani, după ce am trăit la Jotapata doi ani. Suntem meseriași, olari. În Jotapata am învățat să facem vase după tipicul grecesc, acum, aici facem amfore și chiupuri după obicei roman. Avem mult de lucru, avem contract cu vasele care transportă ulei și vin, la fiecare drum multe vase se sparg și trebuiesc înlocuite.

- Soția ta ne-a recunoscut de frați, zise Mama.

- Ai pomenit despre Veste, se justifică aceasta. Matia nu avea de unde să știe...

- Nu a pus cea mai potrivită întrebare, zîmbi Mama.

- Ce știi tu despre Veste, o întrebă Matia. Ca soție a Unsului, ar trebui să știi cuvinte spuse de el care nu au ajuns la urechile noastre...

- El nu a avut o învățătură tainică, zise mama. Ce mi-a spus mie, a spus tuturor ucenicilor. Vine vremea cînd Împărăția lui Dumnezeu va coborî printre noi – să fim gata să o primim!

- Așa știm și noi. Știi cumva cînd va fi acel moment?

- Nu știu. Yeshua spunea, întrebat, că el nu știe acest lucru – doar Tatăl nostru din Cer o știe. Va veni ca hoțul în puterea nopții, pe furiș – și doar cei pregătiți o vor întîmpina cu bucurie!

- „Va veni ca un hoț pe furiș și doar cei pregătiți se vor bucura”, șopti bărbatul, parcă încercînd să memoreze cuvintele

neauzite de el ale Învățătoruilui. „Nu știe nimeni, nici Unsul, ci doar Tatăl în Ceruri."

- Da, așa zicea Yeshua, întrebat. Mai avea el o pildă, cu niște fecioare care așteptau să vină un pețitor să le facă mirese. Unele din ele au adormit, altora li s-au stins opaițele, altele au plecat după ulei. Doar una a avut și ulei, și opaițul aprins, așteptînd lîngă ușă: pe ea a ales-o Mirele. Ea era cea care arătase ascultare și credință, așteptînd pregătită!

Matia repetă din nou cuvintele spuse de Mama, ca pentru a le memora. Chiar asta făcea, am auzit de la el mai tîrziu, pe cînd stăteam la masă.

- Ucenicii știu ce a spus Unsul, ne explică el. Ne spun și nouă. Dar unde sunt ei? Cine îi poate întîlni? Ce-au spus profeții este ușor de aflat: ne ducem la sinagogă și ne citește rabinul din Scripturi. Dar ce a spus Unsul? Rabinul și ceilalți credincioși de la sinagogă nici nu cred că el este cel vestit în Scripturi, acel Mashiah proorocit.

Mama a dat gînditoare din cap. Nici ea nu credea întotdeauna că iubitul ei Yeshua a fost cel menit din vechime. Cam atunci intrase în încăpere o femeie mai în vîrstă, chiar mai bătrînă decît Mama, și după cîteva clipe s-a apropiat strigînd, plină de bucurie:

- Miriam, Miriam, tu ești! Te credeam pierită! Aici a început să plîngă icnit, cu fruntea la sînul mamei mele.

- Rachel, se bucură și Mama. Nu știam că despre tine vorbeau frații tăi.

- Ea este sora noastră Miriam din Migdol, le spuse Rachel celorlalți. Soața Unsului, mama copiilor Lui. Eu m-am bucurat de atenția ce mi s-a dat, de îmbrățișările și mîngîierile primite de la cei adunați în încăpere.

- Cum de ați scăpat, o întrebă pe Mama noua sosită.

- M-a ajutat Joseph bar Zokai, din Aritmathea. Am plecat chiar în noaptea cînd Stephanus a fost ucis. Ne-am dus la Ptolemais și de acolo am arvunit loc pe o corabie care ne-a dus în Provincia...

- Și noi am plecat în ziua următoare. Mulți ne-am împrăștiat... Soțul meu era frate cu Ananias, cel omorît de Sfîntul Duh...

- Sfîntul Duh?se miră Mama.

- Așa au numit Frații garda lor: „Sfîntul Duh", cel pus să păzească Legea și învățăturile lui Mashiah. Ziceau ei că însuși Yeshua ne-a spus că va lăsa cu noi Martori și Sfîntul Duh, să-i țină locul...

- Doamne, iartă-i pe nemernici! strigă Mama supărată. Cum sunt cuvintele Învățătorului întoarse de cei ce vor să profite de pe urma lui!

- Noi ne-am dus la Jotapata. Au venit și frați mei de la Hebron, fugind de nevoi și taxe... Apoi a venit printre noi Philippus, îl știi...

- Îl știu. Prietenul lui Stephanus...

- Da. El umbla printre evreii răspîndiți printre samariteni. Mai tîrziu a sosit și Chepha... Nici el nu se simțea bine alături de Frați, fiii lui Zevedeu... Și apoi am venit încoace, cînd mi s-a prăpădit soțul de o boală. De atunci trăim aici, printre străini – dar alături de alți frați care au primit Vestea în inima lor.

- Sunteți mulți? a întrebat mama.

- Destul de mulți, răspunse Matia. Nu prea mai încăpem cu toții în casa asta, noroc că unii mai sunt plecați cu afacerile, nu pot veni la rugăciune... Dar curînd o să trebuiască să ne găsim un loc de întîlnire mai mare.

- Nu știam că sunt atîția frați pe aici, se miră mama. Deși am văzut destui evrei pe ulițe...

- Nu sunt numai evrei, mărturisi Matia. Unii sunt samariteni, dar mulți sunt elini. Și chiar și din alte neamuri, recunoscu el cu jumătate de voce... Știu că prin asta călcăm Legea, nu știu ce să facem.

- Aveți vreun învățător cu voi? De ce nu-l întrebați pe el?

- Nu avem decît pe cel din sinagogă, Samuil, fariseu de felul lui. El nu știe ce sfat să ne dea. Dacă ar fi după el, ar trebui să nu-i primim pe străini. Ei sunt acum Martori ai lui Dumnezeu! Au primit Legămîntul, tăindu-se împrejur. Sunt primiți și în sinagogă – doar la masă nu sunt primiți. Dar noi cum să nu-i primim printre noi la masă, dacă-l recunosc pe Jesous drept Unsul? Cum să nu rupem pîinea împreună, așa cum ne este dat?

VI

Aceeași problemă o avusesem și noi la Arelata. Știu asta, de multe ori o discutasem cu Mama și cu ceilalți frați. Mama le-a

povestit fraților din Ostia despre acest lucru, despre faptul că în Arelata, la ferma noastră, nu eram decît noi, o familie de iudei nazoreni, și cincizeci de familii de păgîni. Dar că mulți din acei păgîni l-au primit în inima lor pe Unsul lui Dumnezeu... Și le-a povestit și cum a botezat în rîndul nazorenilor o femeie născută printre păgîni, sclavă și neagră la piele, răscumpărată însă prin dragostea ei, și apoi pe mulți alții.

- Ce vor zice Apostolii? a întrebat Matia – și am aflat că prin Apostoli el nu înțelegea doar Trimiși aleși de comunitate să ducă Vestea, ci un fel de Sfat al Ucenicilor, stîlpii bisericii nazorene. Era ceva nou, nici Mama nu știa de această schimbare. Dar de asta aveam să aflăm în cursul vremii, mai ales de la unchiul meu, Jesse. Noi nu am botezat pe nimeni încă, deși sunt mulți frați care vor să intre în rîndul Sfinților. Le este teamă că va veni Împărăția și îi va găsi cu păcatele nespălate...

- Liniștește-i, îi zise Mama. Yeshua spunea că Domnul nu se uită la cupă, ci în cupă: degeaba e curată pe dinafară, dacă înăuntru este murdară! Credința îi face curați, nu apa... Așa a zis Învățătorul.

- Așa e, cum zici, dar ei se vor botezați. Cum zici să facem?

- Nu știu. Nu vă pot da un sfat, rugați-vă Domnului să vă lumineze și El o va face după dreptate și după inima voastră bună. O să merg la Jerusalem, o să vorbesc cu ucenicii, cînd voi afla un răspuns, vi-l voi trimite.

Aceste cuvinte i-a liniștit, deși nu aveau de unde știi că Mama nu va putea afla un răspuns clar nici de la Sfinții din Jerusalem. Aceasta avea să fie o piatră de poticnire în comunitatea noastră mulți ani de-atunci înainte. Nici eu, acum, la sfîrșitul vieții, nu știu dacă răspunsul la care am ajuns este cel bun...

VII

În seara aceea ne-am rugat împreună, și am avut o masă în amintirea Învățătorului. Pentru prima dată ei au auzit bocetul Mamei. Cît am fost printre străini, ea l-a plîns pe Tata, dar nu am auzit-o bocindu-l; poate o făcea în clipele cînd se ducea departe, să-și plîngă durerea în singurătate. Acum l-a plîns după un tipic arhaic, căruia i-am simțit și eu adîncimea, deși fusesem atîta vreme rupt de lumea neamului meu.

Se vedea că nu o făcea prima dată. Folosea cuvinte care aveau un ritm interior specific cîntărilor din vechime, a psalmilor, folosind rima cu iscusință și mare simțire poetică. Era o altă față a Mamei pe care nu o știam, deși nu o dată ne-a cîntat mie și surorilor mele cîntece de leagăn... Acum, prin cîntarea ei, reînvia figura lui Yeshua. A trecut destul de repede peste zilele fericite și liniștite ale tinereții, despre dragostea lui pentru o femeie și despre nașterea copiilor lui, despre ucenicia lui în religia neamului lui Israel, în schimb a vorbit mult despre patimile și moartea lui, așa cum auzise ea că se întîmplase. Unde nu știa nimic, umplea povestea cu propriile-i simțăminte. Așa se face că bocetul nu punea vina pe romanii care-l uciseseră, nici pe evreii care-l împinseseră spre moarte, ci găsea putere să îndemne la iertare și dragoste. Și spre speranța într-o viață mai bună, o viață pe care o vom trăi alături de Uns la dreapta Domnului din Ceruri.

În cîteva locuri i s-a alăturat și Rachel, care se vede că nu auzea pentru prima dată bocetul. Am aflat că la Adunarea din Jerusalim, femeile boceau înaintea fiecărei slujbe din dimineața zilei de sabat. Ca și acolo, bocetul a fost urmat de o masă rituală în care s-a frînt azimă și s-a mîncat cu pește. S-a băut și cîte o cupă de vin.

- E adevărat că această masă a fost lăsată de Uns înainte de moarte? a întrebat Matia.

- Poate fi adevărat, a zis Mama. El a frînt de multe ori pîinea cu noi și cu ceilalți ucenici. Atunci, la ultima masă înainte să fie arestat, a fost puțin diferit, pentru că era masa de seder... Așa cum e cerut de Lege, am mîncat azimă și carne de miel cu ierburi amare. Dar, ca și eseenii din Sălbăticie, nu ne-am dus la Templu să jertfim mielul, așa cum se cade a fi făcut după tradiție. Știu că sunt credincioși care preferă să nu mănînce miel de Pashah, decît să calce Legea – dar Yeshua zicea, pe bună dreptate: unde își jertfeau evreii mielul cînd nu era Templu? Domnul și Mosheh au vrut ca noi să devenim, în această zi sfîntă, pentru cîteva ore, un popor de preoți care răscumpără cu sînge păcatele de peste an, fiecare jertfindu-și mielul...

- Noi nu mîncăm miel, recunoscu Matria. Nici nu îl jertfim... Cum vezi, ne mulțumim cu azimă și pește. Sunt unii care zic că nu mai e nevoie să jertfim un miel, căci Unsul s-a jertfit pentru noi ca un miel răscumpărător. Așa o fi?

- Poate fi, a zis Mama gînditoare. Nimic nu este mai plăcut lui Dumnezeu decît jerfa făcută în numele poporului. Yeshua s-a jertfit, încerînd să ne salveze. Poate că Domnul îi va împlini voia după dorința inimii lui, și nu după rezultate. Și poate e bine să-i urmăm exemplu – jertfindu-ne și noi inima înaintea lui Dumnezeu.

VIII

Ți-am povestit mai pe larg despre această primă întîlnire cu alți frați nazoreni, pentru că în lunile și anii ce au urmat am avut multe astfel de întîlniri. Așa era de fiecare dată: după cuvintele de recunoaștere, discuția se întorcea la Uns, la învățăturile lui – deși în urmă au început să circule și povești despre viața lui. Despre asta îți voi scrie la momentul potrivit.

Am stat printre nazorenii din Ostia două nopți. Cum ți-am scris mai sus, nu am ajuns să mergem pînă la Urbe. Ne-am suit pe corabie în a patra zi, lăsînd în urmă mulți prieteni. Pe unii aveam să-i întîlnesc mai tîrziu prin Achaia și Asia, pe alții chiar la Roma. Unii au fpst alungați pe timpul lui Claudius, alții au pierit pe timpul lui Nero... O nepoată a Rachelei mi-a fost soție – deși nu am cunoscut-o în acele zile cît am stat în casa lor din Ostia. Căile Domnului sunt șerpuitoare și duc spre ținte neștiute de noi... Doar Calea care ne va duce spre Împărăție este dreaptă, deși îngustă, și cu ținta cunoscută doar celor credincioși! Amen!

IX

Am avut călătorie frumoasă, deși în două rînduri a trebuit să fugim din calea furtunii, stînd adăpostiți prin golfuri ascunse. Din fericire, pedeapsa piraților ne-a ferit, numărul lor fiind mult scăzut și puterea Romei mare. Cu adevărat se simțea Pacea. După o călătorie de aproape trei săptămîni, nici prea lungă, nici prea scurtă, ci chiar obișnuită avînd în vedere încărcătura corabiei, tipul ei și numărul redus de vîslași – ca și cele două furtuni de care aminteam, care ne-au ținut de fiecare dată cîteva zile la adăpost –, am ajuns cu bine la frumoasa insulă a Cyprului.

Am îndrăgit din prima clipă acele locuri, și mulți ani, mai tîrziu, insula avea să-mi fie casă. Nu e de mirare că legendele elinilor o numesc insula frumoasei zeițe a frumuseții și dragostei, Aphrodite. Dacă zilele copilăriei mi-s legate de Provincia, zilele maturității și a fericirii familiale sunt legate de Cyprus. Uneori, cînd mă gîndesc la cum o fi locul Împărăției, îmi zic că dacă se va adeveri ceea ce cred unii, că va fi într-un rai ceresc, îmi zic că poate Domnul va face acel Rai după inima mea: frumosul Cypru unde am fost atît de fericit! Și nefericit...

Acolo am avut o întîlnire fericită, mai ales că era neașteptată. Pe cînd așteptam pe chei momentul îmbarcării în corabia care avea să ne ducă spre Cesareea Maritima, prin fața noastră a trecut un grup de bărbați, evrei după îmbrăcăminte. Mama a ridicat fruntea, privindu-i, și în acel moment unul dintre ei s-a oprit, a privit spre noi, și s-a repezic cu un strigăt spre Mama. Pînă să apuce să spună ceva, a săltat-o de brațe și a strîns-o cu putere la piept.

- Miriam, Miriam!

- Jesse... a izbucnit Mama în lacrimi. Eu și Johanah ne-am ridicat în picioare, emoționați. Știam că fratele cel mic al tatei îi fusese cel mai drag cumnat. Era și apropiat ca vîrstă cu Mama, cît și cu fratele ei, unchiul Johanan. I-am cunoscut și firea veselă, deschisă, vorbirea plină de umor și glume lipsite de răutate... Mi-a fost mie însumi nu numai unchi, învățător, superior – dar și bun prieten.

Cînd a aflat că eram în drum spre Cesareea, s-a bucurat și mai mult.

- Și eu voi sui în corabia de Judea. Vom călătorii împreună! Vom avea timp să ne povestim pe îndelete viața ultimilor ani... Stai acum să mă uit la acești nepoți ai mei! Hei, poți fi mîndră de ei, cumnată. Și bietul frate-meu ar fi mîndru să-i vadă. Aș zice, mai ales de acest flăcău... Cîți ani ai, băiete? m-a întrebat direct pe mine.

- Am împlinit în primăvară doisprezece. Am intrat în rîndul bărbaților! am zis eu mîndru.

- Ce vorbești? a rîs el fără răutate. Zi așa, ai început studiul, eh?

- Da. Cu rabi Ephraim, din Arelata.

- Fariseu, aș zice, nu-i așa?

- Dda... am zis eu șovăitor, nu prea sigur. Pe atunci nu știam despre diferitele secte ce puteau fi întîlnite în religia noastră.

- Nu-i nimic, e bine și așa. Vei avea timp să te lămurești,

mi-a promis el, făcîndu-mi cu ochiul. Și cine este această fecioară frumoasă? s-a întors el spre Johanah. Ea s-a înroșit la față, punînd sfioasă bărbia în piept.

- Ea e Johanah, a zis Mama, văzînd că sora mea nu zice nimic.

- Hmmm... Păcat că-i mută, zise Jesse prefîcîndu-se trist. Am auzit că pe corăbii nu se prea dă mîncare – și-o fi înghițit limba pe drum.

Johanah a izbucnit în rîs, după care a tăcut rușinată. Mama a zîmbit, mîndră:

- Zi Doamne ferește! cumnate. Cînd își dezmorțește limba, nu știi cum s-o faci să tacă...

- Nu-i adevărat! o fulgeră soră-mea cu privirea pe Mama. Nu vorbesc atît de mult ca tine...

- Nici nu se cade, nepoată, nici nu se cade, rîse vesel Jesse. Deși, după privirile acestui flăcău, nu s-ar zice că toți se tem de limbuția ta...

„Flăcăul” era unul din cei trei tovarăși ai unchiului. Era un tînăr mai înalt cu un cap decît Johanah, cu trup atletic, pe fața căruia se vedea clar amestecul cu sînge elin. Era totuși îmbrăcat ca evreii: caftan lung, vopsit într-o culoare cărămizie, cu benzi late, verticale, albăstrii, cu părul lung strîns cu o fîșie îngustă de pînză înfășurată în jurul funții, cu șalvari largi din pînză cafenie ce îi veneau pînă la glezne, încălțat cu sandale cu tălpi groase, din piele. Cînd s-au prezentat, am aflat că se numea Demitrios și era fiul unuia din cei doi bărbați mai în vîrstă, Herschel ben Jail, cu figură tipic evreiască. M-am gîndit atunci că probabil mama lui era elină – dar am aflat mai tîrziu că, în ciuda aparențelor, Hershel era cel cu sîngele amestecat. Prin mama lui, Demitrios se trăgea din neramul lui Levi, ca și noi.

Sora mea a ridicat capul și l-a fulgerat cu privirile. Mai tîrziu, cînd mi s-a întîmplat și mie acest lucru, cu altă fată, am știu ce a simțit Demitrios în acel moment: și-o fi zis, probabil, că-l fulgerase Zeus, sau i se arătase un Înger al Domnului... Cum de nu i s-au înmuiat genunchii, nu știu, dar știu că din acel moment în inima lui, Johanah căpătase un loc tot atît de important ca și Domnul!

Am călătorit împreună pînă la Seleukeia. Acolo Herschel și

Demitrios au coborît în grabă. Era să coboare și Johanah – și pentru prima dată Mamei i-a părut rău că-și învățase fiica să fie atît de independentă. Sora mea a țipat, a bătut cu piciorul în lemnul punții, a amenințat că se aruncă în Mare... pînă cînd Jesse a ridicat glasul la ea fără urmă de veselie și glumă, ci cu mare autoritate:

- Fată, nu știu ce învățătură ți-a dat Miriam, dar trebuie să înțeleg că nu e ușor să crești copii cînd soțul ți-e dus. Dar tu arăți lipsă de cuviință pe care nici oamenii, nici Dumnezeu nu le îngăduie! Nu-ți face neamul de rîs! De ce nu ai tu încredere în Domnul? Dacă ți-e sortit să fii nevastă acestui flăcău, vei fi, dacă nu, nimic din ce plănuiți voi nu se va împlini! Căci totul se face după voia Domnului, nu după voia noastră. Măcar atîta ar fi trebuit să înveți de la tatăl tău!

X

Johanah și-a înghițit lacrimile. Drumul pe corabie îi pusese pe cei doi tineri împreună mai mult decît s-ar fi cuvenit, și Demitrios devenise un fel de cățeluș pe lîngă sora mea. Nu e de mirare că chiar de-a treia zi el se dusese la tatăl lui să-i ceară să pețească fata. Cu asta, lucrurile se încurcaseră. Herschel nu avea nimic împotriva fetei: era frumoasă, era fata Unsului – fiind el ucenic al Sabeanului, arăta respect mare nazorenilor – era nepoata prietenului lui, Jesse bar Yosheph, era fiică a neamului Levi și Judah... dar era săracă, nu aducea nici un pic de zestre!

Nici Mama nu privea cu ochi buni însoțirea. După ce-și pierduse fiica mai mare printre străinii din Galia, nu-i era ușor să o vadă și pe Johanah plecînd. Pentru că Herschel și Demitrios erau din Thiatyra, un orășel din Asia, fiind ei negustori de purpură. De la ei aflasem că acea culoare minunată, culoarea regilor și senatorilor, era atît de scumpă și prețioasă încît oamenii de rînd nu-și putea permite să o folosească – dar nici nu le era permis! Și că pe vremuri ea se scotea dintr-o anumită scoică ce trăia numai în apele Tyrului Phoeniciei – ceea ce făcuse ca acea cetate a canaaniților să fie bogată și vestită mii de ani. Dar că mai de curînd se aflase că o anumită piatră scoasă din munții Lydiei, în urma unui proces ținut la mare taină de meșteșugarii și negustorii orașului, dădea aceeași culoare minunată – și se

obținea mult mai ușor și în cantități mult mai mari. Așa se face că acum pînzele folosite la croirea hainelor cavalerilor, ba chiar și a legionarilor, începuseră să fie vopsite în purpură. Iar negustorii orășelului deveniseră bogați, printre ei și Herschel, care moștenise afacerea de la socrul lui, cetățean elin al cetății.

Pînă la urmă s-a ajuns la o soluție de compromis. Herschel și-a luat fiul de pe corabie la primul popas. L-a făcut să aibă răbdare, promițîndu-i că se vor întoarce repede acasă, unde-l va ajuta să-și pornească propria afacere, avînd unde își aduce o nevastă. În schimb, Johanah a trebuit să promită că ne va însoți pînă la Jerusalem, unde-l va aștepta pe Demitrios să vină în pețit după cum cereau tradițiile. În inimile lor, fiecare părinte spera că depărtarea și timpul le va schimba gîndurile... Nu avea să se întîmple: Demitrios o iubea prea mult pe soră-mea, iar Johanah semăna mult Mamei: rar își schimba hotărîrea, odată luată. Aveau să se căsătorească după doi ani, și ea avea să-și însoțească bărbatul la Thiatyra mai întîi, apoi la Ephesus și apoi la Tesalonyke, unde avea să-l și piardă. Aveam să o întîlnesc mai tîrziu la Philippi, ea însăși cunoscută negustoreasă de vopsele – dar despre asta vom vorbi la timpul potrivit.

XI

Noi am mers pînă la Cesareea. Cînd am coborît din corabie și am văzut orașul, am rămas uimit și mîndru de talentul și priceperea poporului meu. Poate de aceea nu am dușmănie față de acel Herod, rege al Iudeilor, de care am auzit mai apoi multe cuvinte rele. A construit un oraș frumos, cu un port larg acolo unde natura nu fusese darnică, cu multe clădiri frumoase, din care Palatul putea sta cu cinste alături de alte palate văzute de mine în timpul călătoriilor. Își făcuse din Cesareea orașul capitală, preferînd să stea departe de Jerusalem, orașul unde nu era iubit. Asta i-a permis să populeze orașul cu elini și alte neamuri, lăsîndu-i să-și contruiască temple propriilor zei – lucru care în Jerusalem nu ar fi fost posibil. E drept, după prietenia care ne legase de nepotul lui, Archelaos, dar și după ce-i cunoscusem ceilalți urmași – familia lui Antipas – învățasem să judec oamenii după faptele lor și nu după gura lumii. Herod fusese un despot oriental, nici mai bun nici mai rău ca alții, trebuise să-și ucidă soția pe care o iubea și copii care

complotaseră împotriva lui și dusese Judea la o dezvoltare pe care nu o mai cunoscuse de pe timpul marelui David. Dar evreii nu îi iertaseră faptul că avea sînge de edomit și nu de evreu pur...

De acolo ne-am dus în Jerusalem și acolo am văzut celelalte minuni construite de Herod: Palatul, dar mai ales Templul! Am auzit că filosofii greci au numit niște construcții drept minuni ale lumii – pe unele le-am văzut și eu: Turnul din Pharos, biblioteca din Alexandria, Templul din Ephesus, Mormîntul lui Mausolos... – dar nici una din ele nu m-a impresionat așa cum a făcut-o Templul! Am simțit pentru prima dată mîndria că sunt evreu. Și am știut că Templul nu putea fi, fără a avea în urmă o mie de ani de religie, și fără a-l avea pe Dumnezeu drept Domn al poporului ales.

Cînd te-apropii de Cetate, Templul te izbește în ochi de departe. Clădirea lui albă se ridică ca o slavă deasupra orașului, strălucind prin aurul și argintul care-l împodobesc. Văzîndu-l, înțelegi de ce Domnul și-a dorit o casă aici, în inima Orașului lui, și de ce copiii lui Israel s-au închinat Domnului în acest loc de la cucerirea Pămîntului Făgăduinței...

Am intrat în cetate prin poarta de Vest, lăsînd în dreapta Palatul lui Herod și în stînga dealul Golgotei, și, după ce am străbătut Orașul de Sus, ocolind prin dreapta înălțimea pe care se ridica Templul, am început să urcăm treptele din marmură albă ce duceau spre intrarea în Templu. Acea primă vizită la Templu avea să fie atît de impresionantă, încît multe amănunte nu mi s-au păstrat. Nu-ți povestesc despre Templu, știu că l-ai vizitat și tu înainte ca romanii să-l ardă... chiar dacă erai tînăr pe atunci. Multe crime s-au făcut în acei ani, dar nici una nu se compară cu distrugerea unei clădiri a Păcii, una din minunile lumii. A fost probabil pedeapsa lui Dumnezeui dată copiilor lui, care aduseseră politica și răzmerița în Templu. Și, deși mă doare inima să o recunosc, acum înțeleg mai bine înțelepciunea Domnului. Atîta timp cît inima oamenilor era legată de acel loc, de Templu, ei nu puteau merge mai departe spre salvarea lor. Fie ca această jertfă să nu fie în zadar și ca Templul să fie reconstruit în trei zile, așa cum a promis tatăl meu, în ceasul venirii Împărăției. În inima oamenilor. Amen!

XII

Atunci, la prima vizită la Templu, la îndemnul unchiului meu, am adus jertfele cerute de Lege. Am cumpărat la intrarea în Templu un miel și un porumbel, și le-am dat leviților să le jertfească, după tipic. Cît am așteptat să ne fie adusă înapoi carnea mielului la care aveam dreptul, Jesse s-a dus să îl caute pe Yakub, celălalt frate al tatii: știa că era în Templu, nu lipsea niciodată. S-a întors după cîteva minute cu un bărbat bătrîn, slab, îmbrăcat în alb, sprijinit într-un toiag noduros. Avea părul lung, din jos de mijloc, și barba la fel, și am recunoscut în el un bărbat care făcuse jurămîntul de nazirit. Dacă îl priveai cu atenție, semăna cu Jesse, fără a avea însă figura acestuia deschisă și plină de voioșie. În schimb, fața îi era palidă, cadaverică, cu ochii adînciți sub arcade proeminente, cu o privire arzătoare, pătimașă, cu două adîncituri tăindu-i fruntea între sprîncenele stufoase. Tot privindu-l cu atenție, se putea vedea că era mai tînăr decît părea, impresia de bătrînețe fiindu-i dată de părul cărunt, fața ridată și trupul încovoiat. Șchiopăta destul de rău cu piciorul stîng – aveam să aflu că i se trăgea de la încercarea de a-l ucide, atunci cînd a fost aruncat jos pe scările Templului. Se zicea că avea pielea pe genunchi groasă ca pielea de cămilă, de la atîtea ore petrecute în genunchi, rugîndu-se. Nu știu dacă era adevărat – dar lungile ore de rugăciune îl făceau să meargă șovăitor, încovoiat, sprijinindu-se în toiag... Era capul coloniei de nazoreni din Jerusalem – ceea ce acum se numește episkopos.

Ne-a privit cercetător, nici cu dușmănie, nici cu dragoste – dar nici cu indiferență. A zis:

- Îți mulțumesc, Miriam, că ai avut bună grijă de copiii lui Yeshua. Băiatul este la vîrsta să-și înceapă ucenicia, are multe de învățat, și Colonia are nevoie de el. O să vorbim mai multe diseară, acum am de făcut rugăciunile. Cred că veți sta la casa noastră, nu-i așa?

A plecat fără să mai aștepte răspunsul. Unchiul Jesse a comentat în urma lui:

- Așa este el, Yakub. Cere multe de la el, cere multe de la frați... Simte că nu-i ajunge timpul, că Împărăția este pe punctul de a sosi și nu suntem pregătiți s-o primim... Frații l-au numit Cap după moartea lui Yakub bar Zevedei, deși mulți l-ar fi dorit pe Chefa. Dar Chefa s-a arătat șovăitor și a fost mult prea apropiat de Frați. De cînd a fost ales, Yakub a părăsit parte din rugăciuni și s-a dedicat Coloniei, organizînd-o și avînd grijă de ea. E un om priceput și cu multă autoritate. O să vedeți mai mult trăind cu noi.

În casa Mamei trăiau în acel moment fratele ei, Johanan, Levit la Templu, Yakub și bunica, Miriam. Ea avea grijă de casă, așa că s-a bucurat văzîndu-ne intrînd pe ușă.

- Voi avea ajutor și nici nu voi mai fi singura femeie în casă, a comentat cu glasul ei uscat, ca un foșnet de frunze. Nici nu-ți poți da seama ce greu este cîteodată...

- N-o crede, a rîs Jesse. De fapt se plînge de prea multă singurătate. Johanan este mai toată ziua la Templu, Yakub la fel, vin doar seara să mănînce... Ar dori și ea un suflet cu care să schimbe o vorbă.

Am văzut mai tîrziu că bunica era o femeie tăcută, obișnuită cu singurătatea. Nu era chiar cum zicea Jesse, în clădirile vecine trăiau mulți din frații noștri, nazoreni, femei și bărbați și copii, și Bunica Miriam era cinstită de toți. Prefera însă să stea singură în „Casa lui Miriam”. După sosirea noastră nu a mai stat mult cu noi, zicea că două femei într-o casă sunt de- ajuns, dar trei sunt deja prea multe... Știind că avea cine vedea de fiul ei Yakub, dar mai ales de Johanan, pe care ajunsese să-l iubească chiar mai mult decît pe copiii din carnea ei, a plecat la Betlehem, la una din fiice. Aveam să o vizitez acolo, peste cîțiva ani.

XIII

În acea seară aveam să-l cunosc și pe Johanan, fratele Mamei. Era cam de vîrsta lui Jesse și semăna destul de mult cu mama, fiind astfel bărbat frumos. Mulți zic că semănăm destul de mult – doar ochii aurii îi am de la Tata, în timp ce Johanan îi avea negri, ca și mama. El era Levit în Templu, cum am zis. Ne-am împrietenit repede, și Jesse m-a dat imediat în grija lui.

- Tu știi mai multe, i-a zis zîmbind. Iar eu voi pleca în curînd înapoi.

- Spre Cyprus? a întrebat Johanan zîmbind.

- Spre Cyprus, i-a răspuns Jesse. Dar mai întîi la Antiocheia Syriei.

Aflasem și noi, pe corabie, că Jesse se căsătorise mai demult cu o cipriotă. O să-ți povestesc și despre ea, cînd va veni vremea – căci am iubit-o ca pe o a doua mamă. Dar era încă anumită supărare, fiind ea mai ales grecoaică și închinătoare la zei străini, refuzînd Vestea.

- Trăiești în păcat, i-a zis într-o seară Bunica. Nu se cade!

- Nu e păcat acolo unde e dragoste, i-a răspuns unchiul cu seriozitate. Cînd și dacă va fi timpul, ni se va alătura!

- Cînd va fi asta? l-a întrebat Johanan, care nu se împotrivea legăturii lor, deși nu o cunoștea pe femeie.

- Poate cînd Dumnezeu ne va binecuvînta dragostea cu un urmaș, a zis Jesse la fel de serios. Atunci cînd nu era prilej de glumă, știa să fie foarte serios. Mama s-a bucurat aflînd și i-a ținut partea în discuțiile cu Bunica.

- Lasă-l, mamă. Știu că Yeshua nu s-ar fi împotrivit. Ce-ar fi viața asta fără dragoste? – și iată, Jesse a cunoscut-o!

- Dacă Domnul o menea lui, știa s-o adune la sînul Lui! Bunica știa să găsească argumente cînd vroia să susțină o opinie...

- Mamă, de ce te pui tu să judeci căile Domnului? Ce poți tu înțelege din ele?

Unchiul Jesse își susținu sora:

- Mamă, o mai ții minte pe prostituata din Capernaum, Miriam?

- Prostituatele nu se numără printre cunoștințele mele, răspunse Bunica înțepată.

- Nici nu am zis altfel, rîse Jesse. Doar că ai auzit gălăgia pe care au făcut-o bătrînii de la sinagoga de acolo cînd fratele nostru a lecuit-o, scoțînd dracii din ea. Care a fost planul lui Dumnezeu cu ea, mamă? Să fie ocolită de vindecători pentru că era prostituată? Să fie lecuită de Yeshua? Iată că ea s-a îndreptat după aceea, nu a mai păcătuit și a devenit soră în Frăția noastră. Dacă Domnul vroia ca ea să fie o păcătoasă, de ce i-a dat putere fratelui meu să o lecuiască? Dar dacă vroia ca ea să nu fie o păcătoasă, de ce a facut-o prostituată în primul rînd?

Bunica nu a răspuns, și-a supt doar buzele. Cum putea ea judeca o femeie care trăia în vecini, care avea grijă de sfinții mai bătrîni și bolnavi, care nu călcase strîmb de la întîlnirea cu Yeshua? Și care nu o dată intra la noi în casă, umilă și prietenoasă, plină de o liniște care ne învăluia pe toți în prezența ei?

XIV

Odată cu plecarea lui Jesse, am început să-mi petrec timpul cu unchiul Johanan. Mă ducea deseori în Templu, fie că era de slujbă, fie că nu. Uneori ne rugam alături de unchiul Yakub, alteori mă ducea să asist la discuțiile scribilor și învățătorilor din Templu. Multe lucruri nu le înțelegeam încă, deși unele opinii dezlănțuiau vociferări și acuzații reciproce de erezie. Mai ales ideile unui evreu din Alexandria, Philo, care făcuse comentarii la Scripturi pe înțelesul elinilor, veneau deseori în discuție. Alți învățători vestiți erau Gamaliel bar Hilel și un tînăr rabi, Zechariah bar Shamai. Atunci am auzit prima dată vorbindu-se de hasidimi și de zadokimii sfinți – pe care lumea îi numea eseeni.

Și într-o zi unchiul meu m-a întrebat:

- Ei, te-ai gîndit a cărui școală vrei să o urmezi?

- Mi-ar place să învăț cu Philo, am zis, dar nu aș vrea să vă părăsesc, să merg la Alexandria.

- Hei, nepoate, ești cam necopt pentru asta, a rîs Johanan. Oricum, am auzit că Philo a murit nu de mult...

- Atunci poate Zechariah?

- Este prea tînăr, nu și-a format încă o școală. Da, va fi un mare învățat al neamului nostru... Nu, nici Theodotion, dacă te gîndești la el: este prea ocupat traducînd Scripturile în elină, ca să aibă timp de o școală.

- Gamaliel?

- Gamaliel este prea vestit, are mulți ucenici. Nu cred că te-ar lua, chiar dacă aș vorbi eu, sau Yakub, cu el. Poate peste cîțiva ani... Ce ai zice dacă te-ai duce la școala unde am mers noi, tatăl tău, frații lui, eu... chiar și Johanan Botezătorul?

- Da! am răspuns eu bucuros.

- Vezi că va fi greu. Trebuie să stai trei ani – și de acolo nu pleci de capul tău, doar dacă te dau ei afară. Dar atunci e mare rușine!

- Dacă voi învăța, voi sta! Nu mor eu în trei ani. Este aici, în Jerusalem?

- Nu, este în Pustiul Jerihonului. O mînăstire de eseeni. Și

nu, nu vei muri, îmi zîmbi el să-mi dea încredere. Pentru că, auzind că voi merge la eseeni, îmi cam pierdusem bucuria. A avut dreptate, nu am murit – așa am ajuns să-ți povestesc aceste întîmplări. Și ți le povestesc așa cum au fost, pentru că nu-l poți înțelege pe Uns dacă nu-i înțelegi pe eseeni și pe Botezător, mai întîi. Și dacă nu-l înțelegi pe Uns, atunci repede pornești pe o cale greșită, care te poate duce oriunde - dar nu spre Împărăția care va veni, Amen!

Dar acum trebuie să închei scrisoarea și mă rog lui Dumnezeu ca ea să te găsească în bună sănătate și putere de muncă în slujba Domnului nostru Joshua Unsul.

Johanan Marcus

Capitolul 6

(la Kolose)

O rază de soare strecurată prin mica deschizătură de sub tavan, care folosea de fereastră, îl trezi definitiv pe episcop. Ruffinus stătea așezat pe buncărul ce-i servise de pat, așteptînd trezirea bătrînului.

- Aș zice că ne apropiem de amiază, comentă Ignatius, ridicîndu-se pe marginea patului.

- Mai degrabă ne depărtăm de ea, răspunse diakonul, zîmbind. Ne apropiem de-al nouălea ceas.

- De ce m-ai lăsat să dorm atîta?

- Erai obosit, prea sfinte. Sper ca somnul să-ți fi făcut bine. Dimineața plecăm mai departe... Aseară ai adormit fără a mai dori mîncare și fără a mai citi din acea scriptură din care citești de-o vreme...

- Da, trupul a început să-și arate vîrsta.

Ocoli să dea răspuns întrebării nerostite. Nu era pregătit să facă părtaș pe altcineva la greul secret al scrierilor lui Johanes Markus. Avea să fie cu băgare de seamă, secretarul arăta ascuțime de minte...

- Acum cred că mi-e foame, mărturisi, schimbînd vorba.

- O să te rog să mai rabzi puțin, se ridică Ruffinus de pe buncăr, umplînd aproape încăperea. Era bărbat înalt și vînjos,

cu umerii și pieptul largi, în jur de trei decenii, poate puțin trecut peste ele. Avea fața dîrză, arsă de soare, cu o bărbuță subțire ce-i înbrăca fălcile, după modelul grecesc. Părul era tuns scurt, de culoare cînepie, iar ochii îi avea verzi, inteligenți. Ignatius nu-l cunoștea foarte bine, deși era membru al coloniei de cel puțin un deceniu. În urmă cu un an și mai bine, a fost propus de colonie să fie trecut în rîndul diakonilor, semn că era cunoscut și iubit de ceilalți membri, dar s-a ținut întotdeauna departe de presbiter. Cînd s-a oferit să-l însoțească în drumul spre Roma, Ignatius a fost destul de mirat. Diakonul se întoarse în scurt timp cu o tavă cu legume, brînză și carne friptă de oaie, iar sub braț avea un burduf cu vin.

- De unde ești de loc, diakone? se referi bătrînul la ușorul accent al ajutorului lui.

- Cum de mă întrebi? zîmbi Ruffinus. Suntem pe drum de atîta timp, nu m-ai întrebat nimic pînă acuma.

- Îmi iartă acest lucru.

- Lasă, părinte, știu că ai alte probleme care te frămîntă. Familia mea e de fel din Sciția, răspunse la întrebare. De fapt, din provincia Moesia Minor. Pe-acolo nu prea sunt sciți, mai degrabă geți, zămbi el.

- Ești get?

- Amestecat... Suntem cam amestecați pe-acolo, ca și voi în Asia Minor. Pămîntul dintre Istros și Pontos e locuit de geți, dar cetățile sunt mai ales grecești. Mama era getă, tata grec.

- Cum ai ajuns în Antiocheia?

- Poate din cauza sarmaților – ăștia sunt cu adevărat sciți. Atacă pămînturile, chiar și acum, mai ales iarna, trecînd Dunaris pe pod de gheață. Dar pe atunci era puțin de lucru pentru un pietrar, așa cum era bunicul. Așa că acesta și-a luat nevasta și copiii și-a pornit spre Asia - de cînd zona devenise provincie romană, era mai ușor de călătorit. S-au oprit la Bizantium mai întîi, apoi au trecut Helespontul la Smyrna. De acolo au plecat mai departe, întîi la Aphrodisias, apoi la Hieropolis. Asia Minor e deseori zvărcolită de cutremure, întotdeauna e ceva de reparat, e mult de lucru pentru un pietrar destoinic... Tata a moștenit și el meseria tatălui său. Pe mine m-au născut la Aphrodisias.

- Ești și tu pietrar?

- Nu, eu sunt mai degrabă lemnar. Să știi, geții sunt mari

meșteri în lemn. Eu fac și construcții – grinzi, stîlpi, cofraje pentru turnarea mortarului -, dar sculptez lemnul, fac și piese de mobilier, mai ales cutii și lăzi împodobite... Ca și Domnul Jesous – zîmbi. De la Hierapolis, am plecat la Antiocheia pe cînd eu eram de aproape două decenii.

- Erați creștini?

- Familia mea, da. Bunicii, nu. Bunicul, dar mai ales un unchi de-al meu, au fost prieteni cu Philippus, cel despre care se zice că a fost ucenic al Unsului. Dar ei erau mai ales sabeeni. Să știi, și geții cred într-un zeu care a murit și a înviat după patru ani. Și el a fost om și a devenit zeu – poate era fiul Marelui Zeu al Cerului... Dar numai acest lucru, poate și sub influența grecilor, nu îl mai mulțumea pe bunicul, așa că în Smyrna, cunoscînd niște sabeeni, s-a botezat, crezînd în pocăință și în iertarea păcatelor, intrînd astfel în Împărăție. Dar tata și ai noștri am crezut că Jesous a fost Mesia și am devenit creștini la Hierapolis. Pe urmă, cum zic, tata a hotărît să plecăm spre Syria și, poate, Palestina, credea el că în Jerusalem ar fi multe de construit. Dar a murit în Antiocheia și noi am rămas acolo. Mama a murit și ea acum cinci ani.

- Ruffinus, ce te-a făcut să mi te alături? Nu mi-ai fost niciodată apropiat. Din cîte știu, oamenii te iubesc ca pe un bun diakon ce te-ai dovedit. De aceea, mărturisesc, nu m-am prea bucurat cînd te-ai oferit să mă însoțești...

- Te-ai fi bucurat și mai puțin dacă ai fi știut că nu intenționez să mă mai întorc la Antiocheia, spuse Ruffinus. Chiar dacă nu m-am născut în acele ținuturi din care au plecat ai mei, simt un dor nelămurit față de ele. Vreau să mă întorc acolo, să-mi petrec restul zilelor printre ai mei. Poate să le duc Vestea... Poate găsindu-mi o nevastă.

- La Antiocheia nu ți-ai putut găsi?

- Ba da, dar m-a părăsit. Ea era închinătoare la Marea Zeiță, Cybele, și ajunsese să creadă că toate nenorocirile ni se datorează nouă, creștinilor, care nu mai arătăm respectul ce i se cuvine Cybelei...

- Am auzit lucruri și bune și rele despre locurile unde vrei să ajungi.

- Așa am auzit și eu. Lucrurile încă nu s-au liniștit după ce Dacia a devenit provincie – căci eu acolo vreau să ajung, nu în

Moesia. În Dacia e mult de construit, știu și meseria de pietrar... E nevoie de bărbați pricepuți și în putere, atît de mulți au pierit în războaie! E nevoie de liniște. Țara e bogată și frumoasă, dacă și Sicula vrea să se retragă în acele locuri...

- El te-a convins?

- Nu chiar, rîse Ruffinus. Eram hotărît să merg în Dacia înainte să fi vorbit cu el. Dar el mi-a confirmat că dorința mea nu este nebunească. Poate vom fi vecini, cine știe?... Sicula nu e om rău... pentru un roman, zîmbi el din nou.

În timp ce episcopul mînca, Ruffinus îl întrebă:

- Părinte, cum ți-am zis, nevasta m-a părăsit. Ea credea că Cybele e cea care trimite pedepsele pe capul nostru, pentru ateismul creștinilor. Dreptate avea, în ultimele două decenii cetatea a fost lovită de două ori de cutremur, au fost lăcuste și de trei ori secetă...

- Așa crezi și tu? întrebă Ignatius, printre îmbucături.

- Nu, eu nu cred în Cybele. Ea e doar un idol fără putere... Singurul Dumnezeu este Dumnezeu! Și atunci, de unde vin lăcustele, seceta, cutremurele? De la Domnul?

- Poate că da, răspunse Ignatius nesigur.

- De ce? Cum poate un Dumnezeu al dragostei și milei să lovească oamenii cu astfel de pedepse?

- Pentru păcatele noastre.

- Dar loviți sunt și cei nevinovați. Mor în cutremure și sfinți. Mor de foame la secetă și după sosirea lăcustelor... Mor mai ales copiii, nevinovați. De ce, părinte?

- Nu știu, copile. Căile Domnului nu sunt întotdeauna ușor de deslușit. Poate vrea să arate tuturor cine este singurul și adevăratul Dumnezeu. Să-i facă pe oameni să se întoarcă la El. Iar nevinovații nu mor, ci sunt doar mutați înainte de timp în Împărăția fără foame, fără tristeți, fără dureri...

- Astea sunt explicații lumești, cred eu, sfinte părinte. Dumnezeu e mare și fără a zice noi că e mare. E bun, fără ca noi să zicem că e bun. Că dacă nu ar fi, degeaba zicem noi că este, ar fi ca un despot căruia supușii trebuie să i se închine fără ca el să o merite...

- Astea sunt gînduri blasfemice! spuse Ignatius aspru.

- Eu nu cred, părinte. Nu cred că răul vine de la Dumnezeu. Nu că nu ar putea să facă rău – sau poate, că nu poate. Nu îi

trece măcar prin minte să facă rău. Poate că răul ne vine de la un duh al răului, poate de la acel Satana care a încercat să-l tenteze pe Uns...

- Sau poate că ceea ce noi socotim rău e ceva bun, în Planul Domnului. Ce știm noi despre Planul lui? Uneori un medic produce durere doar pentru a salva bolnavul...

- Așa e, părinte, poate e așa cum zici.

Episcopul simți că nu-l convisese pe diakon, dar nu insistă. Deseori i se puseseră astfel de întrebări. E bine să se țină departe de ele, pot ușor duce la erezii... Auzise chiar că unii au început să creadă, că de fapt sunt doi dumnezei. Unul, Domnul, creatorul Lumii, al universului, celălalt un demiurg, Dumnezeul cu nume tainic al iudeilor, care a crea această lume ticăloasă... Și că Iisus a fost de fapt un mesager trimis de Domnul pentru a salva pe oameni. Doamne, iartă-i pentur rătăcirea lor! Schimbă vorba din nou:

- Știu că în Kolosse există o colonie a creștinilor. Am citit o copie a unei scrisori trimise de Apostolul Paulus coloniei de aici. Ar fi bine să-i căutăm, mai este pînă la apusul soarelui.

- Îmi pare rău, părinte, dar nu am găsit nici un creștin în cetate.

- Poate se țin ascunși, oftă Ignatius.

- De ce s-ar ascunde, prea-sfinte? Am întîlnit un om de treabă, evreu sabean, el mi-a spus despre creștini.

- Sabean? Ei ne sunt dușmani!

- Dușmanii cui, părinte? A celor din biserica lui Paulus? A celor care au început să-și spună „catolici”?

- Și tu ești din biserica lui Paulus, îi aminti episcopul cu asprime.

- Oare sunt? se întrebă cu voce tare Ruffinus. Bunicul a fost sabean, tata a devenit creștin după felul lui Yakub Tzadik, nazaritean cum le spunem noi. Așa cum era Philippus din Hierapolis.

- Philip a fost apostol al Domnului!

- A fost, așa e. Dar el a respins învățătura lui Paulus. El credea că sfinții trebuie să se taie împrejur înainte să se boteze cu apă și cu sfîntul Duh. Să respecte Legea, chiar și legile privind mîncarea și preacurvia, după scrisorile trimise de la Jerusalem. De aceea nu au fost colonii de sfinți după Paulus prin această

zonă, Philippus era respectat de toți.

- Dar scrisorile lui Paulus?

- Părinte, cum știi, Hierapolis nu e departe de aici. Drum de o zi și nici ăla greu. Eu am bătut, ca tînăr, împrejurimile, mergînd să muncesc cu ai mei. E drept, în Kolosse am ajuns doar de vreo două ori, am mers mult mai des la Laodykeia și spre apus, la Seleucia, Aphrodisias și chiar Philadelphia... Știu locurile și am întîlnit și cîțiva creștini paulini. A existat o mică colonie în Kolosse, a fost înființată de un ucenic al lui Paulus întors de la Ephesus, un anume Epaphras. El a adunat o mînă de creștini și, precum știi, acolo unde sunt doi creștini măcar, Jesous este între ei. Dar, fiind atît de aproape de Hierapolis și Laodykeia, s-au întîlnit cu ucenicii lui Philippus... În Kolosse a fost și o colonie nazoreană, așa oși spuneau atunci, de iudei mesianici care-l primiseră pe Jesous ca Uns.

- Nu s-au putut înțelege?

- La început, da. Dar, la o masă, cei ai lui Epaphras au dus carne cumpărată de la templul lui Apollo. Nazaritenii s-au supărat, au refuzat să mai împărtășească mîncarea cu cei ai lui Paulus. Se pare că atunci au primit aceștia o scrisoare de la Apostol, dacă nu or fi inventat-o ei pentru a-și apăra credința. Mai tîrziu, crezînd ei că pe cuvintele Apostolului, cum că „pe nimeni să nu lăsați să vă judece, căci toate păcatele voastre au fost spălate de sîngele Domnului Jesous”, au început să calce și alte porunci ale Legii – deși Apostolul a scris clar împotriva acestui lucru în alte scrisori. S-au îndepărtat toți de ei... Au trimis din nou o scrisorare la Ephesus, dar Paulus nu le-a mai răspuns, el plecase se pare la Roma, cum se zice. S-a zvonit apoi că va trimite pe Markus în Asia, dar asta nu s-a mai întîmplat.

Știa și Ignatius, din scrisorile Presbiterului, că asta nu se întîmplase...

- Și apoi?

- După ce Epaphras a murit, colonia s-a împrăștiat. Pe timpul nostru, puținii nazoreni rămași au venit la Hierapolis, aici și în Laodykeia arhonții și prefecții au decis să confiște averile celor ce nu au vrut să ofere jertfe Romei. Dar mai ales evreii au fost cei care au avut de suferit... Oricum, de atunci nu mai sunt creștini aici.

- Unsul a spus: am venit să întăresc Legea. Numai oamenii

păcătoși au interpretat cuvintele lui Paulus după inima lor rea... Unii din ei s-au purtat mai rău decît închinătorii la idoli, făcînd mult rău credinței noastre! Dar cu Philimon cum e? Cu Onisim? Am citit o copie de scrisoare despre ei...

- Nu știu de ei, părinte. Putem întreba în cetate, nu e mare, or fi trebuind să se știe între ei...

Kolosse se ridica pe un deal domol, la poalele unor munți golași, nu prea înalți, deasupra unei văi mănoase, străbătute de un pîrîu. Acum era pustie, cu iarba arsă de frigul nopților, dar probabil vara era ca o grădină. Cetatea profita de comerțul care curgea pe calea romană ce străbătea valea, îndreptîndu-se spre Răsărit, spre Ankyra și Armenia... Dar nu se dezvoltase prea mult: era prea aproape de marea cetate a Laodykeii, mai bine situată la intersecție de drumuri. Avea totuși toate clădirile publice întîlnite în cetățile grecești și romane: două temple, un gymnasium, terme, un stadion, un mic teatru, o agora-forum.

Nu reușiră să-l găseasca pe acel Phelimon din scrisoare. În cetate erau trei cu acest nume, dar nici unul creștin, nici unul nu fusese stăpînul unui sclav purtînd numele de Onisimus.

- Și atunci scrisoarea lui Paulus? întrebă episcopul seara, după întoarcerea în cubiculul lor.

- Am citit-o și eu, părinte. Știu eu? Poate că unul din acești Phelimoni e cel pomenit în scrisoare, dar s-a ferit să recunoască. Or, dacă scrisoarea a fost scrisă pe timpul lui Paulus, el e de mult timp oale și ulcele... Ca și Onisimus, de altfel.

- O fi fost Onisimus eliberat?

- Cine știe, sfințite? Poate prin acea scrisoare cineva, nu neaparat Paulus, încerca să explice cam ce ar trebui să facă un creștin, stăpînul unui sclav creștin. Doar suntem frați, nu se cuvine să ne stăpînim unul pe celalalt - ci Duhul Sfînt să ne stăpînească pe toți, deopotrivă!

- În alt loc Paulus spunea că nu sunt stăpîni sau sclavi în trupul lui Chrestos, care este Iglesia.

- Poate de aceea a și apărut această scrisoare. Cu o astfel de Evanghelie, mulți ar fi răspuns îndepărtîndu-se de creștini. Gentilii, cei mai mulți, au sclavi. Chiar și cei săraci – de multe ori singura lor avere este un sclav! Chiar și evreii au sclavi, și amintesc că sfinții lui Dumnezeu, patriarhii, regii, profeții, au avut și ei sclavi, prin binecuvîntarea lui Dumnezeu. Cum să le

cerem să-și elibereze sclavii?!

- Știu, copile. Aceasta este încă o piatră de încercare pusă de Dușman în calea credinciosului. Va veni vremea cînd vom fi cu toții egali, nu stăpîni și sclavi: în Împărăție! Poate, cîndva, chiar și aici pe pămînt.

Și Episcopul își aminti de vorbele Presbiterului: „Împărăția e aici, în noi, între noi. Trebuie numai să o aducem, să o recunoaștem! Asta a spus-o Tata, Yeshua bar Yoseheph.” Dar așa fiind, oare nu vor cădea oamenii, chiar și sfinții, la pămînt, cuprinși de deznădejde? Speranța că vor găsi o Împărăție undeva, chiar și după moarte, în altă lume, poate în ceruri, îi face să treacă peste greutățile vieții. Să accepte chiar și starea de sclavie – pentru că vor fi cîndva liberi! Este speranța pe care Jesous le-a adus-o. Cel puțin, după Evanghelia lui Paulus. Dacă e să aleagă între Evanghelia Adevărului a lui Johanes Markus, și cea a Speranței a lui Markus „ucenicul lui Kepha”, scriind sub învățătura lui Paulus, parcă tot mai bine ar alege-o pe cea din urmă. Pentru oameni. Poate și pentru el... Altfel, de ce ar primi martiriul? Va afla, la Roma, sub colții fiarelor...

După ce Ruffinus se lungi în buncărul său, pe salteaua tare din pături, bătrînul scoase „scriptura” Presbiterului și citi.

Scrisoarea VI

(în timpul celui de-al VII Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Yohanan Marcus***
de la Ephesus

*Către: **Ignatius** zis şi **Theophorus***
la Antiocheia Syriei

Fericire, pace şi îndestulare de la Domnul, stăpînul nostru pe care îl iubim

I

Copilaşule, se pare că nu am avut deloc dreptate cînd ţi-am scris mai demult, acum cîţiva ani, că ar fi utima călătorie a mea. Iată că de atunci am mai făcut cîteva, iar acum m-am întors dintr-o călătorie mai lungă. Se pare că, între scrisori, drumurile mă poartă prin colonii pe la fraţii noştri – dar nici un drum nu a fost înspre colonia Antiohiei, unde aş fi avut bucuria revederii cu tine. De data asta am fost din nou la Corinth şi la întoarcere, la Smyrna, am întîlnit un frate ce se numeşte, ca şi mine, Yohanan – deşi el îşi zice Joanos, ca şi grecii. Era şi el în vizită la

fraţii din colonie; ucenic făcut de apostolii sosiţi de la Jerusalem pe timpul lui Yakub. Fiind tînăr pe atunci, acum se apropie şi el de vîrsta senectuţii. De aceea am avut multe povestiri de schimbat, de n-am apucat să le terminăm în răstimpul cît am stat în cetatea Smyrnei, şi-am dat urmare rugăminţilor lui să-l însoţesc în călătoria printre insulele ioniene. Am călătorit pe mare pînă la Kos, de unde, împreună cu alţi fraţi, m-am întors acasă, în cetatea Ephesului.

II

Este acest Joanos locuitor al insulei şi cetăţii Patmos, pe care am şi vizitat-o însoţindu-l şi unde am stat în casa lui cîteva luni, bucurîndu-mă de clima blîndă şi liniştea insulei şi de vinul bun care se face din viile ce urcă pe dealurile molcome din spatele cetăţii. Plecînd din Smyrna şi vizitînd pe rînd Chios şi Ikaria, dar lăsînd deoparte insula Samos, am coborît spre miazăzi pînă la Patmos, insulă care, deşi nu prea departată de Ephesus, nu o vizitasem niciodată pînă acum. Apoi, după lunile petrecute împreună cu prietenul meu, am plecat mai departe spre Leros şi Kalimnos şi pînă în Kos, de unde am coborît pe ţărmul Asiei la Halykarnasos, vestita cetate din vechime. Şi apoi, mergînd încet şi oprindu-ne des la micile colonii ce au început să se înfiripe în cetaţile elineşti de la Iasos, Assessos, Miletus, Priene şi Panionion, am ajuns obosit, dar mulţumit, la frumosul Ephesus. Şi de mult n-am avut aşa bucurie, văzînd coloniile sfinţilor înmulţîndu-se, toţi aşteptînd cu încredere Împărăţia şi venirea celui ce a început să fie privit drept Domn al nostru, Jesous Chirstos – Tatăl meu.

Dar în Patmos am stat luni multe în poveşti pînă-n toiul nopţii cu acest frate şi prieten, om foarte învăţat şi adîncit în tradiţii, care se apucase la vîrsta maturităţii să scrie o nouă Apokalypsă. În această ultimă vreme muncea să schimbe acea variantă mai veche, mai apropiată de tradiţia iudaică, scrisă sub influenţa scrierilor celor din Sălbăticie, adaptînd-o acum noii învăţături a Unsului - şi făcînd din el, Unsul, punctul central al scrierii. Şi aşa mi-am dat seama cît de mult se îndepărtase credinţa noastră de acele începuturi din copilăria şi tinereţea mea.

III

Şi printre schimbările la Revelaţia scrisă în urmă cu două decenii a inclus şi nişte scrisori pe care, cică, Iisus le-ar fi scris „îngerilor Bisericii” din cîteva cetăţi, pe care el le cunoştea mai bine. Fiind el de formaţie esenian trecut la mesianismul iudeilor, credea în îngeri şi credea că Dumnezeu a numit îngeri care să vadă de poporul lui, dar mai ales de fiecare Colonie. Şi în aceste scrisori îl punea el pe Jesous să certe pe cei ce primiseră învăţătura lui Pavel, renunţînd la legile curăţeniei care nu numai că ne ţineau separaţi de goim, dar ne ţineau sfinţenia în faţa lui Dumnezeu. Şi acelui învăţător al celui pe care nu-l numeşte, dar îl descrie ca evreu mincinos, care se dă evreu fără a fi, îi găseşte vină că duce pe sfinţi şi pe îngerii coloniilor în cădere, ajungînd aceştia să accepte ceea ce unii mesianici au ajuns să afirme: că trebuie să păcătuim pentru a şti ce este păcatul, în aşa fel încît, după ce l-am cunoscut, să-l denunţăm şi să ne pocăim în faţa lui Dumnezeu. Şi unii au ajuns chiar să meargă la temple, destrăbălîndu-se cu hierodulele – ca în Sardis, de pildă. Şi mai avea el ceva împotriva celor pe care el îi numea „nicolaiţi” – de la numele unui deakon din Antiocheia, care ajunsese la Smyrna şi acolo devenise întrutotul preot ca preoţii din Templu. Asta, deşi Alesul vorbise împotriva preoţilor, iar apostolii nu se numiseră preoţi şi nici nu se consideraseră preoţi, şi nici chiar Yakub, care fusese Levit înainte de-a-l primi pe Jesous, nu fusese preot. Şi chiar acel „evreu mincinos care nu era evreu” scrisese în una din scrisorile lui că nici măcar unui episkopos nu-i este dat să fie preot!

Eu îl ascultam şi încercam să-l îmbun. Căci eu trăisem între oameni, nu ca el, pe-o insulă lipsită de comunitate mesianică, am cunoscut coloniile şi sfinţii, şi mai ales l-am cunoscut pe Pavel. Şi ştiu că el era supărat că unii îi interpretau învăţătura omeneşte, uitînd sfinţenia, şi deseori s-a ridicat împotriva celor care vedeau în libertatea pe care ne-o aducea credinţa în Jesous, libertate de a face ce ne îndeamnă diavolul. Şi mai ştiam că vremurile se schimbaseră, numărul apostolilor scăzuse, ba erau colonii care nu mai primiseră vizita vreunui apostol de ani de zile. Şi viaţa mergea înainte, iar oamenii acelor colonii vedeau că trecuseră nu o generaţie, ba chiar trei, şi Împărăţia nu venise încă. Şi aveau nevoie de preoţi care să le

spună Evanghelia, să-i boteze, să-i înmormînteze, să-i conducă şi să-i sfătuiască... Asta o ştii şi tu, copilaşule, chiar mai bine decît mine, căci, deşi episkop al coloniei tale, faci şi muncă de preot, fără a te numi preot, de mai bine de două decenii. Dar tare mi-e teamă că nu am reuşit să-l conving pe prietenul meu, Joanes din Patmos...

IV

Dar, copilaşule, discuţiile cu Joanes despre Apokalipsă mă duseseră înapoi, la vremurile cînd cunoscusem direct această literatură apokalyptică. Nimeni printre evrei nu se dedicase atît de mult acestui subiect ca eseenii, cei la care m-a dus unchiul meu Yohanan în acel al treisprezecelea an al vieţii mele. Mă despărţeam pentru prima dată de Mama – şi nu aveam să o văd mulţi ani după aceea. Căci ea a mai stat în casa noastră din Jerusalem încă doi ani, pînă cînd a apărut Demitrios să o peţească pe Johanah, şi atunci a plecat, însoţind-o pe sora mea la noua ei casă, în Asia. Şi de acolo a plecat mai tîrziu la Ephesus, unde am întîlnit-o eu, şi am fost din nou împreună, avînd eu bucuria să trăiesc alături de ea restul vieţii pe care o mai avea ea de trăit...

Dar atunci unchiul m-a dus mai întîi în colonia esenienilor din Jerusalem, pentru că trebuia să obţină încuviinţarea de la superiorii lor să fiu primit în Pustie. Această colonie era destul de largă – dar nu aşa de largă precum cea pe care aveam s-o întîlnesc mai tîrziu în Alexandria. Spre deosebire de cei din Alexandria, aceşti zadokimi îşi spuneau eseeni, ceea ce înseamnă „aleşi”, deşi erau tot atît de buni vindecători ca şi cei din pămîntul Egiptului, care se numesc Terapeuthes - adică, Vindecători. Urmau legile canonice ale sectei lor – dar nu atît de strict ca şi cei din Pustie. Totuşi, unul din obiceiurile care-i deosebeau total de ceilalţi evrei din Cetate era legea de curăţenie: într-atît de atenţi erau în respectarea ei, încît ceruseră – şi li se aprobase – să aibă o poartă tăiată în zidul Cetăţii special pentru ei, aşa încît puteau ieşi din Cetate să-şi facă nevoile în valea Ghehenei. Pentru că, ziceau ei, ar fi un păcat de moarte să pîngărească Oraşul sfînt al lui Dumnezeu, oraşul în care se înălţa Templul.

Foloseau băile rituale de purificare mai des decît ceilalţi

evrei, aşa că-şi întemeiaseră colonia nu departe de fîntîna Shiloamului, în Oraşul de Jos. De acolo nu era departe de treptele ce suiau la Templu – şi prin aceasta se deosebeau chiar de fraţii lor din Pustie, care socoteau Templul pîngărit de cînd în el slujeau drept Mari Preoţi bărbaţi ce nu erau urmaşi ai lui Zadok, preotul regilor. Aşa se face că ei, deşi în multe privinţe urmau perceptele sadukeilor, considerau acei sadukei din Templu mai mult nişte herodieni decît nişte israeliţi adevăraţi. Totuşi, din cauza interpretării prea stricte a Legii, mulţi evrei îi preferau pe pharisei...

Am aflat de la unchiul meu, care îmi explica toate aceste lucruri, că alţi zedokimi eseeni, pe lîngă cei din cetăţi şi din Pustie, erau cei itineranţi, aşa cum fusese tatăl meu. Ei nu aparţineau de nici o colonie – iar toată agoniseala lor o dădeau comunităţilor din Pustie. Ei, trăind printre oameni, făseau jertfe de animale şi participau la slujbele din Templu ori de cîte ori erau în Oraş la sărbătorile mari de peste an, deşi preferau să meargă în Pustie pentru slujbele obişnuite. Ca şi Vindecătorii şi Aleşii, Itineranţii aveau liberatea să se căsătorească, prea puţini preferînd o viaţă de asceză – ca fraţii lor din colonia de pe malul lacului Asphaltis.

În sfîrşit, ultimii erau chiar fraţii ce trăiau în această din urmă comunitate. Despre ei o să scriu puţin mai jos.

V

Am stat printre fraţii Aleşi din Oraşul de Jos două săptămîni. Oricît mi-ar fi fost de dor de Mama şi de sora mea, nu am părăsit colonia. Era o perioadă de încercare şi nu aveam voie să greşesc, dacă vroiam să fiu acceptat la Mînăstire. Într-o dimineaţă a apărut unchiul Yohanan şi mi-a făcut semn să mă apropiu de el: venise să mă ducă în Pustie.

Bucuros, m-am pregătit degrabă şi am pornit în urma asinului pe care călărea unchiul meu, ca levit ce era. Nici nu ştiu cînd am trecut valea Kedronului şi am urcat muntele Măslinilor, pornind spre sud-est. Nu departe de Oraş am intrat în Pustie: culmile uscate, prăfoase, lipsite de vegetaţie – şi, undeva departe, o zare mai întunecată ce se va dovedi a fi lacul Asphaltis. Culmile erau despărţite de văi adînci, uscate la acest timp al anului, dar pe care, iarna şi primăvara, curgeau torente vijelioase şi se

îmbrăcau în vegetaţie săracă. Am mers aşa o zi întreagă, vreo opt ore şi mai bine, pînă am ajuns la un grup de clădiri ridicate pe culmea unui deal, chiar deasupra unui astfel de torent secat. Era Casa Reginei.

Acest loc fusese construit de mult, zic unii că poate chiar pe timpul unuia din regii iudei. Apoi fusese părăsit şi cuprins de sălbăticie, pînă cînd unul din Hasmoneni a construit aici un palat de vară. Nu ştiu dacă fusese destinat vreunei regine, sau dacă fusese ocupat vreodată de vreuna din reginele lor – dar de multă vreme era un loc de adăpost peste noapte pentru cei ce călătoreau spre Mînăstire – şi chiar un loc unde se adăposteau familii, soţii şi copii, ale călugărilor de la Mînăstire. Aşa am aflat că în acest loc a locuit Mama cu noi, cei trei copii, în perioadele cînd Tata stătea la Mînăstire, înainte să se fi mutat la Bethania. Şi că tot aici locuise Bunica cu copiii ei, cît timp bunicul Joseph fusese închinat Mînăstirii. Poate că surorile mele şi-ar fi putut aminti acest loc sălbatic – dar mie mi-a fost complet necunoscut.

La Casă locuiau în acel moment trei familii: trei femei cu vreo şapte copii, împreună cu vreo patru-cinci bătrîni, femei şi bărbaţi. Asta însemna un număr destul de mic, mi-a spus unchiul, şi dovedea schimbările ce se petreceau la Mînăstire. Pe de o parte, regulile deveneau mai puţin stricte, astfel că multe familii locuiau în satele de pe malul Lacului, mai aproape de Mînăstire; pe de alta, faptul că tot mai mulţi săraci preferau să nu aibă familii deloc. Cei ce doreau o familie, plecau în una din coloniile eseene din marile cetăţi.

Mai erau la Casă cîţiva călători, ca şi noi; majoritatea eseeni – dar erau şi doi sabeeni şi un nazorean, precum şi trei farisei. Fariseii erau în drum spre Mînăstire, aşa că aveam să ne însoţim cu ei a doua zi. Ceilalţi erau în drum spre Jerusalem. Singurul lucru pe care aveam să-l aflu atunci despre Nazorean era că era o rudă îndepărtată: fiul lui Reuben bar Hashal. Acest Haşhal fusese unul din fraţii lui Zecharias, tatăl lui Johanan Sabeanul. Aveam să-l întîlnesc pe Elisha bar Reuben mai tîrziu, în Alexandria.

A doua zi am plecat mai departe odată cu sosirea zorilor, pentru că drumul avea să fie lung şi greu. Am luat drumul direct spre Mînăstire, traversînd valea torentului şi mergînd pe malul nordic al lui, spre nord-est. După alte opt ore de drum, am ajuns deasupra Mînăstirii!

VI

Ştiu că tu n-ai văzut-o, copilaşule, aşa că dă-mi voie să ţi-o înfăţişez. Ea a fost distrusă pe timpul războiului, vreun an înaintea căderii Jerusalimului şi arderii Templului – dar atunci cînd am ajuns eu la ea, era deja veche de cîteva sute de ani. Ca şi Casa Reginei, se pare că a fost construită în vechime, dar a început să fie locuită abia pe timpul lui Hircanus. După cutremurul de pe timpul lui Herod, fusese părăsită vreo două decenii, considerîndu-se că e un loc păcătos, bătut de Dumnezeu; dar apoi călugării se întorseseră şi-o reparaseră, adăugînd cîteva noi construcţii, ca de pildă Turnul, care se ridica deaupra mînăstirii. Tot din acea perioadă era marele complex de bazine dinspre partea superioară a Mînăstirii, ca şi zidurile ce coborau pînă jos, pe plajă, şi de acolo continuau pînă în satul Coloniei, aflat la vreo oră de mers spre sud, pe malul lacului. Mai erau şi alte cîteva clădiri, printre care cea mai importantă era sala de rugăciuni, înspre sud de locul adunării.

Priveliştea care mi se înfăţişa înaintea ochilor era minunată. Peisajul era de o culoare roşiatic-cenuşie, cu albastrul metalic al lacului în fundal. Clădirile, din piatră cenuşiu-deschisă la culoare, pluteau parcă deasupra văii, care păstra urme din vegetaţia primăverii, fîşia verde curgînd spre sud şi lăţindu-se în jurul satului, loc unde irigaţiile, care foloseau apa a cîtorva izvoare şi multă muncă, încercau să ţină arşiţa locului în frîu. Aveam să aflu mai tîrziu că mare parte din cele necesare traiului nu erau produse însă în sat, ci erau aduse din alte localităţi, în schimbul sării şi a altor materiale scoase din lac. Şi cu ajutorul fraţilor eseeni Itineranţi, care străbăteau satele Judeii pentru a aduna ajutoare. Dar m-a impresionat mai ales apa bazinelor şi a canalelor ce le uneau, ce păreau fire de safir strecurate printre clădirile fără viaţă ale Mînăstirii.

Nu se vedeau mulţi oameni. Aveam să aflu că nici nu erau mulţi, la mînăstire trăiau doar două scoruri şi trei oameni: Episkopul, cele trei ajutoare ale lui, doi călugări-învăţători, doi călugări olari şi patru călugări copişti, precum şi unsprezece ucenici. Eu aveam să fiu al doisprezecelea ucenic – şi tot mai tîrziu am aflat că eseenii încearcă să menţină acest număr de

doisprezece constant, atît la călugări cît şi la ucenici, fiind el sfînt şi amintind de numărul triburilor şi de lunile anului. Mai erau vreo patruteci de călugări care veneau la mînăstire doar din cînd în cînd, în timpul zilei. Unii dormeau în Colonie, în satul de pe malul lacului, avînd familii acolo, dar unii dormeau în vreuna din peşterile care erau săpate în feţele prăpăstioase ale dealurilor din sud de mînăstire. Mulţi din ei erau chiar Itineranţi care soseau cu treburi, sau aducînd bani şi alte lucruri adunate prin satele Iudeii.

Cei trei farisei nu au fost îngăduiţi să intre în Mînăstire; după întîlnirea lor cu Marele Preot – aşa cum îşi zicea Episkopul –, în faţa porţii, au trebuit să bată calea pînă-n sat. Unchiului meu i s-a îngăduit să se adăpostească pînă dimineaţa într-una din peşteri. Iar eu am fost dus într-un dormitor pe care aveam să-l împart în următorii ani cu alt tînăr ucenic.

VII

Pe unchiul meu nu l-am mai văzut timp de aproape trei ani – cînd a revenit la Mînăstire pentru a mă lua acasă. În acea primă noapte am fost lăsat să mă odihnesc, după ce mi s-a dat să mănînc o masă simplă, dar hrănitoare: carne uscată de miel, brînză de capră, lipie şi ceapă. Am aflat mai tîrziu că ceapa era folosită mai ales ca medicament: din cauza lipsei de legume şi fructe proaspete – uneori ni se dădeau totuşi curmale sau smochine uscate -, călugării aveau tendinţa să se îmbolnăvească după o vreme de o boală misterioasă, care făcea mai întîi să le cadă dinţii, apoi le făcea răni în gură, ca pînă la urmă să-i omoare. Dar eseenii descoperiseră că ceapa, chiar uscată, are efecte salutare asupra sănătăţii. Aşa că ceapa nu lipsea din meniul nostru şi, deşi era iute de ne dădeau lacrimile, trebuia să o mîncăm; şi, chiar dacă nu ar fi fost teama de boală, călugărul supraveghetor avea grijă să urmărească supunerea noastră faţă de porunci.

Nu erau multe reguli, dar ele trebuiau respectate nesmintit. Pedepsele erau crunte, de multe ori eram bătuţi cu vergile sau cu o curea făcută din piele de capră – cu părul tocit de atîta folosinţă. Totuşi, călugării nu erau oameni răi. Spuneau că o fac spre binele nostru – pedepsele lui Dumnezeu pentru încălcarea Legii ar fi mult mai groaznice! Totul pornea de la Torah – respectarea ei era singura poruncă. Căci, ziceau ei, Dumnezeu crease lumea pentru a exista Torah – iar Torah fusese scrisă pentru ca lumea să existe. Din acestă unică Lege porneau mai multe alte reguli, unele foarte specifice ordinului nostru – sau chiar numai mînăstirii. Unele erau strict legate de curăţenia trupului şi sufletului. Altele erau legate de anumite ore din zi şi din noapte, cînd anumite activităţi trebuiau împlinite. Cu străduinţă şi pedepse grele, cu timpul le-am învăţat. După un an ştiam cînd am voie să fac ceva şi cînd nu, ce-mi era permis şi ce nu...

Mult mai greu a fost să învăţ modul în care erau intepretate Scripturile. Învăţătura Eseenilor era ca a tuturor evreilor, avînd la bază doar trei precepte. Primul, şi cel mai important, era faptul că Dumnzeu era Dumnezeu, singurul Dumnezeu, şi El crease Lumea. Al doilea era că El alesese pe Israel ca popor al Lui, făcînd cu el un Legămînt ce trebuia ţinut. Şi al treilea era că Dumnezeu făcuse un Plan cu poporul lui ales, de la începutul timpului pînă la sfîrşitul timpului. Şi toate acestea fuseseră scrise în Scripturi, ca să se ştie.

Spre deosebire însă de toţi ceilalţi evrei, Eseenii vedeau în fiecare cuvînt din Scripturi un anumit mesaj tainic din partea lui Dumnezeu, pe care numai credinţa-l putea dezvălui celui ales. Şi ajunseseră ei să creadă că toţi evreii, cu excepţia lor, nu reuşiseră să ajungă la corecta înţelegere a Legii şi, din cauza aceasta, o încălcau zilnic, spurcînd-o. Ei erau rătăciţii – dar nu erau cei mai răi. Pentru că, din rîndul sfinţilor, aleşilor, se vor ridica Fii Luminii, sub conducerea lui Mesia, şi vor da bătălia cu Fii Întunericului. Aceşti Fii ai Întunericului erau urmaşii Preotului Minciunii, cel ce se ridicase împotriva Învăţătorului Dreptăţii, făcîndu-l să piară în final. Dar Învăţătorul nu pierise, ci în adevăr se ridicase la Domnul, lăsînd în urma lui preceptele care aveau să ducă la ridicarea oştilor Fiilor Luminii la ceasul venirii lui Mesia. Şi mai credeau că nu fusese doar un singur Învăţător al Dreptăţii, după cum nu fusese doar un singur Preot al Minciunii, ci ei se confruntaseră aproape în fiecare generaţie. Nu ştiu dacă printre ei nu număraseră, fie ca Învăţător, fie ca Preot, pe Sabean sau pe Tata, dar în urmă, copilaşul meu, bănuiesc că ajunseseră să-l considere drept Învăţător pe Yakub Zadik, unchiul meu, iar drept Preot al Minciunii pe acel Saul

devenit Paul, de care ştii şi tu.

Mai credeau ei că la venirea Împărăţiei, în urma războiului dintre Lumină şi Întuneric, vor fi doi Unşi, nu unul singur, cum cred restul iudeilor. Unul avea să fie Regele, Sceptrul, mlădiţă din trunchiul lui David, iar ca ajutor va avea un Preot, o Stea, din neamul lui Aaron şi Zadok, preotul lui David.

Toate astea le-am aflat de la învăţătorul nostru, Hizeckel, un bătrînel ce trecuse, probabil, vîrsta unei generaţii de cînd era în mînăstire. În ciuda trupului destul de pirpiriu, avea mîna grea, fiind totodată unul din meşterii mînăstirii. Căci în mînăstire, pe lîngă educaţia tinerilor esenieni, se împlineau mai ales două slujbe: una era cea de copiere a Scripturilor şi, deseori, de interpretare a lor; iar a doua, cea de producere a oalelor de cult. Ar fi fost laudă să numesc această îndeletinire „ceramică”, pentru că la mănîstrire se produceau un singur tip de oale: înalte şi mari, chiupuri folosite mai ales la depozitarea sulurilor de cult. Vasele erau simple, neîmpodobite după obiceiul grecesc – pentru că ar fi fost împotriva Legii –, dar bune şi rezistente, de o formă aproape perfectă. Şi grele, neînchipuit de grele. O ştiu, doar asta era una din sarcinile mele: să le mut. Împreună cu alt coleg de-al meu ne trudeam ore în şir să mutăm marile chiupuri în interiorul atelierului, din atelier în cuptor, sau, cînd erau arse, în vreuna din peşteri. Tot în sarcina noastră cădea procurarea de lemne necesare arderii – acesta era un lucru mai ales dificil prin efortul fizic: lemnele le aduceau ţăranii din Sat, sau vizitatorii, pînă la poalele dealului pe care se înălţa mînăstirea. Cînd a venit unchiul Johanan să mă ia acasă, crescusem aproape tot atît de înalt ca şi el şi aveam umeri şi braţe puternice, de la cărarea lemnelor şi chiupurilor de care ţi-am scris.

VIII

Cum ţi-am scris, atît bunicul Yehoseph cît şi tata au fost esenieni itineranţi. Iar vărul de-al doilea a lui Tata, Yohanan ce avea să se numească Sabeanul, Botezătorul, era membru al celor doisprezece, ba chiar stîlp în mînăstire. Dar pe urmă a părăsit el Sălbăticia şi a început să-şi strige proorocirile pe malurile Jordanului. Nu ştiu cît de bătrînă fusese mama lui, Elishveta, cînd l-a născut, poate cel ce a scris mărturia a povestit

o naştere minunată, în tradiţia Sarei, pentru a lega povestea Unsului de vechile scripturi şi a dovedi că naşterea minunată a Unsului nu a fost singura minunată. Dacă Domnul a intervenit la naşterea Sabeanului, de ce nu-r fi intervenit şi la naşterea Fiului lui? Dar ştiu că tatăl lui Yohanan, care pe atunci era Mare Preot al Mînăstirii, a fost pedepsit şi schimbat, şi i s-a interzis să mai vorbească fraţilor pînă la trecerea perioadei de curăţire. Poveşti despre Zekariah şi fiul lui Yohanan se spuneau încă în Sălbăticie – despre Tata mai puţin. Pentru că, să ştii, copilaşule, în acele vremuri Sabeanul era mult mai cunoscut decît Yeshua, se credea că el este acel Elisha din vechime reîncarnat, şi viaţa lui, ca şi moartea, au dat naştere la multe poveşti. Chiar şi azi sunt ucenici ai lui care cred că Sabeanul a fost adevăratul Uns...

Dar el şi Yeshua s-au cunoscut, atunci cînd Tata s-a dus la Jordan să se boteze. Poate se ştiau de copii, deşi mă îndoiesc. Poate de mai tîrziu, de pe cînd erau amîndoi esenieni. Dar Tata ajunsese şi el să se îndoiească de credinţa eseniană, ca de întreaga credinţă iudaică. Credea că Legea trebuie împlinită, că aşa cum o înţeleg oamenii, e rătăcire. Şi-a spus că Sabeanul, prin botezul lui a celor ce se pocăiesc, este mai aproape de înţelegerea corectă a Legii. Că, într-adevăr, Împărăţia este mai aproape decît credem noi. S-a dus să se boteze. Şi, aflînd Sabeanul cine este, l-a luat tovarăş – chiar mai mult decît ucenic! Au stat mult de vorbă, între ei numai. Astea le ştiu de la Andreos, fratele lui Chefa, care atunci era ucenic al Sabeanului, împreună cu Nathaniel şi Philippus. După arestarea lui Yohanan, ei l-au căutat pe Yeshua în Iudea şi i s-au alăturat. Şi apoi s-au dus cu toţii în Galilea.

Totuşi, în urma discuţiilor dintre Sabean şi Tata, au ajuns ei să se identifice cu cei doi Unşi din credinţa esenienilor. Tata, din neamul lui David, Sceptrul, iar Yohanan Steaua, fiind din neamul lui Aaron. Şi făceau pregătiri pentru venirea Împărăţiei. Numai că, atunci l-a cuprins pe Tata îndoiala, după cum mi-a povestit mama mai tîrziu. Cum avea să vină Împărăţia? Îi era lui dat să conducă oastea Fiilor Luminii, a Israelului, pînă la doborîrea duşmanului şi eliberarea ei? Pînă unde? Pînă la graniţele unde o lărgise David în vechime? Şi apoi? Oare romanii, alungaţi de pe teritoriul Israelului, aveau să se împace cu înfrîngerea? Se ştie că Roma nu a primit niciodată înfrîngere. Chiar şi cînd a

pierdut o bătălie – şi asta s-a mai întîmplat uneori în istoria ei -, a aşteptat răbdătoare pînă cînd a putut ridica din nou oştile şi a cîştigat războiul. Oare el avea să se războiască toată viaţa cu romanii? Avea să-i urmărească pîn-acolo, departe, în Roma? Şi apoi? Va face război cu toată lumea, pînă la indii, pînă dincolo – acolo unde Elieser spunea că sunt împărăţii faţă de care Israel e ca o palmă de pămînt? Nu, cine scoate sabia, de sabie va pieri pînă la urmă. Deseori, după ce a vărsat o mare de sînge. El nu vrea să fie acel Uns! Iar Domnul nu este acel Domn! Cum se poate înşela atît de tare Sabeanul, care chiar crede că Dumnezeu e unul al Dragostei, care ne poate duce în Împărăţia Lui prin iertare, prin milă, prin dragoste?!

Copilaşule, ştii şi tu că sunt două lumi. Amîndouă ne înconjoară, trăim în amîndouă, noi suntem în ele şi ele sunt în noi. Pe una o vedem, o putem pipăi, o trăim... E lumea umbrelor, a durerilor, a morţii. Dar mai este o lume, pe care doar puţini, aleşii, o văd. E lumea nevăzută a Spiritului. E lumea lui Dumnezeu, e Împărăţia lui. Acei aleşi de care-ţi spun, au clipe cînd trăiesc în ea. Au viziuni, primesc mesageri – anghelos -, aud pe Domnul, îi vede fiii. Nu e în puterea lor să-l şi vadă pe Domnul. Dar deseori Spiritul Domnului coboară pe ei şi atunci ei pot face fapte minunate: vindecări, prorociri... Atunci, pe cînd Tata judeca la rolul lui de Uns şi la înţelesul greşit al Scripturilor, a coborît Spiritul asupra Lui. I s-a părut că o Voce i-a spus: „Tu eşti adevăratul meu fiu, te aşteptam de atîta vreme!”

- Atunci iubitul meu Yeshua a îmbrăcat cămaşa morţii, mi-a spus Mama trist, pe cînd stăteam în cămăruţa ei din Ephesus. Sora ta Yohanah abia se născuse...

IX

După un an de la sosire, am fost supus unei examinări. Din cîte am aflat, dacă nu reuşeam să trec examinarea, nu eram pedepsit – dar puteam fi trimis acasă. Întrebările acelei examinări au fost mai ales legate de regulile pe care trebuia să le respecte un drept-credincios în supunerea lui faţă de Lege, şi cum un ucenic putea să devină călugăr. Nu am avut probleme trecînd această examinare, prea mi se băgase cu nuiaua regulile în cap. După încă un an am fost din nou supus unei examinări – de data asta întrebările erau legate mai ales de cunoştinţele

noastre asupra Scripturii. După doi ani de dictare şi copiere, ajunsesem să fim destul de familiarizaţi cu Scripturile – atît cu Legea cît şi cu Profeţii. E drept, am aflat mai tîrziu că nu toţi profeţii citiţi şi copiaţi în Mînăstire sunt primiţi de celelalte secte – iar unele Cărţi citite de ceilalţi nu puteau fi întîlnite în mînăstire... De data asta colegul meu de chilie a fost trimis acasă.

Jonathan era din neamul lui Ananus, cel ce fusese Mare Preot al Templului cu ceva vreme în urmă. Alţi doi fraţi mai mari ai lui ajunseseră şi ei Mari Preoţi, ca şi un unchi. Era deci din familia aşa-numiţilor „herodieni”, zicîndu-şi ei „zadukei”. Nu m-am putut niciodată apropia de el. Era arogant, ca toţi cei din familia lui Ananus. Îi era şi puţin teamă de mine, mă ştia nepot al acelui Yakub Zadik din Jerusalim, despre care mai tîrziu am auzit în Egipt spunîndu-se că pentru el Dumnezeu făcuse cerurile şi pămîntul! Jonathan credea că şi eu sunt un fel de Ales al Domnului, chiar nefiind dintr-o familie bogată şi cu renume printre bogaţii evrei. Acum îi dau dreptate; chiar dacă eu nu am fost un Ales, ştiu că familia mea a fost binecuvîntată de Dumnezeu. Cu adevărat noi am cunoscut fericirea adevărată – cea care nu poate fi cumpărată pe bani. Amin! Iar Jonathan a fost prima victimă a războiului cu romanii, fiind el ucis de răsculaţi – deşi era în acel moment Mare Preot în Templu.

În locul lui s-a mutat cu mine un nou ucenic, un anume Clemens. După plecarea mea din Mînăstire, aveam să-l reîntîlnesc abia după mulţi ani, la Roma.

X

În al treilea an, educaţia mea s-a îndreptat mai ales asupra interpretărilor la Scripturi. Noi le numeam „pesher”, şi în exerciţiile ce ni se dădeau trebuia să luăm un anumit text dintr-o Scriptură – de obicei din cartea vreunui Profet – şi să căutăm adevăratul înţeles al cuvintelor, cele ce se ascund dincolo de aparenţe, cele ce pot fi înţelese numai de către sfinţi. Ştiu că Paulus a fost un foarte bun interpret al Scripturilor, cîteva din interpretările lui au rămas vestite printre eseeni, ca de exemplu interpretarea pe care a dat-o Cărţii lui Havakum, care a fost de nenumărate ori copiată. Ştiu că şi mai tîrziu, în predicile lui, folosea acest procedeu al pesher-ului. Păcatul cu pesherul este că, dacă lipseşte Credinţa adevărată, dacă se

urmăresc alte scopuri decît ale Duhului Sfînt, prin el poţi face din alb negru şi din negru alb... De exemplu, în scopul lărgirii credinţei la neamuri, Paulus a dat două interpretări cuvintelor din Torah, în care Domnul promitea lui Abraham că sămînţa lui va stăpîni pămîntul. În una din interpretări zicea ca această sămînţă este biserica a lui Mesia, deci nu atît evreii, ci toţi locuitorii pămîntului, printre ei şi cei netăiaţi împreujur, care au fost botezaţi cu Duhul Sfînt primindu-l pe Jesous drept Unsul. A doua interpretare era că acele cuvinte erau o profeţie a lui Dumnzeu prin care se anunţa venirea Seminţei – care nu era alta decît Jesous... Din cîte-l ştiu eu pe Paulus, el mai putea găsi înca o duzină de interpretări acelor cuvinte – şi poate a şi găsit.

Dar mie mi s-a dat pentru examinarea finală să scriu eu însumi o interpretare, să dovedesc că ucenicia mea a fost împlinită pînă la capăt. Numai că eu m-am ridicat în picioare şi am spus cu voce tare, clară: „Tatăl meu, Yeshua bar Yehoseph, este Unsul!” Preoţii s-au uitat tăcuţi la mine, parcă deloc miraţi de cuvintele mele, şi mi-au cerut să merg în chilia mea să aştept decizia lor. Pe Clemens l-au mutat chiar atunci. Şi patru zile am stat singur în chilie, neîncuiat şi nepăzit – dar fără putinţă să ies. Mi se aducea mîncare şi apă, dar nimeni nu vorbea cu mine şi, dacă vorbeam, nu mi se răspundea. Devenisem „mut şi surd”, aşa cum probabil fusese tatăl Sabeanului cînd s-a anunţat că soţia lui rămăsese grea...

În a patra zi, spre seară, am aflat decizia. A venit la mine Varlaam şi mi-a făcut semn să-l urmez. În faţa porţii era unchiul Yohanan – se trimisese veste la Jerusalem să vină să mă ia. Îmi adusese haine de schimb, că trebuise să le lepăd pe cele de călugăr şi eram gol. Nici nu s-ar mai fi potrivit cele cu care venisem la Mînăstire în urmă cu aproape trei ani. La sosire, Johanan nu m-a întrebat nimic, s-a sărutat doar frăţeşte cu Varlaam, care mă însoţise la poartă, şi a pornit cu mine înapoi, spre Jerusalem. După legile mînăstirii, eu nu mai aveam dreptul să intru înapoi în cuprinsul ei sfînt, iar unchiul meu nu dorea să mă lase singur în faţa porţii, aşteptîndu-l. Aşa că am pornit spre Jerusalem, chiar dacă asinul dădea semne de oboseală, şi am mers pînă am găsit un loc potrivit de popas. Unchiul avea cu el un burduf cu apă şi o legătură de lemne,

aşa că noaptea petrecută în Sălbăticie nu a fost deosebit de grea. Doar pămîntul pe care m-am întins s-a dovedit prea tare pentru spinarea mea, astfel că n-am prea reuşit să dorm. Şi cum nici unchiul nu dormea, mi-a cerut să-i povestesc despre experienţa mea în Sălbăticie, ceea ce am şi făcut.

XI

- De ce crezi că tatăl tău a fost Unsul? m-a întrebat unchiul, gînditor. Pentru că a împlinit profeţiile?

- Nu ştim dacă profeţiile nu trebuiesc interpretate la rîndul lor, am zis, dovedindu-mă şcolit în învăţăturile esenienilor. Eu cred că adevăratul Uns este Fiul Omului – am folosit aici cuvinte ale profetului Isaiah. Eu cred că el trebuie să fie Slujitor – şi nu Rege.

- Slujitor al cui? m-a întrebat unchiul, privindu-mă gînditor prin ochii micşoraţi pînă la o dungă.

- Al lui Dumnezeu, desigur. Cel care-l va sluji pe Dumnezeu, chiar cu preţul jertfei lui.

- De ce s-ar jertfi?

- Pentru a aduce iertarea păcatelor Omului.

- Şi de ce nu ar face acest lucru un Mare Preot, aducînd jertfă curată? De ce nu un Rege, aducînd libertatea de sub asuprirea răilor? Cine ar fi acest servitor?

- Poporul lui Israel, am zis eu, gîndindu-mă totuşi că aici mă îndepărtez de cele auzite de mine spuse de nazoreni.

- Şi al cui Servitor ar fi el?

- Al lui Domnul. Şi al întregii lumi. Poporul lui Israel ar fi un popor de preoţi care va aduce Împărăţia întregii Omeniri.

- Nu am mai auzit aşa ceva, zise unchiul, gînditor. Deşi în cele spuse nu eşti departe de cele spuse de Isaiah şi de Jeremiah. Dar romanii ne vor lăsa să avem o împărăţie a noastră?

- Da, ar trebui să ne lase. Pentru că Împărăţia nu va fi pe acest pămînt.

- Dar unde? zîmbi Johanan.

- În noi. În inima noastră! am zis eu amintindu-mi cuvintele Mamei.

- În inima noastră va încăpea întregul pămînt, cu ceruri cu tot? se împotrivi zîmbind unchiul, şi am înţeles că nu se împotrivea celor spuse de mine.

- Da, dacă aşa va vrea Domnul.

- Inima noastră e spurcată, se prefăcu el furios. O spurcă fiecare gînd necurat care ne trece prin minte.

- Aşa este. De aceea e nevoie să ne spălăm păcatele – fiecare din noi nu este în stare s-o facă singur. Dar ne va ajuta Domnul, pentru că numai aşa Planul lui se va împlini.

- Şi asta o face Slujitorul?

- Aşa cred eu. Prin sîngele lui, ca o jertfă a mielului în Ziua Mîntuirii, el ne spală inima şi sufletul şi ne aduce iertarea. Şi ca un miel de Pashah, pune semn la uşa sufletului nostru şi cînd Îngerul Morţii trece pe deasupra noastră, va găsi semn de sînge şi va trece mai departe, iar noi vom rămîne vii!

- Sabeanul a fost jertfit de Antipas. De ce nu crezi că el a fost Slujitorul?

- Cum se zice, pentru că el însuşi a zis că nu este Mesia cel aşteptat. Că altcineva va face acest lucru.

- Cine altcineva?

- Nu ştiu. Profeţii înţelegeau prin Sliujitor poporul lui Israerl. Acum noi aşteptăm un om. Poate fi, nu ştiu. Poate chiar... Tata, nu?

- Poate fi, nepoate, mă strînse unchiul în braţe. Ai crescut, Markus. Nu-ţi găsesc vină pentru că te-au alungat de la Mînăstire. Văd că învăţăturile primite de la Mama ta, de la familia ta, chiar de la cei întîlniţi de tine, au dat roade. Şi, poate, Duhul Sfînt a lui Dumnezeu a stat deasupra ta, luminîndu-te. Nu este uşor să dai aceste intepretări Scripturilor, mulţi din fraţii sfinţi le încearcă şi puţini le înţeleg, în ciuda credinţei. Cred că ţi-ai împlinit ucenicia – şi sunt sigur că şi fratele Yakub va fi de acord cu asta. Nu ştiu dacă e adevărat că Yeshua e Unsul, poate ai dreptate că Scripturile vorbesc despre Poporul Domnului. Ne vom ruga şi Duhul Domnului ne va lumina!

Ne-am rugat şi încă aşteptăm luminarea de la Duhul Sfînt. Pavel credea că a găsit răspunsul, că Servitorul, Fiul Omului, nu poate fi decît Kirios Jesous Christos. Eu cred însă că acesta, Slujitorul gata de jertfă, trebuie să fie poporul ales al lui Dumnezeu. Dar poate că Tatăl meu a fost doar primul sfînt al acestui popor de sfinţi, a cărui sarcină este să facă Sfîntă întreaga Creaţie a Domnului. Amin!

XII

Ne-am întors la Jerusalem, unde n-am mai găsit-o pe Mama. Şi nu în multe săptămîni, a sosit unchiul Jesse care, aflînd de la unchiul Johanan de întîmplarea cu intepretarea mea, m-a poftit să mă alătur lui. Ceea ce am primit cu bucurie, pentru că nu mă împăcam cu liniştea şi pustiul din casa noastră. Mama era plecată, la fel Bunica, Johanan era la Templu toată ziua, la fel Yakub – care,oricum era mai tot timpul întunecat şi tăcut. Şi nu aveam chef să mă duc să fac rugăciuni în Templu în fiecare zi, nici discuţiile cu scribii nu mă atrăgeau, după discuţiile avute cu învăţătorii mei la Mînăstire. În plus, eram tînăr şi voiam să văd lumea. Îmi ajunseseră cei trei ani de trai într-o chilie!

Am pornit deci alături de Jesse bar Nabas spre Antiocheia Syriei, într-o zi de primăvară. Împlinisem şaisprezece ani şi aşteptam cu încredere să văd ce-mi pregătea Domnul, în mila şi marea lui dragoste pentru mine, umilul lui copil. Şi aşa începea, fără să ştiu, munca mea de apostolat care, iată, nu s-a împlinit nici astăzi, la mai bine de cinci decenii de atunci. Fie ca Dumnezeu să mă ţină sănătos şi în putere să nu o termin nici acum, deşi văd mulţi copilaşi ridicîndu-se în locul nostru, ucenicii adunaţi la pieptul Unsului. Amin!

XIII

Cînd am ajuns la Jerusalem, l-am găsit acolo pe unchiul Jesse. Sosise din Antiocheia cu treabă: avea nevoie de ajutorul altor apostoli. Colonia se mărise peste aşteptări şi singur nu mai făcea faţă. A ascultat cu atenţie povestea uceniciei mele la esenieni şi mi-a spus:

- Mă bucur, nepoate. Nu ştiu ce credeai tu că aşteptăm noi de la tine, dar să ştii că nicidecum să te vedem călugăr în Sălbăticie. Am dorit creşterea ta în Lege – şi asta s-a întîmplat. Am mai dorit să te vedem împlinit în trup – şi nici aici nu ai dat greş. Mai ales am vrut să te vedem gîndind cu mintea ta, nu cu a altora – aici e marele tău cîştig! Şi noi am făcut ucenicia acolo, chiar şi acel Saul din Tars pe care o să-l cunoşti, poate, la Antiocheia.

Am înţeles că se hotărîse că pot porni alături de unchiul Jesse spre marea şi îndepărtata cetate. Antiocheia era atunci, ca și acum, al treilea cel mai mare oraș al Lumii – deși poate

Babilonul e mai mare decît toate. Nu se știu multe lucruri despre Babilonul Parților, aflați în război cu romanii. Eu nu am vizitat acea cetate, dar unchiul meu Yehudah, da, și el mi-a povestit că Babilonul poate fi mai mare chiar și decît Roma! Și că, undeva în Răsărit, sunt orașe față de care Roma, Alexandria și Babilonul nu-s mai mari ca niște sate – cel puțin așa zic călătorii. Poate asta l-a făcut ca mai spre bătrînețe să pornească și el spre Răsărit – după care nu s-a mai auzit nimic despre el. Cine știe în care ținuturi îndepărtate i se află mormîntul? Cine știe dacă a avut parte de un mormînt?...

Unchiul Jesse m-a dus la Antiocheia pe cel mai scurt drum, neoprindu-ne niciunde mai mult decît era nevoie. Nici pe la unchiul Shimon n-am mai trecut – ar fi trebuit să facem un ocol. Pe drum mi-a povestit cum colonia din Antiochia era în creștere, mulți iudei alăturîndu-se ei. Erau mai ales eseeni și sabeeni, dar și mulți farisei, nemulțumiți că practicarea strictă a Legii nu le dădea o speranță într-o viață de apoi. Una este să știi că va veni un Mesia neamului tău, aducînd urmașilor tăi Libertate și prestigiu în lume – și cu totul alta să știi că poate chiar tu-l vei vedea la față pe Mesia, poate chiar în această viață, dar în mod sigur te vei adăuga Împărăției unde vei trăi în vecii vecilor. Și nu puțini păgîni primeau Legămîntul, tăindu-se împrejur, devenind prozeliți, numai să poată fi și ei copiii lui Dumnezeu.

De aceea și venise unchiul la Jerusalem. În colonia din Antiocheia erau cîțiva diaconi, foști tovarăși ai lui Stephanos, cel ucis de frații Boagres, care se refugiaseră în marele oraș printre elini – așa cum se numeau evreii ce acceptaseră în totul, mai puțin religios, civilizația grecească. Erau șase, cu Nikolaus și Ananias din Damaskus, în frunte – dar nu era nici un presbiter. Și colonia avea mare nevoie de un Apostol – de unul din ucenicii lui Jesous, care să le lămurească tot mai multele întrebări. Jesse, numit de antiochieni Bar-Nabas, îl convinsese pe Shimon Chefa să meargă la Antiocheia cînd avea să se întoarcă de la Cesarea Maritima. Și-l chemase și pe Saul din Tars.

- Saul este foarte învățat în Lege, mi-a explicat pe drum. A fost ucenic lui Gamaliel bar Gamaliel bar Hilel, împreună cu Stephanos. Mie mi-a fost coleg la Mînăstire, de acolo îl știu. Interpretările lui la Scripturi au fost vestite printre călugări.

Pînă să vină Chefa, el va ști să răspundă la multe din întrebările fraților noștri.

- Dar colonia din Tars nu va avea nevoie de el? am întrebat eu.

- În Tars nu există colonie.

- Cum de nu există? Saul nu este nazorean?

- Este, cum să nu fie?! La botezat Ananias, acum cîțiva ani.

- Și de ce nu a stat printre frații lui?

- Eh, a avut ceva încurcături. Elinii care au ajuns în Antiocheia după răzmerița de la Jerusalem și-l aminteau doar ca pe o persoană care a avut un anumit rol în timpul uciderii lui Stephanos. Știau că nu s-a împotrivit – chiar dacă nu a ridicat și el piatra. Dar nu puteau spune prea multe – nici ei nu se împotriviseră. Pe urmă nu a fost prea clar ce a fost cu Damascul. Ananias era în Damasc cînd l-a botezat pe Saul. Acesta a venit la el într-o dimineață, bolnav. Ananias spunea că striga: „Lumina m-a orbit! Sunt orb, doar Mesia îmi poate reda vederea!” După aceea a dispărut vreo trei ani, dar cînd s-a întors în Damascus, a trebuit să fugă din nou, nabateenii regelui Aretas umblau să-l ucidă... De atunci stă în Tars, își ajută tatăl în afaceri.

- De ce nu a ajutat să se formeze o colonie de nazoreni în Tars?

- Asta nu am de unde ști. Mai bine-l întrebi pe el, o să-l întîlnești de bună-seamă. Eu l-am chemat la Antiocheia tocmai pentru că el a trimis o scrisoare în care-și oferea ajutorul. Spunea că simte o mare chemare să-l slujească pe Mesia, atît de mare încît nu-l mai lasă să stea liniștit în orașul părinților lui...

L-am cunoscut deci, pe Saul din Tarsul Ciliciei, la sosirea în Antiocheia, și pe atunci nu aveam de unde ști că el va juca un foarte important rol în existența mea. În existența comunității lui Christos. Dar cine-ar fi crezut atunci acest lucru? Dar despre asta și prima călătorie pe care am făcut-o în Asia, alături de unchiul Bar Nabas și Saul din Tars, o să-ți povestesc în altă scrisoare.

Numai bine ţie, copilaşul meu, şi fraţilor noştri din Antiohia, prin mila lui Dumnezeu şi în numele Unsului

Yohanan Marcus

Capitolul 7

(în Laodikeya)

În Laodykeia au ajuns seara tîrziu, după un drum nu prea greu. Asta pentru că plecaseră tîrziu din Kolosse. Așa că Ignatius adormi fără să mai citească, bucurîndu-se că centurionul hotărîse încă o zi de popas. Parea a nu se grăbi deloc... Cînd o rază caldă de soare îi căzu pe obraz, episcopul se trezi și se ridică grăbit. Ruffinus era deja treaz, venit să-l ajute să se îmbrace.

- O să mergem prin oraș să-i căutăm pe frații noștri, zise Ignatius. Văd că a ieșit soarele, sper să nu fie prea rece. Apostolul Paulus a scris scrisori sfinților din aceste locuri, acum mai bine de o jumătate de secol, și în Apokalypsis se amintește de colonia de sfinți din Laodykeia... Trebuie să vedem dacă ei mai trăiesc, dacă nu i-au împrăștiat cumva cezarii în dușmănia lor.

Laodykeia era un oraș destul de însemnat, poate cel mai mare întîlnit de la Attalia. Aflat la încrucișare de drumuri, la poalele unor dealuri, în cele peste patru secole de existență de la cucerirea greacă căpătase aspectul unui înfloritor oraș elenistic. Palatul prefecților se înălța pe mica akropolă din nordul cetății, la picioarele căreia se întindea agora destul de mare, cuprinsă

între două stoa cu coloane dorice. Două străzi se întretăiau într-o margine a agorei, amîndouă cu lungi porticuri pe ambele laturi. Zona din jos a orașului era mai săracă, avînd un aspect mai eterogen, locuită probabil de o masă de naționalități diferite: cilicieni, greci, sirieni, evrei, galicieni și, bineînțeles, din vechiul stoc băștinaș anatolian. Un templu clasic ionian, cu coloane zvelte canelate și acoperiș în două ape, cu etrava și metopele acoperite cu sculpturi colorate, lucea alb în soarele ce scăpase dintre nori. Mai tîrziu Ignatius aflã că templu era închinat lui Apollo.

În general, locuitorii păreau destul de avuți. De la înfrîngerea lui Mithridates, orașul se bucurase de liniște, sub brațul puternic al Romei. Plătise taxe, avusese parte de prefecți și guvernanți lacomi și corupți, dar una peste alta viața nu fusese rea. În cîteva rînduri căzuse sub stăpînirea Armeniei – dat de bună voie de către romani în schimbul altor avantaje politice sau economice. Datorită apropierii de regatul Armeniei, multe caravane cu produse rare, aduse din îndepărtata Asie, poposeau în oraș. Toate astea le putu vedea Ignatius coborînd acropola deloc înaltă, însoțit de Ruffinus. Călătorii fuseseră adăpostiți în clădirea prefecturii, unde se afla și garnizoana locală. Episcopului și însoțitorului acestuia li se dăduse o mică încăpere în zona unde erau adăpostiți sclavii prefectului.

- Cum crezi că-i putem găsi pe sfinți? își întrebă episcopul însoțitorul. Probabil se feresc să se facă prea cunoscuți.

- Așa e. Dar, știindu-i, nu este prea greu să dai de ei. De exemplu, e bine să începem de la sinagogă.

Comunitatea iudeică era și ea destul de puternică, numărînd mulți negustori și meșteșugari bogați. Sinagoga era o clădire impunătoare în care se puteau aduna chiar și o sută de oameni.

- Crezi că există prietenie între iudei și creștini, își arătă episcopul îndoiala.

- Nu, știu că nu. Știu că Apostolul Saul întîlnea împotrivire chiar și atunci, pe vremea lui. De atunci multe lucruri s-au schimbat – și nu în bine. Dușmănia dintre iudei și creștini este chiar mai mare... Dar mulți creștini sunt totuși evrei, deci măcar cîțiva vor fi trăind alături de iudei. Cînd vom vedea ce fac astăzi iudeii, vom ști care sunt creștinii: ei vor face altfel.

Într-adevăr, nu intrară în sinagogă, ci Ruffinus îl duse cîțiva

pași mai încolo, pe ulițele înguste ce se strecurau printre case. Privea cu atenție în jur, parcă vrînd să găsească ceva. La un moment se opri și începu să privească spre o casă, apoi întrebă:

- Părinte, ce crezi despre casa de colo?

Ignatius privi cu atenție. Părea la fel ca multe alte case din jur – poate mai mare decît alte cîteva, dar mai mică decît altele. Dădu neputincios din umeri.

- Uite, vezi, are însemn de olar. Este, deci, un atelier de ceramică.

- Da, așa e. Și?

- Ce mai putem vedea în jur? Din coșurile majorității caselor se ridică fum, așa e? Iar ușile sunt deschise și meșterii se văd muncind...

- Da, e rece, în ciuda soarelui. Nu e de mirare că oamenii au aprins focuri.

- Nu numai de aceea. Acestea sunt case de meșteșugari. Cum știi, ei încearcă să stea împreună: olarii cu olarii, sandalarii cu sandalarii, împletitorii cu împletitorii... Deci, dacă această casă e de olar, înseamnă că și cele din vecinătate sunt tot case de olari.

- Da, și? întrebă din nou episcopul.

- Înseamnă că în casele de unde iese fum, și chiar mult fum, olarii muncesc. Doar în această casă nu se muncește...

- Hm... Și de ce nu?

- Nu putem crede că e vorba de o casă părăsită, e prea îngrijită. În jurul ei e măturat de curînd. Și de fapt deasupra casei iese puțin fum – doar că nu atît de negru și de gros ca deasupra celorlalte. Hai să zicem că, din anumite motive, stăpînul ei nu muncește azi. De ce nu?

- O fi bolnav?

- Poate fi și asta. Doar că am văzut, coborînd de pe acropolă, că azi e zi de sărbătoare în această cetate. Mai nimeni nu muncește – se vor duce după prînz în afara cetății, la petrecere la Crîngul Sfînt al Artemidei.

- Și ceilalți olari care muncesc?

- Ei sunt evrei. Casele lor sunt în apropierea sinagogii. Deci, ei, așa cum se cuvine, nu au sărbătoare astăzi, nefiind Sabat și neînchinîndu-se altor zei. Dar acest olar, care trăiește printre evrei, este probabil evreu și nu goi – totuși el pare să păzească

o sărbătoare. Ce sărbătoare, părinte?

- Azi e ziua Domnului!

- Așa e. E posibil să fie goi, serbînd și el vreun idol păgîn, dar se poate să fie creștin. Să vedem dacă avem noroc.

Se duseră la usa casei și Ruffinus bătu în ea. Abia la a treia bătaie, ușa se întredeschise și apăru un chip negricios, abia zărit în umbra din spatele ușii luminate de soare.

- Cu ce vă pot ajuta? întrebă omul, cu glas răgușit.

- Încerc să dau de un frate al meu, zise Ruffinus, făcînd pe piept, ca din întîmplare, semnul Chi. Bănuiesc că e pe aici pe undeva, dar suntem străini de cetate și avem nevoie de ajutor.

- Așa... Ai mulți frați, străine?

- Sunt, sunt... Și surori. Oameni buni, sfinți...

- Amin. Dacă ai frați buni și sfinți, nici tu nu poți să fii om rău. Poftiți în casă – deschise ușa larg și se dăcu la o parte, privind în stradă cercetător. Văzînd că nimeni nu privește spre ei, se liniști. După ce cei doi pășiră în încăpere, închise ușa în urma lor.

Se aflau într-adevăr într-un atelier de olărie. Pe rafturi prinse de perete se înșirau zeci de vase din lut de toate formele, unele simple, altele pictate, altele decorate doar cu linii și incizii. Se vedeau trei roți de olar, iar spre fundul încăperii se zărea gura unui cuptor de ars. O scară din lemn ducea spre etajul de sus al casei. La etajul superior se afla o încăpere mai mare, înconjurată de cubicule ce serveau de dormitoare. Lumina venea din gaura din acoperiș pe care se înălța, acum văzură cei doi, un fuior subțire de fum de la vatra aflată în mijloc... Nu departe de vatră se afla o masă rotundă, la care stăteau pe scăunele trei bărbați și două femei. O a treia femeie era la vatră, amestecînd într-un ceaun din care se ridicau aburi mirositori.

- O să stați la masă cu noi, nu -i așa, fraților. Bine ați venit printre noi! Numele meu este Samus. Gazda îi îmbrățișă și-i sărută frățește pe rînd, cu bucurie, pe cei doi. Pot afla cine sunteți?

- Eu sunt Ruffinus, zise diaconul. Acest părinte al meu este Ignatius din Antiocheia Siriei, numit și Teophorus, episcopul coloniei noastre.

Toți cei din încăpere se ridicară cu bucurie, venind la bătrîn să primească binecuvîntarea. Cînd se liniștiră și se așezară cu

toți pe taburete, Ignatius întrebă:

- Sunteți mulți în colonia voastră? Sunteți una din cele mai vechi, așa ar trebui să fie...

- Suntem puțini, părinte episcope. Nu am fost niciodată prea mulți, dar în ultima vreme ne-am cam risipit...

- Cine este episcop?

- Nu avem episcop, sfinte. Poate ne vei putea ajuta să ne adunăm iar în jurul coloniei...

- Dacă o să fie în puterea mea, cu ajutorul Unsului, o voi face, deși mîine vom pleca mai departe. Vom mînca ceva din bunătățile pregătite de sora noastră, nu am mîncat nimic de aseară, și apoi vom vorbi

- Da, mărite. Aceasta e nevastă-mea, Chloe, cu ea avem patru copii sănătoși, slavă Domnului Iisus. Femeia de la ceaun este sora mea, Aglae, iar aceasta este o vecină, Eunyke, soția acestui frate, Yorgeos. Acesta este fratele lui, iar cel de colo este Alexandros, un alt vecin. Copiii au ieșit în cetate, vor să vadă procesiunea de la Crîng. Sunt copii, nu îi putem ține în frîu... Noi ne-am închinat dimineața Domnului, acum avem masa de împărtășanie.

După ce episcopul frînse lipiile în amintirea Domnului, împărțindu-le celorlalți, Aglae puse în mijlocul mesei rotunde ceaunul în care gătise o tocană din carne de miel. Samus turnă vin în căni, din care de asemenea se împărtășiră întru pomenirea patimilor Domnului. După care toți mîncară încet, în liniște, cu seriozitate, luînd din tocană bucățele de carne și sos cu ajutorul bucăților de lipie. După ce sfărșiră de mîncat, episcopul se rugă lui Dumnezeu, mulțumindu-i pentru hrana dată și, împreună, spuseră rugăciunea Domnului Iisus. La sfîrșit, Ignatius se întoarse spre gazdă, reluînd discuția:

- Deci, spune-ne și nouă care sunt problemele coloniei voastre..

- Sfinția ta episcope, se foi Samus pe scaunul scund pe care stătea, știu că Antiocheia are o colonie puternică, așa cum se cuvine într-o cetate atît de mare și sub oblăduirea ta, cu binecuvîntarea Domnului. Am auzit că ești cap al coloniei de mai bine de un scor de ani, spre slava Împăratului ceresc. Noi aici am fost întotdeauna puțini, oraș mic locuit de mulți greci păgîni. Se zice că nici măcar Paulus nu a reușit să înconvoaie cerbicia locuitorilor acestui oraș, trebuind să își scuture praful de pe încălțări și să caute mai mult noroc în alte părți... Cu toate acestea, au fost cîțiva care, în timp, au primit Botezul Domnului acolo, prin cetățile unde locuiau, și cînd a fost să vie aici, s-au adunat într-o colonie. Asta era acum vreo două scoruri de ani, pe timpul augustului Domitianus. Se adunau în casa unui pielar, Nimpha, și aveau prezbiter pe Archipus. Așa am ajuns în timp să fim aproape un scor și jumătate de creștini, chiar și după trecerea lui Archip...

- Cine vă era episcop în ultima vreme?

- Episcop a fost unul Demares, negustor din Scythia Minor, ajuns pe la Roma. Se zice că însuși Clemens, episcopul Romei, a pus mîna pe el confirmîndu-l episcop... Așa o fi...

- Te îndoiești?

- Știu eu? A venit acum cîțiva ani, aducînd cu el o scrisoare semnată cu numele lui Clemens. Avea cu el și o carte Mărturie, scrisă se zice de Markus secretarul lui Petrus, apostolul Domnului. Unii chiar îi ziceau „Mărturia lui Chefa”...

- Da, da, bine, lasă asta. Cum a fost cu Demares?

- El a ajuns în Cetate cu marfă, venind dinspre Colosse și Sagalassos, ți-am zis că era negustor. Cînd a dat de noi, pe atunci eram doar vreo opt familii, și-a vîndut marfa și nu a mai plecat, ci s-a numit episcop al coloniei noastre. A continuat să negoțească, mai ales ceramică făcută de mine și de fratele meu Alexius. O trimitea spre Armenia, unde avea legături. Ne-am bucurat, făceam și noi ceva cîștig.

- Cum de nu aveați episcop? De ce nu ați ales unul dintre voi?

- Noi toți aveam familie, ne era teamă că asta ne va împiedica să ne hrănim copiii. Nici nu ne consideram destul de citiți pentru a lua asupra noastră munca sfîntă poruncită de Domnul. Am cerut îndrumare la Ephesus, dar tot ce am primit au fost sfinți peregrini care se opreau la noi cîte o zi, plecînd mai departe a doua zi în zori, așa cum era porunca.

Știa și Ignatius de această poruncă, o citise în cartea care circula în multe colonii, numită Didache – Învățătura. E drept, ea nu mai corespundea vremurilor, peregrinii fuseseră activi mai ales în anii de după Învierea Domnului, dar obiceiurile mor greu...

- La Antiohia de ce nu ați cerut luminare? întrebă în schimb.

- Nu ne-am gîndit, mărite. Acolo este Siria, noi aici suntem în Asia...

- Suntem cu toții din trupul lui Chrestos, mădulare ale aceluiași trup. Ce contează că suntem în Asia, Siria sau Egipt?

- Așa e cum zici tu, sfinte episcope, zise Samus împăciuitor. Noi suntem oameni neștiutori, meșteșugari. Ne-am bucurat cînd a sosit Demares și a organizat colonia. A rînduit slujbele după tipicul celor de la Roma. Asta era în timpul războiului cu dacii. Numărul nostru a crescut, cum ziceam... Doar cîteodată ajungeam la certuri, neputînd ajunge la înțelegere privind natura lui Jesous...

- Cum adică? Ce e greu de înțeles?

- Păi, unii dintre noi ne îndoiam că el este Dumnezeu, egal cu Tatăl. Iar alții se îndoiau că Domnul chiar a stat pe cruce...

- Asta-i blasfemie! Amîndouă sunt erori, venind de la Satan! Chiar Domnul a zis: „Cine mă vede pe mine, vede pe Tata”. Doar păcătoșii de iudei afirmă că Iisus nu este Dumnezeu.

- Așa e cum zici, mărite. Mulți din noi suntem iudei, sau am fost sabeeni sau terapeuți. Înainte să fi primit pe Iisus drept Uns în viața noastră, noi am fost închinători la Athena... Cum ziceam, noi nu pricepem...

- A spune că Domnul nu a murit pe cruce este încă și mai rău! Dacă nu a murit, cum putea să învie? Iar dacă nu a înviat, cum putem avea noi speranță în Împărăția lui Dumnezeu?

- Unii zic că el numai a părut să moară pe cruce, mărite. Cei care cred că el a fost Dumnezeu, nu om. Că el, fiind Dumnezeu, nu putea muri ca un om de rînd. Așa că muritorii l-au văzut murind – dar el părăsise deja trupul de carne pe care numai îl ocupase vremelnic...

- Cum? Și, atunci, patimile lui? S-a făcut numai că suferă? Toate Mărturiile despre viața și moartea lui să fie doar minciuni? El a venit pe Pămînt să ne mintă? Asta e erezie! Doar spurcații de doketiști fac astfel de afirmații mișelnice, spurcate auzului nostru. Spovediți-vă, fraților, și pocăiți-vă, că sunteți pe drumul ce duce spre flăcările iadului!

- Așa o fi, se arătă Samus nehotărît.

- Și Demares ce zicea? El cum de tolera această erezie?

- Păi, el era printre cei ce ziceau că Jesous a fost doar un trup în care Dumnezeu găsise locuință vremelnică. Noi, care la început nu crezusem că Chrestos a fost Dumnezeu, am ajuns să credem acest lucru. Dar cum să crezi că Jesous putea fi și trup muritor, și trup dumnezeiesc în același timp? Mintea noastră nu cuprinde așa credință...

- Nu mă mir că turma rătăcește, dacă păstorul se arată lipsit de minte. Și ce s-a mai întîmplat?

- O vreme totul a mers așa, bine. Numărul nostru creștea, colonia era tot mai puternică. Cîțiva din noi au plecat. Gortinius cu familia lui, Philipus și Joanes. Fribula cu vărul său cu familiile lor s-au dus la ebioniți, tăindu-se împrejur. Matheios s-a întors la evrei, pocăindu-se pentru rătăcirea lui printre creștini. Dar alții au venit în locul lor. Pînă cînd, acum cîțiva ani, Plinius Minor a fost pus guvernator al Bythiniei, Pontului și Galatiei. Prieten cu Cezarul Trajanus, avea putere mare și în provincia Asia...

- Am auzit că mulți frați au avut de suferit pe timpul lui.

- La noi, doar Markulis. A fost trimis la galere și averea i-a fost confiscată. Soția și copiii au rămas în grija fraților...

- Ceilalți au scăpat?

- Ceilalți și-au negat credința și au adus jertfă Augustului și Romei...

Tăcerea se lăsase în încăperea luminată de focul din vatră. Doar răsuflarea șuierătoare a celor de față și o tuse înăbușită se auzeau din camera învecinată. Samus stătea cu capul plecat, cu bărbia în piept. Ignatius își luase tîmplele în palme, rugînduse tăcut.

- Toți?

- Toți. Demares primul. După aceea a plecat spre Scythia...

- Și tu?

- Eu eram plecat. Însoțit de fratele meu Alexius, ne-am dus la Athena să învățăm să facem ceramică de Atica, ce are mare cerință. Nu am reușit, taina este păstrată cu mare grijă în Keramikos, dar unul din frații noștri din colonia de acolo ne-a ajutat să învățăm să facem amfore. Cînd ne-am întors, nu mai era nici o colonie în Laodykeia. Toți se împrăștiaseră...

- Și unde sunt acuma?

- Păi, aici, unde să fie? Nu știm cum să facem acum. Vezi, soțiile noastre – a mea și a fratelui meu – l-au înșelat pe Domnul cu alți zei, aducîndu-le jertfe. Iar noi suntem buni creștini... Ne-

am despărți de ele, dar sunt mamele copiilor noștri.

- Ce Dumnezeu a unit, doar el poate despărți, zise episcopul gînditor. Dacă vă sunt credincioase...

- Nouă da, dar Domnului Jesous? Lor le pare rău acum, s-au pocăit pentru greșeala lor, s-ar întoarce la dreapta credință... Dar, ce trebuie să facă? Să se boteze din nou? Pot fi iertate? Bărbatul privi plin de speranță către episcop.

- Nu putem decît să ne rugăm, fiule. Iisus este Speranța noastră, iar numele lui este Milă și Dragoste. Dacă vă rugați cu toată inima lui Dumnezeu prin Fiul Lui, Domnul Chrestos, poate veți fi iertați. Nu știți că Dumnezeu iartă și de șaptezeci de ori cîte șapte? Pocăiți-vă cu inima curată și întoarceți-vă la Dumnezeu, așa cum fiul rătăcitor s-a întors la ograda părintească. Și, ca și acel tată din pildă, Domnul se va bucura pentru întoarcerea voastră, vă va îmbrăca în straie bogate și va tăia vițelul cel gras!

- Amin! strigă Samus, cu lacrimi curgîndu-i pe obrajii arși de soare. Sfinte episcope, pot să-mi aduc nevasta și cumnata să fie iertate și sfătuite de tine? Ne-am simți mai cu inima ușoară știind că te rogi alături de noi.

- Veniți, veniți. Cum e cu ceilalți?

- Nu știu decît de vecinii mei aflați aici, și familia lui Vinceris. Și ei s-ar întoarce. Cred că toți ar face-o, ei au dat Cezarului ce i se datora Cezarului, uitînd de Dumnezeu. Au fost slabi și temători, văzînd ce a pățit Markulis...

- Oh, suflete slabe! Dar la viața și fericirea eternă ce ne așteaptă, nu s-au gîndit?

- Demares e vina căderii noastre. El a zis că dac-ar fi avut și el un trup vremelnic, așa cum avea Chrestos, nu i-ar fi păsat de chinuri...

- Oh, șarpele! Dar avea un trup trecător! Doar sufletul lui Dumnezeu este nemuritor, și acela este cu noi. Sufletul s-ar fi dus alături de Domnul, la tronul Tatălui! Dar sufletele negre se duc în Gheena, așa cum se va duce și sufletul lui Demares!

Episcopul a stat pînă tîrziu rugîndu-se, alături de ceilalți. Așa că, la plecare, i-a lăsat bucuroși și senini, gata să refacă viața coloniei lor. Doar Ignatius era încruntat, gînditor. Auzise de această minciună a doketiștilor, ce se răspîndea printre coloniile creștine, dar nu o întîlnise pînă acum. Iată o întreagă colonie

adusă în genunchi, gata să piară, din cauza ei. Trebuia să facă ceva, nu putea pleca lăsînd turma în izbeliște! Dar nu era stăpîn pe trupul lui, era la porunca centurionului roman și a Cezarului, care poruncise ducerea lui la Roma...

- Doamne, luminează-mă, se rugă episcopul în liniștea serii, în cubiculul unde avea patul. De afară se auzea muzică și glasurile vesele ale localnicilor, care se întorceau de la Templu. Lumina torțelor se reflectau pe pereții rămași în umbră, opaițul lăsînd o lumină palidă doar pe tăblia mesei la care se ruga episcopul. Bătrînul era sigur că Dumnezeu îi va răspunde într-un fel sau altul. Așa că scoase din traistă „cutiuța” Presbiterului și începu să citească scrisoarea următoare.

Scrisoarea VII

(în timpul celui de-al VII-lea Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Yohanan Marcus***

*Către: **Ignatius** zis și **Theophorus***

Pace și sănătate, în numele lui Dumnezeu, Tatăl nostru

I

Iată că ne-a sosit vestea că s-a sfîrșit cu bine războiul cu geții, dincolo de Istros. E drept, romanii au pierdut cîteva legiuni și un general, dar acum avem liniște și pace în marginea de nord a lumii romane, pace pe care o doresc din inimă tuturor copiilor lui Dumnezeu. Am auzit că mulți frați de-ai noștri, nazoreni - care au început tot mai des să fie numiți „mesianici", după cuvîntul folosit de greci, „creștini" adică -, au profitat de acest lucru și au trecut și ei Istrul în țara geților care, se zice, este liniștită acum, bogată și frumoasă. Se pare că regele acelor locuri i-a primit cu brațele deschise, ducînd aceștia cu ei multe din cunoștințele Romei.

Dragul meu copilaș, am primit scrisoarea ta prin care îmi

spui că și Polycarpus, copilașul trimis de colonia noastră spre Antiocheia Syriei, să fie în îngrjirea ta, a ajuns cu bine. Acum știi că el este un tînăr cu multă credință, luminat de Duhul Sfînt în multe taine ale credinței noastre, și crezînd cu toată inima că Jesous a fost cu adevărat Unsul, salvatorul nostru. Nu-i găsesc vină, e tînăr și știe mai ales ce aude de la noi, cei mai bătrîni. Doar un singur lucru n-am reușit să-i scot din cap: credința că eu sunt unul din ucenicii lui Christos, și anume Johanan bar Zevedei, fratele lui Yakub. Degeaba i-am arătat că vîrsta mea, deși înaintată, nu poate fi crezută a se apropia de nouă decenii... Dar nu m-am putut face să-i mărturisesc cine mi-a fost Tată, nefiind sigur cum va primi el acestă taină. Așa că tu ești singurul care știi acest lucru acum, cînd toți ceilalți frați ai generației mele s-au alăturat Domnului. Și-mi pare rău să-ți spun o veste rea: am aflat de curînd că Lukas, însoțitorul lui Saul în multe călătorii, și deseori tovarăș mie, a plecat și el.

II

Pe Lukanus nu l-am cunoscut la prima mea vizită la Antiocheia, deși am aflat mai tîrziu că în acel an trăia încă în marele oraș. Mai tîrziu a devenit și diacon – pe atunci i se zicea Lucius, dar a plecat spre locul lui de baștină, Makedonia. Dar pe Saul l-am cunoscut, într-adevăr, cum am ajuns în Antiocheia. Era un om cam de vîrsta unchiului meu, se apropia probabil de două scoruri de ani. Era de înălțime mijlocie și destul de puternic la trup, cu mîini lungi și vînjoase – am aflat că era meșteșugar, pielar, făcea mai ales corturi militare, nu ușoară muncă. Capul îi era cam țuguiat și barba rară – ca și părul de altfel -, iar nasul lung și coroiat, dîndu-i un aspect de pasăre de pradă. Aceasta era accentuată de ochii mici și strălucitori, vioi, tot timpul în mișcare, părînd să caute mereu vreo primejdie în jur. Primul lucru care sărea în ochi era însă aspectul lui neîngrijit. Greu de imaginat că era meșteșugar, negustor, dintr-o familie destul de avută din Tars – suficient de avută ca să fi primit cetățenia romană, cum aveam să aflu mai tîrziu. Caftanul îi era prăfuit, slinos la poale și la mîneci, zdrențuit ici și colo; părul îi era mereu zburlit, ca și barba și sprîncenele groase, ce se împreunau deasupra nasului. Încîlțările erau scîlciate, picioarele prăfuite – de fapt, cu un adevărat rapăn pe ele – și extrem de

rău mirositoare. Ca și gura de altfel, din care lipseau mulți dinți. În general, își spăla doar fața și mîinile, așa cum cerea Legea.

Avea însă o privire cercetătoare și inteligentă, și o voce adîncă și plăcută, convingătoare. Era plăcut mai ales de femei și copii, care păreau să nu-i bage în seamă aspectul fizic. E drept, el se cam ferea atît de femei, cît și de copii – mai ales de copii. Una peste alta, un om prea puțin plăcut – dar cine reușea să treacă peste prima impresie, ajungea deseori să se lege de el. A avut mulți ucenici, și mulți i-au fost credincioși pînă la capăt. Mie mi-a fost neplăcut de la început, trebuie să recunosc. Este unul din păcatele vieții mele – sper că Tatăl nostru din ceruri mă va ierta pentru asta.

III

Saul s-a bucurat văzîndu-ne. Sosise în Antiocheia de vreo două săptămîni, dar reușise să se certe cu toți, chiar și cu Ananias, care îi ținea parte mai tot timpul. Se apucase să reorganizeze colonia fără să-l fi chemat cineva, supărînd astfel pe diaconii care credeau că fac o treabă bună. Ei aveau nevoie de ajutor, nu de stăpîn! Apoi, se apucase să povestească la toți despre întîlnirea lui cu Jesous, pe drumul spre Damasc. Din păcate, mai de fiecare dată spunea o altă poveste, așa că nimeni nu mai știa ce să creadă. Parcă asta nu era deajuns, spusese de vreo două ori că el se consideră tot atît de important ca și Apostolii pe care sfinții coloniei îi așteptau cu nerăbdare și speranță - ceea ce supărase mai pe toți. Printre ei trăise Yehudah Dydimus, înainte să fi plecat spre Edessa, și Philippus și Andreios, înainte ca aceștia să fi plecat spre Asia, așa că ei cunoșteau adevărații Apostoli!

- Bine c-ai venit, l-a întîmpinat el pe Jesse. Cred că am pornit cu stîngul, hehe, dar e timp să ajungem cu toții la prietenie. Nu știu de ce s-au supărat așa – doar le vorbeam despre Jesous Unsul.

- Poate e bine să asculți mai întîi ce spun alții despre el, îl certă prietenește unchiul meu. Despre tine se știe că nu l-ai cunoscut.

- Dar l-am cunoscut, l-am cunoscut! Mi s-a arătat și mie, nevrednicul, chiar dacă la urmă. Dacă voi l-ați cunoscut în trup, eu l-am cunoscut în spirit!

- Am auzit de vedenia pe care ai avut-o...

- Nu vedenie! Mi s-a arătat Mesia, așa cum vi s-a arătat și vouă. L-am cunoscut!

- După ce l-ai cunoscut? am întrebat eu, care, repet, nu l-am plăcut din prima clipă. Faptul că ajutase la curățarea peștilor care urmau să fie masa noastră de seară nu făcea lucrurile mai bune: își ștersese mîinile de caftan, lăsînd pe el urme mirositoare.

- Tu cine ești? mi-a răspuns el tot cu o întrebare. Unde ai învățat să-i respecți pe mai vîrstnicii tăi?

Am știut că am greșit și mi-am cerut iertare. Jesse m-a prezentat:

- Flăcăul ăsta este nepotu-meu, fiul lui Jesous și-al Mariei. Se pare că asta l-a făcut pe Saul să mă privească cu mult mai mult interes.

- Nu știam că Mesia a avut copii.

- Mai am două surori, am zis.

- Oh, trebuie neaparat să-mi povestești, mă strînse el în brațe și mă sărută pe obraz. Îmi ferii capul, simțisem mirosul gurii lui...

IV

Dar a trebuit să-i povestesc totul, despre viața noastră în Provincia, familia mea, sora măritată rămasă în acele pămînturi îndepărtate. Îmi făcea plăcere să povestesc, așa retrăiam clipele fericite ale copilăriei mele.

- Zici că există acolo o colonie de nazoreni? mă trăgea Saul de limbă. Nu știam că sunt atît de mulți evrei pe acolo, deși știu că am împînzit lumea, hehe.

- Nu toți erau evrei, am recunoscut eu.

- Și atunci, cum? Cum de i-ați primit printre voi?

- Erau mai ales liberți de la ferma noastră, ți-am spus. Oameni buni, buni nazoreni. Au primit Legea, au crezut în Mesia... Eu știu mai puțin, eram copil.

- Au primit Legămîntul?

Știam că se referă la tăierea împrejur.

- Unii da. Erau mai ales femei, ce-i drept... Mama știe mai bine.

- Cine era prezbiter? Diacon?

- Nimeni nu era. Mama era capul coloniei, pe drept.

- Cum, pe drept? Dumnezeu nu a rînduit ca femeia să fie preot!

- Nu era preot. Nici nu prea mergeam la sinagogă. Dar pe mine m-au tăiat împrejur de mic, la sinagogă, așa cum e Legea, și la vîrstă m-au dat la rabi...

- Și frîngeați pîinea cu ei? Cu idolatrii?

- Nu erau idolatrii, primiseră Legea și se botezaseră.

- Deci, luați masa împreună?

- Da. Dar mîncam kosher. Pentru noi a fost ușor, noi ne creșteam la fermă toate alimentele trebuitoare. Nu trebuia să cumpărăm carne de la templu, închinată idolilor. Și nu mîncam bucatele interzise de Lege. Pentru unii frați a fost greu să se oprească de la porc și iepure, dar s-au învățat în timp.

V

Povestea mea l-a pus pe gînduri. Am văzut și eu că această problemă frămînta colonia din Antiocheia, așa cum o frămîntase și pe cea din Olbia. Erau prea mulți dintre goim care vroiau să ni se alăture, dar ei aveau alte obiceiuri. Mai ales era problema cărnii. Singurul loc de unde se putea cumpăra era de la temple, sau de la măcelarii care cumpărau carnea de la temple, după ce animalele fuseseră jertfite. Pentru că în lumea idolatră, ca și la Jerusalem, animalele nu se tăiau degeaba, doar pentru mîncare, trebuiau mai întîi jertfite. La Templu se sacrificau mai ales miei și iezi, uneori porumbei – dar la Antiochia și în toată lumea se tăiau și porci, vite, viței, tauri – chiar și acele păsări numite „persane”, care începuseră să fie crescute pe lîngă curțile oamenilor. Numai cămile și cîini nu se jertfeau, iar pisicile erau ținute drept sfinte de închinătorii lui Isis. Pînă și și nazorenii le respectau – era singura armă împotriva șoarecilor și șobolanilor ce infestau întreg orașul. Deci, sfinții din colonie, care nu-și puteau crește carnea kosher, trebuiau să cumpere carne de unde o găseau. E drept, majoritatea meselor aveau la bază peștele, ce nu trebuia cumpărat de la temple, și brînza, dar nu erau puțini care mîrîiau că trebuiau să se lipsească de carne.

Iar pentru Goim aceasta era chiar o piatră de poticnire. Poate că numărul nostru s-ar fi înmulțit, așa cum se întîmpla la

Jerusalem, dacă nu li s-ar fi cerut să renunțe la carnea jertfită idolilor. Evreii, mai ales cei bogați, puteau crește oi și capre pe proprietățile din afara orașului, erau și destui fermieri și ciobani care aduceau astfel de carne la piața din oraș, dar ea era scumpă pentru punga nazorenilor. Majoritatea erau săraci... De fapt știi, cu astfel de probleme te-ai înfruntat și tu, în tinerețe. E drept, lucrurile s-au mai schimbat...

- Trebuie să stau de vorbă cu mama ta, a hotărît Saul. Unde este acuma? La Jerusalem?

- Nu știu. A plecat cu sora mea acum doi ani din Jerusalem. Sora s-a măritat cu un negustor din Asia. Cred...

Nu știu de ce, nu am vrut să-i spun spre ce oraș plecaseră. Unchiul m-a privit cercetător, dar nu a zis nimica.

- Atunci e musai să plecăm în Asia! se hotărî repede Saul. Și am văzut că atunci cînd el ia o hotărîre, nu prea mai poți să-i întorci vrerea. Începînd din acel moment, a început să-l bată la cap pe Jesse să plece împreună în Asia.

- Ce-ți veni? Nu vezi cîtă treabă avem aici?

- Se vor descurca și fără noi. Vine și Chefa...

Știam că din anumite motive nu era foarte doritor să se întîlnească cu vreun Apostol. Vestea că în curînd va veni Simon era un motiv în plus să vrea plecarea.

- Ce să căutăm pe coclauri, se împotrivea Jesse.

- Nu știi care e porunca Domnului Christos? Saul începuse să-l numească pe Jesous așa cum îl numeau Elenii, Christos, nemaifolosind cuvîntul aramaic de Mashiah. De aceea ne-a numit Apostoli – să mergem să ducem Vestea cea Bună peste tot în lume. Ceilalți Apostoli așa și fac! Că vroiam sau că nu, el se număra mereu între apostoli. Și apoi. Știi că e poruncă să căutăm ajutoare pentru frații noștri din Jerusalem.

Căzuse o mare secetă în acel an. În primăvară nu prea plouase, dar așteptasem cu toții lucrurile să se îndrepte. Numai că venise vara la fel de uscată – și acest lucru se întîmplase nu doar în Iudea și Syria, dar chiar și în Egipt! Prețul grîului sărise, datorită și speculanților. Veniseră vremuri grele în Jerusalem...

- Philipus este în Asia, m-am amestecat eu. Ce nevoie mai e și de noi acolo? Dacă vrei să duci Vestea, de ce nu te duci în altă parte. Poate chiar în Arabia.

Știam că această propunere îl făcea pe Saul să schimbe

vorba. Nimeni nu știa ce făcuse el la Petra aproape trei ani, și de ce umblau arabii să-l omoare.

Dar, cum ziceam, era greu de scos ceva ce intra în mintea lui Saul. Atîta l-a bătut la cap pe unchiul meu, încît acesta a primit. M-au luat și pe mine cu ei.

- Neapărat să vii și tu, nepoate. Pe aici tot nu prea ai ce face, și e bine să vezi și tu lumea. Poate chiar ne vom întîlni cu soră-mea și mama ta...

VI

Am pornit deci, după ce ne-am luat rămas bun de la diaconii din Antiocheia - Simon cel Negru, Manaen, oarece rudă cu Saul, Nikolaus, Ananias din Damasc – ne-am coborît la Seleukeia și am luat o corabie spre Cyprus. Asta pentru că pe drum Saul l-a convins pe unchiul meu că intenția de a merge la Tars nu este cea mai înțeleaptă.

- Mi s-a arătat Sfîntul Duh și m-a sfătuit să mergem prin Cyprus, a zis el nu mult timp după ce părăsisem cetatea, mergînd pe drumul ce ocolea munții pentru a ajunge în Seleukeia, portul Antiohiei.

- De ce asta, s-a mirat Barnabas.

- Pot eu să mă împotrivesc Duhului Sfînt? a răspuns Saul, cum făcea de fiecare dată cînd nu-i plăcea o întrebare. Și chiar așa – nu avea Barnaba decît să-l întrebe el însuși pe Duhul lui Dumnezeu, dacă vroia să se împotrivească... Unchiul Jesse nu s-a mai împotrivit, mai ales că se bucura de faptul că va putea trece pe acasă – dar eu am insistat.

- Oare nu e mai bine să trecem prin Tars? Orașul e bogat, seceta l-a ocolit... Oare acolo nu trăiesc evrei?

- Trăiesc, trăiesc, rîse Saul. Unde nu trăiesc? Dar în bogăția și în traiul lor lipsit de griji, au uitat de frații lor. Nu se vor despărți cu bucurie de averi.

- Nu există pe acolo frați nazoreni?

- Nu prea. Nimeni nu e profet la el în sat, a zis chiar Domnul Jesous. De ce aș fi fost eu? Oricum, ce ai tu să mă întrebi, dacă Barnaba nu zice nimic?

A trebuit să tac, dar tare mă mira puțina dorință a lui Saul să treacă prin orașul natal. O puneam pe seama faptului că el venise nu de mult timp chiar de acolo, din Tars. Și, apoi, era posibil să trecem prin Tars la întoarcere, după ce străbăteam Asia...

Și mai mult despre asta nu s-a vorbit.

VII

Am luat o corabie de la Seleukeia și am coborît din ea în portul Salamis, cel mai mare oraș al insulei, aflat pe coasta de răsărit. Acolo am fost primiți fără mare greutate de către guvernatorul insulei, un anume Sergius Paulus. Capitala era la Paphos, dar prefectul petrecea vara în palatul construit în Salamis.

- Hehe, avem și noi oarece putere, se lăudă Saul, clipind vesel din ochi. Știam că era cetățean roman – aici s-a văzut că nu era puțin lucru. Dar mai ales am aflat că bunicul lui fusese frate cu acea Mariamne, a treia soție a lui Herodus, soră cu Marele Preot din acea vreme și mama lui Herod zis Philippus. Acest Herod a fost primul soț al Herodiadei, soția din urmă a lui Antipas. Iată cum Saul era rudă cu tetrarhii – și așa am înțeles, cum de cei din familia lui erau cetățeni romani, cum de ruda lui din Antiocheia, Manaen, crescuse împreună cu Herod Philippus și cum de guvernatorul ne-a primit fără mare împotrivire.

Dar noi nu am stat mult. După cîteva cuvinte goale, Paulus ne-a trimis să ne vedem de drumul nostru, oprindu-l pe Saul. Și noi ne-am dus spre Paphos, o cetate pe coasta de apus a insulei, unde trăia familia unchiului meu. Saul avea să ne ajungă din urmă.

VIII

Soția lui Jesse era o femeie nu tocmai tînără și nu tocmai frumoasă, dar vorbăreață, uneori de-a dreptul flecară, bună gospodină și administratoare, extrem de inteligentă și cu o inimă bună – cît timp nu își punea în pericol averea. Pe Jesse și Agatha îi lega o dragoste profundă ce dura de mult, înainte de căsătoria lor. Erau de fapt căsătoriți de vreo doi ani doar, se uniseră prin obiceiurile locului pe vremea cînd eu eram în Sălbăticie, deși trăiau de mult împreună.

De Agatha aflase unchiul Eleazar, fratele mamei, încă pe vremea cînd tata călătorea alături de Sabean. Se pare că Jesse a fost, în tinerețe, mult mai nestăpînit decît frații lui, plecat mai

mult decît ei spre violență. Intrase în rîndurile zeloților alături de Shimon și Yehudah, și chiar ucisese un funcționar, vîrîndu-i sica în piept în mulțime. Pe urmă trebuise să stea ascuns – și o făcuse la Bethania, în casa cumnatului Eleazar.

Sosise atunci un prieten al familiei, prieten de fapt cu bunicul Eleazar pe vremea cînd acesta trăia încă, negustor din insula Cyprus. Acesta era așa-numit „elin”, nu mai știa să vorbească aramaica, dar ținea religia părinților lui, venind măcar o dată la cîțiva ani la Templu – de fiecare dată aducînd cu el mărfuri de neguțătorit. Așa ajunsese să se împrietenească cu familia negustorului din Bethania. În acel an pomenise de una din grijile lui: fata, singurul vlăstar care supraviețuise copilăriei, se apropia de vîrsta măritișului. El ar fi vrut să-i găsească drept soț un evreu, s-aducă sînge proaspăt de iudeu în familie, căci în cei aproape trei sute de ani de cînd familia lui trăia pe insulă acesta se subțiase de tot – dar fata era o adevărată grecoaică, învățînd multe de la mama și bunica ei – mai ales să se închine patroanei insulei, Aphrodite, uitînd Zeul evreilor. Poate din cauza acestui lucru familia trecuse prin zile și ani grei mai în urmă, de ajunsese lumea să creadă că-i blestemată. Nu numai că pieriseră mama și bunica, alături de mulți sclavi, în timpul unei plăgi, dar negustorul, pe numele lui Kyriakos, pierduse mai toate animalele, iar viile, principala bogăție a fermei, se uscaseră mai de tot. Așa că nimeni dintre vecinii lui n-ar fi luat fata în familiile lor, nici măcar cei dintre goim...

L-a ascultat în tăcere Eleazar și, după ce l-a compătimit și i-a dat curaj, amintind de acel Job din vechime și spunînd că totul este în mîna Domnului, care ne încercă numai pentru a ne da la sfîrșit bucurie, l-a întrebat dacă ar lua de ginere un tînăr zvăpăiat și greu de strunit – „acest cumnat al meu, Jesse, fratele lui Yeshua de care ți-am vorbit”. E drept, flăcăul nu prea avea avere și nici nu s-a dovedit bun negustor sau meseriaș, fiind totuși bun dulgher, ca toți cei din familia lui. Primul care s-a împotrivit a fost chiar Jesse, care nu avea de gînd să părăsească împrejurimile Jerusalimului, dar unchiul meu orb vedea mai bine decît cei văzători.

- Trebuie să pleci, i-a zis cumnatului mai tînăr. Romanii și slujitorii din Templu umblă după tine să îți ia capul, dacă nu să te suie pe lemn! O să-ți facă bine să stai cîțiva ani departe de aceste locuri. Dacă ești prins, faci rău și fraților tăi. Ascultă-mă pe mine, ai numai de cîștigat din această căsătorie. Uite la fratele tău Shimon, ce bine trăiește în Kana de cînd a avut nunta. Să știi, Dumnezeu binecuvîntează copiii lui care se unesc ca bărbat și femeie.

- Dar nici n-o știu, s-a plîns Jesse. Și apoi, poate familia chiar e blestemată...

- Ți-am zis, veți avea binecuvîntarea lui Dumnezeu, va trece blestemul!

- Nu e fată urîtă, se amestecă Kyriakos, care între timp avusese timp să răsucească problema pe toate părțile. Băiatul era vînjos, învățat, plăcut la înfățișare, nu bogat dar frate cu cel despre care unii spuneau că este un urmaș al marelui rege David, din familie levită... Era sigur că fata îl va plăcea. Și dacă e cineva care să-l adune de pe drumuri și să-l liniștească, acesta va fi Agatha.

Așa ajunsese unchiul Jesse pe insulă. La început nu găsise prea multă bucurie văzîndu-și menita – era bondoacă și plină la trup, deși nu grasă, și nasul îl avea mare și drept – ceea ce unii numesc „nas grecesc”. Era și cam păroasă – nu numai pe cap, ci și pe trup – cum s-a dovedit mai tîrziu, cînd a luat-o în culcușul lui; sau, mai curînd, cînd s-a trezit cu ea în așternuturi... Un păr negru și bogat, chiar și pe buza de sus, aproape tot atît de negru ca și ochii mari și inteligenți. Și era veselă și vorbăreață, dar și o gospodină bună, iar numele o descria foarte bine: era cu adevărat foarte bună la inimă, așa cum era înțelesul numelui ei în grecește. Și pînă să-și dea seama, tînărul evreu se îndrăgostise de fecioara cipriotă. Dar asta avea să se întîmple mai tîrziu.

Blestemul nu s-a întors imediat: Kyriakos a murit nu mult timp după întoarcerea acasă, lăsîndu-și fiica orfană și stăpînă pe ferma aproape ruinată. Norocul a fost că nici cei cărora ferma le era îndatorată nu au vrut-o, de teama blestemului. Și, deși cei doi nu se căsătoriră – lipsind între ei dragostea la început, fiind el mult și des plecat –, calitățile de administratoare ale tinerei fete au început să dea roade. Ajutată de Jesse cînd era prin preajmă, au curățat mai întîi via de toți butașii morți sau bolnavi. Din puținii bani aduși de Jesse au cumpărat alte animale și o barcă de pescuit, putînd astfel să-și asigure hrana

de toate zilele. Apoi a venit un an bogat și au obținut mult vin de bună calitate, pe care l-au vîndut cu mult cîștig la Seleucia – unde l-a dus Jesse în barca lui, înfruntînd riscul traversării Mării de unul singur, luptîndu-se cu valurile pentru trei-patru ore. Au cumpărat atunci cîțiva măslini și alți butași... Și uite așa, în cîțiva ani, ferma ajunsese una din cele mai bogate din zona Paphosului, principalul oraș aflat pe coasta apuseană a insulei, nu departe de marele și frumosul templu a idolului Aphrodite.

În tot acest, timp cei doi s-au simțit tot mai legați, așa că Jesse nu s-a mirat, nici nu s-a împotrivit, cînd fecioara i s-a strecurat în culcuș – chiar dacă nu și-au jurat unire. Chiar fără a-i fi nevastă, Agatha a reușit să-l struneascǎ pe evreu, a avut dreptate Kyriakos, iar Jesse a băgat cu bucurie gîtul în jugul muierii – numai de pe drumuri nu a ajuns ea să-l adune. Căci, în momentul cînd lucrurile au început să meargă bine în fermă, cînd Agatha cumpărase cîțiva sclavi care s-o ajute, Jesse plecase iarăși spre Jerusalem și intrase ucenic la Gamaliel, alături de Saul și Stephanos. A ajuns la Jerusalim purtînd porecla pe care i-o dăduseră evreii de pe insulă, cea de bar-Nabas, fiul Binecuvîntării, căci văsuseră că din momentul intrării lui în casa lui Kyriakos, blestemul se rupsese și totul mersese bine, cu ajutorul lui Dumnezeu.

IX

Mătușa mea m-a primit cu brațele deschise și multă bucurie. Avuseseră parte de binecuvîntări, în adevăr, dar lipsise binecuvîntarea unui copil. Drept ar fi fost ca Jesse să o lase, sau să-și ia o țiitoare – dar el nu a făcut-o, din marea dragoste ce i-o purta. Deși plecat mai tot timpul, deși luînd din bogăția fermei pentru a ajuta comunitățile de nazoreni, el tot la Agatha se întorcea, iar ea îl primea cu dragoste și prietenie de fiecare dată. Au trăit în fericire viața dată lor de Dumnezeu, iar cînd unchiul Jesse s-a alăturat fratelui Yeshua la dreapta lui Dumnezeu, ea a rămas singură, să-l plîngă. Mi-a fost mamă bună atunci cînd viața m-a dus să trăiesc alături de ea, împreună cu soția și copiii mei, și le-a fost și lor ca o mamă bună. Cînd a murit, ne-a lăsat pe noi stăpîni peste averea ei și ne-a lăsat și un admimistrator credincios și priceput, unul din liberții ei, Endymionos. Alături de soția mea, Mama, și fiicele mele, a fost femeia pe care am iubit-o cel mai mult. Deși era grecoaică și în ciuda faptului că nu l-a primit niciodată pe Domnul în viața ei.

X

Saul a sosit la cîteva zile după noi. După ce și-a băgat nasul peste tot, a cerut ajutor pentru frații din Jerusalem direct, fără a-l lăsa pe Jesse să o facă. Mătușa Agatha, care se pare că nu-l plăcuse nici ea pe tovarășul băgăcios al soțului ei, l-a contrat imediat, deși știam că se învoise să dea ajutoare.

- Și de ce-aș face-o? Ce am eu cu cei din Jerusalem?

- Soră, văd că Dumnezeu te-a binecuvîntat cu avuții. Nu-l mînia! Nu știi că ne poruncește să ajutăm pe cei săraci, văduvele și copiii din mijlocul neamului nostru?

- Dar ei de ce nu se ajută? Stau ca niște trîntori și așteaptă venirea Împărăției. Uite că de la răstignirea Învățătorului vostru au trecut aproape un scor de ani și Împărăția nu se mai arată...

- Vine, vine, soră a noastră. Este aproape, generația noastră nu se va trece....

- Da, știiiu, mi-a zis-o bărbatul. Nu am nevoie de predicatori străini, mi-l am pe-al meu! Și apoi, acei săraci și vădane nu sunt „în mijlocul" nostru.

- Așa, a spus Saul cel isteț. Poate că ai dreptate, ce rost are să cărăm ajutoare la Jerusalem? Mai bine îi chemăm aici, unde au de toate...

Dar nu această amenințare au făcut-o să ne dea bani, ci dorința să ne vadă duși – mai ales pe călătorul cel mic și urît mirositor. Și după ce ne-a dat bani suficienți pentru o călătorie mai lungă printre străini, și-a luat rămas bun de la noi, pe mine strîngîndu-mă cu dragoste la pieptul ei mare.

- Să mai vii pe aici, nepoate. Chiar și cînd iubitul meu Jesse va fi alături de mine, inima mea tot va plînge lipsa ta.

Așa a fost, m-am întors la Paphos ori de cîte ori am putut, mai ales că niciunde nu m-am simțit mai acasă ca acolo. Și doar faptul că acolo le am îngropate pe cele dragi mie, soția și fiicele, alături de mormintele Asgathei și a lui Jesse, mă face să ocolesc acum acele locuri unde am cunoscut atîta fericire și atîta durere...

XI

Ne-am suit pe o corabie ce pleca spre Perge, fără a mai da pe

la guvernatorul insulei, sosit între timp și el în Paphos. Pe drum, Saul ne-a povestit că în prezența lui Paulus a întîlnit un vrăjitor care se afirma cu putere de la Dumnezeu, și cum l-a făcut pe acela de rușine, de s-a minunat guvernatorul de puterea „Domnului Chrestos", in numele căruia făptuise minunea. Mai tîrziu a povestit acea întîmplare, așa cum avea el obiceiul, în mai multe feluri, ba chiar s-a lăudat cu faptul că Sergius Paulus l-a primit pe Jesous Chrestos ca Domn, primind botezul – fiind acesta, astfel, al doilea goi roman creștinat, după acel Cornelius din Joppa. Dar cum nu se spusese acest lucru atunci cînd eram încă pe insulă, bănuiesc că era o altă gogoriță inventată de Saul, mai mult decît probabil la aflarea veștii că Shimon Chefa botezase un sutaș. Așa era el, trebuia să se dovedească mai presus celorlalți apostoli. Dacă unul a botezat un sutaș și a învins un mag, iată că el invinsese un vrăjitor și botezase un Guvernator! Și dacă era vreunul să spună că botezase vreun senator, sunt sigur că Saul s-ar fi lăudat cu botezarea Cezarului de la Roma!

XII

Am ajuns cu bine în portul ce servea cetatea Pergei. Era pe un canal, un rîu bogat în ape și lipsit de deltă, pe care corăbiile puteau urca cîteva mile, pînă nu departe de cetate. De aici pornea drumul care lega bogata cetate a Pergei de Apollonia, prima țintă a călătoriei noastre. Dar noi am bătut cele cîteva mile pînă în cetate, unde am rămas trei zile,

La plecarea din Antiocheia nu știusem prea bine care ne va fi calea.. Tot ce știam era că Philippus trăia undeva pe lîngă Hierapolis, în Asia, deci nu avea rost să mergem acolo. La început Saul zisese să luăm o corabie direct spre marile cetăți din partea apuseană a Asiei, spre Ephesus, Smyrna, Miletus, Dydima,. Halikarnasus... Părea un sfat bun, puteam încerca înființarea unei colonii în unul din aceste mari orașe. Dar în Paphos găsirăm gata de plecare doar această corabie spre Perge – nici măcar spre portul mai însemnat al coastei, Attaleia, de unde am fi putut, poate, găsi mai ușor o corabie spre apus.

- Am auzit că Miriam, mama ta, ar trăi în Ephesus, a zis el pe corabia ce ne ducea spre Perge. Ar fi bine să vorbim cu ea. O putem folosi să atragem ucenici...

- Dacă mama este acolo, am zis eu, atunci precis a înființat deja o colonie. Așa cum a făcut în Arelata.

- Trebuie să vedem cum reușește să îi facă pe goim să-l primească pe Kyrios Chrestos.

- Nu a fost intenția lui Yeshua să-i primească pe goim ca ucenici, zise Jesse moale. Miriam a făcut așa pentru că nu avea evrei în jurul ei. Nu știu dacă e bine.

- Dar dacă evreii nu vor să-l primească pe Kyrios? și-a mărturisit Saul îngrijorarea.

- Ce are asta cu noi. Noi trebuie să ducem Vestea la oile rătăcite ale neamului. Unde nu suntem primiți, trebuie să ne scuturăm încălțările de praf și să mergem mai departe.

- Atleții nu aleargă doar să alerge, îl contrazise Saul. Ei trebuie să vrea să cîștige, primind fala cetății.

- Aha, îți trebuie fală, am zîmbit eu.

- Da, de ce nu?! Cum altfel dovedești munca bună pe care ai făcut-o? De ce ne-a dat Dumnezeu talanți, dacă nu-i folosim cu înțelepciune?

Avea dreptate Saul. Cu cît numărul de sfinți creștea, cu atît Împărăția era mai aproape. Și dacă majoritatea erau idolatri, nu era bine oare să le ducem lor Vestea? Dar asta urma să se rezolve mai tîrziu, cum bine știi, copilașule. Colonia ta are acum prea puțini evrei, nu-i așa?

Saul avea însă un alt gînd, pe care nu ni l-a dezvălui decît mai tîrziu, cînd l-a luat gura pe dinainte. El aflase de la mine și de la bar Nabas ca Mama o însoțise pe sora mea Johanah în Asia, unde aceasta era măritată cu negustorul de purpură Demitrios. La Perge am aflat însă că acesta se mutase în alt oraș, ca să își deschidă propria lui afacere. Și că plecase însoțit de soție. De Mama nu se spunea nimic, dar e greu de crezut că ea rămăsese în Lydia, unde se pare că locuiseră (iar eu știam că ei erau în Thiatyra Lydiei, și mă întrebam cum de aleargă așa veștile de-a lungul pămîntului...). Întrebările tot mai frenetice ale lui Saul prin cetate, ca să afle mai multe despre locul unde ar putea-o găsi pe Miriam, au rămas fără răspuns. Așa că seara, Jesse a încercat să-l liniștească:

- Lasă, frate Saul, că ne vom descurca și fără sfaturile cumnatei mele. Nu zic că nu aș fi vrut să o întîlnesc, dar dacă e în voia lui Dumnezeu, o vom întîlni mai repede sau mai tîrziu.

- Nu am timp să aștept voia lui Dumnezeu! s-a stropșit el. Nu am mult timp de pierdut, dacă e adevărat că venirea Împărăției este aproape.

- Timp pentru ce? s-a mirat Jesse.

- Eu numaidecît trebuie să mă însor cu muierea asta!

- Cu cine? nu am înțeles eu afirmația.

- Cu Miriam, bineînțeles.

- Cu Mama? nu mi-a venit să cred. Pe urmă m-a luat rîsul. Asta l-a făcut pe Saul să vadă roșu.

- Ce știi tu, copile?! Bunacuviința ar trebui să-ți încleșteze fălcile.

- Tu nu știi ce vorbești – m-a apucat atunci furia. Mama e frumoasă, deșteaptă. A fost soția lui Yeshua! Crezi că după Tata va accepta să se mărite cu tine? Disprețul din vocea mea l-a întărîtat și mai mult.

- Femeia nu are decît să se supună, nu să dea din gură!

- Să se supună cui, frate Saul, întrebă moale unchiul. Ție?

- Poate ție, a răspuns acesta. Îi ești rudă, fratele fostului ei soț. Poți să-i poruncești!

- Eu, se sperie acum Jesse. Se vede că n-o cunoști pe Miriam. Ei nu-i poruncește nimeni. Nici Yeshua nu i-a poruncit vreodată!

Saul a căzut pe gînduri, încruntat. Pe urmă a zis:

- Voi avea ajutorul lui Kyrios Chrestos. Pentru binele Împărăției, trebuie să-mi fie nevastă. Așa voi fi cu adevărat apostolul Domnului, fapt pe care prea mulți dintre Ucenici îl neagă acuma.

- Dacă numai așa vei putea fi recunoscut, i-am zis eu, atunci asta nu se va întîmpla niciodată! Dacă-mi stă în putință, această unire nu va avea loc! Nu pot să accept ca o ființă urîtă, ca tine, se va atinge de frumoasa mea mamă!

Asta nu ar fi trebuit să o spun, acuma știu. Am făcut să scot tot ce era mai rău în Saul. Ochii i s-au înroșit de furie și a strigat, cu glasul sugrumat:

- Tu nu mai poți să-mi fii tovarăș. Din acest moment tu vei pleca de aici!

Unchiul Jesse a încercat să ne împace, fără succes. Dușmănia dintre noi a durat mult, decenii la rînd. Nu l-am mai însoțit niciodată pe Saul în călătorii. Decît în bătrînețile lui i-am stat alături, atunci cînd toți îl părăsiseră, cum se va vedea din scrisorile mele.

Înainte de a pleca, l-am mai jignit cu ceva. El se ferise să ne povestească amănunțit despre întîlnirea lui cu Guvernatorul roman din Cyprus. Acum mi-am rîs de el, zicînd că probabil totul a fost o minciună: cum era ca un mare Guvernator roman, din familie senatorială, să primească un om de nimic ca el. I-am zis:

- Tu nu ești Saul, ca marele rege din neamul lui Benjamin, așa cum te dai tu. Ești Micuțul Saul (Paulus Saul, în forma latină).

Pe moment i s-au înroșit din nou ochii și i s-au îngroșat venele pe gît, dar nu a răspuns. Pe urmă, cînd s-a liniștit, a început chiar el să se numească Paulus Saul. Ți-am spus că avea acest obicei de a se preface umil. Și, dintr-o dată, a început să-și zică Paulus, Micuțul. Poate pentru a sugera o legătură cu familia acelui Sergius Paulus din Cyprus, poate din cauza înălțimii lui – dar mai curînd, așa cum îl cunosc, din dorința de a se umili, fățarnic...

În seara aceea mi-am găsit loc de dormit într-un alt han. Dimineața am trecut să-mi iau rămas bun de la unchiul Jesse.

- Ce-o să faci acuma? m-a întrebat el. Du-te înapoi la Paphos, Agatha se va bucura.

- Nu, cred că mă întorc la Jerusalem. Mai sunt multe lucruri pe care le am de învățat.

- Da, cred că da. Mai ales să înveți să te stăpînești – a zis, privind cu înțeles spre Saul care stătea cu spatele spre noi, făcîndu-se indiferent la discuția noastră. Să vorbești cu unchiu-tău Johanan. Cred că de data asta ar putea să-l facă pe Gamaliel să te primească. Sau poate pe Johanan bar Shamai... Drum bun, nepoate, și să ai pe Domnul cu tine.

- Drum bun, unchiule. Vă doresc mult spor în încercarea voastră și tot ajutorul pe care vi-l poate da, în bunătatea lui, Dumnezeu. La despărțire o să-ți spun ceea ce am aflat aseară la han. Dacă veți ajunge prin Antiocheia Pisidiei, s-ar putea să o găsți acolo pe Mama și pe soră-mea. Sau poate la Lystra...

Asta a fost o ultimă răutate, spusă văzînd că Saul trage cu urechea. S-a dovedit mai tîrziu că, într-adevăr, acesta l-a convins pe Barnaba să o ia în acea direcție. Aveau să umble

degeaba, fusese o invenție a mea: nu aveam de unde să știu unde era Mama în acel moment. Mai tîrziu aveam să aflu că era la Ephesus, într-adevăr, în timp ce sora mea ajunsese tocmai în Philippi, în Makedonia. Dar, fără să știu, prin minciuna mea, am stîrnit o nouă etapă în munca de ducere a Veștii celei Bune printre oameni. Pentru că, în acele teritorii uitate de oameni și zei, prea puțini evrei erau, nu ca în alte părți. Așa că cei doi apostoli au trebuit să se adreseze și gentililor, făcîndu-l pe Saul – sau Paulus, cum începuse să-și zică – să hotărască un altfel de apostolat. Asta avea să ducă la prima întîlnire a presbiteriilor și apostolilor, la Jerusalem, și la împărțirea nazorenilor în mai multe grupuri diferite. Și toate au fost prin voia lui Dumnezeu, chiar dacă a fost mai puțin pe voia Tatălui meu.

Și despre ce a mai urmat îți voi povesti în altă scrisoare, cu voia celui ce este mai presus de ființă, Domnul Dumnezeu. Dar acum trebuie să închei scrisoarea și mă rog lui Dumnezeu ca ea să te găsească în bună sănătate și putere de muncă în slujba Domnului nostru Joshua Unsul.

Yohanan

Capitolul 8

(în Hierapolis)

Drumul de a doua zi fu unul scurt, doar trei ore. Așa că, deși plecaseră nu foarte de dimineață, pe la prînz, grupul de călători făcea deja popas în curtea unui fost ofițer roman, rudă mai îndepărtată a lui Sicula. După ce atinsese vîrsta de veteran, acesta ceruse permisiune să se retragă în acest loc care, deși departe de lumea civilizată a Greciei și a Romei, era cu adevărat un tărîm de vis. I se dăduse voie, atunci cînd ofițerul veteran, pe numele lui Gneius Tertius Orianus – poate datorită capului complet chel, strălucitor în soarele palid al amiezii -, primise să răspundă în continuare, ca administrator de data asta, de garnizoana romană din cetate.

- Cum de ai acceptat acest fund de lume? întrebă Sicula. De ce nu Laodykeia, este măcar un oraș demn de acest nume.

- Se vede că nu știi, frate, îi zîmbi vesel Orianus, deloc supărat de cuvintele centurionului. Aici am mai puțină bătaie de cap și mai puțini stăpîni – de multe ori, eu sunt stăpînul orașului, în lipsa legatului. Apoi, oamenii sunt mai liniștiți, aerul mai curat și, oh! zei, e cel mai frumos loc din lume! Vino să vezi!

Într-adevăr, cetatea era frumoasă, cu construcții noi, cu

bogate decoratiuni. După spusele lui Orianus, pe timpul lui Nero avusese loc un cutremur care dărîmase o parte însemnată a orașului. Augustul ajutase cu bani, materiale și meșteri reconstrucția cetății. Celălalt tiran, Domitianus, construise la rîndul lui un teatru, odeonul, palestra, un templu... numai cu cîțiva ani în urmă, așa că orașul strălucea sub lumina soarelui de amiază. Aproape tot atît de alb ca și stîncile albe din marginea orașului – cel mai frumos lucru pe care Ignatius îl văzuse în viața lui! Apa curgea pe fața stîncilor căzînd în bazine de apă albastră, sclipind ca niște pietre prețioase pe fața bogat împodobită, albă, ca de marmură, a dealului.

- Cine a construit asta? întrebă gîtuit Sicula. Și atîta marmură!

- Ha. Nu, piatra cea albă nu e marmură, e depusă de apă. Apa e caldă, chiar fierbinte, și face foarte bine la boli de piele și la oase. De cînd sunt aici, mă simt cu zece ani mai tînăr. Toate rănile trupului mi s-au vindecat, nici nu le mai simt. Parcă nu am luptat atîția ani sub acvilele Romei! Cît despre marmură, o să o vezi, este minunată, niciunde nu vezi așa ceva... O s-o vezi în temple, în odeon... Sunt sigur că nu veți pleca mai departe astăzi.

Nu, plecară mai departe abia a treia zi, în zori. După ce se cazară, centurionul se îmbrăcă în togă și îl însoți pe Gneius la lacuri. Cu permisiunea lui, și legionarii merseseră pe rînd să se scalde în apa cea fierbinte. Pe episcop îl luară cei doi romani cu ei.

- Vino, bătrîne, o să-ți facă bine, îl îndemnă Orianus, iar Sicula spuse:

- Nu te teme, nu încalci nici una din poruncile zeului tău. Nu este o baie sfîntă – decît dacă vrei tu s-o consideri așa. Dar se pare că-ți va face bine la sănătate. Sigur, rînji Sicula, asta n-o să-ți prelungească viața, dar te va ajuta s-ajungi mai sănătos la Roma. Cel puțin leii se vor bucura...

Ignatius păstră tăcere la cuvintele ironice ale centurionului, dar Orianus îi privi întrebător. Sicula îi explică:

- Acesta este Ignatius, capul unei biserici creștine din Antiocheia de pe Orontes.

Gnaius dădu gînditor din cap.

- Și pe aici s-a vorbit despre creștini acum cîțiva ani, pe cînd era Plinius Minor guvernator al Bythiniei și Galatiei. Noi nu am

prea avut probleme cu ei, sunt puțini pe aici, cîțiva în Hierapolis, mai mulți în Laodykeia și în Kolosse. Băile sunt închinate zeilor romani și zeiței Roma, dar creștinii trăiesc și muncesc mai ales în sat. Cîțiva sunt pietrari...

- Văd că-i știi...

- Îi știu, locul e mic și ne știm între noi. Nu am avut greutăți în ultima vreme, de la cutremur. Și nici cutremurul nu a fost pus pe seama lor, pe aici se petrec astfel de lucruri dintotdeauna, încă înainte să fi apărut creștini pe lume. Se zice că doar un creștin a pătimit pe vremea lui Nero...

- Știi să-mi spui ceva despre el, domine, întrebă Ignatius, curios.

- Nu prea multe. Se zice că un anume Philippus a supărat pe filosofii din cetate și, prin ei, pe cetățeni. Mai ales prin afirmația lui că cel mai mare zeu este un anume Jesous, răstignit de romani. Așa că l-au bătut în cuie pe-un copac. Așa se zice, nu știu dacă e adevărat, se justifică el, văzînd zîmbetul ironic a lui Sicula.

- Da, auzi astfel de povești ici și colo... Nu numai în coloniile creștinilor. Acum a venit de la parți credința asta în Mithras, mulți soldați au trecut prin misterii. Alți cîțiva au primit misterele Cybelei și a lui Attis. Așa că nu m-aș mira să aflu că mulți soldați au devenit și creștini – așa cum afirmă acest bătrîn.

- Sunt cîțiva și printre oamenii mei, zise Orianus. Prima dată nu am știut ce să zic, speram să nu primesc poruncă de la August să-i pedepsesc. Sunt oameni buni, corecți, supuși, respectați... Dar Trajanus a dat poruncă să nu le facem nimic creștinilor, doar celor care se ridică împotriva cultului imperial. Asta creștinii de pe aici nu au făcut-o. Ei s-au rugat, public, pentru sănătatea și fericirea Împăratului și a Romei...

- În numele zeului lor, nu? rîse Sicula.

- Da, zîmbi și Gneius. Nimic rău în asta, pe mine nu m-a deranjat. Este doar un amănunt și nu vreau să am neplăceri din această cauză.

- De ce nu au făcut și alți creștini acest lucru? îl întrebă Sicula pe Ignatius. De ce nu ai făcut chiar tu acest lucru? N-ai fi acum în drum spre Roma, ci ți-ai vedea de turmă...

- Dar am făcut, răspunse Ignatius. Porunca lui Jesous este să dăm Cezarului ce este al Cezarului, și noi o facem, cu

credință. Cu mai multă credință decît alți locuitori ai Imperiului. Cu timpul, Augușții vor înțelege acest lucru! Doar că în unele locuri acest lucru nu a fost de ajuns, guvernatorii și Împăratul au cerut să-l lăsăm deoparte pe Mesia – ori asta nu se poate! Dăm Cezarului ce este al Cezarului – dar întotdeauna vom da și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu.

- Ei, aparent cele două lucruri nu se exclud... zise Orianus.

- Ba se exclud, răspunse însă Sicula. Această credință zice că nu există nici un alt zeu în afară de acest zeu al lor. Nici Jupiter, nici Mithras, nici Hercules, nici Roma – nici măcar Augustul! Asta este ateism – și asta se pedepsește. În cele mai multe locuri...

- Prietene, zise Orianus, de cînd am părăsit armata, sunt mult mai puțin strict la aceste lucruri. Cînd eram soldat cinsteam acvilele și Urbs și Împăratul, era bine să am Norocul de partea mea și chiar și pe Hercules... Le-aduceam jertfe și cred că, împreună, m-au scos viu și întreg din toate bătăliile prin care am trecut. Împreună. Mda... Dar dacă aș vrea să găsesc merit unuia singur și să-i aduc numai lui jertfe, zeu sau zeiță, nu aș putea spune care are un merit mai mare. Sau poate că am fost drag unui alt zeu sau zeiță, căruia nici nu m-am închinat și nici nu i-am adus jertfe. Și asta nu mai e drept. Poate voi plăti pentru acest lucru... De cînd am devenit etnarh al cetății, aceste lucruri au altă importanță. Sunt atît de multe lucruri de care trebuie să țin seama, încît nu aș avea o zi întreagă timp să aprind jertfe fiecărui zeu și zeiță de care am nevoie eu și cetatea. Cît am fost legionar, mereu pe drum, nu am avut lari și penați – ei au rămas acasă. Acum am, pentru că am și o casă a mea – dar ei nu sunt ai gintei mele. Așa că m-am învățat să mă rog unei singure zeițe: Isis. Ea are grijă de recoltele cetății. Fiul ei, Horus, are grijă de vreme, de cutremure și alte cataclisme ce s-ar putea abate peste noi. Soțul ei, Osiris, are grijă de morții noștri... Mă rog lui Isis și o rog să se roage ea la toți ceilalți zei care ne-ar putea ajuta... Dar am început să-i înțeleg pe cei ce se rog unui singur zeu. Nu-i mai ușor ca totul să stea sub puterea unui singur zeu? Sunt mai mulți? Lasă-l pe acest zeu să se-nțeleagă cu toți ceilalți, nu mai e treaba mea. Dacă Cetatea și locuitorii ei sunt mulțumiți, ce-mi pasă mie dacă-i un singur zeu sau mai mulți?

- Interesant mod de-a pune problema, zîmbi Sicula. Acesta este motivul că și voi aveți un singur zeu? îl întrebă pe Ignatius.

- Nu, nicidecum. Noi știm, de la Abraham și Patriarhi, că nu există decît un singur zeu. Adonai, Domnul.

- Ah, așa e, zise Gnaius. Evreii cred într-un singur zeu. Nici ei nu se închină zeilor Romei. De ei de ce nu vă luați?

- „Noi” de ce nu ne luăm? Se pare că nu te mai consideri roman...

- Eh, o vorbă. Știi că sunt cetățean roman, suntem rude. De fapt, deși născut în Panonia, străbunii mei sunt samniți, ca și ai tăi, deși tu te-ai născut în Hispania... Cetățeni romani de mai bine de patru veacuri! Mă refer la autoritățile de la Roma și Împăratul...

- Ne luăm și de evrei. Mai puțin și nu prea des, stau în umbră – pînă cînd ies prea în lumină. Nu există popor mai îndărătnic – și asta din cauza acestui zeu unic al lor! Au fost uciși cu sutele, cu miile... acest zeu Jesous nu este singurul evreu răstignit. Pe timpul lui Vespasianus au fost uciși cu zecile de mii, două treimi din populație au fost exilați – și acum doi ani a trebuit din nou să-i pedepsim. Cred că s-a auzit și pe aici.

- S-a auzit. De fapt, vreo zece au fost uciși în Laodykeia. S-a auzit de masacrele făcute de ei în Cypros, sunt pe aici familii care aveau rude pe acolo...

- Da. În Alexandria au ucis și mai mulți. Și în Cyrenaica. Divus Trajanus a trebuit să se întoarcă de pe Euphrates să liniștească lucrurile.

- Le-a liniștit, zise Ignatius. Mai ales la Alexandria...

- Da, ridică Sicula din umeri. Acolo au fost uciși aproape cinci sute de mii de evrei!

- Jumătate de milion? Fiu! fluieră uimit Orianus. Da' mulți evrei sunt pe lume, nu-mi puteam închipui.

- De aceea Augustul face bine că stă cu ochii pe creștini. Cine știe la ce îi va îndemna și pe ei acest zeu al lor.

- Ți-am spus, domine, că Dumnezeul nostru nu este același cu dumnezeul evreilor. Mai precis, ei nu L-au înțeles. A trebuit să vină Jesous Christos ca să ni-l dezvăluie în adevărata lui înfățișare. El este un Dumnezeu al dragostei, nu al urii. Pentru el, toți oamenii, de orice nație ar fi, sunt copiii Lui, egali și nu puși deoparte, cu drepturi speciale. Ne pune deoparte doar

credința. Iar împărăția lui Dumnezeu nu este pe această lume, El nu intră în competiție pentru teritorii cu împărații și regii lumii. Ba chiar ne poruncește să ne supunem acestor împărați și regi. Deci, de ce-ar trebui să se teamă Trajanus? În noi, el are cei mai supuși cetățeni! Nici la război, nici acum, la răzmerițe, creștinii nu s-au alăturat evreilor. Ei cred că va veni un timp cînd, cu ajutorul acestui dumnezeu pe care ei îl înțeleg greșit, vor reuși să stăpînerască din nou pămînturile pe care, în vechime, le stăpînea David. Să facă o împărăție pe acest pămînt, în dauna Cezarului. De aici războaiele și răzmerițele...

- Aici trebuie să-i dau dreptate bătrînului, zise Orianus. Cum ți-am zis, eu nu am avut probleme cu creștinii. E drept, nu am avut nici cu evreii, nici cu alte neamuri... Dar știu că de la creștini trebuie să mă aștept la liniște. Plătesc taxele la timp, se ajută unii pe alții, nu fură și nici nu ucid. Am înțeles că a fost o vreme cînd măcelarii de la temple se plîngeau că nu vor să cumpere carne de la ei creștinii – dar a trecut și asta. Și am mai auzit – dar pe aici nu s-a întîmplat încă – de certuri între creștini, dar certuri care rămîn între ei. Eu nu înțeleg ce au ei de împărțit, preoții lui Isis au o singură credință și rit – dar poate Ignatius știe.

- Jesous este un zeu special, spuse Ignatius. Este Fiul lui Dumnezeu – dar născut din femeie și trăind printre oameni pînă la ridicarea lui la Cer. Faptele și minunile făcute de el sunt cunoscute, dar nu sunt întotdeauna înțelese. Nici învățăturile lui nu sunt, pentru că el întărește Legea neamului său, care este cel iudaic, dar și prezintă un alt Dumnezeu, o altă față a dumnezeirii. De aceea, n-a fost înțeles de toți la fel, și de-atunci creștinii nu găsesc înțelegere între ei...

- Și cum știți cine are dreptate?

- Ne rugăm Duhului lui Dumnezeu să ne lumineze. Doar prin credință vom înțelege.

- Și cei ce înțeleg altfel decît tine, bătrîne, au mai puțină credință? întrebă Sicula. Cine-i în măsură să judece cine are dreptatea de partea lui?

- Citind cu atenție spusele Unsului, prin rugăciune, nu se poate să nu ajungi la înțelegere. Și citind ce-au spus și apostolii, cei ce l-au cunoscut pe Jesous.

- Poate așa a fost și cu credința lui Isis la început, spuse

împăciuitor Orianus. Timpul le va rezolva pe toate. O credință sau alta va deveni cea mai puternică și le va elimina pe celalalte, oamenii crezînd numai într-un fel sau altul, cum li se va părea lor că-i mai bine.

- Dacă părinții bisericilor vor avea grijă ca oamenii să nu calce alături, murmură Ignatius.

- Vei fi tu în stare să calci o credință în picioare, doar pentru că ea e diferită de a ta? îl iscodi Sicula.

- Da, dacă va fi potrivnică lui Dumnezeu. Dar mă voi ruga Lui, Fiului și Sfîntului Duh să mă lumineze. Nu-mi este rușine să recunosc cînd greșesc și nici să-mi cer iertare.

- Păcat că nu vei avea timp să faci prea multe pentru religia ta. Drumul spre Roma trebuie să se termine înainte de Saturnalii. Poate dacă Senatul te va ierta...

- Mă rog Domnului ca una ca asta să nu se întîmple! Dacă e voia lui Dumnezeu să las învățătură pentru turma mea, o voi lăsa, chiar de-ar fi să mor mîine...

Dar cei trei ajunseseră la lacuri, iar cei doi romani lepădară togile și intrară în apa albastră, fierbinte, fiind ajutați de doi sclavi. Ignatius ridică poalele veșmintelor și intră în apă pînă la genunchi, minunîndu-se de minunea dumnezeiască. Și după o vreme, ieși din apă și porni încet spre camera unde era cazat. Însoțitorul lui era ieșit, așa că se puse pe marginea patului și scoase din traistă „scriptura". Avea să citească și, mai ales, avea să se gîndească. Oare într-adevăr avea el sarcina să apere adevărata credință de tot felul de greșeli ce stricau mințile creștinilor din diferite colonii? Dacă da, avea să se roage lui Dumnezeu să i se dea timp să facă ceva...

Scrisoarea VIII

(în timpul celui de-al IX-lea Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Yohanan** Presbiterul*

*Către: **Ignatius** din Antiocheia*

Bunăstare și împlinire ție și coloniei al cărei cap ești

I

Au trecut aproape doi ani de la ultima scrisoare. Văd că sănătatea îmi este bună, slavă lui Dumnezeu. Numai în cîte-o dimineață, cînd ceața mării se ridică deasupra orașului, simt dureri în încheieturi. Asta mai ales către sfîrșitul iernii, cînd munții din zare sclipesc albi în zăpada așternută pe culmile lor. Atunci, în lunile de iarnă, îmi duc zilele în mijlocul copiilor mei din colonia din Ephesus. Dar, odată cu venirea arșițelor verii, mă simt mult mai bine urcînd pe munte, unde copii mi-au construit o colibă în mijlocul unei livezi pline cu stupi – sau poate mă sui pe-un vas de pescuit, mergînd să trăiesc printre sfinții din insula Kos, drum de cîteva ore de cetate, dincolo de brațul de

Mare. Acolo aerul e bun și sănătos, și băile de la Asklepion fac bine oaselor mele bătrîne. E drept, templul este închinat acelui idol grec din vechime, despre care se zice că făcea vindecări miraculoase, ca și Tata. Dacă-i adevărat, eu zic că puterea îi venea tot de la Dumnezeu –, doar că el s-a mulțumit să fie doar vindecător, nu și Mashiah. De aceea a trăit mai mult decît tatăl meu. Oamenii nu l-au ucis, așa că e posibil ca pînă la urmă viața să i-o fi luat Dumnezeu. Doar că, spre deosebire de purtarea iudeilor față de Domnul Jesous, grecii i se închină lui Asklepios ca unui adevărat zeu.

II

Da, am rămas cu povestea la Perge, cînd m-am despărțit de Saul și de unchiul Jesse – Barnaba. M-ai întrebat de ce încerc să-l vorbesc de rău pe Paulus care, știm cu toții, este părintele credinței noastre, creștine. Nu, copilașule, eu n-am nimic cu Saul, a trecut multă vreme de cînd am acceptat rolul lui drept unul dat de Dumnezeu. O să vezi acest lucru din scrisorile mele. Ca să te liniștesc, îți spun acum doar că povestea asta nu o spun nimănui, ți-o scriu doar ție, pentru că eu cred că adevărul nu are cum ne face rău, căci adevărul de la Dumnezeu vine. Și nu ne-ar lăsa să-l cunoaștem, dacă dorința lui ar fi să-l țină ascuns de noi.

III

Atunci – acum sunt, iată, aproape patru decenii de atunci, cînd eu mă bucuram de puterea tinereții! - m-am dus la Attaleia și de acolo am luat o corabie spre Cyprus. Și la Salamis am găsit o corabie spre Ptolemais care pleca chiar a doua zi, așa că n-am mai avut timp să mă duc să-mi vizitez mătușa, așa cum plănuisem să fac. Atunci nu știam că n-aveam s-o văd pentru mult timp, pînă cînd ne-am alăturat ei pentru a-i lumina zilele în urma morții unchiului meu. Și atunci, cum am spus, ea avea să-mi devină o a doua mamă – dar asta îți voi povesti la vremea potrivită, dacă Dumnezeu va avea răbdare să ne țină în viață...

De la Ptolemais m-am dus direct la Jerusalim, și acolo m-am alăturat gospodăriei unchiului Yakub. Bunica Miriam nu se întorsese, așa că era o casă de burlaci în care traiau cei doi unchi: Yakub, fratele tatii, și Johanan, fratele mamei. E

drept, femeile din comunitatea de nazoreni ce ființa în casele din jurul casei mamei mele veneau cu rîndul să îngrijească de gospodăria noastră. Pentru că Yakub - care era poreclit prin Jerusalim, și nu numai de nazoreni, ci de toți iudeii!, cel Drept - era episcopul coloniei. Colonia nu era mare, număra poate vreo două sute de oameni, dar era de departe mai numeroasă decît alte colonii de nazoreni. Iar Yakub era considerat, pe bună dreptate, urmașul lui Yeshua Unsul, ca frate bun și fiu al lui Joseph, din vița lui David.

Am vorbit cu unchii mei și le-am povestit multe lucruri văzute, întîlnite, gîndite de mine atît în Sălbăticie, cît și între frații mei din coloniile vizitate. Și amîndoi au fost de părere că voința mea, de a-mi continua studiile, nu este rea. Așa că Johanan a spus:

- Nepoate, acum e posibil să-ți găsesc un rabi vestit, unul dintre scribi. Dacă acum patru ani nu s-a putut, fiind tu prea necopt și cu puțină învățătură și înțelegere, acum e vremea să intri la unul din ei. Sunt doi astfel de rabini, Șamai și Gamaliel. Șamai e mai tînăr, e posibil să fie mai ușor să-ți găsesc un loc printre ucenicii lui – dar el este admirat de tinerii farisei și căutat foarte, astfel că nu va fi ușor. În schimb, Gamaliel, deși admirat de mulți, e mai puțin căutat în aceste zile. El este de tradiție veche, a fost inspirat nu doar de Gamaliel, bunicul lui, și Hilel, tatăl lui, cît mai ales de Philo din Alexandria. Învățătura lui nu se bazează doar pe tradiție, ci este deschisă și ideilor noi care străbat credința noastră în aceste vremuri de schimbare. Pot doar să-ți spun că el nu privește cu neînțelegere învățătura tatălui tău și mișcarea noastră, a nazorenilor. Cînd au fost certuri în Templu și Sanhedrinul a chemat în fața lui pe Chefa și pe Yakub, Gamaliel s-a ridicat în apărarea lor. A zis: „dacă ceea ce zic acești oameni nu este de la Dumnezeu, vorbele lor se vor împrăștia în vînt ca nisipul dunelor; dar dacă ele sunt de la Duhul lui Dumnezeu – cine suntem noi să ne împotrivim lor? Nu va face Domnul, în puterea Lui, să rămînem de rușine? Nu le va face să se împlinească? Să lăsăm dar timpul să ne arate cea mai bună cale!" Așa că eu zic că de la el vei avea multe de învățat – dacă te va primi printre ucenici.

Yakub a zis doar:

- Acest Gamaliel a fost rabi lui Johanan, de aceea îl și admiră atîta. Unde-i minte multă, nepoate, e și prostie multă și, cum zicea fratele meu Unsul, cei cu multă minte se vor dovedi proști, iar cei săraci la minte se vor dovedi înțelepți. Umilința cu care primim Cuvîntul lui Dumnezeu ne face proști sau înțelepți...

- Nu doar eu am fost ucenic lui Gamaliel, a răspuns Johanan. A fost și Jesse, și Saul din Tars, și Stephanos, cel ucis de Frați. Dacă nepotul va păstra mintea deschisă și nu va intra în discuțiile fără miez ale fariseilor, nu-și va pierde mintea de-o are acuma.

Și așa a fost. Într-adevăr, Gamaliel a plecat urechea la rugămintea unchiului meu. Știa cine sunt, îmi știa familia, îl admira pe Yakub cel Drept și chiar și despre învățăturile tatălui meu avea o părere bună... Am stat la el doi ani și am învățat mult, și am știut unde învățase Saul să folosească atît de dibaci pesherul, să analizeze atît de bine Scripturile, scoțînd din ele sensuri care susțineau învățăturile lui. Dar după un an am știut că era totuși o cale care nu mă ajuta să-mi cunosc tatăl mai bine, că trebuia să caut un alt drum. Și am profitat de o delegație trimisă de el în Galilea, să mă alătur ei. Pe lîngă dorința să cunosc mai bine acel teritoriu – care fusese dat tetrarhului Antipas pînă să fie din nou înglobat Iudeii și apoi Romei -, în care tatăl meu petrecuse mulți ani propovăduind învățătura lui–, era și dorința de-a-ncerca să-mi găsesc un alt drum.

IV

S-a întîmplat ca fiul lui Gamaliel să se îmbolnăvească. A încercat rabi să găsească lecuitor în Jerusalim, dar, în ciuda faptului că era rabi cunoscut și cu multă putere, nu a găsit pe nimeni care să-i facă fiul bine. Atunci, a început să ceară părerea altor rabini și scribi și unul din ei a venit cu o propunere: de ce n-ar încerca să găsească ajutor la un vestit lecuitor, un anume Hanina bar Dosa, hasid din școala lui Hosni zis și Onias, vestitul desenator de cercuri, care trăise cu vreun secol în urmă? Acești hasidim erau oameni sfinți, din tagma nazirenilor, făcînd legămînt de curățenie trupească și sufletească, și vestiți prin faptul că făceau, cu ajutorul lui Dumnezeu, tot felul de minuni. Acel Hosni, se zice, putea schimba vremea, aducînd ploaie pămîntului sub secetă, prin desenarea unor cercuri în colbul drumului. Și mai toți erau vestiți tămăduitori, la ei

învățînd terapeuții vindecarea bolilor și scoaterea duhurilor rele din oameni.

Așa că, Gamaliel, văzînd că nu găsește altă cale, m-a trimis pe mine și alți doi ucenici în Galilea, unde se zicea că trăia acest hasid, Hanima, să-l rugăm să vină la Jerusalim să-i scape fiul.

Am ajuns la gospodăria lui Hanima ben Dosa în a cincea zi. Cele vreo optzeci de leghe nu ar fi trebuit să ne ia mai mult de trei-patru, dar asinul lui Reuben, unul din tovarășii mei, se dovedise mai încăpățînat decît mulți alții. De obicei, ei sunt mai ușor de călărit decît caii și cămilele, au pas sigur și statornic, fire blîndă și credincioasă... Nu e de mirare că rabinii călătoresc numai pe asini – și așa o făcuseră și regii evrei, atunci cînd nu călătoreau în car.

Cînd ne-am apropiat de casă, în fața ușii a apărut o slujnică ce ne-a poftit înăuntru. Prin gangul întunecat am ajuns în curtea interioară și acolo, la o masă pusă la umbra unei copertine, ne aștepta un evreu bătrîn, cu părul lung și alb revărsat deasupra caftanului, aproape tot atît de lung pe spate ca și barba albă, stufoasă, ce i se scurgea pe piept. În fața lui era o oală și patru pahare, simple, toate din lut. Ne făcu semn să ne așezăm pe taburetele din jurul mesei și turnă vin în căni, după care ne spuse:

- Pace vouă, iubiților lui Dumnezeu. Vă mulțumesc c-ați luminat singurătatea mea prin prezența voastră

- Pace ție, cinstită gazdă, îi răspunse Ieazar, ca cel mai bătrîn dintre noi. Dar o să te rugăm să ne ierți dacă nu ne vom putea bucura prea mult de cinstirea pe care ne-o faci. Avem grijă mare și grabă, ce nu ne îngăduie.

- Stați liniștiți și bucurați-vă de acest vin, ce e scos din strugurii ce cresc pe dealul din spatele casei. Apoi veți putea pleca înapoi, că nevoia voastră a fost îndreptată de bunul Dumnezeu. Fiul lui Gamaliel a început să se însănătoșească deja, de cum am aflat de nevoia voastră.

- Adevărat vorbești, sfinte Hanima? Cum ai știut cine suntem și de ce venim la tine?

- Hehe, uneori Domnul are bunăvoința să ne șoptească în ureche – totul este să știm să-l ascultăm!

Ne-am bucurat că nu făcusem drumul degeaba. Mai tîrziu, cînd am ajuns în Jerusalim, am aflat că, într-adevăr, fiul lui Gamaliel se făcuse bine – ucenicii Ieazar și Reuben îl găsiseră sănătos cînd se întorseseră acasă, la patru zile după ce se despărțiseră de mine, deoarece îi dădusem lui Reuben asinul meu, care nu-mi făcuse necazuri pe drum... Asta pentru că, în timp ce ceilalți doi ucenici își luau rămas bun de la Hanima și se pregăteau de drum, el îmi făcuse semn să mă apropiu de el, îmi dăduse sărutul de bun sosit și-mi spuse:

- Urmeaz-o pe Rebecah, ajutoarea mea, care-ți va arăta locul unde vei dormi.

Și, văzînd deja minunile de care era în stare hasidul, nu m-am mirat deloc, ci mi-am luat bagajul de pe spinarea asinului, mi-am luat rămas bun de la colegii mei de ucenicie și de drum și le-am spus că voi rămîne o vreme cu Hanima. Să ducă mulțumirile mele lui Rabuni și să ceară iertare, în numele meu, că-l părăsesc așa, fără să-i fi spus dinainte. Iar Ieazar m-a uimit, spunîndu-mi:

- Nu numai Hanima știe asculta prorocirile lui Dumnezeu. Rabuni, la plecare, ne-a spus să nu ne mirăm dacă tu te vei hotărî să te desparți de noi, ci să-ți dăm tot ajutorul de care suntem în stare.

Așa s-a încheiat ucenicia mea la Gamaliel bar Hilel, la ceva mai mult de un an de cînd mă alăturasem lui. Și i-am păstrat o amintire frumoasă, ca și colegilor mei, și nu am putut crede niciodată vorbele rele spuse despre farisei de către creștini mai tîrziu – vorbe de care știi și, din păcate, ai început să le crezi și tu, copilașule. Să lăsăm dar pe Dumnezeu să ne judece pe toți și pe fiecare în parte, că el ne știe păcatele cel mai bine. Amin!

V

Gospodăria lui Hanima se găsea nu departe de Sephoris, de fapt la cîteva leghe de un cătun fără nume, dar care mai apoi s-a numit Nazareth. De ăsta trebuie să știi, pentru că tradiția, oricît de nouă ar fi ea, îl amintește drept loc în care tatăl meu ar fi trăit. Eu cred că această confuzie vine mai ales de la faptul că cei mai mulți creștini nu mai știu că ucenicii lui Jeshua – ca și Jeshua însuși -, s-au numit nazoreni. Așa că lui Jeshua i-au zis „nazariteanul” – și, prin extindere, că el chiar era originar din Nazareth. Totuși, Jeshua a ajuns prin Galilea rareori, mai ales pentru că fratele lui, Shimon, trăia în Kanah, și pentru că

găsise în Kaphar Nahum, satul pescarilor de pe malul nordic al Genesarethului, mulți ucenici. Acolo a trăit el aproape un an – dar mai toată misiunea lui s-a desfășurat în Judea și în jurul Jerusalimului.

Nu era o gospodărie bogată, ci mult asemănătoare celorlalte stăpînite de țăranii galileni. Dealul din spatele casei era destul de bine udat de ploi, astfel că pe terasele însorite creșteau măslini și viță de vie. Pămîntul din jurul gospodăriei nu era destul de mănos pentru a-i permite să cultive grîne, așa că avea o mică turmă de oi și capre care-i asigura laptele și brînza, carnea și lîna. Cu schimburile făcute la tîrgul din Sephoris, cel mai însemnat oraș din regiune, chiar peste deal, cred că Hanima, servitoarea și cei trei lucrători trăiau relativ îndestulat, fără a putea fi vorba de bogăție. Aveam să văd la unchiul meu, lîngă Cana, o familie mult mai săracă de evrei galileni...

Casa era asemănătoare multor case evreiești – cum puteau fi întîlnite mai peste tot în satele și orașele Judeii. Mai multe camere înconjurau o curte interioară, din care o scară zidită pe unul din pereți ducea la „camerele de sus” – de fapt niște îngrădituri de nuiele acoperite cu stuf, plasate pe acoperișul din stuf acoperit cu lut întărit, unde se aflau paturile de dormit. Acest tip de clădire era foarte comun pentru că în acest fel se evita zăpușeala care se acumula în camere pe timpul zilei, permițînd oamenilor să doarmă în răcoarea nopților, în aer curat. Mai toată activitatea avea loc, totuși, în curte, unde era mai multă u,bră de la ziduri și de la unii pomi care creșteau acolo. În încăperile din jurul curții se gătea, se depozitau lucruri și produse, erau adăpostite pe timpul nopții – și chiar a zilei, uneori – animalele și, pe timpul iernii, chiar și oamenii.

Pe cei trei slujitori ai lui Hanima nu i-am cunoscut prea bine, ei erau mai toată ziua pe afară, la muncă, iar noaptea se duceau imediat la culcare, frînți de oboseală. Pe slujitoare am cunoscut-o mai bine, deși Rebecah era destul de sfioasă cu străinii. Era o femeie nu prea frumoasă, trecută de patru decenii, dar care purta multă dragoste lui Hanima – de care îngrijea ca de propriul ei copil. Dumnezeu nu-i dăduse nici soț, nici copii, așa că găsise un fel de familie în casa hasidului. Cel puțin cît timp am stat la el în casă, și asta a fost mai bine de o săptămînă, nu cred că Hanima s-a culcat cu slujitoarea lui.

Poate nu o făcea niciodată, nu părea să se ferească în vreun fel de prezența mea.

Printre multe altele vorbite, fără să-l fi întrebat, mi-a spus rîzînd de „minunea” la care asistasem.

- Hehe, am și eu făloșenie de om bătrîn... Mi s-a dus faima – trebuie să mă îngrijesc de ea. Sper ca Domnul să nu mă judece prea aspru pentru acestă mîndrie, n-am căutat să fac rău oamenilor cu ea.

Mi-a povestit, dar, că el aflase de la o cunoștință, care trecuse pe la casa lui cu vreo două zile înainte de sosirea noastră, că la Jerusalim se vorbea despre boala fiului lui Gamaliel și că acesta, în disperare, se gîndea să roage un hasid să-l ajute. „Poate chiar pe tine, sfinte”, spusese vizitatorul lui Hanima. Așa că, stînd la răcoare în camera de sus, a văzut un grup de oameni călare pe asini apropiindu-se și, după caftanele în dungi verticale și acoperămîntul de cap, a recunoscut în ei rabini farisei. Așa s-a gîndit că aceia trebuie să fie trimișii lui Gamaliel și s-a pregătit să-i întimpine.

- Dar de unde știi că fiul lui Gamaliel este deja în curs densănătoșire? am întrebat eu.

- Asta n-o pot ști. Dar din cele povestite de acel trecător venind din Jerusalim, cred că am recunoscut boala acestuia. Această boală ori ucide în cîteva zile, săptămîni cel mult, ori se vindecă de la sine. Eu cred că leacurile date de vindecătorii din Jerusalim l-au ajutat pe băiat să nu moară, ba chiar să pornească pe drumul lung și anevoios al însănătoșirii. Ceea ce avea el nevoie era o porție de încredere, care să alunge duhurile rele din sufletul lui – și acesta a venit atunci cînd tatăl lui i-a zis că a trimis oameni să ceară ajutor „vestitului” Hanima bar Dosa, hehe. Cuvîntul „vestitul” l-a pronunțat cu auto-ironie, ca și cînd el însuși nu ar fi crezut în el.

- Totuși, faima nu ți-a venit degeaba, am zis eu. Era nevoie de minuni pentru ca oamenii să creadă în sfințenia ta.

- Oh, da, sfințenie... Fără prea multă ipocrizie, eu cred că sunt mai sfințit decît mulți alții. Datorită legămîntului meu de nazirean, eu chiar încerc să păzesc poruncile Legii cît mai bine – nu c-o și pot face întotdeauna. Pe urmă, chiar am oarece înțelegere privind bolile trupului și sufletului oamenilor și cunosc puterea multor leacuri – mai ales ierburi ce cresc prin

aceste locuri. Mai am multă înțelegere și putere de observație – lucru care ajută de multe ori. Și putere de convingere. Să știi, copile, de multe ori însănătoșirea locuiește în trupul bolnavului, e destul s-o stîrnești și ea va face minunea singură. Totul este ca bolnavul să creadă în puterea ta – sau a Domnului. De aceea eu fac totul prin Domnul – și El nu m-a înșelat de prea multe ori. Dar cînd văd semnele morții în trupul bolnavului, nu caut să irosesc timpul dînd speranțe deșarte, ci încerc să-l pregătesc pentru drumul spre lumea de apoi...

- Există o astfel de lume, sfinte Hanima?

- Te îndoiești?

- Uneori... Nu prea des. Sunt mulți care cred în ea, deși nimeni nu s-a întors să ne povestească despre minunile ei.

- Dacă citești cu grijă Scripturile, poți afla multe. Eu tot nu am prea multe lucruri de făcut, așa că stau ore de-a rîndul și meditez la cele citite. Mă rog lui Dumnezeu să mă lumineze...

- Și te luminează?

- Uneori. Uite, tu ai auzit vreodată de acel profet numit Yeshua bar Yehosheph din Betlehemul Judeii?

- Da, am răspuns cu emoție. Nu mă așteptam ca Hanima să-l fi știut pe Tata

- Ei, eu nu l-am cunoscut, îmi spuse de parcă mi-ar fi citit gîndurile. Se zice că el a fost Unsul – un altfel de Uns. Am auzit de el de la unul din vecinii mei, trăiește mai la nord, dincolo de Sephoris, pe lîngă Kanah. Un frate al acestui Yeshua. El ajunsese să creadă că fratele lui mai mare ar fi Unsul, dar nu găsea argumente în favoarea credinței lui. Așa că mi-a povestit despre frate și despre învățătura acestuia și m-a întrebat: ce spun Scripturile? Nu am știut să-i dau răspunsul pe loc, dar am citit Scripturile și-am gîndit mult la asta. Și, după ani de zile, mi s-a pus aceiași întrebare, de către alți oameni. Atunci am încercat să le dau un răspuns...

- Și care a fost răspunsul?

- Că nu există un răspuns, îmi zîmbi el cu bunătate. De cele mai multe ori noi nu dorim să primim un răspuns, ci o confirmare la credința noastră. Chiar și atunci cînd n-am hotărît ce să credem, dorim un argument în favoarea unei decizii. Așa a fost și atunci. Mergeam dinspre Jerusalim, unde petrecusem sărbătoarea Paștelui, spre Cesarea, și făcusem popas la o fîntînă nu departe de Emaus. Nu cu mult timp înaintea mea ajunseseră acolo alți doi călători. Păreau obosiți și cu privirea îngrijorată. Unul din ei era chiar extrem de trist, se vedea că suferise o mare pierdere. Am intrat în vorbă cu ei și am aflat că cel amărît își pierduse fratele doar cu trei zile în urmă: fusese pus pe cruce de romani.

- Răzvrătit? am întrebat eu, cunoscînd obiceiurile romanilor. Era singurul motiv pentru a-i face să răstingnească un evreu chiar înaintea Paștilor – sau, chiar, în ciuda sărbătorii.

- Yeshua nu s-a ridicat împotriva romanilor, spuse cel amărît. Doar că unii vedeau în el pe Unsul...

- Da, asta ar putea fi interpretat de către romani drept revoltă, am zis eu. Dar acel Yeshua, de care cred că am auzit și eu, se credea a fi Unsul?

- Nu știm, învățătorule. Nu a zis niciodată acest lucru. Mi-a fost frate bun, am crescut alături de el. Mama s-a speriat cînd a auzit că unii au început să creadă acest lucru și s-a temut pentru viața lui... A avut dreptate să se teamă, a sfîrșit-o ca și vărul nostru, Sabeanul, ba chiar mai rău!

- Dar tu ce crezi, ar fi putut să fie Mesia? întrebă cel de-al doilea bărbat. Eu nu îl cunosc atît de bine pe Joshua pe cît îl cunoaște Yakub, dar am trăit alături de el mai bine de doi ani. Am văzut multe minuni făcute de el, i-am ascultat învățăturile... Oare să fi fost Mesia? Dacă mă iau după moartea lui, aș zice că nu. Dar el știa că va muri și nu-i era teamă. Uneori credeam că el chiar va trebui să moară pentru a fi Mesia...

Așa am știut eu că cei doi aveau nevoie de-o confirmare, de orice fel, din partea mea. N-am putut să le spun „Da, eu cred ca Yeshau a fost Unsul”, pentru că nu credeam acest lucru – dar, meditațiile mele din ultimii trei ani nu-mi permiteau să fiu sigur că nu el era acel Mesia așteptat. Așa c-am început să le spun tot ce-am citit și gîndit eu, explicîndu-le unde și cum Scripturile dau cîte o prorocire din care se poate înțelege că, da, și Yeshua ar putea fi un Mesia... Poate nu singurul – dar de ce nu el?

Am stat mult timp împreună, vorbind. Și, înainte să ne despărțim – căci cei doi se hotărîseră să se întoarcă la Jerusalim să caute înțelegere și suport printre frații lor, am scos hrană din traistă și am împărțit-o cu ei, pentru că vedeam că plecaseră la drum flămînzi și cu traista goală. Și-am frînt pîinea și le-am

turnat vin, și pe urmă, urîndu-le pace, am pornit spre Emaus. Dar, nu știu cum și de ce, ochii li se umpluseră de lumină și uimire. Poate pentru că soarele, apunînd în spatele meu, spre Emaus, îi bătea în ochi? Nu știu cum a rămas cu cei doi, dar eu cred că argumentele mele îi făcuseră să ia o hotărîre. Mă rog lui Dumnezeu ca acesta să fi fost una pe voia lui. Amin!

Era oare bine să-i spun că, da, se pare că acea întîlnire îl hotărîse pe unchiul Yakub să devină ucenic al fratelui lui mort? Să creadă în învierea lui, fiind convins că-l întîlnise pe drumul Emausului: că, după ce-i explicase scripturile și frînsese pîinea, așa cum o făcuse de atîtea ori pentru ucenici, se dizolvase în lumină? Și că Nathanael bar Tholmei, ucenicul care-l cunoscuse bine pe Joshua în ultimii lui ani ai vieții, era și el convins că-l văzuse pe Joshua la nici trei zile după ce murise pe cruce? Că cei doi se întorseseră la Jerusalim doar pentru a afla că și alți ucenici – dar mai ales Maria, soția lui Yoshua -, il văzuseră pe acesta înviat din morți? Și că, în timp, acest Yakub ce îl ascultase la fîntînă, a devenit capul coloniei de nazoreni de la Jerusalim, capul noii credințe ce se întindea tot mai mult în Judea? Ce ar fi folosit, ce i-ar fi dovedit lui Hanima aceste cuvinte, cînd învățătorul privea atît de cinic viața și lucurile sfinte, convins că nu putem ști nimic, că totul este o deșertăciune, așa cum spune Preotul, Koheleth, în învățăturile lui, o aparență – ci totul e știut numai de Domnul? Dar poate că el știa deja toate acestea...

Așa că, după aproape două săptămîni în care am învățat multe de la Hanima bar Dosa – chiar și a privi mai sceptic, ba chiar mai cinic, lumea ce mă înconjoară -, am pornit spre nord, cale de cîteva leghe, spre gospodăria acelui unchi al meu pe care nu-l cunoscusem încă, Shimon din Kanah Galileii. Nu știu dacă Hanima a știut vreodată cine a stat la el în casă – dar nu m-aș mira să aflu că el a bănuit tot timpul acest lucru, drept care mi-a și pomenit de Tata și de întîlnirea de la fîntîna de pe drumul Emausului. Asta pentru că hasidul avea ochi să vadă și urechi să asculte, minte să înțeleagă și atenție să observe. Sau, cum zicea el: să știe să asculte cuvintele pe care Domnul i le toarnă în urechi... Ce n-am aflat niciodată, și nu cred că voi afla vreodată, este dacă el a fost prezent la răstignirea tatălui meu, fiind el în acea zi în Jerusalim, și cu ce sentimente a privit moartea unui posibil Mesia.

VI

De data asta drumul a fost scurt și l-am făcut pe jos, doar cu o traistă de merinde pe un umăr și sacul în care-mi duceam puținele lucruri pus pe asinul care mă urma destul de cuminte, tras de funie.. Spre seară am ajuns la Cana și-am întrebat de casa unchiului meu. Nu era cu nimic mai deosebită de celelalte case din sat – fără a fi nici cea mai sărăcăcioasă, dar nici cea mai arătoasă. Am bătut în ușă și mi-a deschis un băiat cam de vîrsta mea. Am aflat că îl chema Johanan și i-am zîmbit. Într-adevăr, acesta era un nume des întîlnit mai peste tot, și i-am spus serios că și eu purtam acel nume, iar tînărul, de care eu știam deja că mi-e văr, mi-a zîmbit la rîndul lui și mi-a urat pace, deschizînd ușa larg.

Familia unchiului meu nu era numeroasă și era în acel moment adunată în jurul mesei. Pe lîngă capul familiei, un bărbat ce semăna mult cu Yakub, era un alt tînăr, mai în vîrstă decît mine și decît Johanan ce mă ducea de braț, prietenește. O femeie puțin trecută, de vreo patru decenii, cu o siluetă de salcie, tocmai punea o oală de tocană de ied pe masă. Unchiul s-a uitat spre mine și a spus:

- Dacă ochii și inima nu mă înșeală, acesta este nepotul de care mi-a vorbit ultima dată Jesse. Fiul lui Joshua.

Mîna lui Johanan s-a strîns pe brațul meu, iar celălalt tînăr, care am aflat că se numea Joseph, s-a ridicat de la masă pentru a mă îmbrățișa. A urmat îmbrățișarea mătușii, Suzanah, și a unchiului. Ne-am bucurat de împărtășanie și discuțiile au continuat tîrziu în noapte, în camera de sus, mai ales eu povestindu-le despre viața mea în Provincia, călătoriile mele, școlile prin care am trecut – terminînd cu amintirile perioadei petrecute cu vecinul lor, Hanima.

- Ah, da, Hanima, a zis unchiul Shimon. Ne întîlnim destul de des, poate de cîteva ori pe an. Nu o dată facem drumul împreună la Jerusalem, la Sărbători... I-ai spus că vii încoace?

- Nu i-am spus. Nu știu dacă știe cine sunt...

- Ai rămîne uimit cît de multe lucruri știe Hanima, chiar și atunci cînd nu i se spun prea multe, rîse el.

Și am aflat că, în urma acestor numeroase discuții purtate cu hasidul, unchiul începuse să adune toate acele proororociri din Scripturi care se referă la un Mashiah. Cu timpul a ajuns

un sul care a fost copiat și a început să fie citit prin Coloniile de mesianici. El a stat la baza Mărturiilor despre Yeshua Unsul, și cu timpul întreaga viață a tatălui meu a fost rescrisă pentru a împlini acele profeții. Fraza „după Scripturi" a devenit o completare aproape firească atunci cînd se pomenea despre o întîmplare a vieții lui...

Am stat în casa unchiului meu multe zile – pînă cînd o întîmplare a făcut s-o părăsesc, întorcîndu-mă la Jerusalim. Îmi găsisem liniștea alături de el și ai lui și munceam cu bucurie în gospodărie, ca toți ceilalți. Nu era timp de stat și nimeni nu stătea, și mi-am dat seama cît de grea era viața de țăran, chiar aceea de țăran avut, precum era unchiul meu. Se muncea de dimineața pînă seara – și totuși, în ciuda oboselii, serile erau pline de bucurie și dragoste. Cu timpul, trupul meu neînvățat nu a mai simțit durerea din mușchi și în amintire mi-au rămas tocmai aceste seri pline de bucurie.

- Să știi, nepoate, că va fi război. Îmi pare rău, pentru că mulți oameni vor muri. Mai rău îmi pare că acest război se va face împotriva voii lui Dumnezeu, și vom plăti greu pentru el.

- Ce te face să crezi acest lucru? l-am întrebat neconvins. În ciuda greutății vieții din Iudea, lucrurile nu păreau chiar atît de rele. Nu mai rele decît cele din Provincia și din alte locuri văzute de mine.

- Ar crede unii că din cauza venirii unui Mesia. Chiar și a unui Mesia fals. Dar eu cred că se va întîmpla mai ales din cauza religiei noastre.

- Dar Legea ne poruncește pace și înțelegere, m-am împotrivit eu. Oamenii înțeleg că e voia lui Dumnezeu, că plătim greșelile noastre și ale părinților noștri...

- Așa e. Dar sămînța răzvrătirii e mai adîncă, și ea rodește chiar în acest moment. Și pornește de la poruncile Legii, așa cum sunt ele scrise în Scriptură și le știm cu toții. Numai că nu toți le pot vedea. Tu, care în ultimii ani ai fost ucenic la mai multe școli iudaice, poți să vezi acestă sămînță?

A trebuit să recunosc că nu o pot vedea.

- Era și greu, nepoate, a zis unchiul trist. Deși ești alături de noi de mai bine de o lună și ai muncit alături de noi pămîntul. Dar trebuie să fii țăran ca să înțelegi! A cui crezi tu că este pămîntul acesta din jurul satului nostru?

- Al oamenilor, mi-am dat eu cu părerea.

- Da? Al căror oameni, nepoate?

- Păi, a tot felul de oameni. Pămîntul tău este al familiei tale. Alte familii mai sărace nu au pămînt, îl lucrează pe-a celor mai bogați, care au mai multe loturi. Am auzit că unii proprietari trăiesc chiar și în Sephoris, alții în Tiberias, sau chiar în Jerusalem. Printre ei sunt și greci, ba chiar și romani...

- Aha. Dar dacă îți spun că pămîntul nu este al nostru, nici al grecilor, nici al romanilor, mă crezi?

- Dar al cui e, unchiule?

- Al lui Dumnezeu, nepoate, și ar fi trebuit s-o știi, că doar ai citit Scripturile.

Așa e, ar fi trebuit să știu. Tot pămîntul a fost creat de Dumnezeu, și lui îi aparține acest pămînt. Mai mult, El ne-a dat acest pămînt al Făgăduinței, Cananul, și ni l-a împărțit, și de atunci îl avem în stăpînire – dar doar ca administratori! – de mai bine de o mie de ani. Gîndindu-mă, am început să pricep și porunca Sabatului – să lăsăm pămîntul să se odihnească tot al șaptelea an, și porunca de a da pămîntul înapoi celui ce îi aparține la Jubileu, chiar dacă l-am cumpărat, luat din cauza datoriilor neplătite, sau prin abuz. Căci păumîntul este al lui Dumnezeu, nu este al omului! Mi-am amintit și de acea poveste despre Ahab și Jezebel, care au făcut nedreptate luînd via unui evreu, și răzbunarea lui Dumnezeu pentru fapta lor. Și că mulți proroci au strigat împotriva încălcării acestor porunci și amenințarea că asupra noastră se va abate pedeapsa Domnului.

- Dar grecii și romanii au alte obiceiuri, am zis eu.

- Da, și din lupta acestor obiceiuri diferite va veni războiul. Grecii au respectat obiceiurile pămîntului și ne-am contrat lor numai cînd au vrut să schimbe Legea Templului. Dar romanii au schimbat legea pămîntului. Tot mai mulți țărani iudei simt pe pielea lor urmările acestor schimbări. Orașele cresc, tot mai mulți țărani își caută scăpare în ele, iudeii bogați uită obiceiurile evreilor poruncite de Lege și le învață pe-ale străinilor. Vine momentul cînd jugul pus pe grumazul nostru va fi mult prea greu – și atunci nu vom mai avea ce pierde. Acum sunt tot mai mulți zeloți ce își riscă pielea, ucigînd din acești călcători de Lege – dar cînd revoltaților li se vor alătura învățătorii și scribii, poți să crezi că vom avea război!

- Și ce putem face noi, unchiule? Suntem sub vremuri, nu sunt vremurile sub noi...

- Așa e. Fratele meu nu a scos sabia împotriva dușmanilor, știind că cel ce o scoate, de ea va muri...

- Și totuși, chiar fără s-o scoată, tot de sabie a murit.

- Da, și asta e dovadă că dușmanul e pregătit să scoată sabie ascuțită împotriva noastră. Poate cu ajutorul lui Dumnezeu am putea să-i alungăm – dar eu nu cred că Domnul ne va fi alături în această încercare.

- De ce nu? Nu suntem poporul ales de el?

- Suntem, suntem... Dar nu e voia lui să fim stăpîni în aceste locuri, ci să moștenim întreg pămîntul. Așa cum odată, de mult, ne-a alungat din Grădină, pentru că nu era voia lui să ne lase să trăim acolo, așa acum ne va alunga din Canaan!

- Dar ni l-a promis, nu? Cum poți spune așa ceva?

- Ni l-a promis, ca plată pentru credința și curățenia noastră, dar noi de mult nu mai avem curățenie, iar credință nici atît. Suntem un popor cu oameni tari în cerbice, care nu știm să ne plecăm grumazurile în fața Lui. Dar mai ales, ne ținem strînși în jurul Templului și a Sionului. Ni le va distruge, pentru a ne împrăștia în cele patru vînturi. Numai așa vom deveni cu adevărat poporul lui!

S-a dovedit mai tîrziu că unchiul meu a avut multă dreptate. El a știut să-i convingă pe creștini de acest adevăr, salvîndu-i de nenorocirile războiului. Căci el a devenit episcopul coloniei din Jerusalem la moartea unchiului Yakub și i-a făcut pe toți creștinii, chiar și pe cei din afara Judeii, să nu se ridice împotriva Romei. Cei mai mulți nazoreni l-au urmat dincolo de Jordan, la Pella, de și-au scăpat viețile, și credința mesianilor a supraviețuit și crescut, chiar și în urma războiului. Numai că nu a știut să accepte învățăturile lui Saul și prin asta a condamnat pe nazoreni la dispariție...

Și încă un lucru l-a mai făcut unchiul Shimeon, care și el avea să aibă urmări mari pentru credința noastră: s-a apucat s-adune în scris toate vorbele rostite de Joshua de care își amintea el. Cînd se întîlnea cu alți ucenici, avea grijă să confrunte acele vorbe, pentru a fi sigur că le redă cît mai exact. Copii ale sulului scris de el au început și ele să circule prin colonii – dar curînd au început să li se alăture alte ziceri care nu se mai știe dacă au aparținut tatălui meu sau nu. Cu timpul aceste suluri au devenit atît de diferite, că zicerile citite de mine la Alexandria erau în mare parte diferite de cele citite în Ephesus! Dacă mă gîndesc la ușurința cu care Saul își punea cuvintele în gura lui Jeshua, cînd așa îi convenea lui, nici n-ar trebui să mă minunez de acest lucru.

VII

Întîmplarea care a întrerupt șederea mea la Cana, în casa unchiului meu Shimon, a fost sosirea unui grup de nazoreni, printre care se afla și unchiul Jesse. Veneau dinspre Antiocheia și se îndreptau către Jerusalem și trecuseră prin Cana să-l ia cu ei și pe unchiul Simeon. Spre bucuria mea, printre ei era singurul unchi pe care nu-l întîlnisem încă, Yehudah, fratele tatii. Privindu-l și știind că era geamăn al tatălui meu, am putut să-mi închipui cum ar fi arătat acesta dacă n-ar fi fost ucis de romani. Pe atunci, Judah se apropia de jumătatea celui de-al patrulea deceniu de viață – era, deci, bătrîn, nu chiar atît de bătrîn precum Yakub. Avea chiar un aer tineresc, doar părul albit la tîmple și puțin rărit deasupra frunții. Bănuiesc că așa ar fi arătat și tata: nu prea înalt, cu umeri rotunzi și puternici, gîtul gros care-i susținea capul mare, ridicat nu cu mîndrie, ci mai mult cu sinceritate și încredere, mîinile puternice cu degete lungi, pieptul solid – dar și cu început de burtă, unul din păcatele mai tuturor evreilor, la care exercițiile fizice nu sunt un mod de viață. Ochii lui luminoși – deși, am aflat, culoarea lor era diferită de culoarea ochilor lui Yeshua, și nici nu aveau luminozitatea acestora parcă nepămînteană - te priveau mereu cercetător și cu înțelegere.

Ca fire, semăna totuși mai mult cu Yakub. Era mult mai închis, chiar trist, nu avea firea deschisă și glumeață a celorlalți doi frați, Simeon și Jesse, nici chiar a sorei lor Salomea, singura pe care am găsit-o în viață. Aflasem de la Jesse că Judah, sau Thomas, cum îi ziceau mai toți, fusese cel mai apropiat de Yeshua, pe lîngă Eliazar și Miriam. Judah a fost primul care i s-a alăturat, părăsindu-l pe Sabean, și a fost vistiernicul și confidentul lui Yeshua în toți anii cît acesta a propovăduit Noua Cale printre evrei. Aveam să înțeleg mai tîrziu această legătură specială care existase între cei doi frați – cum îți voi povesti la

locul potrivit.

VIII

Printre călători se afla, pe lîngă unchii mei, Simon Chefa și doi diakoni din Antiocheia, și Saul. Îi recunoscusem făptura inconfundabilă: trupul măruntel, bondoc și gros, cu tălpile incredibil de mari, capul țuguiat și pelerina de o culoare greu de descris – mai ales datorită murdăriei -, și nu pot spune că mă bucuram. Mă simțeam vinovat că îl trimisesem, conștient, să adune curmale din salcîm, cum se zice... Din fericire, unchiul Jesse nu a pomenit absolut nimic de acea despărțire a noastră de la Perge. Dar Saul, după oarece șovăială, a venit la mine zîmbind și m-a strîns în brațe și m-a sărutat frățește și mi-a zis:

- Iubite frate al meu, pace, pace să-ți dea Domnul!

- Și ție, frate, i-am răspuns cum se cuvenea, deși cam stînjenit.

- Mare bucurie să te întîlnesc aici. Nu știam că Dumnezeu mă va milui cu această bucurie atît de repede. Frații din Antiocheia nu știau nimic despre locurile prin care umbli și mă așteptam să te fi rătăcit tocmai spre Ephesus, unde am auzit că s-ar afla mama ta...

- Aha, am zis. Nu știam că Mama s-ar afla acolo.

- Da, e bine să nu te iei după gura lumii. Dar slavă Domnului, am ajuns pînă în Derbe, alergînd după o nălucă... Nu, nu-ți găsesc vină, frate al meu, desigur nu tu ai scornit acele zvonuri – și aici mă privi ironic, pe sub sprîncenele groase. Am dus Vestea cea Bună în locuri în care altfel n-am fi ajuns, și asta e voia lui Dumnezeu, slăvit fie numele Lui. Da, da, tot răul spre bine...

Și mai mult n-a vorbit atunci despre zvonuri, despre Mama și familia mea. Însă despre acest drum al lui prin Pisidia și Galatia și Lykaonia, și rezultatul muncii apostolice împlinite de el și de Barnaba în acele locuri, aveam să aflu mai multe în zilele ce-au urmat, după cum se va vedea.

IX

Acea provincie a Pisidiei este mult mai săracă decît alte provincii ale Asiei, prinsă cum este între munți sterpi, pe văi înguste de ape, în preajma lacurilor cu apă rea, cu veri uscate și toride și ierni uscate și geroase. De aceea și cetățile sunt rare și slab locuite, fiind mai mult locuri de popas ale caravanelor. Mai toți locuitorii sunt meșteșugari și negustori, neam amestecat de pisidieni, galateni, lykaonieni, capadocieni, cilicieni, ba chiar frigieni, armeni și alte neamuri. Dar evrei nu prea sunt.

Cu toate acestea, pe timpul meu, ca și în aceste timpuri, în acele cetăți trăia cîte o comunitate de evrei, adunați în jurul unei sinagogi. Fiind atît de departe de Iudea și de Templu, la ei Sinagoga era mult mai puternică, mai toți membri comunității adunîndu-se în jurul ei, astfel că deseori „sinagogă” avea mai mult înțeles de adunare, de colonie, de comunitate. Erau geloși pe istoria și puritatea neamului ales de Dumnezeu și nu se amestecau cu băștinașii... Către aceste sinagogi s-au îndreptat cei doi apostoli.

Lucrurile nu au mers deloc bine, încă de la început. Odată pentru că nu prea știau ce aveau de făcut. Tradiția păstrată din timpul vieții Unsului era destul de vagă. Apostolii – cum știi, asta înseamnă „trimișii” – nu aveau voie să poarte arme, ci doar un toiag. Dar cum cei mai mulți ucenici erau țărani, chiar păstori unii din ei, toiagul oricum era principala lor armă, nu odată păzindu-și cu ajutorul lui turma și chiar viața în fața lupilor, urșilor, leilor – și chiar hoților și tîlharilor. E drept, leu nu se mai pomenise prin Canan de pe timpul regilor asirieni... Nazorenii se învățaseră să poarte la brîu un pumnal, chiar dacă el nu era hangerul roman, sica, lung și ascuțit. Purtarea unei sica ducea la condamnarea cu moartea, dacă erai prins cu ea... Nu aveau voie să poarte bani, nici hrană – tot ce puteau avea asupra lor era o traistă, o manta, iar în picioare, sandale cu talpă groasă și rezistentă. Și mai trebuiau să tragă la o anumită gospodărie, să nu stea mai mult de o noapte, să nu submineze autoritatea stăpînului gospodăriei, nici a levitului satului, nici a autorităților locale. Dacă nu găseau înțelegere, trebuiau să părăsească imediat casa, sau localitatea, „scuturîndu-și praful de pe sandale”, și plecînd spre alt sat.

Dar aceste învățături, atît de explicite în Didahe, au apărut mai tîrziu. Oricum, tradiția nu se aplica acestor noi condiții în care se găseeau cei doi. În Iudea, chiar și Galilea, Simeria și Phoenicia, satele erau apropiate ca distanță. Rar trebuia să străbați mai multe mile pînă să dai de un altul. Iar gospodăriile

se țineau, practic, lanț. De aceea nu era nevoie să iei cu tine merinde. Apoi, mai toate satele aveau o mică trupă de militari, care aveau grijă să nu se înmulțească numărul tîlharilor în împrejurimi. Nu era de tot imposibil, dar destul de rar se întîmpla să dai nas în nas cu ei, trezindu-te fără bruma de avere și, uneori, chiar fără viață. Arătînd de departe că ești sărac, fără nimic prețios asupra ta, cu acoperămîntul de cap alb și fără arme, șansele de a fi atacat de tîlhari sau de militari erau minime.

Cu totul altfel era pe drumurile Asiei Mici, mai ales acolo, în marginea provinciei Galatia. Cetatea Antiocheia Pisidiei căpătase o mare dezvoltare în anii din urmă, primii auguști devenind membri de onoare ai cetății și trimițînd ajutoare materiale și bani. Cetatea de mult nu mai fusese atacată, știindu-se că mîna puternică a augustului stă deasupra ei. Dar cum treceai de ea, spre răsărit, intrai într-un ținut sălbatic în care puterea Romei era slabă. Cetățile erau rare, la fel satele și chiar hanurile, și nu odată trebuia să dormi în bivuacuri cîteva nopți la rînd. Acolo o traistă de mîncare, un toiag zdravăn și un pumnal puteau fi diferența dintre viață și moarte!

Al doilea lucru ce a devenit evident încă din Antiocheia a fost faptul că nu se putea ca cei doi să plece mai departe a doua zi dimineață. După ce s-au dus la clădirea unde sinagoga se aduna, dacă nu în fiecare zi, atunci sigur în ziua de Shabbat, Barnaba le-a povestit despre venirea Unsului, așa precum se prevestise în Scripturi, moartea lui în mîna romanilor și învierea lui, așa cum aduceau mărturie cei ce îl văzuseră. Și mai ales, faptul că el adusese posibilitatea ca poporul ales să poată trăi veșnic alături de Dumnezeu, în Împărăția Lui, chiar dacă nu erau în stare să respecte întrutotul poruncile Legii – doar prin credința în mesajul adus de Unsul.

Evreii mai mult nu au crezut, decît au crezut această poveste. Nu prea credeau în mărturiile celor care-l văzuseră pe Joshua după înviere. Nu credeau că acesta fusese Mashiah – doar poporul ales încă geme sub talpa cotropitorilor. Și, cum e posibil să urci la Cer, chiar dacă ai călcat toate legile Torei? Cinstiți oaspeți, vă rugăm să ne păsuiți o săptămînă, pînă la viitorul Shabbat, să ne gîndim la tot ce ne-ați spus, și atunci vom vorbi din nou!

Ce puteau face cei doi? Barnaba mai că vroia să plece mai departe. Se dovedise că pe acele locuri nu se știa de Miriam din Migdol, deci sigur nu trecuse pe acolo. Știa Jesse că dacă ar fi trecut, nu se poate ca lumea să nu fi știut de ea. E drept, unii ziceau c-ar putea fi găsită mai departe spre Răsărit, în Iconium, sau poate Lystra... Dar Saul, deși nerăbdător să pornească în căutarea ei, dorea să se poată lăuda cu un succes, cît de mic, printre evreii localnici. Așa că, în ciuda obiceiului, a amînat plecarea. Totuși, Barnaba a încercat să respecte una din poruncile tradiției, și anume, aceea că un apostol nu trebuie să îngreuneze traiul celui ce-l primește, așa că în fiecare zi se mutau la un alt evreu primitor. Și dorința localnicilor de a le lăsa o săptămînă de gîndire...

Saul își continua totuși munca în fiecare seară, adresîndu-se de data asta gazdelor și oaspeților ce se adunau pentru a asculta vorbele celor doi. După succesul limitat pe care învățătura nazorenilor o avusese în marele oraș sirian, cei doi aveau mari speranțe ca măcar cîțiva evrei din Antiocheia Pisidiei, mai ales că erau niște provinciali fără multă pregătire fariseică, să fie atrași de Veste cea Bună. Văzînd Saul, deci, că Barnaba e tăcut, așteptînd așa cum conveniseră cu bărbații din sinagogă să treacă săptămîna, el dimpotrivă devenise tot mai activ. Folosind vorbe puternice și îndemnuri, intrînd bucuros în controverse și polemici cu gazdele sale și, stăpîn fiind pe ***pesher***, făcînd deseori din alb negru și din negru alb, reuși să-i supere mai pe toți. Și cum sinagoga nu era mare, număra doar vreo duzină de bărbați, negustori mai toți, în ultimele zile nimeni nu mai vru să-i cheme pe cei doi străini să se adăpostească sub acoperișul lor. Ba mai mult, cu o seară înainte de seara sabatului, a venit la ei o delegație și le-a spus trist, dar hotărît, că ei nu au de ce să mai aștepte întîlnirea din clădirea de adunare pentru că Saul a ridicat de atîtea ori problema, aducînd atîtea argumente, încît ei au luat o decizie. Și aceasta este să stea alături de învățătura părinților lor, învățătură c conținută clar în Torah și explicată, pe cît de clar posibil, de Micah ben Lihud, rabinul local. Barnaba a primit vestea liniștit, asistase la prea multe discuții ca să se aștepte la altceva, dar Saul a sărit din nou cu gura, amenințînd sinagoga cu pedeapsa Domnului. Așa că evreii din Antiocheia le-a spus hotărît să plece în drumul lor de cum se va face ziuă,

să nu-i facă să se ia cu pietre după ei, așa cum s-ar cuveni cu niște stricători ai Legii. Răbdarea lor are limită și porunca de a nu asupri străinii dintre ei nu poate duce la abuzuri.

Barnaba a tras după el pe Saul și au ieșit din cetate, pornind repede pe drumul ce duce spre Tars și Antiocheia de pe Orontes, spre sud-est. Iar Saul, după ce a mai suduit de cîteva ori cu năduf, s-a oprit și a început să rîdă ca un nebun, ținîndu-se cu mîinile de stomac. Tovarășul lui l-a privit uimit, îndoindu-se de sănătatea lui mintală, dar Saul l-a liniștit:

- Ce zici de țărănoii noștri? Adevăr zicea Domnul, să nu aruncăm mărgăritare în troaca porcilor... Adică...

Cu aceste cuvinte a căzut pe gînduri. Oricum, a întins pasul, ținîndu-se după Jesse, astfel că seara i-a prins la un mic han, tocmai bine să înceapă serbarea Shabbatului. Au stat peste sărbătoare la han, iar în ziua următoare au pornit mai departe, ajungînd după o săptămîna de chinuri și lipsuri la o altă cetate provincială, colonia Iconium.

X

Iconium era mult mai mare decît Antiocheia. Comunitatea locală de evrei era însă mai mică, numărînd doar șapte familii de meșteșugari, care se adunau să serbeze Shabbatul într-o căsuță cam dărăpănată, aflată mai în marginea cetății. Se vedea că familiile erau destul de nevoiașe, prin asta aducînd mila și disprețul localnicilor – dar nicidecum ura față de străini. Au ascultat cu bunăvoință, totuși, apelul lor de a-și ajuta semenii din Jerusalim, pedepsiți cu plaga secetei. Au ascultat cu mai puțină bunăvoință Vestea cea Bună. Se pare că unul din ei abia se întorsese din Antiocheia, chiar cu o zi înainte de Shabbat – și apucase acolo să-i asculte pe cei doi, mai ales pe Saul.

- Lume mică, a comentat ursuz Saul, în timp ce porneau mai departe în zori, scuturînd praful de pe sandale, așa cum îi învățase Unsul. Dar de data asta nu cred c-a apucat altcineva să pornească înaintea noastră spre Lystra...

Lystra era următorul popas pe care voiau să-l facă, o cetate la vreo 45 de mile de Iconium spre sud-est. Le-a luat alte două zile să facă acest drum, trecînd astfel granițele provinciei Galatia și intrînd în Lycaonia.

- Ești sigur c-o vom găsi pe sora ta aici, întreba Saul tot mai neîncrezător. Tare mi-e că nepotul tău ne-a trimis la drum fără capăt...

- Nu știu, frate. Poate a înțeles greșit, sau poate altcineva i-a dat vești greșite... De ce-l bănui pe Johanan?

- Aș spune de ce-l bănui, dar nu vreau să te supăr – mîrîi Saul.

Desigur, nici în Lystra nu auzise nimeni de Miriam Magdalena, așa cum o cunoșteau deja nazorenii pe Miriam din Migdol. Nici nazoreni nu găsiră în cetate. Era o singură familie de evrei, spre uimirea celor doi, sabeeni, ucenici ai lui Johanan Botezătorul.

- Acum ce facem, a întrebat Saul. Evrei nu, sinagogă nu... Pe acest sabean, Philippus, va fi greu să-l întoarcem la credința nazoreană.

XI

Totuși, nu a fost atît de dreu pe cît se așteptau. Neavînd unde să stea, au stat la Philippus și acolo, ca mai peste tot, Saul a intrat în discuții contradictorii cu gazda. Numai că discuțiile purtate pînă în acel moment îl ajutaseră să caute – și să găsească – argumente tot mai puternice, tot mai credibile. Așa că, în mai puțin de două zile, Philippus a acceptat că Joshua ar fi adevăratul Uns și nu ruda acestuia, Johanan bar Zekariah. Ajutase și faptul că amîndoi erau morți, amîndoi fuseseră profeți, rabini, chiar rude, și că amîndoi anunțaseră venirea Împărăției lui Dumnezeu. Acest prim succes i-a bucurat din cale afară pe apostoli, ajunseseră deja să creadă că se vor întoarce la Antiocheia fără nici un rezultat.

- Frate, am stat și m-am gîndit mult pe drum, i-a zis Saul lui Jesse. Este adevarat, Jesous Domnul a spus să nu aruncăm mărgăritare în fața porcilor – și tot timpul s-a crezut că prin porci el îi înțelegea pe goim. Cum tot el a zis să nu aruncăm mîncare cîinilor – și prin cîini el tot pe goim îi înțelegea. Dar ce ne facem dacă lumea e plină de goim? Iată, în Iudea și Galilea, ba chiar și în Samaria, neamul nostru e numeros. Goim sunt puțini și ei sunt mai ales dintre asupritori. Apostolii noștri n-au mers în cetățile grecești din Decapolis, ci doar în cîteva cetăți cu mare număr de evrei, cum a fost Antiocheia și Alexandria. Și deja acolo s-a văzut că socotelile din Iudea nu se mai potrivesc...

- De ce nu se potrivesc? Da, putem considera că Vestea

trebuie dusă nu numai la poporul din Iudea, ci și la evreii împrăștiați în lume, căci toți sunt copii ai lui Dumnezeu – dar de ce trebuie să fie diferit?

- Pentru că, iată, vedem cu ochii noștri că sunt ținuturi în care nu există picior de evreu. Și atunci, ce facem?

- Trebuie noi să facem ceva? Repet ce a zis fratele meu: am venit să salvăm copiii căzuți ai poporului nostru!

- Care e poporul nostru, iubite frate? Neamul lui Avraam? Stai, nu te grăbi să-mi răspunzi. Neam al lui Avraam sunt și copiii lui Ishmael. Eu am fost printre ei – dar nici ei nu au primit Vestea. Iar alți apostoli nu au fost acolo. Dar copiii lui Esau ce sunt? Dar copii dreptului Noe? Oare copiii lui Dumnezeu nu sunt toți copiii lui Adam?

- Stai puțin! De ce nu s-a arătat Dumnezeu celorlalți copii?

- Știi tu că nu s-a arătat? Poate nu l-au primit, așa cum l-a primit Avraam.

- Deci, există o deosebire între cei ce l-au primit și cei ce nu l-au primit.

- Așa spun și eu. Dar deosebirea nu este după neam, ci după credință. Un nabatean care l-a primit este copilul lui. La fel, un idumean. La fel un samaritean. Dacă l-au primit! Deci, singurul lucru care îi face asemenea este credința lor în unul Dumnezeu, nu?

Văzînd încuviințarea cam nehotărîtă a lui Barnaba, Saul a continuat:

- Dar atunci, un grec care crede nu este tot un copil al Domnului? Dar un roman? Dar un galatian, un lykaonean, un cilician? De ce ducem noi Vestea doar la evrei? Ar trebui să o ducem la toate neamurile. Copiii lui Dumnezeu pot fi în oricare și în toate neamurile – tot ce trebuie este ca ei să creadă!

Unchiul Jesse nu a putut răspunde la aceste argumente. Pînă atunci nu gîndise în acest fel, și nici acum nu primea cu bucurie concluzia – dar nu putea respinge argumentat opiniile tovarășului lui de drum.

- Da, dar trebuie să ducem misiunea noastră mai întîi fraților noștri din poporul ales.

- Ei, Barnaba, eu cred că poporul ales este cel care-l primește pe Jesous drept Uns și Domn. El este ales de Domnul și de Dumnezeu. Da, să ducem Vestea iudeilor, dar să nu-i uităm și pe cei dintre goim care ar putea deveni poporul ales.

- Bine, să facem cum zici tu...

- O să începem chiar aici. Cu Philippus am vorbit deja, nu avem acum decît să încercăm să vorbim cu cei dintre Neamuri. Dacă tu nu ești pregătit să o faci, o voi face eu.

IX

Atunci a intervenit mîna lui Dumnezeu – cei ce cred în asta au motive să o creadă. Gîndindu-se cum să facă pentru a atrage atenția locuitorilor – fără a intra totuși în templul lui Bachus, cel mai important din localitate, s-au îndreptat spre Agora unde, le spusese Philippus care-i însoțea, exista un piedestal de unde puteau să vorbească oamenilor. Dar chiar în agora, în umbra colonadei, zăcea un om olog. După spusele lui Philippus, acesta avea cînd și cînd accese de tremurături și atunci nu putea sta nici în picioare, ci deseori se tăvălea pe jos, dădea ochii peste cap, ba uneori îi apăreau clăbuci albi la gură. S-a dus Saul la el și a început să-i frece tîmplele și mîinile, încercînd să-l liniștească. Apoi, cu glas puternic, răsunător, i-a poruncit: „Scoală-te, în numele Domnului îți poruncesc să te scoli!” Și omul s-a liniștit și s-a ridicat, slăbit, tremurînd încă și sprijinindu-se de brațul lui Barnaba. Cei ce erau sub stoa, asistînd la întîmplare, au rămas înfricoșați.

Iar Saul, văzînd prilejul oferit lui de Dumnezeu, s-a urcat pe piedestal și a început să le vorbească despre puterea lui Dumnezeu. Ce-au înțeles oamenii, nu se știe – dar au început să murmure. Prin „Dumnezeu” au înțeles Jupiter – și au crezut că Saul, pe care-l luau drept Mercur, vestitorul zeilor, le spunea că minunea la care asistaseră fusese făcută de Barnaba. Au început să se închine celor doi, spre uimirea lui Philippus... ba chiar s-au gîndit să le aducă jertfe, ca unor idoli. Saul s-a apucat cu mîinile de cap văzînd una ca asta, căci cum putea acum să-i facă să primească Vestea cea Bună? Și la aceste lucruri a intervenit brațul lui Dumnezeu, amînînd momentul în care oamenii din Lystra au acceptat mesajul lui Jesous: un grup de negustori sosiți de la Iconium, recunoscînd pe cei doi și mirîndu-se de faptul că lystrenii li se închinau ca unor zei, au presupus că aceștia sunt nu numai niște blasfematori, ci chiar niște înșelători. Și, stîrnind pe locuitori, i-au gonit din cetate,

azvîrlind după ei cu pietre...

Saul s-a dovedit mai iute de picior decît Barnaba, așa că a trebuit să-și aștepte tovarășul la oarece distanță de cetate. Spre mirarea lui Barnaba, Saul privea destul de liniștit întîmplarea – chiar dacă Jesse nu știa dacă să rîdă, sau să încerce să-și smulgă părul...

- Mda, a zis apostolul cel pirpiriu, nu există cale ușoară. Ce pare ușor pare numai, și fructele pomului roditor se pot dovedi amare... Goimii au obiceiuri și credințe străine, de care trebuie să ținem seama. Data viitoare vom avea mai multă grijă!

- Va exista o dată viitoare? s-a mirat Jesse. Adică, ție nu-ți este de ajuns o încercare? Cel puțin evreii n-au aruncat cu pietre după noi...

- Nici nu ni s-au închinat ca unor zei, rîse de data asta Saul. Să vedem în următoarea cetate, în Derbe.

X

Și iată cum Derbe avea să fie punctul de întoarcere a soartei lor. Au ajuns într-o cetate chiar mai mică decît Lystra, locuită numai de lykaoni. Nici grecește nu prea știau, ci doar limba romanilor. Se închinau unor zei locali pe care îi adaptaseră panteonului roman, o Diană și un Pluto, fără a fi totuși deosebit de evlavioși. Le era destul că le merg afacerile, pămîntul era prea sterp ca să depindă de zeii fecundității. Cetate de graniță între Roma și micuțul regat Commagene, trăia din taxe și comerț – nu rareori contrabandă. Nu era nici o familie de evrei în cetate, deci Saul a putut să se adreseze direct Neamurilor. Vorbindu-le numai de speranța într-o viață viitoare, amintind de misterele grecilor care promit același lucru – dar numai celor inițiați, în timp ce Kyrios Jesous îl promite tuturor celor care cred în el, bărbat sau femeie, stăpîn sau sclav, roman sau lykaonean -, a reușit să facă un grup de localnici să asculte pînă la capăt, să primească noua învățătură și, la urmă, să accepte să fie botezați de către Barnaba.

Dar Barnaba a trebuit să accepte încă un compromis. Dacă nu era nici o problemă cu femeile, în cazul bărbaților, el insista ca aceștia să primească mai întîi legămîntul lui Avraam, tăierea împrejur. Or, ei nu vroiau. Auziseră că unele popoare semite, ba chiar și egiptenii, își tăiau prepuțul, dar ei nu doreau s-o facă.

Cum acest lucru ajunsese piatră de poticnire, bărbații aceia amenințînd că nu-și vor lăsa nici femeile să se boteze, Barnaba a trebuit să renunțe în cele din urmă la cererea lui. Și așa, cei doi apostoli au putut vorbi despre o primă colonie înființată de ei: nouă sfinți! Și promisiunea acestora că vor continua, chiar și după plecarea celor doi, munca de a duce Vestea Bună la concetățenii lor. Dar pentru asta, apostolii au trebuit să stea încă două săptămîni pentru a-și învăța ucenicii tot ce știau ei despre obiceiurile nazorenilor.

- Vezi la ce e bună o carte, comentă Saul. Lăsam cartea cu ei și noi puteam pleca mai departe. Eu cred că, la puțin timp după plecarea noastră, ei vor începe să creadă în lucruri greșite și noi nu vom fi aproape să-i corectăm. Va trebui să venim din nou aici, în viitorul nu foarte îndepărtat...

Cam atunci a început să se gîndească și la trimiterea de scrisori prin care să-i învețe, sau să corecteze obiceiurile rele acumulate, chiar dacă el era departe. Și a avut grijă să găsească printre ei măcar un frate care știa citi, să aibă cui îi scrie. Aceste lucruri aveau să se întîmple, într-adevăr, în viitor.

Iar după două săptămîni, Saul a decis o nouă schimbare: a zis că nu e timpul să meargă tot spre sud-est, spre porțile Ciliciene și spre Tars, ci e bine să se întoarcă în cetățile prin care trecuseră în drumul lor.

- Tu chiar vrei să fii omorît cu pietre? s-a mirat Barnaba. Ce te face să crezi că de data asta vom avea mai mult noroc? Crezi că memoria oamenilor e atît de scurtă?

- Nu. Dar de data asta știm cum trebuie să procedăm. Ne vom adresa numai neamurilor. O să vezi!

S-au întors la Lystra. Cu ajutorul lui Philippus, uimit să-i vadă din nou, au chemat cîțiva vecini în curtea casei acestuia. Acolo Saul, care acum nu se prezenta decît Paulus și afirma că este cetățean roman, le vorbii despre Împărăția lui Dumnezeu și viața veșnică. Abia acum le aducea Veste cea Bună. Și cu fiecare cuvîntare dădea lui Jesous un rol tot mai important.

- Fraților, trebuie să credeți că Jesous este Domnul Mesia, fiul lui Dumnezeu. Că, chiar dacă a fost ucis de romani, el a fost înviat de Dumnezeu, ca dovadă că fiecare din noi vom avea o viață veșnică, după moarte...

Desigur, multe lucruri s-au adunat în timp, după cum îți voi

povesti. Destul este să îți spun că noua credință era primită mai ales de femei care, conform obiceiurilor altor credințe, grecești, romane, locale, nu se bucurau de prea multe drepturi. Iată o credință în care ele erau egale bărbaților, aveau să se bucure de același viitor ca și ei... Așa că, nu întîmplător diaconul noii colonii din Lystra, unde a reușit să adune împreună gentilii, a fost numită o văduvă evreică elină, căreia îi rămăsese de la un grec din cetate un fiu numit Timoteus. De acolo au plecat la Iconium și de acolo au ajuns din nou în Antiocheia Pisidiei, unde au reușit de data asta să înființeze cîte o colonie printre goim. Apoi, trecînd prin Panphilia, au ajuns în Attaleia trecînd prin Perge, locuri unde n-au izbîndit nimica, astfel că nu au mai pierdut timpul, și au luat o corabie spre Seleukeia Peireia, întorcîndu-se la Antiocheia la mai bine de un an de la plecare.

XI

Întoarcerea lor în Antiocheia nu a stîrnit prea multă vîlvă, la început. Capul coloniei era în acel moment Shimon bar Yona, Chefa, care ajunsese la Antiocheia nu mult timp după plecarea noastră. Pe urmă se întorsese și Judah Thomas din Adiabene, cu banii de ajutoare de la regina Helena. Făcuse multă vîlvă vestea că Thomas reușise să convertească întreaga familie regală a acelei țări micuțe, prinsă între marile imperii ale romanilor, armenilor și parților. Și cu ei, mare parte a populației.

Așa că vestea succesului celor doi apostoli în Galatia și Lykaonia a trecut pe planul al doilea. Asta și pentru că Saul, văzîndu-l pe Chefa în cetate, era mult mai tăcut și mai timid. Se ferea, parcă, să se laude prea mult. Dar totuși, încet-încet, mai ales în urma întrebărilor puse lui Barnaba, frații au început să vorbească. Și, lucru despre care se vorbea mai mult era faptul că Evanghelia fusese dată la neamuri. Și că aceștia, cei din Asia, nici măcar nu se tăiaseră împrejur! Dacă prima parte a veștii nu făcuse chiar atît de multă vîlvă – Chefa amintea că și el botezase cîțiva sclavi din casa unui sutaș din Cezarea, și era și familia reginei din Adiabene -, a doua născuse multă tulburare. Nici un goi nu fusese botezat fără a fi tăiat împrejur mai întîi! Nici chiar famenul din Etiopia, care era iudeu prin credință și legămînt. Și de aici au izbucnit certuri, pentru că ceilalți diakoni din Antiocheia, pe bună dreptate, arătau că numărul nazorenilor în cetate era mic tocmai pentru că ei duseseră Vestea doar iudeilor și elenilor tăiați împrejur, așa cum era porunca.

- Fraților, a spus atunci Jesse. Eu am fost martor, alături de Saul, la întoarcerea multor ucenici spre Jesous Domnul. Lucrarea a fost minunată, și Împărăția lui Dumnezeu e mai aproape. Oare, nu asta e porunca? Acei foști idolatri cred în Unsul! E rău că nu sunt tăiați împrejur? La început am crezut că da, și am luptat cu acest tovarăș al meu și cu îndemnurile pe care Dumnezeu mi le punea în inimă. Dar acum cred că Domnul Jesous a adus un altfel de legămînt: prin credință. Prin sîngele vărsat de el în numele nostru. Tăierea nu se mai face la mădular, ci la inimă, și nu se mai face la vărstă de copil neștiutor, ci atunci cînd mintea și inima te îndeamnă să îl primești pe Jesous ca Mîntuitor.

- Asta nu e ceva ce putem noi hotărî, a zis atunci Chefa. Poate e bine, poate e rău... Trebuie să mergem la Jerusalem, să vorbim cu stîlpii coloniei. Ei stau tot timpul în Templu, sunt mai aproape de Dumnezeu decît noi. Să nu greșim, fraților. Mai multe capete gîndesc mai bine.

În acest sfat recunoașteam pe Chefa cel șovăielnic, greu dispus să ia o hotărîre. Dar ceva trebuia făcut, pentru că părerile erau împărțite. Thomas era de părerea multor diakoni, că porunca lui Joshua trebuie păstrată, că cei ce se vor salvați trebuie să intre mai întîi în poporul lui Dumnezeu făcînd legămîntul lui Abraham; dar erau alți diakoni, eleni, care erau de părerea lui Jesse și Saul. Așa că s-au adunat și au pornit spre Jerusalem alături de Simon Chefa și Thomas, care oricum trebuia să ducă acolo ajutoarele adunate – ca și Jesse și Saul, de altfel. Căci și ei, mai ales cu banii primiți de la mătușa mea, soția lui Jesse, aveau cîțiva talanți de aur...

Și așa, am plecat cu toții, alăturîndu-ne călătorilor eu și cu unchiul Shimon din Kanah, și pe drum am căutat să nu atingem din nou subiectul care ne stăruia în minte: să se ducă Evanghelia la Neamuri, sau nu? Și dacă da, în ce fel?

Închei acum scrisoarea pe care nu știu cînd ți-o voi trimite și mă rog lui Dumnezeu ca ea să te găsească în bună sănătate.

Johanan

Capitolul 9

(în Hierapolis)

Se pare că centurionului îi plăcuse în mod special locurile și cetatea, seara anunță pe toată lumea că se va mai sta o noapte în Hierapolis. Bătrînul știa că acest lucru se va răzbuna mai tîrziu, în următoarele zile trupa trebuind să mărșăluiască mai repede, scurtînd și popasurile. Dar, pe de altă parte, se bucura: rugase pe cei din Laodykeia să trimită prin cineva vorbă și rugăminte la cetățile de pe Meandros, la Thrales, Magnesia, Ephesus, să-și trimită cîte un diakon, presbiter, sau poate chiar episkop, dacă au, la Smyrna să-l întîlnească. Vroia să-și ia rămas bun de la coloniile din Asia și să le dea ultimele sfaturi – spera să nu se mai întoarcă de la Roma. Așa că orice întîrziere pe drum nu făcea decît să le dea timp celor care urmau să vină, poate, la întîlnire.

Citise cartea dată de Sicula. Nu știa cine este autorul, dar întîmplarea avusese loc, se pare, pe timpul persecuțiilor de pe vremea lui Antioch, al șaselea cu acest nume, zis și Epiphanes, regele Syriei. Acesta făcuse război cu ptolemeii din Egipt și chiar cucerise Alexandria. Dar romanii, care nu aveau interes să vadă un regat devenind prea puternic în zonă, i-au cerut să se întoarcă acasă. Antioch știa că Roma este o nucă prea tare

pentur el, așa că a trebuit să se supună. Frustrările și le-a ușurat în Iudea. Această provincie fusese multă vreme sub Egipt, care se pare că s-a purtat bine cu locuitorii ei, dar de cîteva decenii căzuse sub dominația Syriei. Așa că iudeii doriseră din toată inima victoria egiptenilor. Acum venise ceasul plății.

Antioch a cerut iudeilor să se supună legilor și religiei Syriei – care erau grecești. Iudeii, bineînțeles, au refuzat să renunțe la Dumnezeul lor. Atunci Antioch a cucerit Jerusalemul și a dus în Templu „oroarea”, transformîndu-l în templu al lui Zeus și aducînd jertfe de porci. Pe iudei, mai ales pe leviți și preoți, i-a pus să mănînce din carnea jertfelnicilor. Asta a dus la răscoala inițiată de Mathatia, un preot de țară, care, sub fii acestuia, numiți Macabei mai tîrziu, a dus la alungarea grecilor sirieni. Asta a fost scris în Scripturi.

Dar în această carte scurtă e vorba despre unul din acei preoți care s-au împotrivit poruncilor regelui, respectînd în schimb poruncile Legii. Amenințat cu moartea, a preferat moartea. Și, alături de el, toți fii lui – îndemnați de însăși mama lor să prefere moartea decît să mănînce din carnea spurcată. Concluzia era (subliniată și de cuvintele mamei și ale martirilor) că cei care mor făcînd voia Domnului, vor găsi loc în Împărăția Lui, fiind înviați la viață nouă.

Cum dar, să nu găsească în cartea citită nouă tărie pentru a-și urma drumul, pentru a dori să-și dea viața sub colții fiarelor în fața mulțimilor din Roma, pentru a convinge frați și dușmani că vorbele Domnului Jesous sunt adevărate?! Să cucerească dreptul de a se alătura Christosului în Împărăția lui Dumnezeu?! Numai de s-ar întîmpla așa! Pentru că porunca împăratului nu a fost ca el să fie pedepsit cu moartea, ci de a se confrunta cu Senatul și a cunoaște viața coloniei din Roma, care se supune legilor, trăind în pace și liniște. Asta e pacea și liniștea mormîntului, gîndi el. Așa își pot face drumul tot felul de păreri străine evangheliei, pierde credința și astfel, sufletul. E nevoie de un exemplu de credință care s-o cutremure! Va ști el să-i îmboldească, să-i asmută pe senatori să-i găsească vină și să-l dea fiarelor, sau să-l pună pe cruce, cu ocazia jocurilor din arenă de Saturnalii!

Mai spre seară i se alătură Sicula. Acesta fusese toată ziua în palestra și în băile cu apă caldă și plină de minerale. Acum

era bine dispus. Bătrînul, care vizitase din nou bălțile cu apă albicios-sinilie, din mijlocul formațiunilor din piatră albă ca marmura, dar nu intrase în apă, ci se mulțumise să se plimbe prin cetatea nu foarte întinsă; acum stătea pe o bancă în fața unei mese din bîrne, așezată la umbra unui smochin cu frunze dese, verzi și lucioase. Întrebase despre Philippus, apostolul, și informațiile erau destul de amestecate. Da, se pare că acesta trăise în cetate. Era mai cunoscut pe plan local mai ales pentru că se luase în certuri cu filosofii greci, care se bucurau de bun renume. Exista o colonie de creștini, chiar mai mare decît cele din Kolose și Laodykeia – dar, din păcate, erau după obiceiul nazaritenilor, iudeo-creștini. Ei ziceau că așa sunt de pe timpul lui Philippus. „Nu, sfinte, Paulus nu a trecut pe aici. Probabil știa că nu vom primi evanghelia lui. Philippus a fost ucenic al Domnului! Am văzut scrisorile trimise de Paul coloniilor din vale, în niciuna din ele nu e pomenit apostolul nostru!"

Totuși, figura lui Philippus era deja învăluită de legendă. Se zice că obișnuia să stea în poarta de nord a cetății, sau în afara ei, și acolo să aibă polemici cu filosofii. Se mai zice că, odată, supărase atît de tare pe greci, încît mulțimea îl bătuse în cuie de trunchiul unui copac, să fie și el „acel christos de care tot pomenea" Nu era clar dacă el murise din acest lucru, sau fusese luat jos și murise, la urmă, de bătrînețe...

Ignatius era în curtea interioară a casei unde erau cazați legionarii și cei doi călători, cu o cană rece de vin în față, pe care i-o adusese Ruffinus. Văzîndu-l pe centurion sosind, diaconul îi aduse, neîntrebat, și lui o cană.

- Da, mulțumesc, asta-mi trebuia, zise Sicula după ce trase o dușcă bună din cană. Vinul nu e grozav, dar nu e rău deloc. Am băut vin mult mai prost la viața mea, de cîteva ori am băut și vin mai bun. După apa fierbinte a băilor, este exact ce îmi trebuia.

Ruffinus îi părăsi, lăsîndu-i să vorbească în liniște.

- Domine, am citit cartea pe care mi-ai dat-o. Dacă vrei, ți-o înapoiez. Deși cred că pot convinge sfinții din cetățile prin care vom trece să adune bani, să ți-o plătim.

- Uite ce este, bătrîne. Am citit și eu cartea pe care mi-ai dat-o. Parcă îi spui „mărturie"...

- Mai curînd o poți numi „evanghelos" - Vestea Bună. Pentru

că asta este, în primul rînd.

- Da, oricum. Păcat că nu știu cine este autorul. Tu știi?

- Nici eu nu știu. Se zice că a fost scrisă de un anume Matheus, poate chiar acel Levi, ucenic al Domnului Jesous...

- De ce, pentru că era publican? rîse Sicula. Că, adică, știa să scrie? Nici nu știi cît de puțini publicani știu altceva decît să numere banii...

Cam așa îi spusese și Presbiterul, se gîndi Ignatius. De zis, zise:

- Da, nu știu dacă a scris-o Matheus. Nu există această tradiție în Antiocheia – și eu vin din acea cetate -, cum că Matheus Levi ar fi trăit acolo. A apărut la Antiocheia, dar nu a fost scrisă în colonia noastră. La noi a fost scrisă o altă mărturie evanghelie, de un anume Lukan. Pe Lukanus l-am cunoscut și eu...

- Cum de nu ai acea evanghelie cu tine?

- Am dat o copie lui Polikarpus, presbiterul din Smyrna, cînd ne-a vizitat. El o fi făcut copii pentru coloniile din Asia și Lydia, poate și Makedonia. O să mi-o dea înapoi cînd vom ajunge acolo. Dar nu cred să aibă copie după această evanghelie, de aceea o duc cu mine...

- E cu ceva diferită cea scrisă de Lukanus, de aceasta?

- Nu, sunt destul de asemănătoare. Faptele și vorbele lui Jesous nu pot fi decît aceleași, nu? Oricine le-ar scrie.

- Și atunci, de ce aveți nevoie de două evanghelii?

- E felul în care fiecare autor vede lucrurile. Matheus pune accent mai ales pe vorbele lui Jesous, și e mult mai pornit pe iudei, ucigașii de dumnezeu. Lukan e mai înțelegător, el pune accent mai mult pe dragoste și pe iertare... Sfinții au nevoie de ambele evanghelii, iau ce le trebuie din una sau din alta.

Dar nu mai zise că auzise de existența multor altor evanghelii. Nu fiecare colonie avea o scriptură, dar știa că în Alexandria, de exemplu, apăruseră deja cîteva atribuite fie lui Thomas, fie lui Joanos, ba chiar una zisă „a evreilor" – probabil a nazorenilor.

- Vroiam să facem schimb, zise Sicula. Să-ți dau cărțile de care ți-am vorbit, cea pe care ai citit-o și una scrisă, probabil, de un creștin, în schimbul acestei evanghelii. Păcat că vrei să o duci cuiva...

- Domine, îți pot da cartea, zise Ignatius. Pe drum, acel

servitor al meu care a rămas bolnav în Sagalassos începuse să facă o copie după ea. Ruffinus a continuat să scrie și acum e aproape gata. Sunt sigur că pînă ajungem la Smyrna voi avea o a doua copie completă. Dar ce te face s-o dorești?

- Nu, nu pentru c-am ajuns să cred tot ce se spune acolo, rînji centurionul. Dar e bine scrisă. Autorul are har. Este o biografie scrisă în stil elenic, dar am citit multe biografii mult mai prost scrise.

E bine și așa, gîndi Ignatius. Duhul sfînt lucrează deja în el, chiar fără ca el să știe. O va citi și dacă acum nu crede, poate va crede tot mai mult, în viitor.

- Da, domine, ți-o voi da. Nu știu ce e cealaltă carte de care pomenești, dar schimbul mi se pare bun. Nu știu dacă găseam bani la frații mei, ai văzut că suntem săraci, dar așa pot să am aceste două scrisori fără să pun pe nimeni în nevoi.

- Atunci e bine. Ție cum ți-a folosit sulul citit?

- Mi-a întărit convingerea că Împărăția există. Că cei care mor în numele Domnului au parte de ea. Și că e ceva de cinste să mă număr și eu printre martiri.

- Da, mă gîndeam că acest efect va avea asupra ta. Ți-am spus, bătrîne, sunteți mult prea dogmatici pentru gustul meu. Dacă mă voi ține departe de credința voastră, e tocmai de aceea. Așa cum de cea lui Mithras mă țin departe, tocmai pentru că le consideră pe femei nedemne...

- Cum se poate așa ceva, domine? Ești soldat – ce importanță au femeile în credința ta?

- Nu au mare importanță, și e adevărat că mulți colegi de-ai mei gîndesc așa cum zici. Dar eu cred că o credință care refuză să-i ia pe toți în considerare, poate, la un moment dat, să nu mă mai ia nici pe mine. Cine hotărăște criteriile? Dacă ar face-o zeul, ar mai fi ceva – dar cum putem noi ști? Că cei ce ne spun hotărîrea zeului sunt preoții, și eu nu știu întotdeauna ce au ei în minte, ce interese au...

- La noi, nu există preoți. Doar un sfat al bătrînilor. Și noi suntem inspirați întotdeauna de sfîntul Duh. Noi facem întotdeauna voia Domnului.

- Așa spui tu acuma. Dacă însă vor apare preoți? Dacă vor vrea să-și atingă anumite scopuri lumești? Ei vor spune că e voia Domnului, noi de unde putem ști? Trebuie să-i credem...

Așa, eu cred în Fortuna, și-i aduc jertfe. Răspunsurile ei sunt adresate direct mie, nu trebuie să-l rog pe vreun preot să mi le interpreteze. Legătura mea este directă cu zeița!

- Ea este un idol, doar o imagine cu chip de piatră!

- Te înșeli, bătrîne. Aș putea să-ți dau o palmă pentru hula pe care o spui. Eu nu am spus nimic rău despre zeul tău, te poftesc să nu spui nimic rău despre aceea în care cred eu! Nu este doar o imagine. Eu nu văd o piatră, nu mă rog unei pietre – ci zeiței care este în Olympus. Voi nu faceți la fel?

- Nu! La noi e poruncă să nu facem chip cioplit, nici măcar Domnului.

- Poate veți face, obiceiurile se mai schimbă... Eu cred că nu e păcat să-mi aleg un obiect care poate reprezenta zeitatea. Zeița-mi va auzi rugile, oricum. Știu că iudeii se rugau în Templu, credeau că Dumnezeul lor era acolo. Ardeau carne și grîne pe jertfelnice. Că vedeau pe Domnul în pietre, în rug de foc, ba chiar în oameni... Și nu poate un zeu să folosească orice este pe pămînt pentru a vorbi celui ce crede în el?

- Despre Jesous ce crezi? întrebă Episcopul pentru a schimba vorba. Porunca era clară – dar se zice că chiar Lukanus a pictat cîteva imagini ale lui Jesous. El nu le-a văzut, le-ar fi distrus, dar unii sfinți ai coloniei, mai ales cei ce au fost goim ce se închinau imaginilor, vor așa ceva...

- Nu înțeleg de ce căutați semnificații speciale în fiecare vorbă, în fiecare faptă a vieții lui. Biografia este, cum ziceam, după tipic grec. El este un fel de semizeu, fiu de zeu. Sunt și la greci destui așa, cum au fost Hercule, Esculapus, Dioscurii, Theseus... Unii au spus vorbe memorabile, alții au avut fapte memorabile. Unii sunt în Olimp acum, alții – ca Orpheus, eroul trac -, au mistere în care sunt cinstiți ca zei. De ce ar trebui să fie altfel cu Jesous?

- Pentru că el este Christosul, singurul fiu al Domnului Preaînalt.

- Așa ziceți voi.

- Pentru că evanghelia este a lui, este vestea bună că vine Împărăția, este aproape, și fiecare om care va crede în el, va trăi veșnic.

- Asta este o veste bună, rînji centurionul. Deci, dacă eu cred în Jesous, voi trăi veșnic? Acei ucenici ai lui trăiesc încă?

- Nu pe această lume. În altă lume, în Împărăție.

- Și unde este ea? Cum știți că există, că acei ucenici sunt vii? S-a întors cineva să vă povestească?

- Avem viziuni trimise de Sfîntul Duh. În altă evanghelie se povestește despre cel ce-a adunat bogății pe pămînt și cel ce-a adunat bogății pentru Împărăție. Cel ce-a adunat aici bogății, va vedea bogăția roasă de dinții timpului, putrezind, ruginind, fiind furată – iar dincolo va fi sărac. Dar cel ce-a fost sărac aici, dăruind altor săraci, în Împărăție va fi bogat, trăind la sînul lui Avraam cel bogat, din scripturi...

- Așa ziceți voi, rînji din nou soldatul. O spuneți mai ales pentru că nu aveți ce aduna aici!

- Dacă dai din multul pe care-l ai, e de cinste. Dar dacă dai din puținul pe care-l ai, e cu atît mai de cinste! Dumnezeu nu judecă după mărimea darului, ci după inima cu care dai.

- Aici îți dau dreptate, zise Sicula gînditor. Dar cum e cu ceea ce cred cei mai mulți? Că unul e bogat pentru că a făcut voia zeului, care l-a răsplătit astfel, iar altul sărac își merită soarta pentru păcatele lui și a strămoșilor lui.

- Indiferent care e soarta pe care ne-a dat-o Domnul, stă în putința noastră s-o schimbăm. Crezînd în Jesous, suntem egali, în Domnul, celorlalți care cred. Iar în împărăție, vom fi cu adevărat liberi.

- Ocolești răspunsul, îl prinse centurionul. Dar probabil nu știi răspunsul la acestă întrebare... Spune-mi, de ce a fost nevoie de acea genealogie cu care începe evanghelia?

- Așa e obiceiul la iudei, să se dea genealogia cuiva, să știm despre cine vorbim.

- Așa o fi. La noi e mai simplu, e destul să spunem că cineva este dintr-o anumită ginta, trib... La iudei nu e tot așa?

- De cele mai multe ori, da. Se zice, de exemplu, Jesous fiul lui Yosef, din neamul lui David. Dar cel zis Matheus a vrut să arate că s-au implinit scripturile în venirea pe lume a lui Jesous, să-i convingă pe sfinți că el este Christosul, vlăstar din trunchiul lui David.

- Nu cunosc scripturile, dar mi se pare curios că au fost exact cîte patrusprezece generații între diferite evenimente. Așa a fost?

Ignatius nu răspunse. Poate că da... Nici el nu știa aceste

amănunte.

- Oricum, continuă centurionul, de ce a fost nevoie să se dea genealogia tatălui lui, dacă el e fiul lui Dumnezeu?

Mda, ăsta e un anumit detaliu la care nu se gîndise... Episcopul răspunse:

- Știu că și voi, romanii, înfiați copii și chiar bărbați în familiile voastre, dacă nu sunt urmași legali. Oare aceștia nu se bucură de toate drepturile? Știu că și Augustul a fost înfiat și se numește acum Ulpius Trajanus Divus Nervae Filius...

- Da, așa e. Dar nu-i enumeră pe toți strămoșii lui Nerva. Iar dacă Nerva era născut de o zeiță, ar fi fost de ajuns să i se amintească acesteia numele. A fost Miriam zeiță?

- Nu, desigur. A fost fecioară.

- Așa a fost și mama lui Remulus. Dar tatăl lui a fost Mars. Nu ni se mai zice dacă ea a mai luat sau nu alt bărbat, de fapt ea era preoteasă, dar pentru Romulus era de ajuns să știe că-i fiul lui Mars. Eu cred că afirmația că e din osul regilor din vechime l-a dus pe Jesous pe cruce. Rege nu poate fi decît cineva numit de Roma! Am înțeles mai puțin de ce-au vrut fariseii, preoții și învățătorii să-l omoare.

- Din gelozie.

- Gelozia este în adevăr un sentiment care poate duce la moarte. Dar de ce erau geloși pe el?

- Pentru că mulțimile îl ascultau.

- Și pe cei din Templu, nu? Era pentru ei important faptul că Jesous avea cîțiva ucenici? Se vorbește despre „mulțimi”, dar asta nu înseamnă nimic. Chiar o mie de erau, chiar șapte mii, cum se zice acolo că au fost hrăniți cu cinci pîini, ce înseamnă asta, comparat cu sutele de mii care se închinau la Templu? Dar cînd a fost să fie pus pe cruce, se pare că nu mai era nimeni cu el... Răzvrătire ar fi putut stîrni arestarea lui, e drept, dar asta doar din spirit naționalist, de care voi evreii ați dat mereu dovadă...

- Aducea o altă învățătură, încălca legile evreilor, zise atunci Ignatius.

- Da, asta era o justificare. Dar de ce nu l-au ucis preoții? Știu că se putea, Roma nu se amestecă în problemele religioase. Cred că aveți și o pedeapsă, uciderea cu pietre. De ce nu l-au ucis cu pietre daca era vinovat?

- Cred că se temeau de mînia poporului, zise Ignatius – și se gîndi din nou la cartea lui Joanes Marcus. „Da, cred că acest roman ar fi interesat să citească acele scrisori! Ar da poate mult mai multe suluri să o aibă în mînă.” Spuse însă:

- S-a afirmat Unsul, Christosul...

- Păi, asta n-ar fi trebuit să-i facă pe preoți să i se alăture? Doar dacă ei știau că nu e.

- Poate s-au temut, mărite. Recunoașterea unui Christos ar fi dus la răzmeriță. Oamenii ar fi crezut că acum au ajutorul Domnului, că vor fi liberi... Ceea ce a zis Kaiafa a fost poate ceea ce chiar credeau: mai bine moare un om decît un popor. Dar au greșit...

- Crezi că o răzmeriță condusă de Jesous ar fi avut alt rezultat decît cea înfrîntă de Vespasianus și Titus?

- Nu, știu că nu. Și mai știu că Jesous ar fi fost primul care s-ar fi împotrivit răzmeriței!

- Nu pot să spun că sunteți oameni răi, voi, creștinii. Nu-ți găsesc vină, nici lui Ruffinus... Poate doar că refuzați să vă rugați zeilor Romei pentru a fi ferită de calamități și nenorociri. Ar trebui s-o faceți, veți avea multe probleme din acest motiv. Faceți-o în numele zeului vostru, rugați-vă Domnului vostru s-o aiba în pază, și atunci și împărații romani vă vor avea în pază.

- Poate o vom face, domine.

- Cu Ruffinus m-am împrietenit. Poate vom trăi ca vecini. Eu am ceva pămînt, cîteva iugăre, lîngă o colonie care s-a ridică acum, Apulum. El nu știa unde să meargă, se gîndea la Drubeta, pe Donaris. Dar și în Apulum e mult de lucru pentru un dulgher și pietrar priceput. Cu tine nu mă voi mai întîlni după ce te duc la Roma, este ultima mea misiune, de acolo voi pleca imediat spre Dacia. Deși am auzit că iernile acolo nu sunt deloc blînde... Dar vom mai vorbi pe drum, vom avea încă măcar două săptămîni de călătorit împrenă.

Cu aceste vorbe, scoase din tolba lui un sul pe care îl puse pe masă, goli cana cu vin și se ridică, părăsind curtea. Iar episcopul, după ce citi cîteva rînduri din acel sul, îl băgă în traistă și scoase cutia cu foile scrise de Presbiter, începu să citească în lumina aurie a după-amezii.

Scrisoarea IX

(în timpul celui de-al X-lea Imperium al Augustului Domitianus)

*De la **Yohanan** din Ephesus*

*Către: **Ignatius** din Antiocheia Syriei*

Să ai mereu în tot ce faci harul Tatălui, prin dragostea Domnului nostru, Christos

I

M-am întors de curînd dintr-o călătorie la Priene și Miletus și am avut bucuria să găsesc scrisoare de la tine, iubitul meu copilaș. Știu, nu aveai de unde știi că cei doi de la fîntîna de pe drumul spre Emaus erau Yakub și Natanail bar Tholmei. În Mărturia care circulă prin colonia creștinilor din Antiocheia, deși scrisă la Ephesus, nu se spune cine erau acei ucenici, deși pe unul îl numește Cleopas. Eu văd în asta mai mult o încercare de a ascunde rolul important jucat de Yakub și ceilalți unchi ai mei la începutul bisericii noastre, mai ales pentru că ei s-au împotrivit

schimbărilor aduse de Saul din Tars. De aceea, despre Yakub se pomenește rar, și trebuie să știi faptele din acele vremuri de început ca să știi cînd e vorba de Yakub, fratele lui Yeshua, și cînd de Yakub bar Zevedei. De asemenea, nu-i deloc ușor să știi că Yehudah, fratele lui Yeshua, este același cu Thomas zis Didymus și, mai ales, cu Yehudah „cel care l-a trădat pe Uns".

II

Priene este o cetate foarte frumoasă, aflată la doar treizeci de mile la sud de Ephesus. Este un loc în care stau cu plăcere și profit întotdeuna că în micuța colonie de creștini de acolo sunt iubit ca un tată. Cum nu fac muncă de sfînt în colonie, nu mă simt vinovat că aș încălca Didache atunci cînd stau cîteva săptămîni printre ei.

Cetatea se află pe patru terase, urcîndu-se pe poala dealurilor. Spre deosebire de Miletus și chiar Ephesus, are un aer sănătos și curat, răcoros, la care contribuie briza ce bate mai tot timpul, dimineața dinspre munte spre Mare, seara dinspre Mare spre munte... Chiar sus, lîngă zidurile cetății, se află teatrul, loc unde oamenii se întîlnesc nu numai în timpul spectacolelor, ci pur și simplu să stea la povești privind peisajul ce li se arată privirilor spre sud, pînă departe, spre zidurile albe ale Miletului, dincolo de cîmpia șerpuitorului Meandru. Teatrul este aproape tot atît de frumos, deși cu mult mai mic, ca și cel din Ephesus și, din păcate, a devenit punctul terminus al drumurilor mele: sunt prea bătrîn și nici picioarele, nici sufletul nu mă mai ajută să urc pînă în Akropola cetății

Nici Agora nu este mare, nici vorbă să se poată compara cu cele opt din Ephesus, sau cele trei din Milethus, sau Smyrna. Dar este atît de elegantă! Iar casele sunt frumoase, îngrijite, iar oamenii veseli, activi, binevoitori – chiar primitori cu străinii -, un amestec de ionieni și carieni printre care alte neamuri nu se simt nelalocul lor. Nici măcar evreii...

Miletus este însă mult mai mare, deși nu mai este demult marea cetate care i-a dat pe Thales și atîția alți filosofi din vechime, și a trimis în nenumărate rînduri coloniști în toate părțile Oikumenei. Marea s-a tot retras, portul a fost mutat de trei ori în ultimele sute de ani. Dealul pe care se înalță acropola a fost într-o vreme o insulă pe care persanii au cucerit-o cu

mare greutate de la ionienii răzvrătiți. Acum este un deal la mai bine de zece stadii de cele patru porturi și se poate vedea, mult mai clar decît la Ephesus, cînd rîul și Marea vor ucide cetatea. Probabil iubitul meu Ephesus va muri odată cu Miletul. Și poate chiar și Priene, deși ea nu mai are demult un port... Așa se trec nu numai oamenii, ci și cetățile, și țările, și neamurile – doar Dumnezeu rămîne veșnic viu!

Apele rîului aduce deseori miazme și deseori oameni mulți mor de holeră, friguri și alte boli... Eu nu mă simt niciodată bine în acel oraș și nu aș fi mers dacă nu mă chemau frații. Au ei mare problemă cu sărbătoarea lui Apollo, idolul al cărui mare templu de la Didyma este sufletul provinciei, și toți locuitorii participă într-un fel sau altul la acest cult. Faptul că creștinii se țin deoparte le creează multe neplăceri. În fond, problema lor nu este mult diferită de a noastră, în Ephesus – doar că la noi idolul se numește Artemida. De aceea îmi și place atît de mult Priene, cultul lor față de Athena, Demeter și Zeus este mult mai personal și nimeni nu este forțat să li se închine.

III

Dar să mă întorc la povestirea mea. De cum am ajuns la Jerusalem, am dat pungile cu bani coloniei de acolo, și mare bucurie am făcut, căci cetatea se zbătea în nevoi datorită secetei ce se abătuse în mai toată țara iudeilor, de la Egipt prin Arabia și pînă în Fenicia, ba chiar și spre Țările dintre Rîuri... Și mîncarea era scumpă și sfinții din colonie slăbiseră de tot, ba unii începuseră să plece unde vedeau cu ochii. Dar imediat după aceea, după ce Jesse și Thomas și Simeon l-au îmbrățișat pe Jacob, i-au spus care este temeiul venirii noastre, în număr atît de mare, la Jerusalem. Și Jacob și-a adunat prezbiterii și diakonii la o adunare, căci s-a văzut că nici o colonie nu era atît de bine organizată precum cea din Jerusalem.

Și acolo, Thomas s-a ridicat și a spus:

- Fraților, iată că au trecut două decenii de la moartea iubitului nostru Învățător. El a plecat și ne-a lăsat Duhul lui Dumnezeu să ne sfătuiască și să ne lumineze, să mergem pe calea dreaptă a lui Dumnezeu, așa cum ne-a arătat-o el. Doar că timpul a trecut și noi trăim în mijlocul oamenilor, iudei și neamuri, și a venit momentul să ne hotărîm dacă să deschidem poarta

Credinței și gentililor, sau să rămînem doar preoți și învățători iudeilor, să întoarcem oile rătăcite la turmă. Să ascultăm pe acești doi Trimiși, ce s-au întors nu de mult din Asia.

Jacob a încuviințat și Jesse Barnaba s-a ridicat în mijlocul Adunării.

- Fraților și sfinților, am fost mînați de Duhul Sfînt spre pămînturile Asiei, să ducem acolo Evanghelia. Și drumul nostru a fost cu folos, așa cum o să vedeți din povestirea noastră. S-au alăturat norodului lui Dumnezeu douăzeci și șapte de suflete, în patru colonii, și lucrarea Duhului Sfînt între ei este puternică! Dar trebuie să vă spunem, fraților, că aceștia, mai puțin unul, sunt dintre Neamuri, căci copiii lui Israel au respins Vestea, așa cum mulți din iudeii din Jerusalem o fac. Și cînd ne-am întors în Antiocheia, unde colonia noastră de iudei și elini nazoreni trăiește în mijlocul Neamurilor, am fost certați de frați ai noștri, care au spus că n-am făcut ce se cuvenea. Așa că cerem sfat de la voi, iubiți sfinți: e păcat să adunăm Neamuri la poporul Domnului? E mai bine să-i lăsăm să piară în păcat, îndepărtînd astfel Împărăția de noi?

Presbiterii și apostolii prezenți au tăcut, cu capul în piept, neștiind ce să răspundă. Dar pe urmă s-au auzit glasuri care se ridicau împotriva primirii acelor Goim printre frați. La urmă, s-a ridicat Simeon bar Jonas, Chefa. Era un bărbat solid și înalt, se ținea bine în ciuda faptului că se apropia de vîrsta de cinci decenii. Nu semăna prea mult cu fratele lui, Andrei, iar faptul că părăsise pescuitul și trasul năvoadelor de mai bine de un scor de ani nu părea să-i fi slăbit puterea trupului. Avea părul albit deja, puțin rărit deasupra frunții, ca și unchiul Yehudah, cu care era cam de-o vîrstă. Avea pielea destul de tuciurie dar, cum și Andrei o avea așa, bănuiesc că nu se datora numai soarelui. Avea glas puternic, pronunțînd cuvintele clar și cu destulă convingere- Îmi explicam de ce era privit, înr-un fel, urmașul tatălui meu în opera lui misionară, chiar dacă Yakub era capul coloniei din Ierusalim. El spuse:

- Frații mei, știți că eu am fost unul din primii care am dus Evanghelia în alte cetăți decît Jerusalemul. Am pornit pe urmele lui Philippus, care acum este în Asia, și am deschis ușa Neamurilor să intre în rîndul Poporului. Și am văzut că lucrarea Duhului a fost deplină între ei, crezînd ei cu tot atîta putere cu

cît un fiu al lui Israel credea! În colonia din Cesarea sunt mulți greci și romani și samariteni – dar în credință sunt una cu noi! Și, așa cum am adus mărturie, harul și mila lui Dumnezeu le-au spălat inimile de păcat, prin credința lor. Acum vreți să închideți ușa la loc?

- Dar nu e vorba numai de primirea lor, a zis atunci Judah Thomas. Atît famenul, cît și cei din Cezarea erau drept-credincioși temători de Dumnezeu, care primiseră pe Domnul și făcuseră legămîntul. Și noi am dus Evanghelia, chiar pînă în Adiabene, și am găsit și acolo oameni temători de Dumnezeu care au vrut să se alăture poporului lui Dumnezeu, crezînd în Cuvîntul lui Joshua – tăindu-se mai întîi împrejur și acceptînd Legămîntul. Și acum, să aruncăm această poruncă a lui Dumnezeu, primind în rîndul nostru pe cei spurcați?

- Ce este spurcat a fost curățat de sîngele Domnului Jesous, a zis atunci Saul, care tăcuse pînă în acel moment. Ori, ziceți voi, că Dumnezeu și Duhul lui Sfînt nu au puterea să curețe?! Cum îndrăznim noi să spunem că ceva este murdar, după ce a trecut Duhul peste el?

- Să nu răstălmăcim poruncile, zise atunci Jacob. Dumnezeu e drept, și lucrurile necurate sunt privite cu scîrbă de El. Nu că nu le-ar putea curăța, ci pentru că nu le primește în apropierea Lui! Gentilii nu vin numai cu nelegămîntul lor, ci și cu modul lor spurcat de viață. Mănîncă porc și alte animale spurcate de Dumnezeu. Mănîncă din carnea animalelor sacrificate idolilor, închinîndu-se astfel la rîndul lor idolilor scărbavnici. Iar animalele pe jertfelnic sunt sacrificate prin sugrumare, de multe ori. Iar romanii și celții și germanii chiar mănîncă sîngele animalelor! Mai au, mulți din ei, obiceiuri necurate de preacurvie, frate trăind cu soră, unchi cu nepoată, veri între ei – ba chiar și om cu om și femeie cu femeie! Și prostituția este pe față în crîngurile templelor la care se închină idolilor, înșelînd astfel singurul Dumnezeu! Astea sunt lucrurile rele, și pe astea Duhul lui Dumnezeu nu vrea să le curețe! Un drept-credincios, un temător de Dumnzeu, cu legămînt sau fără de legămînt, nu le poate accepta. Sau, crezi tu, Saule, că le poate?

Saul a ocolit întrebarea:

- Crezînd în Jesous ca Uns, ca înviat din morți de către Dumnezeu, ne sunt spălate păcatele. Credința este ca o apă de

curățenie – sîngele și jertfa lui Jesous ne spală!

- Crezi că Jesous, fiu al lui Israel, temător de Dumnezeu și de Lege, ar spăla aste păcate?

Saul nu a răspuns, de data asta. Mai tîrziu a găsit argumente să-și susțină părerea – dar nu atunci.

- Și atunci ce facem? întrebă Chefa. Închidem poarta la Goim? Eu cred că nu e bine. Noi ne-am învîrtit mai ales în Iudea, unde evrei sunt mulți și goim puțini – dar lumea e plină de goim. Nu de evrei! Joshua a spus că Împărăția va veni cînd Numărul va fi împlinit – deschizînd ușa Neamurilor, cu atît mai degrabă va fi împlinit acel Număr!

- Frate al meu, eu nu stau sub acel număr, zise însă Jacob, gînditor. Nu e important cît de repede vom împlini Numărul – ci ca Numărul să fie curat! Să fie, cu adevărat, poporul lui Dumnezeu, popor de preoți către Neamuri. Știți ce a spus Învățătorul: Lumina nu trebuie ascunsă sub obroc, ci pusă pe munte, să o vadă toți. Vă zic eu, fraților: acolo se vede și întunericul! Lumea ne va judeca nu numai după lumină, ci și după întuneric. Și dacă va găsi păcate la noi, fiii lui Dumnezeu prin Joshua, ce vor crede atunci despre învățătura noastră? Le vom spune: „păcat este doar în mintea celui de judecă și în ochii privitorului și în inima luiȚ? Așa o fi – dar să ne rugăm lui Dumnezeu, în numele Domnului Joshua, să nu aibă dreptate judecătorii noștri! Căci Satan ne va învinui în fața tronului dumnezeiesc – și Joshua ne va apăra dacă suntem cu credință. Dar va spune: „duceți-vă de la mine, păcătoșilor, căci nu vă cunosc!" - dacă nu ne vom păstra curați.

IV

A doua zi ne-am adunat din nou. A luat din nou cuvîntul Yakub cel drept, Episcopul.

- Iubiții mei, de ieri, de cînd ne-am despărțit, și pînă mai înainte, am stat la picioarele Domnului și m-am rugat să mă lumineze în această clipă de nehotărîre. Acum vă voi spune ce mi s-a luminat și o să vă rog să încuviințați, dacă aceasta va fi și voința voastră: să se trimită scrisori la toate coloniile nazorene ca să li se spună hotărîrea noastră.

Căci eu, în urma sfatului primit de la Sfîntul Duh, zic să facem așa: să nu închidem ușa la Goim, frații mei. Adevărat

este, ei sunt copii ai lui Dumnezeu dacă primesc credința. De aceea, datoria noastră este să le ducem cuvîntul Scripturilor, mai ales Vestea Bună adusă de Mesia, precum datoria lor va fi să creadă în Unul Dumnezeu și să-l iubească din tot sufletul și cu toată inima. Să primească Evanghelia și să creadă că prin ea vor putea ajunge în Împărăție, care este aproape, așa precum ne-a spus adevăratul Mesia, Yeshua Nazoreanul. Să se adauge poporului ales respectînd Legea, devenind dreptcredincioși, și să se ferească să mănînce carne spurcată, să se închine idolilor și să preacurvească – și prin asta să poată frînge pîine și bea vin cu noi la masă. Căci nu este de ajuns credința, frații mei, ci faptele trebuie să stea sub credință, dar credința să se arate prin fapte. Amin!

Aceste cuvinte au încheiat adunarea, toți clătinînd capul a încuviințare. Ce-ar mai fi fost de spus? Nu știu dacă Saul a fost mulțumit de hotărîrea luată – căci s-a pus la vot și s-a scris o scrisoare către colonia din Antiocheia, cu porunca să fie trimise copii după aceasta și altor colonii -, dar de zis nu a mai spus nimica, ci s-a prefăcut a fi în gînd cu ceilalți. Spun „s-a prefăcut", întrucît mai apoi s-a văzut că el gîndea altfel. Și că, mai tărziu, el a scris o scrisoare către coloniile înființate de el în Galatia, cerîndu-le să asculte de Evanghelia dusă de el, și nu cea dusă de trimiși de la Jerusalem. Căci, zicea el, a te tăia împrejur după ce l-ai primit pe Jesous, arată puțină credință în Domnul! De această scrisoare s-a auzit mai tîrziu, nu atunci. Și de la asta s-a ajuns la o nouă învățătură, a lui Saul din Tars și nu a lui Joshua Nazoreanul. Asta doar dacă Saul nu a știut, mai bine decît nazorenii, citi și înțelege adîncimea cuvintelor și pildelor Învățătorului nostru.

V

Nu m-am întors cu ceilalți la Antiocheia. De fapt, nu l-am însoțit nici pe unchiul Shimon în Galilea. Avea să treacă multă vreme pînă să-l întîlnesc din nou – iar în Galilea nu am mai pus piciorul niciodată. Nu mă lega nimic de acele locuri, așa cum nici mama nu se simțea legată de ele. Familia ei era din Migdol, un mic sat aproape de granița cu Eghiptul, dar ea se născuse și trăise toată viața în Bethania. A fost în Galilea numai cînd l-a însoțit pe Yeshua. Dar acum nici eu nu mai știu dacă porecla îi

venea de la locul de origine a familiei, sau de la faptul că sfinții o considerau a fi „turn de veghe". Așa o numise de cîteva ori tata, și această vorbă a prins, poate.

VI

Înainte ca apostolii și diakonii din Antiocheia să pornească la drum, Saul cu Barnaba s-au sfătuit să meargă din nou prin coloniile înființate în Asia, să le îndrepte pe Cale dacă au început să se rătăcească. Și eu mi-am zis: „Aha, vreți să ajungeți la Ephesus!", știind eu că Mama trăiește acolo. Aș fi pornit și eu alături de ei, pentru că-mi era dor de ea și de sora mea, dar Saul nu m-a vrut. Aștepta încurcături din partea mea. Celorlalți le păsa mai puțin de el, nu ajunsese încă la faima de care se bucură astăzi, dar eu avusesem de la început puțin drag și încredere în el, și simțeam că sentimentele îmi erau întoarse cu prisosință.

De fapt, atît de puțin era luat în seamă cuvîntul lui Saul, că Yacub a trimis o scrisoare către Antiocheia prin unchiul Thomas și printr-un episkop mai tinerel, Silas, pentru a le spune ce hotărîseră presbiterii și apostolii adunați la Jerusalem. Asta, deși Saul era gata să pornească spre nord cît mai degrabă. E drept, putea să o trimită prin Chefa, care a și plecat la rîndul lui spre Antiocheia, dar abia după cîteva luni. Sau prin Jesse Barnaba. Saul a mîrîit cînd a auzit această poruncă, dar a trebuit să se supună la început. Cînd a ajuns din nou prin colonii, a tăiat el însuși împrejur pe Timotheus și alți ucenici, deși mai tîrziu nu a mai respectat această poruncă. Încălcase el multe alte porunci... Dar cînd a venit cu Titus la Jerusalem, să scape capul acestuia și să-și scape propria piele, s-a spălat de păcate și și-a tăiat ucenicii împrejur, făcînd voia nazorenilor din Jerusalem. Cu toate acestea, acea scrisoare a fost cea care a dus în timp la separarea creștinilor după Paulus de cei după alți apostoli – ba chiar și de cei ce se numeau ei înșiși „ucenici după Jesous".

Oricum, Saul nu a mai vrut să mă ia cu el. Îmi găsea vină că-i părăsisem la Perge, și nu s-a învoit nici cînd unchiul Jesse l-a amenințat că nu va merge nici el dacă nu sunt luat în călătorie. Așa că, după ce s-au ciondănit tot drumul pînă la Antiocheia, Barnaba l-a părăsit pe Saul – cum aveam să aflu mai tîrziu. Și el s-a dus la ferma lor din Pathmos și de acolo nu a mai

plecat niciodată niciunde, pînă cînd moartea l-a dus alături de fratele lui iubit, Joshua. Iar Saul, care acum își spunea numai Paulus, a plecat însoțit de acel tînăr diakonos, Silas, și pe drum și-a adunat un număr de tineri ucenici, mai ales dintre eleni și proveniți dintre gentili, care în învățăturile lui Saul găseau chiar ceea ce căutau ei: niște mistere la care erau primiți, care le promitea o viață viitoare fericită, poate chiar înainte de sfîrșitul vieții lor lumești, alături de un zeu plin de dragoste și iertare. Despre acele călătorii ale lui Saul o să-ți povestesc altă dată. Destul aici să-ți spun că eu nu l-am însoțit în acele drumuri, dar că i-am fost alături la Roma în ultimii lui ani de viață, atunci cînd toți ucenicii îl părăsiseră. Și că nu mi-a părut rău că nu i-am fost alături în călătorii, dar nu mi-a părut rău nicio clipă că i-am fost alături la greu, căci așa am ajuns să-l cunosc mai bine, și l-am iertat așa cum și el m-a iertat pe mine, și ne-am despărțit ca doi buni frați întru Mesia. Amin.

VII

Înainte de a pleca spre Antiocheia, unchiul Yehudah a stat de vorbă cu mine. Eram singuri în casa Mamei, unchii Johanan și Yacub erau plecați la Templu, iar Shimon era plecat prin tîrg să cumpere cîte ceva pentru ai lui. Unchiul bănuia că va fi ultima noastră întîlnire de care aveam parte. Urma să se întoarcă la Adiabene, iar de acolo avea de gînd să plece spre Răsărit și Miazăzi, drum cu pericol de pierdere de viață. Nici parții, nici arabii, nici hindii pe care avea de gînd să-i viziteze nu auziseră de Joshua și învățătura lui – ba chiar nici de Unul Dumnezeu și religia evreilor nu prea auziseră. Deși, pe malurile Euphratului erau mulți urmași ai neamului lui Judah, rămași acolo din timpul Exilului. Cînd fusese tînăr, Yehudah ascultase cu drag poveștile lui Eleazar, fratele mamei, și încă de atunci își pusese în cap să facă această călătorie. Acum, ca apostol, avea cu atît mai mult îndemn să-și ducă dorința la împlinire. Cu încuviințarea Adunării de a deschide ușa Neamurilor spre Evanghelie, pleca la drum cu mai multă încredere.

- Mă bucur, nepoate, că te-am cunoscut, mi-a zis. Tu, alături de fiii lui Shimon, ești ultimul vlăstar din neamul nostru. Nici Yakub, nici Jesse, nici eu nu vom avea fii, slăvit fie Domnul pentru planurile lui. Dar o fi voia lui ca prin tine, sămînța lui

Yoshua să nu moară!

Nu i-am răspuns la asta, încă nu mă gîndisem la căsătorie. Și ce era să-i răspund, cînd totul este la mîna lui Dumnezeu?

- Mă bucur, iarăși, a continuat Judah, c-ai avut parte de creștere aleasă. Mama ta s-a dovedit adevărat ucenic al lui Yoshua, făcînd după porunca Legii și a învățăturii lui. Fratele Yoshua, dac-ar fi să te vadă, ar fi mulțumit!

- Crezi că mă va vedea vreodată? am întrebat eu

- Eu cred, nepoate. Și trebuie să crezi și tu!

- E adevărat că există o Împărăție a lui Dumnezeu?

- Te îndoiești?

- Nu mă îndoiesc. Doar că nu știu cînd va să vină. Nici Tata, nici alți proroci n-au fost clari în aceasta. Parcă nu-mi vine să cred că ea este aici, alături de noi. Că va veni în timpul vieții noastre...

- De ce nu crezi, nepoate? mă privi el iscoditor.

- Pentru că nu cred c-a fost împlinit numărul. Nici nu cred că va fi împlinit în timpul vieții noastre...

- Și te temi? E rău că nu vom prinde acea zi în care Dumnezeu se va coborî în Slava lui?

- Nu mă tem. Dacă voi fi murit deja, voi fi înviat. Dacă voi fi în viață încă, voi fi înălțat. Totul este să trăiesc după poruncile Legii și ale învățăturii Tatălui meu.

- Așa e, nepoate. Prin Tatăl tău am învățat cele mai adînci învățături ale Legii, dorința lui Dumnezeu de a ne avea alături, de-a-i fi poporul ales, condus de un Uns după chipul și înfățișarea Lui.

- E adevărat că tata a fost înviat din morți? am pus întrebarea care mă muncea cel mai mult. Tu trebuie să știi!

- Ce ți-a spus mama ta? Ea trebuie să știe cel mai bine! Ea a fost apostolul Domnului către apostoli. Ea l-a văzut înviat și ne-a spus și nouă.

- Dar tu l-ai văzut?

- Nu l-am văzut. Am auzit pe alți spunînd că l-au văzut. Dar poate că mie nu mi s-a arătat pentru că eu nu meritam să-l văd. Necredința mea era mai mare decît a altora. Nu credeam nici punînd degetul – îmi îndoiam ochii și mîna și nasul și urechile, crezînd mai repede în mintea mea și în revelația de la Duhul lui Dumnezeu. Și apoi, vînzarea mea, chiar spre binele lui, e o vină prea mare să fie iertată de Dumnezeu!

Chipul lui Thomas se întunecase, iar ochii i se umpluseră cu lacrimi. Glasul îi suna răgușit, gîtuit de emoție.

- Despre ce vînzare vorbești?

- Ce știi tu despre arestarea tatălui tău? îmi răspunse el tot printr-o întrebare.

- Nu prea multe. Doar ce se vorbește printre sfinți. Că a fost arestat în ziua dinaintea răstignirii lui. Probabil în Templu...

- Nu, nu în Templu. În grădina Getsimani, la poalele muntelui Măslinilor. Și eu l-am dat pe mîna Marelui Preot!

- Cum? De ce?

- N-ai auzit pe nimeni vorbind despre trădătorul Yehudah?

- N...nu...

- Primii care au pomenit de așa ceva au fost Zevedeii, din ură față de familia noastră. Puțini au înțeles ce s-a întîmplat atunci. Au trecut două decenii... Multe s-au schimbat, altele nu s-au schimbat deloc... Yeshua știa că trebuia să moară. Mișcarea lui își pierduse din suflu. Eram tot mai puțini ucenici. După ani în care mulțimi de iudei îl urmau să-i asculte învățăturile, acum mai număra doar o mînă de însoțitori. Cei ce așteptaseră de la el o ridicare împotriva romanilor își pierduseră încrederea și acum așteptau să se arate adevăratul Uns. Să se declare Rege, să aducă libertate Poporului... Yeshua începuse să vorbească despre Împărăția lui Dumnezeu – dar deja vorbea despre ea ca despre una ce urma să fie în altă lume. O ultimă încercare fusese făcută la Succoth, la Sărbătoarea corturilor, cînd ucenicii și unii dintre zeloți i s-au închinat ca unui rege – dar el fugise, refuzînd. Știa că asta îl va face dușman al romanilor.

Acum venise Paștele. El s-a dus înapoi la Templu, crezînd că întîmplarea de la Succoth fusese uitată. Dar romanii nu uită nimic. Știau că Yeshua Nazoreanul fusese declarat rege de către mulțime. Asta e crimă în ochii lor – doar Augustul are voie să numească regi! E semn de răzvrătire, care se pedepsește cu moartea pe cruce

- *Lex majestatis*, am spus eu.

Știam de această lege, auzisem de ea încă de copil, în Provincia. Pe baza ei, mulți au fost dați morții, unii chiar abuziv, pentru a li se confisca averile. Pe baza acestei legi, chiar și cetățenii romani puteau fi puși pe cruce...

- Da. Aflînd tribunul că Yeshua a apărut în Templu, a trimis o cohortă să-l aresteze. Știa că e lume multă, că se poate lăsa cu răzmeriță, a crezut c-o centurie nu este de ajuns. Ca de sărbători, în Templu și în preajma lui se aflau zeci de mii de evrei... Dar pe Yeshua nu l-au găsit, acesta aflase și fugise din oraș. Trupele romane au blocat drumurile și-au început să caute în împrejurimi. Erau nervoși și însetați de sînge...

Noi fugisem din oraș și ne ascundeam în grădină, printre măslini. Îl îndemnam pe Yeshua să încerce să se strecoare înspre Bethania. Dar el se apucase să-l boteze pe unchiul tău, Johanan. Mai mult ca să-mi dea mie prilej să pun în aplicare planul. Mi-a dat semnal să plec la Marele Preot...

- Ce treabă avea Marele Preot?

- M-am dus la Marele Preot, un anume Yosheph Kajaphas, și i-am spus despre planul nostru. El a adunat Marele Sanhedrin și-a întrebat ce pot face ei, ca să nu se ajungă la băi de sînge. Știau că arestarea lui Yeshua în văzul lumii putea duce la revoltă. Mai știau că arestarea lui de către romani ducea la judecată în fața procuratorului și la răstignirea vinovatului – chiar de Paște! Ceea ce încercaseră ei mereu să împiedice să se întîmple. Pe de altă parte, dacă reușeau să-l salveze pe Yeshua, care era deja privit de mulți ca un răzvrătit împotriva stăpînirii străine, ar fi atras simpatie din partea norodului – și mare nevoie avea Sinhedrinul de așa ceva! Deci, una peste alta, s-au gîndit să ajute.

- Îl puteau scăpa pe Tata?

- Au avut două planuri. Unul era să-l judece ei înaintea romanilor. Să-l găsească pe Yeshua nevinovat.

- Asta l-ar fi scăpat?

- Nu, nici vorbă. Crima de *lex majestatis* era una pe care doar Împăratul o putea judeca. Sau procuratorul, ca locțiitor al acestuia. El avea drept de viață și moarte în această privință. Dar Sanhedrinul îl putea convinge pe Yeshua să se închine împăratului, să nu-și recunoască vina. Putea găsi martori care să prezinte lucrurile mai puțin vinovat pentru acuzat. Și asta îl putea convinge pe procurator să renunțe la pedeapsă. Dacă s-ar fi întîmplat cum plănuiseră ei, tatăl tău ar fi trăit și azi.

Așa am apărut eu în fața lor. I-am rugat pe cei din Sanhedrin să-l salveze pe Yeshua. Atunci a spus Kajaphas vorbele de care mai amintesc unii: „Mai bine să piară un om decît tot poporul!" Au trimis doi oșteni din Templu, împreună cu un căpitan al lor, să mă însoțească la tribun. Malchus, acel căpitan, s-a rugat de tribun să ne lase să asistăm la arestare. La început acesta nu s-a învoit, dar apoi, cînd i-am promis că-i vom duce pe legionari la locul unde se află răzvrătitul, a acceptat. Am primit și încuviințarea să-l ducem pe arestat în fața Sanhedrinului, dacă aveam să-l ducem apoi la Prefectură dis-de-dimineață. Așa s-a și întîmplat. Cînd s-au văzut înconjurați de trupe, ceilalți ucenici care erau prezenți, Kepha, frații Zevedei, Nathanael, Johanan, au fugit. Romanii i-au lăsat în pace, știau că nu au putere...

- Nu au scos sabia?

- Cei ce erau zeloți, ca și Kepha, aveau hangerul sub caftan. Dar ce puteau face în fața legionarilor? Ar fi fost străpunși pe loc de suliți, fără multă vorbă... Cum a zis tatăl tău: cine scoate sabia, de sabie va muri. Tribunul l-a dat pe Yeshua lui Malchus, cu porunca să fie dus la Prefectură în zori. Cine putea călca porunca? Se putea lăsa cu pierderea capului! I-au legat mîinile fratelui meu, iar eu am avut timp să-l îmbrățișez – pentru a-i șopti că există un plan de a fi salvat. Nu știam că planurile făcute de om sunt nisip în bătaia vîntului – doar Planul lui Dumnezeu are împlinire!

- Ce s-a întîmplat?

- Nu știu. N-am mai vorbit cu el, l-am văzut doar de departe... Am fost împiedicat să intru din nou în curtea Marelui Preot. Dimineața, o trupă de polițai l-au dus, între ei, la Prefectură, dar eu nu l-am putut vedea, așa cum era, înconjurat de oșteni. Procesul lui a avut loc în clădirea Prefecturii, nimeni nu știe ce s-a întîmplat acolo. De acolo l-au dus la locul de execuție. Legionarii au împiedicat mulțimea să se apropie. De fapt, puțină lume era de față, nu știau despre ce e vorba, se zicea că vor fi executați trei tîlhari. Oameni erau ocupați cu pregătirea Pastelui și a Sabatului, care urma să înceapă în acea seară... L-am văzut de departe, pe drumul spre Golgota, apoi suit pe cruce... Cînd l-au luat jos, era deja pe înserate, nu știu ce au făcut cu trupul lui. În acel moment se mai adunaseră cîțiva. Mama ta cu surorile tale, unchiul tău Johanan... Eu am fugit, rușinat de trădarea mea fără rost.

- Și cum a fost cu planul? Ai pomenit de două ori de el.

- Yeshua ajunsese să creadă că fără jertfă, învățătura lui va muri, ca sămînța neudată... După moartea Sabeanului, știa că e nevoie și de jertfa lui. Împreună, am discutat de multe ori acest lucru și puneam la cale un plan.

- Cine știa de plan?

- Eu și cu iubitul meu frate. Eleazar s-a împotrivit la început, dar pe urmă căzuse și el de acord. Mama ta nu a știut, dar poate a bănuit. Fără să știm și fără să i se fi spus ceva, ea a venit la Jerusalem atunci, în toiul nopții. Ea cu surorile tale au fost singurele alături de el la răstignire... Poate și Johanan, fratele ei.

- Deci, care era planul?

- Învățătorul trebuia să moară. Apoi, să învie – semn că el era cu adevărat Unsul lui Dumnezeu. Ideea ne-a venit în momentul cînd lumea începuse să vorbească despre învierea minunată a lui Eliazar.

- Eliazar nu murise...

- Nu, dar lumea așa credea. Atunci ne-am spus: dacă oamenii ajung să creadă în învierea unui om despre care nu știau că murise, cu atît mai mult vor crede în învierea unui om pus pe cruce.

- Cum era să învie? Prin credință?

- Prin credință. Și cu ajutor... Văzîndu-mi privirile uimite, a continuat: Trebuia să fie adormit. Cînd era pe cruce, trebuia să dea semnal, să i se dea să bea dintr-un burete substanțe adormitoare. Cumpărasem un soldat roman dintre cei care-l păzeau. Noi, ca terapeuți, aveam cunoștință de astfel de băuturi, le foloseam la vindecări și operații. Cînd ne-am văzut în pericolul de a fi arestați, am hotărît să punem în aplicare planul. I-am spus Marelui Preot de plan – dar el nu a crezut în el, ci a încercat să-l scape pe cale legală. Cred că tatăl tău s-a împotrivit, hotărît să folosească planul nostru.

Cînd a simțit că chinurile sunt prea mari, Yeshua a dat semnalul, a strigat „Doamne, de ce m-ai părăsit?” A fost adormit. Dar de unde era să știm că atunci un soldat va înfinge sulița în el? Nicodimus și Joseph au cerut atunci ca răstigniții să fie dați jos de pe cruce, s-au dus la Pilatus să se roage de el, și cei doi zeloți răstigniți cu el au avut picioarele zdrobite și au murit în cîteva minute, așa cum se întîmplă în această groaznică pedeapsă. Am vrut să luăm cele trei trupuri, dar legionarii nu ne-au lăsat. Ne-au alungat, iar trupurile le-au aruncat în groapa comună. Atunci cred că a murit Yoshua, rănit și fără îngrijire. Cred că i s-a scurs sîngele în timp ce el dormea... Nu am știut niciodată unde a fost îngropat. După Shabbat, l-am căutat, dar nu l-am putut găsi. Și atunci a venit Miriam spunînd că l-a văzut pe Yeshua viu...

- Oare chiar l-a văzut?

- Cine poate știe? Miriam fusese bolnavă, Yoshua o vindecase. Poate moartea lui să-i fi întors boala? Atunci, în primele zile, părea dusă pe altă lume – dar credea cu atîta tărie încît am început să credem și noi. A crezut-o Kepha, și apoi Johanan. A venit și Yakub cu o poveste de necrezut... Eu am fugit în Galilea, împreună cu Jesse și Shimon.

- Deci, tu chiar l-ai vîndut...

- Da. Planul l-am făcut împreună. Eu eram cel mai apropiat de Yoshua. Eram gemeni – dacă vroiam să mă dau drept el, eram greu de deosebit unul de altul – mai ales dacă purtam straie la fel. L-am mai ajutat la nevoie, fie să pară a face minuni, apărînd în locuri diferite în același timp, fie să scape de autorități... Acum hotărîsem să mă prefac că-l vînd, din dragoste. Le-am spus că-l voi vinde pe Nazorean, fiind noi asemănători, gemeni, și că-l vor cunoaște prin faptul că eu îl voi îmbrățișa. Și să o facă atunci cînd ucenicii lui nu vor fi pregătiți, să nu se iște răzmeriță în ajun de Pashat... Tribunul a trimis o decurie de legionarii să mă însoțească pe furiș, ca mulțimile adunate în Jerusalem să nu știe ce se întîmplă. Și așa s-a întîmplat. Yoshua a fost judecat și condamnat la răstignire de către romani și pus pe cruce, pînă cc populațiile adunate la sărbătoare să prindă de veste.

- Și ceilalți ucenici ce au zis?

- Ți-am zis, nimeni nu știe nimic. Nu știu de Miriam, ea poate bănuiește. Se pare că Eliazar a dus taina aceasta cu el în mormînt...

- Și acum, tu de ce mi-o spui?

- Pentru că tu ești fiul lui. Eu am trăit cu această taină pe inimă de atunci, și nu e lucru ușor, că e mai grea decît un munte! Oricît încerc să-mi dovedesc că am făcut-o cu inima curată, nu-mi pot ierta că și eu am fost unealta morții lui Yoshua. Poate e

adevărat, poate fără moartea lui nu am fi putut vedea astăzi venind Împărăția lui Dumnezeu. Am făcut-o la porunca lui – dar planul nostru nu s-a împlinit așa cum am fi vrut. Poate că Dumnezeu a vrut să se facă după planul lui, nu după al nostru. Nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă planul ar fi reușit, dacă el ar fi fost viu cu adevărat...

- Văd, totuși, că te îndoiești de învierea lui...

- Nepoate, Yoshua a avut dreptate. El nu putea ajuta mișcarea mesianică decît mort fiind. De aceea a trebuit să spunem că Unsul, înviat, s-a ridicat la cer, la Domnul, în Împărăția Veșnică pe care ne-o aduce. Umblînd printre iudei, ar fi stîrnit răzmeriță, război... Nu, el n-avea putere să-i ajute, romanii ar fi cucerit toată țara și ar fi trimis în robie poporul. El ar fi sfîrșit tot pe cruce! Așa, nu a avut pe nimeni pe conștiință. De aceea chinul meu nu are margini – că a trebuit să-mi ucid fratele pentru a aduce Împărăția.

- Și pentru taina morții lui Yoshua tu ești gata să mergi la moarte? Chiar știind că nu e adevărată învierea lui?

- Da, nepoate. Pentru că de Împărăție nu mă îndoiesc! După cum nu mă îndoiesc nici de faptul că acum iubitul meu frate stă la dreapta Tatălui Ceresc. Iar dacă Unsul a chibzuit că e drept în ochii lui Dumnezeu să se jertfească, și este o datorie și un merit să facă voia lui Dumnezeu, cum să nu cred și eu același lucru?

- Dacă așa crezi, eu cred că Tatăl meu te-a iertat.

- Dar eu nu știu dacă păcatul îmi va fi iertat de Domnul. Iar ție trebuia să-ți spun, pentru că plec la drum din care nu știu dacă mă voi întoarce. Nici nu vreau să mă întorc, vreau să mi se piardă urmele în Lume. Pentru că nu mai pot da ochii cu ceilalți ucenici, nici cu mama ta, nici cu tine.

- Eu te iert, unchiule. Știu că n-ai făcut-o din slăbiciune lumească.

- Îți mulțumesc, nepoate. Dar eu tot nu voi putea da mai mult ochii cu tine. Asta am vrut să vorbesc. Dacă vrei să afli mai mult, vorbește cu mama ta. Vorbește și cu Malchus, de vei putea; am auzit că ar fi în Egipt.

- O să vorbesc cu mama. Știu că este la Ephesus, poate împreună cu sora mea Johanah. O să pornesc spre ele...

- Poate ar fi bine să te duci la Alexandria mai întîi. Ar ajuta învățăturii tale. Acolo trăia unul din marii învățători ai neamului

nostru, Philos. Dacă nu mai trăiește, trăiesc ucenicii lui. Iar colonia de therapeutes e mare acolo, la umbra Bibliotecii. În sfîrșit, am auzit că acolo trăiește și Natanael bar Tholmei. O să afli multe de la el... Și nu uita să vorbești și cu bunica ta. E bătrînă, nu mai are mult de trăit...

- Așa o să fac, unchiule Judah.

Ne-am strîns în brațe și ne-am sărutat, bărbătește; și el a plecat, iar eu am rămas în prag, privind trist în urma lui. Acum știam și eu că nu aveam să-l mai văd niciodată. Și am simțit că văd, sub ochii mei, desfășurîndu-se planul lui Dumnezue. Trebuia să aflu taina unchiului meu, în timp ce el trimitea din nou pe cineva la moarte – de data asta pe sine însuși. Ar fi putut să se sinucidă, dar a preferat să plece să ducă Evanghelia printre oameni. Da, moartea lui, ca și a tatălui meu, nu a fost fără de folos!

VIII

Nu am mai stat nici eu mult în Jerusalem. Erau momente cînd m-aș fi destăinuit unchilor mei Jacob și Johanan, mă întîlneam cu ei aproape în fiecare seară, dar simțeam că taina nu era a mea. Îmi pierdusem somnul și deseori mă gîndeam la unchiul Judah, Geamănul, vînzătorul propriului frate, muncit de păreri de rău și pășind acum pe drumul care urma să-l ducă, pentru totdeauna, printre străini. Poate spre propria-i moarte. Pe urmă m-am pregătit și eu de drum.

- Ce ai de gînd, nepoate, m-a întrebat unchiul Johanan

- O să merg la Alexandria...

- Da, bun gînd. O să dai acolo de bar Tholmei, cred. Nu știu dacă avem o colonie acolo, dar e bine să afle și el despre cele ce s-au hotărît la Adunare.

- Vreau să o vizitez și pe bunica mai întîi...

- Da, o să o găsești la Betlehem. E bătrînă și ursuză, nu vrea să vină să trăiască alături de noi...

Știam de marea dragoste ce-i unea pe cei doi, Johanan și Miriam, mama tatălui meu. Am plecat a doua zi, după ce mi-am luat rămas bun de la cei doi unchi. Ei au ieșit în ușă să mă petreacă, și am păstrat multă vreme în amintire imaginea celor două trupuri, atît de diferite, aruncînd umbre pe peretele vopsit siniliu al casei: unchiul Yakub, slab, aplecat într-o parte din

cauza genunchiului spart, cu părul rărit și barba lungă, albă, și Johanan, înalt, subțirel, cu părul creț încă negru, cu barbă tăiată scurt, la fel de creață... Doar veșmintele erau la fel: albe și lungi, de preoți ai sfîntului Dumnezeu.

IX

Bunica trăia în casa unei mătuși a mele, Ruth, care murise în urmă cu cîțiva ani. Mai aveam o mătușă, Salomea, care trăia la Emaus, măritată cu un dulgher din acea cetate. Pe ea o întîlnisem odată, în urmă cu cîțiva ani, pe cînd bunica locuia încă în Jerusalem iar eu încă nu plecasem la eseeni: sosise cu soțul și alte rude la Templu, de Penticost.

Ruth avusese trei copii, doi băieți și o fată. Băieții plecaseră în lume, pe Shmuil aveam să-l întîlnesc la Alexandria, Itzack ajunsese tocmai în Iberia și nu aveam să-l cunosc niciodată. Fata, Johanah, era bolnăvicioasă, avea să moară în anul următor. Bunica o îngrijea, așa cum îl îngrijea și pe singurul copil al acesteia, Reuben. Acesta era un băiat de vreo zece ani, isteț, pe care l-am văzut în scurtul răgaz cînd a venit de pe uliță, curios să vadă musafirul. Seara, cît am stat cu bunica în povești, a stat în camera de sus și de acolo mai zicea și el una-alta... Mai tîrziu a ajuns și el levit în Templu. Avea să moară la asediul Jerusalemului. Tatăl lui murise de pe urma unei răni căpătate în timpul muncii, și el era dulgher. Se pare că asta era o meserie ce se practicase mult în familia noastră: și bunicul, și tata, și Shimon fuseseră dulgheri-pietrari, ba chiar și cei din familia lui Alpheus, fratele bunicului. Aceștia erau cu toții nazoreni și, mulți la număr, făceau ca și colonia din Betlehem să fie numeroasă.

Pe bunica Miriam nu mi-o aminteam din copilăria mea, înainte să fi plecat spre Provincia. Dar mi-o aminteam bine din puținele săptămîni petrecute în casa Mamei, înainte de a pleca în Sălbăticie. Casa era știută de sfinți sub nunmele de „casa Mariei”, dar toți știau că era vorba de Mama – chiar dacă Bunica trăia în ea. Cele două Marii s-au împăcat întotdeauna foarte bine, dovedind că povestea lui Ruth nu era o excepție. Bunica numise primele două fete Ruth și Naomi, și abia pe a treia Salome, ca semn că voința Domnului era asupra ei. Din păcate, Naomi murise din copilărie.

Iarăși e de mirare că ea s-a împăcat foarte bine cu fratele nurorii, chiar mai bine decît cu proprii ei fii, chiar mai bine decît cu oricine altul din familia ei. Chiar dacă toți fiii și fiicele i-au purtat multă dragoste și respect, ea l-a iubit mai mult pe Johanan – și apoi pe Miriam. Dar dragostea ce a purtat-o bunica Miriam lui Eliazar se pare că a fost depășită doar de dragostea pe care Yeshua i-o purtase acestuia! Dacă o dragoste se poate măsura cu alta.

Bunica a rămas văduvă cît era încă tînără, pe cînd abia o născuse pe Salome. Yeshua, cel mai mare dintre copii, nu avea atunci nici paisprezece ani, iar Ruth, doisprezece. Cei doi au ajutat-o pe Miriam să-și crească restul copiilor, Ruth ajutînd-o în gospodărie iar Yeshua lucrînd ca ucenic la unchiul lui, Alpheus. Nu a avut deloc o viață frumoasă bunica, capul unei familii de iudei săraci. Poate de aceea a iubit-o pe nora Miriam, că a scos-o din viața cenușie pe care o ducea și a dus-o la Jerusalem, punînd-o în casa pe care au cumpărat-o acolo ea și Yeshua. Acolo, mai ales după înființarea coloniei de sfinți nazoreni, a fost iubită și respectată de toată lumea.

Miriam nu fusese probabil niciodată o femeie frumoasă. Nici una din fiicele ei nu a fost, nici fiii. Au avut trăsături tipic evreiești. Dar acum, la vîrsta ei, apropiindu-se de trei scoruri de ani, avea ochii mari și negri, deși puțin apoși și loviți de boala obișnuită printre evrei. Încă nu era oarbă de tot, dar privirea i se scurtase mult. Avea părul alb și des, prins în coadă strînsă colac în vîrful capului și prins cu un pieptăn de os gălbui. Pe cap purta un voal negru, de văduvă. Era groasă la trup, așa cum fuseseră toți copiii ei, iar buzele se trăseseră înăuntru, dovedind lipsa dinților. Dar zbîrciturile feței dovedeau mai mult suferință liniștită decît răutate invidioasă. Nu știu dacă știuse a rîde, sau dacă a avut prea multe motive să rîdă, dar fața îi era luminoasă și bună. Așa era atunci Bunica – și mă bucur că am trecut pe la ea. Nu aveam să o mai văd în viață...

X

Am ajutat-o să toarne apă în oala în care avea să pregătească tocana de seară și, sub impulsul emoției de a fi așa de aproape de ea, am îmbrățișat-o pe după umeri.

- Dă-mi pace, flăcăule, m-a alungat ea în glumă, luminată la

față. Mă bucur că am un nepot atît de frumos!

- Nu sunt frumos, bunico. Și apoi, Domnul privește în inimă, nu la chip.

- Nu și fetele, rîse ea. Cred că e timpul să-ți pețim o mireasă. Hehe, nu cred că e departe vremea cînd îmi vei aduce nepoată. Să fie una frumoasă, auzi! Așa cum a fost și mama ta. A fost cel mai bun lucru făcut de Yeshua, să-l bucure Domnul și pentru asta!

- Tata a făcut multe lucruri bune, bunico.

- A făcut, a făcut. Dar eu zic că ăsta a fost cel mai bun. A iubit o femeie și ea l-a iubit, și i-a născut trei copii frumoși și buni. Da, nu numai tu, am cunoscut-o și pe soră-ta, Johanah. Acesta este cel mai mare dar pe care îl poate da Domnul unui om!

- Și viața veșnică.

- Da. Dar ce altceva sunt copiii decît certitudinea veșniciei? Aici pe pămînt. Dincolo, vom avea parte de o altă veșnicie.

- Și tu ai urmași, bunico.

- Și eu am, și mă bucur. Viața nu mi-a fost ușoară, dar Yosheph m-a iubit așa cum și eu l-am iubit. Copiii ne-au făcut cinste, chiar și tatăl tău, care a suferit moarte de ticălos...

- Nu a fost ticălos, bunico!

- Nu a fost, nepoate. Poate a fost cu adevărat Fiul Domnului, Unsul.

- Tu nu știi?

- Eu nu știu. El mi-a adus neplăceri de la început – dar și mari bucurii. Eram tineri, nepoate, eu și Yosheph. El era în Sălbăticie, eu la Casa Femeilor. Nu am avut răbdare să așteptăm să se consume nunta... L-am născut pe Yeshua înainte de vreme. Cei de la mînăstire l-au considerat întotdeauna ca fiind bastard, după ei adevăratul moștenitor este Yakub.

- Nu am auzit asta la mînăstire, m-am mirat eu.

- Da, așa a fost. Yosheph și-a recunoscut fiul, a zis că este dar de la Dumnezeu și l-a considerat drept adevărat moștenitor. De aici a venit și despărțirea lui de esenieni. Ne-am mutat la Betlehem. Dar ei tot pe Yakub îl consideră a fi urmașul lui David!

XI

Am citit de curînd Mărturia zisă a lui Lukanus, în care se vorbește despre nașterea Tatălui meu. Nu știu de unde și-a luat informațiile, printre sfinți circulă multe povești, unele de-adevărat de necrezut. Nu știe bine nici numele tatălui lui Joseph, iar genealogia bunicii este complet greșită. Nici bunica nu-și știa decît bunicul – dar era din neamul lui Levi, nu Judah, ca și Zekariah, tatăl Sabeanului, cu care era rudă. Cît despre arătarea trimisului lui Dumnezeu, Gabriel, despre Buna Vestire a nașterii și toate celelalte... Cum să se fi îndoit bunica vreodată de menirea fiului ei mai mare, dacă vestea i-o aducea Dumnezeu?! Pentru că mi-a spus:

- Cînd Yeshua s-a dus la Mînăstire și a fost primit, credeam că viața lui va intra pe făgașul cel bun. Știam că el are o fire deosebită de cea a celui de-al doilea fiu, de Yakub, că el iubește pe toți oamenii și nici femeia nu-i este urîtă, și că el ne va duce numele mai departe...

Dar pe urmă s-a însoțit cu ruda sa Johanan, care părăsise mînăstirea și profețea în Pustia de dincolo de Jordan. Și, pe măsură ce trecea vremea, era tot mai departe de mînăstire, dar și de Templu, iar învățăturile spuse de el mulțimilor era diferită și de cea a pharisimilor... Pînă atunci el nu se ridicase împotriva romanilor...

- Nici mai tîrziu nu s-a ridicat. Știu asta de la unchii mei.

- Nu, nici mai tîrziu. Frații lui, mai ales cei tineri, se dăduseră la zeloți. Puseseră jungherul la brîu! Pe Jesse au reușit să-l trimită departe, scăpîndu-i viața, iar Shimon era stăpînit, se știa feri, nu era bănuit acolo, în Kanah Galileii. Dar Yehudah s-a lipit de fratele lui mai mare și i-a stat alături pînă la moarte. Atunci, după moartea Sabeanului, a ajuns Yeshua să creadă că el ar fi adevăratul Uns al Domnului. Degeaba am încercat să vorbesc cu el. „Ai copii, i-am strigat, ai nevastă tînără și frumoasă, de ce vrei să-i părăsești singuri pe lume?" „Nu asta e lumea noastră, mi-a zis el. Vom fi împreună alături de Domnul, pentru toți vecii!"

- Tu nu ai bănuit că e a fost alesul Domnului, Unsul?

- Poate. Uneori. Să știi, nepoate, că nu există viață mai blestemată decît cea a mamei unui Ales. Care își vede fiul îmbrăcînd cămașa morții. În Biblie nu se zice nimic despre mama lui Shimshon. A fost un erou al neamului nostru – dar deasupra lui se ridicase Steaua Morții. Ce a gîndit mama lui? Cînd i-au

adus vestea morții lui eroice, s-a bucurat? Oare nu a simțit același lucru ca și Jephta, cînd i-a ieșit copila în întîmpinare? Dar despre mama lui David, ce se știe? Nu, nu este o fericire să fii mamă de Ales!

- Bunicul ce a crezut despre întîiul lui născut?

- Ce era să creadă? El a murit înainte ca Yeshua să se fi ridicat bărbat... Bine că a murit înainte să se vadă înălțarea Sabeanului, pe care mulți l-au luat drept Profetul, Preotul. Da, el a fost Steaua. Dar Yeshua nu a fost Regele așteptat de toți...

- Am auzit pe unii sfinți spunînd despre Tata că ar fi fost Steaua lui David.

- Nu, nu, el a fost Sceptrul. Pînă cînd romanii l-au frînt...

- Și Yakub?

- El? El este Dreptul. Fiul Luminii, cum îi zic esenienii. Învățătorul Dreptății. Îmi pare bine de asta, cel puțin nu îi are împotrivă pe romani!

- Și totuși, și el era să fie ucis, cînd l-au aruncat pe Scară...

- Da. Frații... Dar ei nu mai sunt. Învățătura lui, deși nu e plăcută zadokimilor din Templu, e acceptată de pharisimi și nu e blasfemie, pentru că întărește Legea, nu o schimbă. Ei nu vor să accepte că Unsul s-a arătat în persoana lui Yeshua, dar cum acesta este mort, nici nu-i poate aduce acuzație de răzvrătire.

Hei, nepoate, am îmbătrînit și am obosit. Din cei șapte copii cîți i-am născut lui Yosheph, doar trei sunt morți. Asta înseamnă că am avut noroc, altor mame le mor toți copiii. Am nepoți, doi fii sunt fericiți trăind în dragoste, unul e respectat și iubit în Cetate. Mi-am găsit un fiu care nu este din carnea mea, și mă doare inima văzînd că nu-i stă gîndul la însurătoare. Și o fiică din sînge cu el, care e plecată departe și nu știu dacă o voi mai vedea – aceasta este mama ta. Una peste alta, Domnul mi-a dat o viață frunmoasă, atît de fericită pe cît se poate pe lumea asta a durerii...

- Regreți ceva, bunico?

- Să știi că regretele vin atunci cînd ai avut planuri și ele nu s-au împlinit. Nu nepoate, nu am păreri de rău, pentru că știu că nu după voia noastră se face, ci după a Domnului. Planul lui s-a împlinit mereu – deci de ce să am păreri de rău?

Și totuși, e un lucru de care am păreri de rău. Nu am fost alături de fiul meu în momentul morții lui! Cine trebuia să-i fi fost alături la greu, dacă nu mama? Am alergat de la Betlehem cînd am auzit de arestarea lui, dar am ajuns prea tîrziu. Nu l-am văzut pus în mormînt – poate de aceea nu l-am văzut nici înviat. M-am îndoit că el e Unsul – dar îmi era fiu!

Nu am încercat s-o mîngîi. Știam că nu am suficiente cuvinte să-i spăl durerea și părerile de rău. Doar acesta era singurul lucru pe care îl regreta în viață! Dar, pe de altă parte, i-am mulțumit în gînd Domnului că o ferise și de această durere. E rău destul să știi că ești mama unui Ales – dar nu se cade să-ți vezi copilul murind pe cruce. Durerea iadului nu trebuie adusă pe pămînt!

Am strîns-o în brațe și am lăsat lacrimile să mi se amestece cu ale ei. A doua zi am plecat spre Egipt și nu am mai văzut-o niciodată. Sper să o regăsesc în Împărăția lui Dumnezeu, că a fost femeie care merită să fie acolo. Chiar dacă s-a îndoit de fiul ei...

Dar despre Egipt și ce a urmat după aceea îți voi vorbi în altă scrisori, cu voia Domnului

Johanes Marcus

Capitolul 10

(în Philadelphia)

În zori plecară mai departe, coborînd dealul spre nord-vest, lăsînd în urmă minunăția albă a dantelelor de piatră. Pe vale, spre sud, se zăreau zidurile albe ale Laodykeii, iar spre apus, între două șiruri de munți aproape paralele, curgea valea Meandrului. O privire mai ascuțită putea discerne, în depărtări, zidurile altei cetăți.

- Aceea e Seleukeia, una din cele multe, spuse Ruffinus. La o zi de mers, spre sud și vest de ea, se ridică frumoasa cetate a Aphrodisiei, păcat cu nu putem face un ocol pe acolo. Am lucrat mult, cu ai mei, în ambele cetăți. Dar noi o luăm spre nord, spre Philadelphia. Încă nu se poate vedea, e în spatele munților care acolo fac o curbură... arătă el spre un deal ce părea să le taie calea.

La cetate ajunseră a doua zi după prînz, după ce dormiră într-un han la margine de drum. Călătoriseră în ultima vreme pe o vale generoasă cuprinsă între două șiruri de dealuri, vale probabil foarte bogată în timpul verii. Cetatea le apăru încă din zori, ridicată pe un deal nu prea înalt, înconjurată cu ziduri puternice dar cu o acropolă destul de anemică. Drumul șerpuia, însoțind valea rîului, la picioarele ei, pe sub dealul acoperit de vii

și livezi de pomi fructiferi. Jos, pe luncă, erau mai ales grădini, cultivate chiar și acum, iarna.

- Bogate locuri aici, spuse Ruffinus. Doar că aici pămîntul se zvîrcolește mai tot timpul, să nu vă mirați dacă-l veți simți și voi.

Apropiindu-se de cetate văzură că pe coasta dealului, printre livezi și podgorii se înălțau căsuțe simple, familiale.

- Aici locuiesc oamenii, mai tot timpul anului. Cetatea e locuită mai ales de meșteșugari și administrație, restul stau în aceste căsuțe, explică Ruffinus. E mai bine să-ți cadă în cap niște bîrne, decît ziduri de cărămidă... Dar acum, fiind iarna și vremea rece, probabil mai toți stau în cetate.

În poarta cetății îi aștepta un grup de bărbați, mai toți în vîrstă. La un pas în fața lor stăteau doi bătrîni îmbrăcați în veșminte destul de bogate.

- Bine ați sosit în Philadelphiei, cetatea dragostei frățești, cinstiți călători, spuse unul dintre ei, în limba greacă populară, folosită mai peste tot în Asia. Numele meu este Politheutes și sunt unul din arhonții cetății. Acest venerabil bătrîn este Myron, colegul meu și preacinstit negustor de vinuri.

- Myron? zîmbi ironic Sicula. Eu sunt ordo Flavius Sicula, legiunea a 12-a Italica, cetățean roman. Cer adăpost pentru mine și trupa mea, precum și pentru acest bătrîn și tovarășul lui. Și merinde pentru cît stăm aici și pentru drumul de mîine. Să fie adunate pînă mîine în zori, plecăm devreme.

- Poruncile domniei tale vor fi împlinite fără zăbavă. Cetatea e bogată în merinde... Mai greu va fi cu adăpostul. Dumneata poți dormi la mine, dar pe restul e greu să-i pun laolaltă într-o singură casă...

- Nu e nevoie. Doar nu suntem într-o cetate dușmănoasă, nu? rînji centurionul. Nu mă tem că ne veți tăia gîtul în somn. Puneți cîte doi la diferite case, asta cred că se poate.

- Asta se poate, mărite. Vom lua fiecare dintre noi cîțiva din tovarășii tăi.

- Aceștia doi nu trebuie să stea cu soldații. Deși sunt duși la Roma pentru credința lor spurcată, nu cred că vor fugi – așa-i, bătrîne?

Nu mai așteptă răspunsul lui Ignatius, ci făcu semn arhontelui să o ia înainte spre casă. Ceilalți fură repede împărțiți între

ceilalți bărbați din Sfat. Doi dintre ei se oferiră să-i găzduiască pe prizonieri.

Fiind puțin după amiază, lumina cădea curată pe ziduri și case. Episcopul privea cercetător în jur.

- Iubite gazde, am auzit că sunteți deseori loviți de cutremure. Nu se prea văd urme...

- Venerabile, chiar dacă rar trece o zi fără ca Geea să se miște, nu se întîmplă prea des să dărîme ziduri. Se zice că aici sunt înghițiți de ea titanii din vechime, cei care au purtat război cu zeii. Ei vor sa iasă din pîntecele ei, de aceea se tot zvîrcolesc căutînd cale de ieșire. Uneori sunt gata-gata să iasă, atunci tremurul pămîntului e cumplit. Cum a fost pe timpul Augustului Tiberius, cînd mai toată cetatea a fost distrusă, împreună cu multe alte cetăți din provinciile asiatice.

- Și totuși, urme nu se văd.

- Nu se văd pentru că principala activitate a locuitorilor, alături de vii și livezi, este reconstruirea caselor căzute. Mulți augușți și cezari ne-au ajutat cu bani și meșteri și materiale. Mai ales acel Nero despre care se aud vorbe rele. El a fost un adevărat părinte pentru cetatea noastră...

- Casele nu arată deloc dărăpănate...

- Nu, venerabile, ne străduim să le facem frumoase. Pot trece decenii înainte ca titanii să ajungă iar la suprafață, de ce să trăim ca animalele? E drept, stăm mai tot anul în casele noastre de vară din mijlocul livezilor, grădinilor și viilor, dar atîta timp cît locuim în cetate, ne place să ne înconjurăm de frumos. Viața omului este sub zarul Soartei – se zice pe aici.

- Oamenii nu pierd mult, reconstruind casele doar pentru a le vedea din nou surpate?

- Se poate, călătorule. Uneori ne pierdem și viața. Cît nu o pierdem, e de datoria noastră să ne ducem viața așa cum ne-a fost dată. O ducem mai bogată înconjurați de frumos, decît în bordeie... Sunt lucruri mai importante decît averea, zîmbi însoțitorul. De fapt, averea celor mai mulți e în afara cetății, pe aia nu o pot surpa titanii. O pot, e drept, ronțăi lăcustele și omizile...

Ignatius îl privi cercetător. Cuvintele îi aminteau de spusele Unsului...

- Ești cumva ucenic al lui Jesous, îndrăzni să întrebe.

- Numele meu e Stephanos, zise bărbatul, care era trecut binișor de două scoruri de ani. Dacă mă întrebai unde este averea mea, aș fi spus: în Împărăția lui Dumnezeu. Același lurcru ar fi răspuns și acest frate al meu, Basilius. Noi suntem Bătrîni, deși nu părem în vărstă – dădu el un înțeles creștin cuvîntului.

- Și eu sunt Presbiter, în cetatea mea, Antiocheia Syriei. Numele meu e Ignatius, Teophorus. Iar a tovarășului meu, Ruffinus. El îmi este slujitor, diakon.

Se îmbrățișară și își dădură sărutul de dragoste frățească.

- Am auzit de Antiocheia, deși este tare departe de noi. Am auzit chiar și despre un anume Teophorus, episcop al coloniei de sfinți de acolo. Mă bucur că Domnul ne-a adus împreună! Am auzit de domnia ta de la Polycarpus, cînd a trecut pe aici în drum spre Smyrna.

- E mică lumea, comentă Ignatius. Ne îndreptăm chiar spre Smyrna, ne vom întîlni cu el acolo, cu voia lui Dumnezeu. Îmi este ca un fiu...

- Atunci bine ați sosit. Sunteți primiți cu drag în casa noastră. Pace vouă și sufletelor voastre.

- Pace și vouă, și acoperișului sub care ne dai sălaș. Aș petrece mai mult timp între voi, dar mîine în zori plecăm mai departe, cum ai auzit de la ordo. Trebuie să fim în Roma înainte de Saturnalii, cînd vor avea jocuri în circ. Cu voia Domnului, acolo voi aduce mărturie prin jertfă! Nu, nu vă împotriviți, frați ai mei, dacă mă iubiți rugați-vă pentru împlinirea dorinței mele!

Ajunși la casa lui Stephanos, după ce li se arătară cubiculele unde urmau să doarmă, fură poftiți la masă. În timpul cinei, Ignatius se interesă despre colonie:

- Spuneți-mi, iubite gazde, cum e viața coloniei?

Cei doi presbiteri se priviră, apoi Stephanos, care se părea a fi purtătorul lor de cuvînt, spuse:

- Nu sunt lucruri prea rele, preasfinte. Oamenii cred în scripturi și în Evanghelie, cred în poruncile Domnului Jesous și-l urmează pe Cale, cred în patimile și Învierea lui, așteaptă cu speranță venirea Împărăției...

- Dar, întrebă Ruffinus, care-l asculta cu atenție.

- Dar... mai sunt unii care trag într-o parte sau alta...

- Spune-mi cum, iubite? întrebă Ignatius.

- Păi, sunt unii care țin după obiceiul iudeu. Iar alții spun că Domnul Jesous nu este doar zeul nostru, ci una cu Domnul. Egal cu Tatăl, deci, deși un fiu ar trebui să se supună tatălui... Alții chiar zic că nu a fost decît un trup animat de Duhul... Asta face ca și colonia să fie împărțită în grupuri, deseori ajungem la certuri.

- Și presbiterii ce fac?

- Ce pot să facă? Nu avem multă putere, oamenii nu ne prea ascultă. Nici pe diakoni, de altfel...

- Aveți episcop?

- Avem, dar pe el îl ascultă cel mai puțin. E slab, bătrîn și bolnav – acum stă la o fermă pe care o are în vale. Nu mai participă la adunări. Nu e foarte învățat în Evanghelie, e drept. Avem doar o mărturie și o copie după o epistolă, unii zic că a fost scrisă de Jakob, fratele Domnului.

- De fapt, părinte, o să poți vorbi cu frații, spuse ceva și Basilius. Cît ai mîncat, am trimis vorbă să vină în locul unde ținem adunările de obicei. Ne vor aștepta acolo cam într-o treime de ceas...

Ignatius nu mai zise nimic, rămase pe gînduri, cu sprîncenele încruntate. Iată cum, păcate care-și ridicaseră capul pe timpul Presbiterului, acum otrăvesc coloniile. Otrăvesc trupul întregii Eglisie. Cum te poți împotrivi răului făcut sub ascultarea lui satan?

Cînd veni vremea, se ridică dintr-o dată obosit și îmbătrînit și porni în urma celor doi presbiteri, care duceau ficare cîte o făclie în mînă. Intrară într-o clădire în ruine, deasupra zidurilor căreia se pusese un acoperiș improvizat din stuf. Era evident că fusese ruinată de un cutremur.

- E sigur aici? întrebă Ruffinus privind în jur.

- Ne întîlnim aici de vreo zece ani, răspunse din nou Stephanos. De atunci au mai fost cutremure, dar nu a mai căzut nici o cărămidă. Mai schimbăm acoperișul, odată pe an... Dacă e să se întîmple, se întîmplă oriunde am fi... Viața noastră e în mîna lui Dumnezeu.

În camera lărgită prin dărîmarea pereților despărțitori, erau adunați vreo patruzeci de oameni. Era evident că stăteau împărțiți în patru grupuri separate de un spațiu destul de mare. Un al cincilea grup, mult mai mic, format mai ales din bătrîni, era în fața lor. Cei doi însoțitori ai episcopului i se alăturară, lăsîndu-l pe Ignatius singur pe platforma mai înălțată. Ruffinus se oprise la intrare, urmărea de acolo ceea ce urma să se întîmple.

- Iubită adunare, ascultați cu atenție cele ce urmează să vi le spună Ignatius zis și Theophorus, cap al coloniei din Syria, care a fost pornit de Domnul Tatăl spre Apus. Cum bine știți, iubiților, avem un Tată în Cer, căruia îi facem precum îi este voia. Avem și un Domn, care e Fiul Lui, care s-a născut din Fecioară, a umblat pămîntul Palestinei și a suferit moarte pe cruce pe timpul lui Pontius Pilat, să se împlinească Scripturile. A spălat păcatele lumii cu sîngele lui și ne-a făcut curați. Și a înviat, dînd astfel putere de a învia tuturor celor care cred în El.

Dar, iubiții mei frați, Fiul a ascultat totdeauna de Tatăl! A făcut voia Lui chiar și cînd i s-a dat cupa plină cu durere. Chiar și cînd i s-a cerut să se jertfească pentru noi! Și noi ce facem? Am întîlnit multe rele pe drumul meu. M-am luptat pe apă și pe uscat cu zece pardoși sălbatici, am cunoscut colonii slăbite și împuținate – dar pînă acum nu am auzit ceea ce am auzit despre această colonie. Cum că voi nu vreți să ascultați! Ce s-ar fi întîmplat dacă Fiul refuza să asculte de Tatăl? Și ce ne este nouă Fiul, Domnul nostru Jesous Christos, decît cap? Ce suntem noi lui dacă nu trup? Cîte capete trebuie să aibă un trup omenesc? Două? Trei, ca cerberii? O sută, ca hidra? Oare nu se cuvine să avem un singur cap – pe Jesous?

Și cînd el a plecat și ne-a lăsat Sfîntul Duh, pe cine avem de cap? Tot pe el! Dar fiind plecat, el a lăsat om în loc: pe episcop. Episcopul ocupă locul de frunte nu din voința lui, iubiții mei, ci din voința Domnului. Și cum Domnul nostru face voința Tatălui, rezultă că episcopul ocupă loc prin însăși voia Tatălui! Cine din voi nu vrea să facă voia Tatălui, sau a Domnului Jesous, să facă un pas în față!

Oamenii se foiră, neliniștiți, dar nimeni nu îndrăzni să urmeze porunca străinului.

- Dar eu am auzit vorbe bune despre colonia asta. Știu că otrava evangheliilor străine încearcă să pătrundă corpul ei. Dacă Jesous a curățat păcatele noastre cu sîngele lui, de ce credeți că e nevoie de jertfe în templu, sau de respectarea Legii, sau chiar, Doamne ferește! de tăierea legămîntului? Iar dacă el s-a

jertfit și a curs sînge din el, pentru a ne aduce o nouă speranță și Evanghelie, de ce unii ar crede că a fost doar o arătare acest lucru? Credeți că Jesous a mințit? Domnul Adevărului a mințit, iubiții mei?! Nu, nu îmi vine să cred că unii iau în gură fructe otrăvite cu bună știință. Rugați-vă, fraților, pocăiți-vă și cereți iertare Domnului, că această otravă vine de la cel rău! Cel ce o primește, va muri! Va muri, vă spun eu, și nu va vedea în veci Împărăția. De ce am vrea unii să ne lipsim de acest lucru? Uitați, eu merg voios la Roma, sperînd că mă voi lupta cu fiarele și acolo, poate chiar în arenă! De ce aș face-o, dacă nimic nu ar fi adevărat din cele ce se spun despre Jesous, despre salvarea mea, despre viața mea eternă în Împărăție?

Deci, iubiților, uitați zavistiile. Fiți uniți, faceți munca Domnului împreună. Ascultați de diaconii voștri, frații mei de slujbă. Iubiți-vă presbiterii, părinții noștri spirituali. Mai ales, plecați capul în fața episcopului vostru, așa cum l-ați pleca în fața Domnului Jesous. Nu vă dau sfat de la mine, nu o spun pentru a lăuda colonia Antiocheii de unde am plecat, eu acolo sunt cel mai mic și ultimul venit, ci spun ce mă inspiră Duhul Sfînt, ce îmi pune Domnul în gură, după voia Tatălui ceresc. Ascultați și vă pocăiți!

- Părinte, îndrăzni să vorbească un bărbat bărbos, negricios, noi nu suntem răzvrătiți de felul nostru. Am asculta și de presbiteri și episcop, dar mult prea des ei nu știu să răspundă la întrebările noastre. Iar cînd răspund, deseori spun lucruri pe lîngă evanghelia pe care o știm. Așa că, de ce i-am mai crede?

- Voi aveți credință? bubui glasul lui Ignatius. Credeți în Evanghelia lui Jesous? Credeți că el a plecat lăsîndu-ne Duhul lui Dumnezeu? Și atunci de ce nu credeți că presbiterii, care au fost unși cu voia Duhului, ar spune o altă evanghelie? Cum puteți să vă împotriviți voi Duhului? De aceea pătrund între voi păreri străine – pentru că nu sunteți uniți în jurul presbiterilor, a diakonilor, a episcopului vostru! Fraților, coborî el vocea. Jesous a spus: unde este lumină, nu poate fi întuneric!Spun ei lucruri care nu sunt în Evanghelie? Dar oare nu știți că dacă era să se scrie tot ce a spus și făcut Jesous, nu ar fi fost loc în toată lumea de atîtea suluri? De ce vă mirați atunci că episcopul vostru spune ceva ce nu e în Evanghelie? Nu vă îndoiți, iubiții mei, că atunci cînd vă îndoiți de episcopul vostru, vă îndoiți chiar de

Jesous, care l-a pus păstor la turma voastră!

Nimeni nu mai răspunse. I s-o fi părut, se întrebă bătrînul, că a văzut o mișcare de apropiere între grupuri? Nu, acum nu va spune mai multe lucruri despre păreri străine. E destul să se gîndească la cuvintele lui de unire, de supunere... Păcat că va pleca mîine...

Același lucru l-a spus și lui Ruffinus, în drum spre casa lui Stephanos. Cele două gazde nu spuneau nimic, mergeau gînditori înaintea lor.

- Plecăm mîine, dar frații au nevoie de încă o vorbă măcar de ceartă și încurajare. Vorbele mele vor fi uitate...

- Poate ne trimiți o epistolă, sfinte, îndrăzni Basilius. Vorbele, oricît de tari, se uită repede... Dar o scrisoare se poate citi iarăși și iarăși, de cîte ori supunerea slăbește.

- O să vă scriu. De la Smyrna – se hotărî Ignatius.

- Poate e bine să ceri coloniei să trimeată un diakon mai tinerel și puternic la Antiocheia, sugeră Ruffinus. Să vadă cum se fac lucrurile în colonia noastră. El va putea povesti ce a văzut cu proprii lui ochi...

- Da, nu e rea ideea, zise episcopul – deși avea senzația că sfatul diakonului ascundea și ceva căruia nu îi putea da de cap. „O să aflu pînă la Smyrna”, fu sigur bătrînul. Nu mai întrebă nimic, dar după ce Ruffinus se duse să se culce, după ce mai copiase cîteva pagini din Evanghelia după Matheus, bătrînul scoase cartea Presbiterului și citi mai departe.

Scrisoarea X

(în timpul celui de-al XI-lea Imperium al Augustului Domitianus)

De la ***Yohanan****, Presbiterul coloniei de la Ephesus*

Către: ***Ignatius*** *zis și* ***Theophorus***

Dumnezeu Tatăl nostru al tuturor și Fiul Lui, Unsul, să fie cu tine în toate ceasurile tale.

I

Dragul meu copilaș, iată că bunul și milosul Dumnezeu mă păsuiește cu viața mea lumească. Poate nu mi-am împlinit numărul de păcate, sau poate nu mi le-am spălat pe toate... Sau poate nici nu ar trebui să mă grăbesc să mă alătur tatălui meu, Domnul Jesous Unsul, putînd eu fi găsit pe tabla celor de aruncat în flăcările necurmate ale Gehenei. Pentru că deseori gîndurile mele, și chiar și vocea mea, se rătăcesc de la cele afirmate de-o vreme încoace de mulți ucenici după Paul, al căror număr crește an de an. Și eu, care am trăit toate acele vremuri și pot aduce mărturie, mă văd deseori pus în fața unor

mărturii care se bat cap în cap cu amintirile mele, și mă întreb: oare așa a fost? Oare mintea mea a început să slăbească, făcîndu-mă să uit? Și uneori fala deșartă omenească mă face să mă împotrivesc – dar pe urmă mă gîndesc la binele coloniilor și mă întreb: oare ce e mai de folos pentru salvarea sufletelor creștinilor? Adevărul, sau credința? Iar adevărul meu este chiar adevărul? Mi-a fost el revelat de la Duhul Sfînt, sau a fost doar rătăcire? Cine mai poate spune?

Dragul meu copilaș, a venit din nou primăvara. Acesta este cel mai minunat anotimp pe această coastă de apus a Asiei. Nici nu este rece și cețos, cu multe ploi, ca iarna, nici fierbinte ca vara. E drept, de cînd am îmbătrînit, îmi plac tot mai mult verile. Copilașii mei din cetate mă duc, călare pe un asin, în munții din sudul Ephesului unde mi s-a construit o căsuță. De multe ori prefer singurătatea. Acum mai bine de patru decenii, cînd porneam spre marea cetate a Alexandriei, era altfel...

II

Din Betlehem erau pe atunci, așa cum sunt și acum și cum au fost dintotdeauna, două drumuri care duc spre Alexandria. Unul este spre sud-vest, pe Calea Regală, drumul caravanelor și al oștirilor cuceritoare, binecuvîntarea și blestemul Iudeii... Celălalt, cel pe care am mers eu, este direct spre mare pînă în micuțul port al Jemnei și, de acolo, pe un barcaz ce urmărește îndeaproape coastele spre sud și apoi spre apus, trecînd peste apele tulburi roșiatice din dreptul gurilor Nilului, pînă cînd, în depărtări, apare turnul alb de pe Pharos, ziua, sau, noaptea, focul din vîrful lui.
Nu o să-ți povestesc acest drum, a fost lipsit de întîmplări, de-a lungul malului nisipos și, în cea mai mare parte, pustiu. Doar ici și colo, în mici golfulețe, cîte un mic sat de pescari, și doar o cetate mai acătării, Gaza, în ținutul filistinilor. Nu o să-ți povestesc nici despre șederea mea în Alexandria, nici despre toți oamenii întîlniți acolo.
A fost întîi de toate Nathanael bar Tholmei, ucenicul tatii, înbătrînit dar încă în putere, mozaicar respectat de toți. El a întemeiat colonia de nazoreni din cetate și a fost capul ei pînă a plecat spre sud, de-a lungul Nilului, spre o insuliță unde trăia unul din fiii lui. Apoi a fost Malchus, acea căpetenie a gărzilor

Templului care-l arestase pe tata. El mi-a confirmat multe din spusele unchiului Yehudah. Dar mai ales a fost Apollo, therapeutul, care mi-a devenit bun prieten, deși mai mare decît mine cu cîțiva ani. Am vorbit multe despre Tata și învățătura lui, despre Împărăție... De la el am aflat despre Philos și încercarea lui de a îmbina învățătura iudaică cu cea grecească, mai ales cea a stoicilor și platonicienilor. Ne plimbam deseori discutînd, ca niște peripateticieni, prin grădinile și pe culoarele și prin sălile Musaionului, a vestitei Biblioteci care, deși arsă în parte pe timpul lui Caesar, fusese reconstruită, iar cărțile distruse, completate cu cele aduse la porunca lui Marcus Antonius, de la Pergamus. Apollo pe urmă a plecat la Jersusalem, apoi Ephesus și, pe cînd am ajuns la Miletus,în drum spre insula Cypres, am auzit că ar fi trăit în cetatea Corintului. Dar de atunci, din tinerețe, nu l-am mai întîlnit, ci doar am auzit de el și de școala lui. Căci el, la Jerusalem a trăit printre nazoreni, iar la Ephesus printre ucenicii lui Paul, dar din amestecul de idei grecești, eseniene, nazorene și pauline, a ajuns la propria lui învățătură, cum știi, respinsă atît de nazoreni, de sabeeni și therapeuți, cît și de greci, căci, zice el, tatăl meu nu era doar fiu de zeu, ci zeu el însuși. Așa că el nu murise nici o clipă, după cum nici de înviere nu a avut nevoie, ci toată viața lui ca om a fost doar o părere...

III

Cînd am părăsit Alexandria, împlinisem doi ani peste un scor. Între timp mă hotărîsem să pornesc spre Capitala Lumii, spre Urbe, Roma. Așa c-am suit pe-o corabie cu grîne ce a pornit peste Mare spre Asia, și apoi a cotit-o, ocolind Achaia și tocul peninsulei Italice, punînd după două săptămîni de drum, ancora în portul Puteoli, la nord de frumosul Neapolis. Dincolo de marele golf se ridica conul fumegînd al Vesuviului. Dar eu nu am stat mult în acele locuri, pentru că în port ni s-a confirmat vestea auzită încă în Alexandria: exilarea evreilor din Urbs.

În acea vreme, August era Claudius, Gîngavul. Acesta nu a fost un Imperator rău, pe timpul lui s-a cucerit Britania și s-au construit multe lucruri frumoase și utile – aveam să văd portul Ostiei lărgit și înfrumusețat de el. Era un scolar care, pînă să ajungă August, se ocupa de istorii, filosofii și limba tuscanilor... Dar în anul precedent, sătul de certurile veșnice dintre evreii ce trăiau în Roma, îi trimisese pe toți în exil. Iudei erau mulți în Roma, împărțiți în principalele secte care existau și în Jerusalem, și cu toții încercau să facă prozeliți în rîndul patricienilor romani. De aici, cearta între ei. Mai ales, totul pornea de la ideea de viață după moarte – susținută de farisei și sabeeni, dar respinsă de therapeuți și sadokimi, și de venirea Unsului, Christos, sabeenii și nazorenii susținînd că acesta venise deja, iar esenienii zicînd că el trăiește la Jerusalem în persoana lui Yakub Zadik. Și certurile se lăsau uneori nu numai cu vorbe grele, ci și cu bătăi...

Am aflat asta de la evreii trăind în Puteoli, mulți așteptînd bunăvoința vreunui căpitan de corabie să-i ia spre Asia sau Egipt. Căci cei bogați plecaseră de mult, iar cei săraci porniseră spre nord, să treacă în Grecia prin Iliria și Makedonia, pe propriile lor picioare. Mulți din acești evrei se apucaseră de meșteșuguri și negutătorie în Puteoli, așteptînd trecerea urgiei – pentru că decretul se aplicase doar în cetatea Romei. Mai tîrziu, mulți s-au întors în Urbs, ba chiar mai mulți încă au venit înapoi de pe tot cuprinsul imperiului.

Oricum, am aflat că nu prea am ce căuta în Urbs. Cu hainele și înfățișarea mea, nu aveam a mă teme că voi fi recunoscut iudeu, așa că am trecut totuși prin Roma, admirînd Forumul și impunătoarele clădiri ce-l înconjurau. Dar mult nu am stat, ci m-am hotărît să plec spre Provincia, unde aveam rude și prieteni, așa că am pornit spre Ostia. Și, ajuns acolo, am căutat casa și atelierul fratelui nostru întru credință, Samus. Dar pe Samus nu l-am mai găsit la atelier. Atelierul nu se schimbase prea mult, dar negustor era un bărbat străin, sirian după vorbă și strai.

- Pace. Te pot ajuta cu ceva, străine? Avem marfă bună...

- Pace și ție. Mulțumesc, om bun. Doar că eu am trecut pe aici să-l întîlnesc pe Samus, fostul patron... Nu l-am mai vazut de aproape un deceniu.

- Nu știu nimic de Samus. Mi-a vîndut prăvălia, zicea că va pleca. Voi sunteți iudei, nu-i așa? S-a auzit de decretul Augustului, s-a temut că vor fi alungați și cei din Olbia. Am făcut afacere bună, nu a vîndut scump. Era în grabă. Dar nu te pot ajuta.

- Atunci rămîi în pace, om bun, și să te ajute Domnul.

La vorbele schimbate de noi, femeia lui, care aranja niște ulcioare pe un raft, ridicase capul, semn că ascultase schimbul de vorbe. Pe cînd mă îndepărtam de prăvălie, a ieșit în uliță și a strigat după mine.

- Frate, eu știu de Samus, îmi șopti ea cînd s-a apropiat. Eu nu sunt din neam de evrei, dar am primit pe Domnul... Caută-l pe Samus la hanul „La Frygianul Obosit". Domnul te-a trimis azi, ei pleacă în două zile spre Provincia.

I-am găsit. Am plecat cu ei – porniseră spre Provincia tocmai pentru că nu uitaseră de întîlnirea cu mama și știau că la Arelata au frați. Pe drum am cunoscut-o pe fiica lor Alma, pe care la prima întîlnire nu o băgasem în seamă: ea pe atunci avea doar vreo șase ani, iar eu aveam mintea plină încă de Fiona. Pe drum s-a înfiripat dragostea dintre noi, iar la Arelata am cerut-o de soție, deși am recunoscut că nu am cu ce întreține o familie... I-am regăsit pe toți cei dragi mie din Provincia și am ajuns pînă la Raetes, la ***opidum*** în munți, unde am găsit-o pe Salomea cu trei copii. Dar am stat mai mult la mătușa Martha și m-am împrietenit cu vărul meu Titus – deși mai tînăr cu cîțiva ani buni decît mine. Îl voi cunoaște mai bine mai tîrziu, la Roma, cînd el a locuit cu mine și cu Paulus...

IV

Nu o să povestesc despre iubirea dintre mine și Alma. Să știi doar că femeia a fost dată de Dumnezeu în înțelepciunea lui pe pămînt pentru fericirea și nefericirea bărbatului, pentru că n-aș fi putut cunoaște culmile fericirii, nici abisurile nefericirii, fără Alma mea. În Provincia mi-a născut primul copil, o fetiță care a primit numele de Dorkas. Cînd s-a mai ridicat, a fost chiar ca o gazelă, animal văzut de mine în Egypt, zvelt și cu mișcări grațioase. Dar traiul la Arelata a adus și durere, pentru că frigurile au luat-o întîi pe mama Almei, apoi și pe tatăl ei, și am început să-mi tem familia. Alma era deja grea cu un nou copil, iar Dorkas era micuță, nu le puteam pierde! Am plecat spre Roma, mai ales că auzisem că decretul lui Claudius fusese retras.

Acolo am găsit un cubicul într-o insulă din Trastevere, insulă locuită de mici meseriași de toate națiile. Erau și evrei, începuseră să se întoarcă. Acolo îmi găsisem și un mod de trai: pedagog. Am avut mai întîi copii evrei, se aflase că fusesem ucenic la marele Gamaliel și, se credea, la Philon din Alexandria, așa că, în ciuda vîrstei mele tinere – nu împlinisem încă un scor și cinci ani de viață -, cîțiva părinți au fost bucuroși să-mi încedințeze copiii. Nu cîștigam mulți bani, oamenii nu erau bogați, dar sclav nu mă puteam vinde. Cu timpul am luat și copii de gentili, așa că învățăturile mele, chiar dacă le făceam pe baza Legii, au început să aibă și multe din pildele tatii, dînd înțeles nou poruncilor... Ba chiar și din cele ale stoicilor și cinicilor greci, pe care îi învățasem pe cînd trăiam în umbra Bibliotecii. N-am apucat să am certuri cu evreii credincioși, pentru că n-am stat mult în Urbs. Tot de frica frigurilor, după un an de trai în Roma, am plecat mai departe.

Orașul, cu excepția zonelor mai bune din jurul Forumului și de pe culmile celor șapte coline, era destul de murdar. Cartierul nostru, aflat pe valea dintre coline, era bîntuit de miasme; deseori – mai ales toamna, iarna și primăvara -, soarele nu se vedea de neguri umede și rău mirositoare. Multă lume tușea, avea friguri... Mulți copii mureau, mi-am pierdut și eu cîțiva elevi. Alma născuse un al doilea copil, tot o fetiță, pe are am numit-o Charis; ce ar fi fost mai normal decît ca sora unei Gazele, să se numească Grația? Doar că iubitei mele Alma nu îi plăcea în Roma și, deși, ea însăși trăise mai toată viața în Ostia, ar fi dorit ca fetele ei să trăiască în mijlocul naturii, în lumină și căldură. Știa că acest lucru e imposibil, fiind noi săraci – dar Domnul mi-a trimis gîndul cel bun. Un astfel de loc avea unchiul Jesse și mătușa Agatha – și ei îmi arătase dragoste de părinți. Am simțit că ne vor primi cu brațele deschise și-și vor revărsa dragostea și asupra familiei mele.

Așa că, într-o bună dimineață, am plecat din Urbs însoțit de Alma, fiecare din noi cu o boccea în spate și o fetiță în brațe. Ne-am coborît pînă la Brindusium și de acolo am luat o corabie care ne-a dus în fundul lungului golf al Corinthului. Și în timp ce corabia era trasă la deal pe calea pavată cu dale de bazalt, noi am mers pe picioarele noastre pînă sus, în cetate – fără a urca pe acropola de pe Acrocorinth. Și, neștiind că atît în Corinth, cît și în portul răsăritean Cenchrea, erau colonii de mesianici, nici că bunul meu prieten Apollo ajunsese și el în Corinth, a doua

zi am coborît din cetate și ne-am suit din nou pe corabia care între timp ajunsese la Cenchrea și am plecat spre Miletus. Și de acolo, la zece zile de la plecarea din Brunsisium, am ajuns la frumoasa insulă a Cyprului și am coborît la Paphos.

V

Am avut dreptate, mătușa Agatha ne-a primit cu brațele deschise. Mă înșelasem însă în privința unchiului meu: el murise cu ani în urmă, nu la mult timp de la întoarcerea acasă – pe cînd eu trăiam la Alexandria.

- Cînd s-a întors acasă, parcă nu era în apele lui, ne-a povestit mătușa cu glas uscat.. Îl iubise mult, fusese singura ei dragoste. Unii au crezut poate că ea a iubit mai mult averea – eu știam că nu fusese așa. Domnul și chemarea lui îl ținuse pe Jesse mereu departe de ea, dar Agatha îl așteptase mereu fără osteneală, cu răbdare și speranță, convinsă ca el se va întoarce – pentru a rămîne. Se întorsese și rămăsese – dar nu pentru mult timp. Sunt sigur că, dacă nu vedeam lacrimi în ochii ei, era doar pentru că izvorul lor secase de prea mult plîns. A continuat, cu o voce la fel de stinsă: A început să slăbească, uneori se plîngea de dureri în pîntece...

Și am văzut că mă iubea și pe mine ca în urmă cu mulți ani, cînd eram doar un băiat neîmplinit, cu aproape un deceniu în urmă. Și-a revărsat dragostea și asupra iubitelor mele. Mi-a fost o a doua mamă,iar fetițele au găsit în ea o bunică iubitoare. Așa a mers viața o vreme și mătușa părea să fi întinerit alături de noi, părînd să nu bage în seama durerea tot mai stăruitoare din sînul stîng. Pînă cînd a căzut la pat. Cînd ne-am adunat în jurul ei pentru a-i plînge sfîrșitul, ne-a spus:

- Nu plîngeți. Am fost fericită. Domnul a fost cu mine, în ciuda faptului că toată viața m-am închinat albei Aphrodite, zeița acestor locuri. Dar am ajuns să cred că ea tot Domnul este, o ipostază în care ni se arată nouă, femeilor. Oare ea nu este Doamna Dragostei, așa cum e și Domnul? Oare ea nu arată înțelegere, și milă? Nu aduce viața și dragostea? Și mie mi s-a dat dragoste, oh, mi s-a dat! Am iubit și am fost iubită! Jesse m-a iubit aproape tot atît de mult pe cît l-a iubit pe fratele lui, Joshua Unsul, tatăl tău. Și voi mă iubiți, am simțit acest lucru. Acum e timpul să mă duc la Jesse al meu. Nu mă plîngeți,

fiți fericiți pentru mine, în așteptarea clipei cînd vom fi cu toții împreună!

N-am putut fi fericiți, am plîns pierderea ei, deși știam că Domnul îi dăduse iertare și acum ea era la picioarele tronului Lui, alături de Jesse bar Nabas. Da, unchiul adusese binecuvîntare asupra acestei femei din neam iudeu diluat cu sînge grecesc. Acum știu ce atunci doar bănuiam: unchiul a primit mai ușor evanghelia lui Paulus tocmai datorită acestei femei iubită de el. În învățătura lui Yeshua, așa cum era ea ținută la Jerusalem, nu era loc și pentu ea. Deschizînd poarta Milei și pentru neamuri, și Agatha a avut parte de milă și iertare. Și eu cred acum că ea a meritat acest lucru fără a se tăia împrejur la inimă, fără a se boteza cu apă, ori cu duh. Dragostea și bunătatea ei au găsit merit în fața Domnului! El ne judecă pe fiecare după inima noastră. Amin.

VI

Domnul a arătat milă mătușii mele și prin faptul că a luat-o la el atunci, și nu mai tîrziu.Așa, a ferit-o de o mare durere pe care nu o merita. Că s-a arătat ironia vieții de care o are omul parte, atunci cînd fuge de Planul lui Dumnezeu. Plecasem din două locuri să-mi feresc iubitele de friguri, doar pentru a le pierde în molima care a lovit insula în anul următor. Cînd a trecut, aproape jumătate din populația insulei pierise. Și printre cei duși se numărau și iubitele mele, alături de mai toți servitorii fermei. Supraviețuisem doar trei, printre care și eu. Nu știu de ce, fără să mi-o doresc... Cînd m-am trezit din stupoare, bătrîna Phylis mă îngrijea, în timp ce bătrînul Alexios îngrijea de vie.

Cum de nu am murit atunci? Nu de boală; ci, atunci cînd, întrebînd-o de iubitele mele, ea a început să plîngă. De unde o fi găsit din nou lacrimi, după ce le vărsase îngropîndu-și toată familia? Alături de ai mei...

Atunci am înțeles-o și pe Sarah, și m-am pus ca un cîine pe movilița de pămînd sub care erau trupurile iubitelor mele și mi-am așteptat sfîrșitul. M-a salvat din nou Phylis. Ajutată de Alexios, mi-au pus trupul inconștient într-o barcă pescărească fără vîsle și mi-au dat drumul pe mare.

- Să hotărască Domnul, a zis servitoarea, care era și ea ucenică.

Și Domnul a hotărît. Vremea a fost frumoasă, marea liniștită, iar vîntul a mînat barca spre nord, spre coasta Asiei. A plutit barca așa, o zi și-o noapte și o altă zi. Nu pusesem nimic în gură de multe zile și privirea obosită privea cerul senin de deasupra mea, nepăsător la trecerea orelor, la căderea întunericului și spuzirea cu stele a înaltului, la mișcarea soarelui de-a lungul bolții. Îmi așteptam cu bucurie sfîrșitul, dornic să mă alătur celor dragi mie: Alma – Sufletul meu, Fetița Gazelă, Grația, unchiul și mătușa, Tata... Da, aveam în sfîrșit să-mi cunosc tata, să aflu adevărul despre el!

- Și Mama? m-a întrebat iscoditor un glas, și nu știam dacă era al meu, sau poate era adus de vînt, sau cobora din înalt... Și-a pierdut iubitul soț – și a trăit! Și-a pierdut fetele, măritate prin străini, așa cum e datul vieții, și a rămas singură – dar a trăit! Acum a venit timpul să-și piardă și fiul. Cîte alte pierderi trebuie ea să îndure înainte să se pună la pămînt, ca un cîine? Ce crezi, copile?

Mi s-a părut că pe băncuța din capătul bărcii se afla acum o siluetă îmbrăcată în lumină. Sau era chiar soarele?

- Tată, tu ești?

Nu mi-au răspuns decît țipetele pescărușilor. Am întrebat din nou: Ce rost are prezența mea pe acest pămînt?

- Ce rost are prezența Mamei? A apostolilor. De ce nu au trecut cu toții în Împărăție, unde nu-i durere și nici întristare? Ce rost să se agațe cu unghiile de această lume vremelnică a durerii?

- Dar, tata?

- Să știi, copile, că nimeni, în veac, nu a părăsit această lume cu mai multă durere decît Fiul Omului. Nu durerea crîncenă a Crucii, ci faptul că trebuia să-și părăsească iubita soție, iubitele fiice – pe tine, abia ridicat în picioare! Și mama, frații, surorile, ucenicii, iubita Israel, Lumea! El avea pentru ce trăi! Doamne, ce durere să le pierzi pe toate, să te duci într-o împărăție unde ești singur, așteptîndu-i pe ceilalți!

- De ce ai făcut-o, atunci?

- Pentru că viața noastră are un rost. Și moartea noastră are un rost.

- Cine decide ce e mai important?

- Noi decidem, cine altcineva?

- Credeam că Dumnezeu.

- Dumnezeu, desigur. Duhul lui. Cînd este în noi, decidem cu voința Lui. Cînd nu, decidem după voia noastră. De aceea se cade să ne rugăm: „Tată, facă-se voia ta, nu a mea!”

Cuvintele mi s-au părut cunoscute. Mi-am ascultat amintirile, încercînd să aflu cine le spusese. Acum știu că le-am auzit mult mai tîrziu, atunci cînd am citit Mărturiile despre Tata... Dar poate că le aveam săpate în ființă, probabil le gîndeam fără să știu.

Am murmurat:

- Tată, facă-se voia Ta, nu a mea!

VII

Mi-am revenit în casa unui pescar din satul Anamurium.

- Era să mori, îmi zise el punîndu-mi un blid cu zeamă caldă, cu miros de pește, la buzele arse. Nu m-am împotrivit, lăsînd lichidul să-mi coboare pînă în stomac, de unde se răspîndi prin trupul slăbit. Cînd blidul s-a golit, aș mai fi vrut, dar n-am zis nimic. După o vreme am adormit din nou. Cînd m-am trezit, am băut din nou zeamă de pește. Mai tîrziu am aflat că asta era hrana de bază a locuitorilor micului port, peștele, pregătit în diferite moduri. Cît am stat în casa lui Kiriakos, am învățat să le gătesc eu însumi, pentru că el, văzîndu-mă pe picioare, a început din nou să iasă cu barca în larg, la pescuit.

Portul nu era foarte mare și adăpostea cele vreo două-trei duzini de bărci, plus, sub nu prea înalta culme stîncoasă din vest, vreo cîteva barcaze mai mari. Acestea făceau comerț spre Apus, de-a lungul coastei pînă la Alyteia, sau spre Răsărit spre Seleukeia – o altă cetate construită de regii sirieni -, dar mai ales spre insula Cypres, aflată la doar cîteva ore spre sud. Satul e în mijlocul unui platou nu prea larg, dar destul de lung, chiar la poalele munților cilicieni, un platou roditor și udat de ploi și izvoarele coborînd din munte, care îmbogățește hrana locuitorilor. Sus, în munți, sunt numeroase stîne și cătune de munteni de la care, în schimbul legumelor și al peștelui, se obține brînză și carne de oaie și capră.

Am stat aproape două luni la Kiriakos, încercînd să-mi fac un plan pentru viața ce mi s-a dat. Într-o zi, mi-am luat traista din piele de capră în care gazda-mi pusese cîteva merinde,

m-am înfășurat în pelerină și am plecat. Pescarul mă găsise în barcă înfășurat în această pelerină din material curios (Kiriakos nu știa de mătase...), cu ape vișinii. M-a însoțit, ca și traista, care a pierdut mai tot părul colorat atunci, la început, în roșu cu benzi sinilii, toată viața, pînă cînd ți le-am dăruit ție, copilașule. Pescarul nu m-a întrebat nimic, era un om tăcut care știa însă să vadă. El îmi indică poteca ce suia din sat spre culmile munților. Trecînd prin cătune și sate, am ieșit pe partea cealaltă în trei zile, în cetatea Laranda. Pe aici trecuse Paul și Jesse în prima lor călătorie în Asia. Spre Răsărit, la o zi de mers, era cetatea Derbe, dar eu am pornit spre Apus pe Via Sebaste pînă am ajuns la Iconium și apoi mai departe, prin Apolllonia, pînă cînd, trecînd prin Thralles și Magnezia, am ajuns la frumosul Ephesus.

Drumul a fost lung și greu, mi-a luat aproape toată vara. Asta pentru că nu aveam nici un ban și am trăit din mila oamenilor, mai cerșind, mai muncind ici și colo pentru o noapte de petrecut în grajd sau în vreo cămăruță, un blid de mîncare sau chiar ceva merinde de drum. Nu m-am oprit numai la comunitățile evreiești, nici nu am găsit peste tot sinagogi – și cred că nici nu-mi păsa. Nu știam că Paulus străbătuse și el aceste drumuri, nici că ici și colo se găseau și mesianici. Aveam un singur gînd: să o găsesc pe Mama.

VIII

Cînd am trecut culmea muntoasă de deasupra cîmpiei în mijlocul căreia se găsea albul Ephes, m-am oprit. Am simțit, privindu-l, că am ajuns acasă. Știam că nu-l voi mai părăsi – dar mă înșelam. Viața m-a dus de cîteva ori departe de acel loc. Am trăit cîțiva ani la Roma, și alți cîțiva la Alexandria, dar pînă la urmă tot aici m-am întors. Trăiesc acum de atîta timp în această cetate încît copilașii din colonie cred că eu am înființat colonia de sfinți. Nu, n-am înființat-o eu. Mama, în primul rînd, dar au ajutat și Paulus, și Aquila și Priscilla... La început erau mai multe colonii, după diferite evanghelii, dar în ultima vreme a rămas una mai importantă, celalalte dispărînd sau rămînînd slabe, cu puțini sfinți. Și cea care s-a întărit a fost cea după evnghelia lui Paul, care deschidea ușa neamurilor. Dacă ar fi trăit mai mult, s-ar fi bucurat – dar cînd a murit, colonia lui era chiar cea mai slabă din Ephes.

Atunci, stînd pe culmea dealului și privind în vale, nu cunoșteam cetatea; așa că am coborît la Templu, cea mai impunătoare clădire din cîmpie. Cînd m-am apropiat, am înțeles de ce grecii o numiseră una din minunile lumii. Cu sute de coloane zvelte, cu statuile și decorațiile, cu mărimea lui, Templul impresiona orice vizitator. Și erau mulți, mii poate, venind din întreaga lume romană. I se zicea „al Artemisei", dar această zeiță era diferită de cea la care se închinau grecii, a vînătorii și a Lunii, sora lui Apollo. Era mai degrabă Zeița Mamă a populațiilor din Asia, înrudită cu Kybele, zeiță a fecundității, a naturii, a femeii... Preoții, cureții, urmași, se zice, a celor preoți din Creta, care-l păziseră pe Zeus copil de ochii ucigașului său tată, oficiau slujbele aducînd jertfe și cîntînd. N-am stat mult, nu venisem să mă închin la ceea ce eu credeam că e doar o aberație, un idol păgîn. Sau poate că mătușa Agatha avusese dreptate, Artemida fiind doar un alt aspect al lui Dumnezeu, prea măreț pentru ca mintea noastră să-l cuprindă în Unicitatea și Totalitatea Lui?

De aici, din fața Templului, dacă aș fi știut locurile, m-aș fi îndreptat direct pre Orașul de Sus, în partea sudică a muntelui Pinion, acolo unde locuia Mama. Ar fi trebuit să întreb. Dar am întrebat doar după ce pătrunsem în Cetate prin una din porți, în fața Fîntînii din peretele Teatrului, la marginea Agorei de Jos. Spre surprinderea mea, am aflat imediat unde locuiește Miriam din Migdol, semn că era cunoscută în Ephes. Așa că am urcat calea de pe valea dintre munți pînă în Agora de Sus, și de acolo am pornit spre Răsărit, pe ulițele de la picioarele zidului ce înconjura acropola de pe vîrful muntelui. Acolo, într-o căsuță modestă, locuia Mama.

IX

La bătaia mea emoționată în ușă, a răspuns un glas tineresc. Abia înăuntru am văzut că era al mamei – era singură în încăpere. Părea să nu fi îmbătrînit deloc. Părul îl avea des și negru, puțin creț ca în tinerețe; fața nu avea mai nici un rid. Nu părea nici să fi pierdut din suplețea trupului – doar sînii îi erau puțin căzuți, semn că alăptase copii. Nu-i avea strînși în legătură, așa cum deseori femeile o fac... Deși se apropia de

cinci decenii, nu arăta mai mult de un scor jumătate. Părea să fi pierdut puțini dinți, nu în față, astfel că, zîmbindu-mi, aceștia luciră în semiîntunericul încăperii. Nu arăta semn că mă recunoscuse, ci mă privea cercetător, încercînd să-și amintescă dacă mă mai văzuse undeva sau nu. Abia cînd am pășit spre ea, înainte să fi pronunțat vreun cuvînt, a rîs, cu rîsul ei adînc, învăluitor:

- Hei, fiule, te-aș fi recunoscut mai curînd dacă semănai cu Yeshua. Mă strînse cu putere în brațe, dar ochii îi avea plini de bucurie. Domnul este bun cu mine, te-a adus, în sfîrșit! Era singura rugăminte rămasă fără răspuns pînă în acest moment. Deși... Acum mai bine de trei luni am știut că vei veni. Sau că nu vei veni niciodată. Să mulțumim lui Dumnezeu că ți-a dat gîndul bun!

Pe urmă am înțeles de ce nu mă recunoscuse Mama. Tot părul din creștet și de pe fața îmi era alb- coliliu. Nu știu dacă albise pe timpul bolii, la aflarea veștii morții iubitelor mele, sau în barcă, pe cînd mă lăsasem pradă morții. Nu mă privisem de atunci în oglindă, apa din care băusem pe drum era curgătoare, deseori vijelioasă... De aceea, frații din Ephesus m-au știut întodeauna cărunt, deși se mirau că sunt fiul lui Miriam. După ce ea a murit, au început tot mai des să mă considere unul din ucenicii lui Jesous, poate chiar acel Johanan bar Zevedei, de care se spuneau povești prin colonii...

X

Mai întîi i-am povestit eu toate peripețiile și întîmplările vieții mele, trăite în scurta mea viață. M-a ascultat în liniște, fără să pună întrebări, lăsîndu-mă să spun ce vroiam, în ordinea în care vroiam. A durat pînă spre seară să-i povestesc tot ce trăisem, văzusem, ascultasem, citisem, gîndisem... Uneori lacrimi îi curgeau pe obrajii netezi, alteori își punea palma aspră pe mîna mea, de cîteva ori m-a cuprins în brațe, strîngîndu-mă la pieptul ei generos. Pe urmă, cînd am terminat, a zis:

- Sufăr, copile, pentru pierderile tale. Îți plîng durerile multe și mă bucur de puținele bucurii avute. Mă bucur mai ales că nu ești înrăit pentru necazurile trăite, așa cum deseori se-ntîmplă.

- Pe cine să mă înrăiesc? am întrebat mirat. Pe Domnul?

- Unii se înrăiesc pe Domnul, își pierd încrederea, ajung să-l considere un duh al răului.

Am dat din cap. Nu odată am fost tentat să-i strig: „De ce?! De ce ele? Ce ți-au făcut? Alma poate a mai greșit cu ceva, cu fapta sau cu gîndul – dar fetițele? Tu nu ai milă? Planul tău cere vieți nevinovate?”

- Alții se înrăiesc pe lume, continuă Mama. Ajung să facă rău, să-i vadă și pe alții suferind. Calcă în acest fel poruncile Domnului. Alții se înrăiesc chiar pe ei înșiși. Își fac rău, pierzîndu-și și sufletul, nu numai viața.

- Mi-am amintit de Sarah, am zis. Cred că am înțeles de ce a făcut-o.

- Mă bucur că Domnul a fost cu tine și nu te-a lăsat să-i urmezi exemplul. Pe ea o înțeleg, ea își împlinise menirea – care era cea de a sluji și iubi pe Eliazar. Cînd el s-a trecut, ea nu a mai găsit menire în această viață. Atunci am înțeles-o, acum nu i-aș da dreptate. Asta e viața omului – un șir nesfîrșit de meniri, pînă la împlinirea Planului făcut de Domnul în privința lui. E plină lumea de oameni care ar fi avut nevoie de ajutorul și dragostea Sarei. Ea i-a lipsit de singurul dar care-i stătea în putință să-l dea. Ai să vezi, colonia noastră are multe femei văduve, care și-au pierdut soții și copii, și care au găsit un rost în ajutarea sfinților. Și dacă sfinții nu au nevie de ajutor, ajută vecinii. Prin asta aduc mai aproape Împărăția – asta e menirea lor!

- Și cu ce sunt eu diferit de Sarah?

- Menirea ta nu a fost să trăiești în fericire lîngă o nevastă, nici să împlinești porunca să te înmulțești. Planul Domnului cu tine e altul, altfel nu-ți înlesnea să înveți tot ce-ai învățat pînă acuma.Tu ești în Planul lui de-a aduce Împărăția mai aproape!

- Mamă, tot aud aceste vorbe. Cînd va veni această împărăție?

- Știi doar: numai Tatăl știe!

- Tata?

- Nu, îmi zîmbi ea tristă. Nici iubitul meu Jesous nu a știut.

- E aproape? Mi-e dor să mă alătur iubitelor mele. A început deja?

- Paulus zice că da, a început. Odată cu învierea lui Jesous Christos, Domnul. El e primul cetățean al acestei Împărății. Poate că are dreptate...

- Îl știi pe Paulus?

- Cum să nu-l știu?! izbucni în rîsul ei melodios. Dar crezi că pot scăpa de el? Mă și mir că nu a apărut pînă acuma, ar fi trebuit să știe că am musafir... El este chinul dat mie de Domnul, să știu cînd merit să mă bucur de viață.

- Vroia să te ia de nevastă, i-am spus.

- Știu. Mai vrea. Văd că nu-ți place nici ție Paulus... Nu te teme, nu se va împlini acest lucru. Au fost mulți bărbați care mi-au cerut să le fiu soție, chiar și prefectul cetății! Fost senator, tribun al oștilor romane! Nu o spun să mă laud, ci să înțelegi că Paulus nu poate avea sorți de izbîndă. Cum o să primesc bărbat, cînd iubitul meu Yeshua e viu?! Dar Paulus e mai stăruitor decît toți ceilalți la un loc, Doamne, ce stăruință! Uneori, îmi vine să spun „da" doar ca să scap de gura lui. Zici c-ai văzut-o pe Salomea? schimbă vorba.

- Da, e fericită, binecuvîntată de Domnul cu trei copii frumoși și sănătoși – poate mai mulți, e încă tînără.

- Da... Mă bucur că nu m-am împotrivit căsătoriei ei, așa cum aș fi fost îndemnată să o fac...

- De ce nu te-ai împotrivit?

- Pentru că m-am gîndit că poate acesta este Planul lui Dumnezeu. Oameni ca Salomea și Genovis, copiii lor, oameni din Galia, Roma, Grecia, Asia, Siria și de pe tot pămîntul, alături de Israel, să fie ceea ce Paulus numește „copiii lui Avram". Trupul marii colonii a Domnului, Iglesia.

- Văd că-i dai deseori dreptate lui Paulus.

- Acolo unde merită. Numai acolo unde merită.

- Și Johanah?

- Trăiește în Makedonia, în Philippi. Ea e prietenă cu Paulus, l-a adăpostit în drumurile lui și l-a ajutat cu bani. Doar de bărbat a refuzat să-l ia, hahaha.

- A cerut-o? am strigat uimit. Poate să-i fie tată!

- Poate, dar nu-i e. Dacă de mine nu dăduse... rîse ea din nou. A trecut pe la Thyatira în drum spre Troas, acolo a aflat de plecarea lui Demetrios spre Makedonia – ei locuiau în Thyastira, nu știu de unde aflase acest lucru Paulus. Pe urmă, la Troas l-a cunoscut pe un anume Lukan, fost sfînt în Antiocheia Siriei, makedonian, care l-a chemat la Thesalonyke. De la acest Lukan a aflat de Johanah. Ea este cunoscută acolo ca Lidiana. I-a murit soțul și ea continuă să-i ducă afacerea cu vopsele mai departe. Pe ea nu a binecuvîntat-o Domnul cu copii. I-a murit unul în sarcină și după aceea a rămas stearpă, zise cu tristețe.

- Dacă Paulus nu s-a schimbat prea mult... în bine, nu cred că Johanah a avut ochi pentru el.

- Nu s-a schimbat... în bine, rîse mama uitînd de tristețe. Dar am înțeles că fiicei mele nu-i mai stă capul la căsătorie. Ea este una din acele văduve care văd de colonie – da, acum există o colonie și în Philippi. Cu excepția răzvrătirii, cînd cu Demetrios, ea a fost întotdeauna o fată liniștită și supusă, cu mult drag de oameni. Și de animale, zîmbi, cu privirea pierdută în timp. Găsea tot timpul animale bolnave, cu labele sau aripile frînte, de care îngrijea. Cînd vreunul murea, să fi văzut plîns... Cred că și-a găsit fericire în noua ei viață. Mă bucur pentru ea!

- Și Paulus a renunțat atît de ușor la ea?

- Nu, Paulus nu renunță niciodată ușor, cînd își pune ceva în cap! Dar aflase de la Johanah unde sunt. Își dădea seama că e bătrîn pentru ea. Au rămas prieteni, cum îți spun, poate chiar ca fiică și tată. Poate că Paulus o iubește încă – în felul lui.

- Eu tare bănuiesc că Paulus nu poate iubi decît pe Paulus...

- Cred că ești rău, fiule. Da, Paulus e deseori egoist, ambițios... Dar e și generos deseori, săritor, bun prieten. E înconjurat de mulți ucenici, are charisma mai mult decît alții. Nu-l iubesc și deseori ne certăm, mai ales că eu am colonia după evanghelia lăsată de Yeshua, spre supărarea lui, dar apreciez ce are bun în el. Să știi, copile, nimeni nu este întrutotul rău și nimeni nu este întrutotul bun! Învață să-i citești după inimă, așa cum o face Domnul, nu după înfățișare.

Am mai vorbit mult, pînă tîrziu spre zori. O mierlă începuse să cînte, după ce cocoșii vestiseră apropierea noii zile. Mă simțeam acasă.

XI

Paulus a apărut a doua zi, spre seară. La prima vedere nu se schimbase prea mult. Era mai pleșuv, acum tot părul de pe creștet constînd într-un smoc deasupra frunții. Barba o avea rară, deși lungă. Culoarea era un fel de gri murdar – și nu mi-am putut aminti ce culoare avea părul lui în urmă cu un deceniu. Burta îi era mai mare, fără ca trupul să i se fi împlinit prea mult. Picioarele, atît cît se vedeau de sub caftan, erau la

fel de osoase și de murdare. Părea să-și fi pierdut toți dinții. Iar caftanul părea să fie același de acum un deceniu – puțin mai mudar și mai ros. Se poate să-l fi spălat de cîteva ori între timp... Pe urmă mi-am dat seama că sunt rău și i-am ieșit în cale să primesc îmbrățișarea lui frățească.

- Hehe, am auzit c-ai venit, zise el după ce îmi dădu sărutul frățesc – pe care l-am primit pe obraz. Nu părea să-mi poarte ranchiună.

- Am auzit că vrei să-mi fii tată, am pus sare pe rană. Dar mama vrea?

- Și eu vreau! îmi rînji el, știrb. Totul va fi pe voia Domnului. Văd că Domnul nu a avut multă milă cu fiul lui.

- A avut, l-am contrazis eu. Că am părul albit? Puteam să-l pierd de tot, ca alții...

- Asta așa e, rîse el. Dar ai avut alte feluri de pierderi, îmi întoarse răutatea.

- Am avut, fie numele Domnului slăvit, că după Planul lui se fac toate. Cum pot găsi milă și înțelegere pentru alții, dacă eu nu știu ce este suferința?

- Hm, ai crescut, copile. M-aș bucura dacă mi-ai fi tovarăș.

- Îți sunt, am zis obosit. Suntem frați întru Christos.

- Da, trebuie să-mi primești evanghelia!

- Eu știu o singură evanghelie, Saule. Cea a lui Yeshua. Tu știi alta?

Asprimea din glasul meu îl făcu să dea înapoi.

- Nu, desigur, nu e decît una. Dar oare o înțelegem toți la fel?

- Nu ar trebui să facem reguli și legi în intepretarea ei, așa cum fac fariseii în interpretarea Scripturilor. Ce avem voie și ce nu avem, ce trebuie să gîndim și cum... Să nu judecăm pe nimeni – are cine să ne judece pe toți!

Paulus nu a insistat mai mult. Bău cu noi o cană cu vin și apoi plecă, zicînd doar, „sunt așteptat". După ce ne părăsi, Mama izbucni în rîs.

- Ah, nu i-a mers. Copile, mă bucur că ai crescut. Acum știu care e Planul Domnului cu tine – să aperi Evanghelia tatălui tău. Să-l stăvilești pe Paulus, care vrea multe schimbări, repede făcute și deseori împotriva voinței iubitului Yeshua.

XII

Nu mult după sosire am întrebat-o pe Mama despre moartea tatii.

- Da, copile, știu că trebuie să vorbim și despre asta. Mi-ai zis ce ți-au povestit Yehudah, Malchus, bar Tolmei, chiar și Yakub și fratele meu Johanan. Crezi că poți afla mai multe de la mine?

- Ce știi tu despre planul tatii, lucrat cu Yehudah?

- Am bănuit atunci că ceva se întîmplă. Am văzut pe Yeshua vorbind tainic cu Yehudah și Eliazar. Acesta, fratele meu, se împotrivea. Presimțea că nu va ieși bine. Îi era teamă. Să știi, nu am cunoscut pe nimeni atît de înțelept ca Eliazar. Mi-a fost și mie teamă, era prima dată cînd iubitul nu mă făcea părtașă la planurile lui. I-am și zis, dar el m-a luat în brațe și a rîs. „Crezi că Tăticul – așa îl numea el pe Domnul, cînd vroia să sublinieze dragostea acestuia față de oameni – va lăsa să nu se împlinească Planul lui?" „Dar poate că moartea ta este în Planul lui..." „Atunci și învierea mea este!" a rîs cu hotărîre în ochi. Pe urmă, după plecarea lui, l-am văzut pe Eliazar neliniștit. Am luat fetițele de mînă și m-am dus la Jerusalem. Cînd Yeshua m-a văzut, nu a zis nimic. Am petrecut cu toții masa de seder la noi acasă, în camera de sus, la răcoare. Erau prezenți ucenicii lui apropiați: Shimon și fratele lui Andreios, frații Zevedei, Nathaniel, frații lui Shimon și Yehudah...

- Doisprezece?

- Nu. Lipsea Jesse, Yakub, unchiul Alphaeus. Erau... șapte bărbați, eu cu fetele și mama Zevedeilor, unsprezece cu toții. De ce întrebi?

- Am auzit spunîndu-se că tata a avut doisprezece ucenici mai apropiați lui.

- De ce? Ca să -i imite pe esenieni? Că sunt doisprezece triburi? Nu, nici vorbă. Avea mai mulți sau mai puțini ucenici în jurul lui, dar nu le ținea numărul. Așa. Am mîncat lipii și miel cu ierburi, cum se cade de Peshah, deși era abia ajunul Zilei Pregătirii. Yeshua a zis atunci ceva ce n-am înțeles decît mai tîrziu: „Poate e ultima dată că ne întîlnim aici, pe lumea asta." Pe urmă Yehudah a ieșit, l-a trimis Yeshua să facă „ceea ce trebuie să facă." Iar n-am înțeles vorba lui, atunci. Pe urmă am ajuns să bănuiesc că-l trimitea să aranjeze prinderea lui...

Am plecat cu toții. Ne-am despărțit, noi am pornit spre coama Muntelui Măslinilor să trecem spre Bethania. Dar acolo, în grădina unde erau presele de ulei, ne aștepta Johanan. Yeshua îi dăduse întîlnire acolo, să-l boteze. Pe noi ne-a trimis înainte, zicea ca ne va ajunge din urmă...

A rămas gînditoare, cu ochii minții întorși spre trecut. Am lăsat-o în lumea ei pînă s-a adunat și a continuat să vorbească:

- Nu a venit. În zori, Eliazar se foia neliniștit. De trei ori m-a trimis la ușă să mă uit dacă vine Yeshua. Sau Johanan. Am luat fetițele și am pornit din nou spre Jerusalem, lăsîndu-te în grija Marthei. Am ajuns pe la ceasul al șaptelea. Yeshua era pe Cruce...

- Ai fost alături de el?

- Nu m-am putut apropia. Nu știu dacă știa că suntem acolo. Era gol, cu urme însîngerate de bici pe trup, cu capul căzut pe piept, cu părul pe față...

Chiar și după atîta vreme, ochii i s-au umplut de lacrimi.

- A apărut lîngă mine Johanan, și el îngrijorat, deși încerca să mă încurajeze în șoaptă: „Așteaptă. Va interveni ceva, o minune. Tatăl nu îl poate lăsa pe Yeshua să moară!” Într-o parte l-am văzut pe Yehudah, era împrenă cu Jehoseph din Aritmatea, erau mai aproape de cruci, atît cît le-au permis legionarii. Pe urmă unul din soldați a înfipt o suliță în coasta lui Yeshua, probabil să se încredințeze că e mort. Jehoseph a fugit la tribun să se roage pentru trupul lui Yeshua, să fie dat jos de pe Cruce că e păcat mare să rămînă pe lemn peste noapte, mai ales că a doua zi era Paștele. Celorlalți doi răstigniți li s-au zdrobit picioarele, au murit imediat. Dar pe Jehoseph l-au alungat, refuzînd să-i dea trupurile. Atunci l-am văzut pe acesta alb la față. Yehudah plîngea în hohote, scrîșnind din măsele, ridicînd pumnii spre cer... Apoi a fugit ca un nebun, am auzit că s-a oprit abia în Galilea.

- Ce a zis Jehoseph mai tîrziu?

- Nimic. Refuza să vorbească despre asta. A zis doar: „Nebuni cei ce vor să facă planuri în locul Domnului!”

XIII

Am stat tăcuți, privind focul din vatră. Mai tîrziu am întrebat-o

- Și cu învierea?

- Nu știu, fiule. Aveam friguri. Parcă eram în transă. Parcă Duhul Domnului coborîse asupra mea... Îl căutam ca o nebună pe Yeshua prin locurile unde se îngroapă tîlharii, ucigașii și străinii, locuri spurcate, acolo unde l-or fi aruncat romanii ca pe un cîine... Atunci cineva – un trimis, Duhul, tatăl tău?... – mi-a zis: „Miriam, de ce cauți printre morți pe cel ce este viu?” Am crezut că mi se întunecă mintea. Salomea zice că era fiul grădinarului, s-a apropiat de mine și m-a ținut să nu cad. Dar de unde mă cunoștea fiul grădinarului pe mine, pe nume? De unde știa Salomea că era fiul grădinarului? Mi s-a părut că se deschide cerul, că-l văd acolo pe iubitul meu, viu, în Slavă... O fi fost adevărat? Oi fi avut un vis, o arătare, așa cum a avut și Paulus pe drumul Damascului? Mi s-a părut că o Voce îmi zice din nou: „Du-te la frații mei și spune-le că sunt viu!” Așa am făcut, dar frații lui nu erau acolo, ci doar Shimon Chefa. El a fugit spre valea Ghehenei însoțit de Johanan, fratele meu. Nu l-au găsit, poate un suflet milos, poate chiar acel fiu al grădinarului, îi luase trupul și-l curățase, după tradiție, și îi găsise un loc de odihnă... Cînd au venit înapoi, Chefa m-a întrebat: „Chiar l-ai văzut viu?” „L-am văzut”” am zis eu cu tărie. „Nu a spus chiar el că așa va fi? A zis el vreodată vreun neadevăr?”

Dădu tristă din cap.

- Așa a fost. Tăria, convingerea din glasul meu i-a convins și pe ei. Poate pentru că voiau să creadă... Apoi s-a întors și Yakub cu Alphaeus, avuseseră o întînire minunată lîngă o fîntînă. „E viu, fraților! A rupt pîinea cu noi, a mîncat! Un spirit nu mănîncă. Vă spun, e viu!” Dar eu de atunci trăiesc cu acestă îndoială în inimă: oare este viu iubitul meu Yeshua? Dacă da, de ce nu a venit niciodată la mine? La voi, copiii, pe care îi iubea atît de mult?

- Este viu, mamă, am zis eu cu tărie. Pentru că, dacă nu ar fi, ce ar rămîne din Planul lui Dumnezeu?

- Care crezi că este acel Plan, fiule?

- Eu cred așa: la început a fost un Dumnezeu al Puterii, al Oștilor: el a creat Lumea în care trăim. Pe urmă ni s-a arătat ca un Domn al Legii, al Dreptății, cel care a făcut și condus un popor, Israel. Acum, la urmă, ni s-a arătat ca un Domn al Dragostei, al Milei și Iertării. El face lumea de mîine, pentru toate neamurile pămîntului. Împărăția este aproape,

căci Dragostea este aici, Mila și Iertarea vor veni. Tata a avut dreptate. Împărăția trebuie să fie în inima noastră întîi, și apoi va fi între noi, în jurul nostru – în întreaga lume! Domnul va coborî între noi în Slavă, să împărățească această Împărăție!

Dar noaptea, în timp cer ascultam zvîrcolirea și oftatul Mamei, privind în întuneric tavanul nevăzut, am început să mă îndoiesc. Oare am înțeles bine evanghelia tatii? Și atunci am înțeles chinul cu care trăia Mama de atîta de amar de ani, neputînd găsi răspuns la întrebarea „Oare e viu Yeshua?”

Numai bine ție, copilașul meu, și fraților noștri din Antiocheia, prin mila lui Dumnezeu și în numele Unsului

Yohanan Marcus

Capitolul 11

(la Sardes)

Drumul de la Hierapolis la Sardes fu unul ușor de străbătut. După ce părăsiră cetatea Philadelphiei prin poarta de vest, coborîră pe valea superioară a răului spre nord vest, apoi după ce acesta se vărsă într-un rîu mai larg, porniră direct spre vest, la poalele munților. Valea, tot mai largă, era mărginită de dealuri și de culmi muntoase nu foarte înalte spre nord, dincolo de rîu, dar ale culmea munților din dreapta era deseori acoperită de cețuri.

Cetatea li se arătă de departe. Era așezată pe lunca rîului, deși, spre sud de ea, chiar sub dealuri și creasta prăpăstioasă a muntelui, se vedeau alte clădiri albe.

- Acolo e Templul Artemidei, spuse Sicula apropiindu-și calul de asinul pe care călărea episcopul. Ruffinus îl urmă, el călărise toată dimineața în prezența centurionului. Soarele începuse să coboare spre apus, spre capătul din jos al văii. Dar nu cred că vrei să aduci jertfe unui „idol”, îi rînji oșteanul. Eu am fost la el cînd am trecut pe aici data trecută. E mare, deși nu chiar atît de mare ca cel din Ephesus. Nici nu e terminat, de altfel, deși e început înainte ca Macedoneanul să fi trecut pe aici... E frumos, dar nu mult diferit de alte temple întîlnite în alte locuri.

Ce era să răspundă bătrînul? Cu adevărat, nu ținea să vadă templul păgîn. Mai curînd dorea să caute colonia creștină din Sardes. Cetatea era mare, se vedea bine, mai mare chiar decît Laodykeia.

- Asta a fost cetate mare în vechime, comentă Ruffinus. A fost capitala regatului Lydiei, poate cea mai bogată cetate din vechime. Rege a fost Croesus cel bogat, de faimă.

- Valea e bogată, zise Sicula. Poate și munții au bogății, aur, marmură... Totuși, ce a făcut cetatea asta să fie mai bogată decît altele? Și de ce nu mai este?

- Cetatea a profitat de drumurile ce trec pe aici. E cel ce vine pe valea rîului, legînd Smyrna de Armenia și Persia... Dinspre nord sosește chiar aici drumul ce vine de la Pergam și Troas, prin Thyatira. Tot aici se găsesc acele pietre din care vopsitorii din Thyatira scot purpura. Dar cred că zvonul despre bogăția lui Croesus a pornit de la faptul că tatăl lui a fost primul care a folosit moneda, așa spun tradițiile. El a făcut monede din argint pentru fiecare talant de argint și de aur pentru fiecare talant de aur. Cum să nu crezi că regele era bogat, dacă purta talanți în punga de la brîu? Izbucni în rîs, urmat de Sicula.

- Da, asta ar fi o explicație. Acum rar se mai fac monede cu valoare de talant...

- Ar fi și greu, ăia sunt bani mulți! O drahmă, un serstet – chiar și un aes -, sunt de-ajuns pentru ceea oamenii cumpără de obicei..

- Oricum, fala asta nu i-a ajutat regelui, zise Sicula. Am citit că cetatea a fost jefuită de Cyrus Persanul, iar Croesus s-a ars pe rug cu toți talanții lui de aur și argint. Nu cred că Cyrus nu a folosit bogăția doar pentru că era amestecată cu cenușa lui Croesus, hahaha.

- Așa se vede că bogățiile adunate pe această lume sunt fără importanță, comentă Ignatius. Ce nu arde, nu putrezește, nu ruginește,... e furat de hoți. Și chiar dacă o ținem pînă cînd murim, ce folos ne poate aduce dacă n-o putem lua cu noi în lumea cealaltă?

- Eu mă mulțumesc cu ce adun aici, zise centurionul. Nu știu dacă voi trăi o altă viață. Am auzit pe germanici zicînd că dincolo războinicii stau la masă cu zeii lor, benchetuind și pregătîndu-se de ultima bătălie. Ce cred geții, Ruffinus?

- Cam același lucru. Doar că ei nu așteaptă o bătălie, ci se bucură de viață eternă alături de zei – dacă au fost viteji pe această lume. De aceea ei nici nu se întristează cînd unul din ei moare, ci se veselesc și petrec pentru bucuria trecerii aceluia în viața plină de bucurie de dincolo...

- Și voi, creștinii? îl întrebă centurionul pe episcop.

- Noi primim cu bucurie moartea, ți-am spus. Așa intrăm în Împărăție, unde nu e durere și tristețe.

- Nu vă plîngeți morții?

- Ni-i plîngem, pentru că știm că le vom simți lipsa. Noi ne iubim între noi, suntem cu toții frați – cum să nu simți lipsa unui frate? Ni-l plîngem, chiar dacă ne bucurăm pentru el. Așteptăm să fim alături de el, cînd va veni vremea noastră – sau cînd Împărăția va coborî între noi.

- Da, știu că tu vrei să-ți dai viața. Augustul Divus Trajanus n-a dat nici o poruncă în privința ta, doar să te duc la Roma, să te înfățișez Senatului și apoi să-ți dau drumul printre ceilalți creștini... Trebuie să te avertizez însă: soarta creștinilor din Roma va depinde de cum vei vorbi în fața Senatului!

Ignatius își opri brusc asinul. Ruffinus se opri lîngă el, dar Sicula trecu mai departe.

- Nu e drept, domine! strigă bătrînul în urma centurionului.

- Viața nu e dreaptă, rînji acesta peste umăr, oprindu-și totuși calul. La ce te aștepți?

- Nu trebuie ca alți oameni să sufere din pricina deciziilor mele!

- Alți oameni, nu. Dar tu ai spus că voi, creștinii, sunteți membre ale aceluiași trup. Cînd un membru se cangrenează, tot trupul este în pericol. Și dacă e tăiat, trupul este salvat, dar cu durere pentru întreg trupul. Deci, fiecare membru trebuie să aiba grijă de trup, de întreg trupul! Să știi, creștinii din Roma n-au atras asupra lor atenția Senatului și Augustului. Mulți cred despre ei că sunt iudei. Plătesc taxele, se roagă public pentru binele Romei și-a împăratului, nu fac gîlcevi... Deși iudeii îi vorbesc acum de rău, Senatul îi lasă în pace. Dar du-te tu și convinge-i pe patres conscripti că aceea în ce credeți voi e o aberație, că urîți viața, și o să vezi cum Părinții vor privi cu mai multă atenție la acestă credință! Nu-i destul că Tacitus și Suetonius, istoricii din Roma, au scris despre aberațiile voastre?

Despre răzmerițele stîrnite de voi în trecut? De ce crezi că te-a trimis Divul la Roma?

- Să mă pedepsească pentru că l-am înfruntat.

- Așa crezi tu. Ce era pentru el să te pedepsească în Antiocheia? Să te pună pe cruce, să te dea la animale, să-ți taie capul, să pună să fi biciuit pînă la moarte? Acolo unde oamenii te știau. De c- ar fi pornit o decurie și un centurion pe lungul drum al Romei, cărînd cu ei un om bătrîn, într-un loc unde nu-l știe nimeni?! Deci, a avut altceva în minte.

Ignatius rămase tăcut. Ce-ar fi putut răspunde? Nici Ruffinus nu comentă, privindu-și episcopul cercetător.

- Nu știu să răspund, domine, spuse Ignatius descumpănit. Augustul m-a ascultat, apoi a dat poruncă să fiu pornit spre Roma, fără a da explicații...

- Cine te crezi, bătrîne?! Divus nu trebuie să dea explicații nimănui pentru poruncile lui. Așa cum spun despoții din Răsărit: „așa am spus, așa va fi făcut!”. Dar eu îl știu pe Trajanus, am luptat sub comanda lui aproape trei decenii, încă din Germania. El nu a luat niciodată decizii sub impulsul de moment, din capriciu. A vrut să dea o lecție!

- Cui, domine? întrebă diakonul.

- Nu știu. Poate Senatului... Poate Romei. Poate creștinilor. Poate doar acestui bătrîn care a trăit în lumea lui îngustă, așteptînd un sfîrșit pe care zeul lui întîrzie să i-l aducă. Să știi, bătrîne, mai multe știai dacă erai administrator unei latifundii, decît al unei colonii micuțe de ceștini!

- Domine, spuse Ruffinus, episcopul este servitorul coloniei, nu doar administratorul ei. Noi, servitorii, diaconii, suntem vechilii. Iar presbiterii, din care Ignatius este unul, conduc bunul mers al coloniei. Ei sunt administratorii. Împreună. În rest, fiecare ne vedem de propria familie, meserie, negoț...

- Deci, episcopul este preot?

- Nu este nici preot. Noi nu avem preot – preotul nostru este Jesous! Noi ne rugăm lui, el se roagă Tatălui. Episcopul și presbiterii știu totuși tradițiile și îngrijesc ca în colonii să nu intre păreri diferite de Evanghelia în care credem.

- Mda, fie... Deci, bătrîne, ai de grijă ce vorbești senatorilor. Dacă vrei să-i ațîți împotriva ta, s-ar putea să-i ațîți împotriva tuturor creștinilor din Urbs. Ei au datoria să țină corpul Romei

curat. Fă-i să creadă că-n acest trup este o infecție, și-o vor arde cu fierul roșu!

Cu acestea, cei trei trecură prin poarta estică a cetății. Calea, acoperiță cu dale din marmură, se lungea spre vest mai bine de trei mile, mărginită cu case, magazine, ateliere. Pe ea forfoteau mulți oameni, care se dădeau la o parte din calea lor, privind cu interes spre Sicula, îmbrăcat în straie de legionar dar purtînd nodurile care-i indicau rangul. În urma lor se apropiaseră cei zece legionari, mărșăluind acum cu pas plin de forță, ca pentru a aminti puterea Romei. În curînd, ajunseră la clădirea în care tribunul roman își avea cartierul și fură cazați.

Seara, după ce colindară prin cetate, Ruffinus îl întrebă pe episcop:

- Acum ce vei face, părinte?

- Nu știu, copile. Sper că Domnul mă va sfătui. Cît timp răspunderea era numai asupra trupului meu, era ușor să iau o decizie.

- Ai luat una destul de ușor cînd a fost să lași colonia din Antiocheia fără păstor, părinte. Credeai că nu mai era trebuință de tine?

- Da, așa credeam, și mai cred așa. Colonia este bine stabilită, părerile greșite nu și-au făcut drumul în ea – avem o singură Evanghelie.

- Cea a lui Pavel, știu. De ce aceea și nu alta?

- Pentru că e inspirată de Duhul Sfînt.

- Și celelalte, nu? Oricum, de unde știi că-i așa?

- Nu spun de la mine, copilule. Nici nu spun că așa am auzit de la oameni. Duhul Sfînt m-a cercetat deseori în aceste șase decenii de cînd sunt pe lume.

Și scrisorile Presbiterului?, gîndi. Cu voce tare, continuă:

- Nu, colonia nu mai avea nevoie de mine. După șase decenii de viață în slujba altora, a venit vremea să mă îngrijesc și de mine.

- În slujba Domnului, părinte, spuse diaconul cu asprime. Nu ai muncit pentru alții, ci pentru Iglesia. Pentru Slava lui Dumnezeu. Crezi că El îți datorează ceva?

- N-am zis asta. Eu sunt ultimul sosit în colonia noastră, care a numărat printre sfinți apostoli și ucenici ai Domnului Jesous: Chefa și Paulus, Barnabas, Ananias, Nikolaos, Lukanus,

Johanes Marcus, și atîți alții. Toți au făcut slujba Domnului, chiar și acel Nikolaos care vroia să înființeze casta preoțească. Cine știe dacă nu avea dreptate?... Poate e greu numai cu diakoni și presbiteri.

- Poate că Nikolaos avea dreptate, spuse Ruffinus gînditor. Oamenii sunt învățați cu preoții, mai ales neamurile. Erau și evreii, dar acum sunt de o generație fără preoți și templu. Au început să circule multe mărturii, cu multe evanghelii diferite. Puțini frați știu să citească – puțini diakoni și presbiteri, chiar. Poate e nevoie de oameni care știu să le citească oamenilor evangheliile și epistolele. E împotriva voinței lui Jesous – dar trăim alte vremuri. Eu nu cred că ai avut dreptate spunînd că este voia Domnului să avem episcop.

- Ai văzut ce se întîmplă acolo unde o colonie rămîne fără episcop.

- Da. Și de aceea te-am întrebat: de ce crezi că în Antiocheia va fi altfel? Nu acum, ci peste un deceniu, peste două, într-o generație sau două... Crezi că Împărăția va veni înainte de asta? Cine va păzi colonia în lipsa ta?

- Am lăsat colonia în grija lui Jesous, va știi el să aibă grijă dea ea!

- Va ști, va ști... Dar poate nu o va face. Se zice că Dumnezeu ajută pe cei ce se ajută singuri. Dacă nu are grijă de coloniile din Asia, de ce ar avea grijă de cea din Syria? Părinte, mă tot gîndesc la ce ai spus despre casta preoțească. Ea va avea nevoie de un templu! Ori, Jesous a fost împotriva templului. El a zis că acesta este în inima noastră. Că acolo unde doi, trei oameni se adună în numele lui, va fi și el cu ei și vor forma o iglesie. Cînd se ruga, el se trăgea singur, departe de ceilalți, și chiar le-a zis să se roage în camera de sus, singuri, să nu-i audă decît Domnul! Unde este templul în toate acestea?

- Cum le-am zis și fraților din Philadelphia, poate Jesous nu a spus vorbe despre toate lucrurile. Sau le-a spus, dar n-au fost notate. De aceea umblă cu noi Duhul, să ne sfătuiască.

- Foarte bine, părinte, atunci roagă-te Duhului să-ți dea har și sfat. Eu sunt prea mărunt ca să mă învrednicească cu harul lui...

Acestea fiind zise, diakonul se lungi în buncăr pe paie și adormi. Oboseala drumului de săptămîni și săptămîni începea

să-și spună cuvîntul. Și bătrînului i se îchideau ochii, dar își dădu cu apă pe față pentru a alunga somnul. Umblaseră spre seară prin cetate și ceea ce-l uimise cel mai mult fusese faptul că într-o cetate atît de mare nu exista o colonie creștină! Erau mulți evrei, e drept, bine văzuți în cetate, bogați și cu putere – dar nu păruseră înverșunați împotriva creștinilor. Îndrăznise să întrebe pe unul din ei, un evreu care avea o frizerie, Jacob pe numele lui, unde erau mesianici. Acesta răspunsese cu indiferență:

- Au plecat. Cred că la Smyrna. Au avut oarece certuri între ei. Cei ce erau iudei s-au alăturat sinagogii noastre. Ceilalți au plecat...

Da, își spuse Ignatius din nou, oare asta nu se datorează faptului că n-au avut un episcop? Preoți? Oare ce îl aștepta la Smyrna, unde Polycarpus era episcop? Sunt și acolo probleme? Se va ruga sfîntului Duh să-l sfătuiască, dar poate că o învățătură va scoate și din Cartea Presbiterului Joanes. Deschise cartea...

Scrisoarea XI

(în timpul celui de-al XII-lea Imperium al Augustului Domitianus)

De la ***Johanes****, cel uitat de vreme*

Către: ***Ignatius,*** *copilașul lui*

Pace și viață îmbelșugată de la Domnul

I

Dragul meu copilaș, a trecut și vara. De mirare, vremea trece peste mine parcă fără a mă atinge. Sunt parcă la fel de uscat ca și acum un an, am mai pierdut din putere și din dinți, și nu am mai părăsit cetatea. Copilașii mei de aici au grijă de mine, sunt două văduve care mă au în grijă ca pe copiii lor – deși nu am dat în mintea copiilor. Și părul parcă s-a mai rărit... La început îl aveam des și creț, negru ca pana corbului, dar acum patru decenii a albit... Da, eu sunt Presbiterul, bătrînul coloniei din Ephesus. Toți cei din generația mea s-au trecut, am rămas singur.

La sfîșitul ultimei scrisori îți vorbeam despre credința mea că

Domnul a luat diferite înfățișări, în funcție de puterea noastră de-a-l înțelege. A fost Domnul Puterii, apoi cel al Dreptății, acum tata l-a arătat ca Domn al Dragostei. În Alexandria începuse să se vorbească despre doi Dumnezei, fiecare Unici! Unul, Domnul Dragostei și-al Păcii, Creatorul Universului, Stăpînul Lumii, cel pe care Tatăl meu ni l-a povestit; și altul, acel YHVH al evreilor, Creatorul Pămîntului și Stăpîn al acestuia, Atotputernicul, Domnul Oștilor, al Durerii, al Nepăsării... Doar așa are sens existența unui agent al Domnului, zic ei, cineva (ca Tatăl meu) care să ne arate că dincolo de Dumnezeul lui Israel este un Dumnezeu Universal, și astfel să ne ajute să ieșim din robia acestui zeu al lumii materiale. Aceste lucruri le-am auzit pe cînd trăiam la Alexandria.

II

Stau printre copiii coloniei și le povestesc din cele auzite și trăite, despre Tata și despre pildele spuse de el, așa cum ți le spun și ție. Mai ales despre Tata, așa cum și mie mi-au fost povestite de Mama, de Jesse fratele mamei, de Yakub cel Drept, de Nathanael, de unchiul Yehudah, de bunica Miriam,de Hanima bar Dosa, de unchiul Shimon din Kana, de mulți alți ucenici care l-au cunoscut. Doar de la Chefa nu am auzit povești, l-am întîlnit doar o dată, la Adunarea de la Jerusalem, și atunci aveam altele de vorbit, nu să stăm la povești... Da, am auzit că s-a trecut și el la Antiochia, acolo unde a fost Presbiter, cum bine știi, înaintea ta. Tu trebuie să-l fi cunoscut mult mai bine. Am auzit de curînd zvonul că el ar fi murit la Roma, că el a fost părintele coloniei de acolo. Tu știi că nu-i adevarat, copile, și ai dovada cum adevărul se naște și se schimbă sub ochii noștri. Colonia exista încă înainte să fi ajuns acolo Paulus. Nu știu cine a fost apostolul care a întemeiat-o, probabil unul din ucenicii Tatii. Dar Chefa nu a ajuns niciodată la Roma, iar despre Paulus îți voi povesti mai departe. Dar bănuiesc că zvonul a fost răspîndit de acel Clemens care este acum episcop acolo, pentru a putea zice că așa precum Roma este stăpîna lumii, așa și colonia din Roma ar trebui să fie capul întregii Iglesia, acum că Jerusalemul nu mai există. În urma certei pe care a avut-o cu cei din Corinth, capitala Greciei, care i-au arătat scrisori de la Paulus, a trebuit să caute și el numele unor apostoli – și l-a

găsit pe Chefa! Acesta fusese într-adevăr cel mai apropiat de tata, după proprii lui frați, și odată Yeshua făcuse un joc de cuvinte cu Shimon. Ceilalți mai rîdeau cîteodată de el, că era încăpățînat și greu de urnit – ca un pietroi -, dar cînd a spus că el crede în spusele tatei că Unsul va fi regele altei lumi, nu a celei pămîntene, tata a spus: „Shimone, pe aceste vorbe se va întemeia întreaga lume. Cuvintele tale sunt piatra de temelie și cheia de boltă a viitorului Templu, cel al Dragostei.” De atunci Shimon bar Jona și-a luat porecla de Chefa, Petrus...

Da, Paulus a murit cu adevărat la Roma, cum se va vedea. I-am stat alături cînd s-a întîmplat. Dar Petrus nu a călătorit mai departe de Antiocheia. A zis la un moment dat că se va duce în Asia și Pontus, dar n-a mai făcut-o, cum bine știi, chiar mai bine decît mine.

III

Am trăit la Ephesus mai bine de un an alături de Paulus și ceata lui de ucenici. În acest răstimp, el a avut încurcături cu cei din Corinthus. Acolo nu erau mulți mesianici, dar cîți erau, erau tare divizați. Unii urmau evanghelia lui Apollo, alții a lui Yeshua – cea a lui Yakub Zadik și a Mamei -, și erau și cîțiva care o urmau pe-a lui Paulus. Dar pînă la urmă, mai toți ai lui Paulus și-au părăsit apostolul. Asta, deși mai toți erau greci prozeliți, prea puțini iudei.

Paulus trimisese cîteva scrisori, încercînd să țină în supunere colonia. Pentru el era vital, trăia din banii primiți din colonii. Dar din Galatia nu mai primise nimic de-o vreme, iar coloniile credincioase din Makedonia erau mici. Puținii sfinți de acolo erau bogați, mai toți banii îi dădeau cîteva femei văduve sau care aveau putere asupra bărbaților lor, printre ele și sora mea, Johanah Lydia. Deci, erau importanți banii primiți de la Corinth, oraș bogat. Pînă la urmă, Paulus a trebuit să meargă el însuși acolo să vorbească cu ei.

Dar se pare că nu a folosit prea mult. Abia întors, au venit știri de alte supărări. Se pare că Paulus luase banii strînși ca să-i trimită la Jerusalem – și nu-i mai trimisese. Îl mai acuzau că schimbă deseori vorbele spuse – și aici le cam dădeam dreptate. Nu odată Paulus ne-a spus (continua să vină pe la noi, poate nu în fiecare seară, dar destul de des) că orice mijloc e bun în ducerea evangheliei. Zicea el: „Cînd sunt între greci, vorbesc ca un grec; cînd sunt între evrei, vorbesc ca un evreu.” Ei, se pare că grecii se mai întîlnesc cu evreii, și-și mai și spun ce le spune Paulus unora și altora... Așa că, atunci cînd a fost răzmerița în Ephesus, Paulus a plecat din nou spre Corinth, de data asta prin Makedonia, pentru a lua cu el cîțiva ucenici credincioși lui.

IV

Cu răzmerița a fost – și nu a fost așa precum a descris-o Lukanus, în mărturia lui. Lukanus nu trăia în Ephes, ci în Makedonia, așa că el a știut povestea mai ales din povestirile lui Paulus. Iar Paulus nu a fost niciodată atent la detalii – atunci cînd nu era în interesul lui să fie.

În primul rînd, nu a fost stîrnită de argintari. Aceștia făceau din argint mici iconițe, imagini ale templului și a Țîțoasei Artemida, pe care le vindeau ca amulete pelegrinilor. Acești pelegrini erau în număr mare, uneori chiar zeci în fiecare zi, la sărbători chiar sute, venind din întreaga lume romană. Poate doar Apollo să fi fost mai iubit de credincioși decît zeița Ephesului. Ce conta că vreo cîteva zeci de creștini nu mai cumpărau amulete? Deși, Domnul știe, la mulți din sfinții coloniei am văzut amulete cu Artemida atîrnate de-un cui... Dar pe Paulus probabil îl știau, ieșise deseori în cele două Agore, în circ, chiar și în fața Templului, pentru a duce Evanghelia trecătorilor. Și mai de fiecare dată ieșea cu ceartă, de trebuia să intervină arhonții să-l scape din mîna mulțimii de credincioși ai zeiței. Cred că la aceste întîmplări se referea el atunci cînd își dădea ifose vorbind despre „lupta pe care am dat-o cu fiara”, despre bătăile, aruncarea cu pietre, lanțurile, crucea pe care suferă alături de Jesous „împlinind suferințele neîmplinite de el”. Mamei îi sărea țandăra atunci.

- Ce suferințe, Micuțule? Ai fost închis, biciuit, batjocorit, pus pe cruce ca el?

- Am fost bătut cu pietre pentru El! (Asta se întîmplase la Lystra – dar pentru că fusese luat drept zeu grec.) Am fost coborît în coș ca să nu-mi pierd viața!

- Asta a fost din cauza lui Aretas, ziceam eu.

- Și rănile din suflet? Pe alea cine le socotește, deși nu se

văd? Domnul o va face, el vede! De două ori m-a amenințat arhontele că mă aruncă în temniță! Dar nu mă voi împotrivi, va fi pentru gloria lui Jesous Domnul, Hristosul.

- Acum ce-ai mai făcut?

- M-am luptat cu vrăjitorii. Le-am arătat greșeala în care trăiesc, aducînd și pe alții în păcat.Minunile le vin de la Domnul ori de la Satana. „Și cum voi nu sunteți ai Domnului Jesous, atunci sunteți ai diavolului”, am strigat la ei. S-au supărat, rîse Paulus. S-au dus să se plîngă la arhonți. Mai ales că le aruncasem o carte în foc. Să fi văzut ce fum puturos a ieșit – precis am ucis o sută de diavoli în acele flăcări!

- Nu te-au bătut? Nu te-au ucis? O carte nu e lucru de nimic, costă mulți bani.

- De ce crezi că mă antrenez în palestra? rîse el vesel. Știu să mișc repede din picioare la nevoie...

Mai tîrziu am auzit povestea altfel spusă. Vrăjitorii, cică, au crezut în evanghelie și s-au pocăit, arzîndu-și singuri cărțile.

- Sute de talanți, soră! Vreo două sute, dacă nu cinci!

- Talanți, a făcut mama ochii mari. Ai văzut tu vreodată atîta bănet grămadă? Doar în trezoreria Templului să fie cîteva sute de talanți.

- Ei, or fi fost mai puțini, acceptă Paulus. Dar cum a spus povestea lui Lukanus, o știi și tu, copilașule. Lukanus și-a scris mărturia la Antiocheia.

Oricum, a supărat o dată prea mult pe arhonți și aceștia și-au pierdut răbdarea. I-au poruncit, dacă nu vrea să simtă acele lanțuri cu care se tot laudă, să părăsească cetatea cu prima corabie. De data asta, la o întîlnire a demosului cetății, Paulus se strecurase cumva în Odeon și întrerupsese discuțiile privind nu știu ce înțelegere cu Liga Ioniană. Ca străin, el nu avea ce căuta acolo, vorbindu-le de acel zeu pus pe cruce ca un sclav răzvrătit.

- Cum ai intrat acolo, întrebă mama uimită, izbucnind însă în rîs.

- Și grecii sunt oameni, o drahmă face minuni...

- Și văd că nu te-au ucis. Nu știam că ionieinii sunt atît de buni la inmă. Poate e adevărat că Împărăția este aproape...

- Mi-au cerut să părăsesc cetatea pînă în zori. Am venit să-mi iau rămas bun, cine știe cînd mă voi întoarce. O să trec prin Philippi, poate vrei să duc vești fetei tale Lidianca. De ce nu veniți cu mine?

- Eu nu trebuie să fug, i-am răspuns liniștit.

- Nici eu nu fug, rîse el. Pînă în zori sunt în afara zidurilor. Chiar nu vii cu mine? Îi vei cunoaște pe sfinții din Makedonia, din Ahaia, te vei întîlni cu Lidia...

- Nu, chiar nu vin. Deși mi-e dor de ea. Dacă Domnul va voi, o voi întîlni din nou.

Nu, Domnul nu a voit. Nu am mai întîlnit-o niciodată pe Johanah. Dar pe Paulus l-am revăzut cînd ne-a chemat din Roma, cînd rămăsese singur. Pînă și Lukanus îl părăsise, ultimul ucenic al apostolului. Mama m-a făcut să merg. Ea îl iertase, îmi cerea și mie să-l iert. Și să-mi cer și eu iertare.

V

Am trăit alături de mama cinci ani. Nici nu am știut cum a trecut timpul – sau poate azi, amintindu-mi de acele zile, mi se pare să fi trecut ca un fulger. Atunci te-am cunoscut și pe tine, copilașule, erai tînăr dar puternic în Duhul. Colonia noastră se mărise, aveam acum mult de lucru. Mama se mai retrăsese. Nu îmbătrînise, timpul trecea peste ea aproape fără a lăsa nici o urmă. Trecuse acum de cinci decenii, multe femei la vîrsta ei muriseră deja de bătrînețe.

- Mamă, i-am spus odată, eștit atît de tînără și frumoasă încît am ajuns să cred că povestea despre Sarah e adevărată.

- Care parte? mă întrebă rîzînd. Nu, copil nu o să mai am. Poate doar dacă vine Yeshua...

- Va veni?

- Cine mai știe? Doar Domnul. Dar poate, cînd Împărăția va fi aici, între noi, ni se va alătura și el. Și sfinții din trecut, Moshe, Eliah, Elisha, Isaiah... De unde știm noi că nu?

- Mamă nu te-am întrebat niciodată. A fost tata Dumnezeu?

- Cum poți întreba așa ceva, copile? Ce dovadă mai bună că el a fost om din carne și sînge decît faptul că tu-mi pui această întrebare? Că în lume ai surori. A fost om, bărbat. M-a iubit, tu ești rodul acelei iubiri.

- Și atunci de ce tot mai mulți cred că Unsul e Dumnezeu?

- Domnul e Unul! Noi suntem evrei, fiule, noi credem ce crede poporul nostru, ce ne spun Scripturile. Doar goimi, cînd

au devenit mesianici, nu li s-a părut de necrezut ca Jesous să fie fiul unui zeu. La ei, toți marii oameni sunt fii de zei,care deseori devin ei înșiși zei. Dar chiar și Yeshua a zis deseori că e fiul lui Dumnezeu....

- Este? Era?

- Era. Așa cum toți suntem fii ai lui Dumnezeu. Purtăm în noi Duhul lui,pe care ni l-a pus în trup cînd ne-a plămădit prima data din lut. Prin fire și asemănare suntem ca Domnul – dar ne schimonosim și ne murdărim singuri în păcat. Cînd ne vom cunoaște mai bine, vom fi chiar ca Domnul!

- Se spune undeva în scripturi că Domnul va avea un fiu?

- Se spune. Fiul lui Dumnezeu a fost Israel. Mai tîrziu, în cronici, s-a zis că și regii, unșii, sunt fii ai lui Dumnezeu.

- Dar Unsul?

- Dumnezeu îl unge! Nici un rege nu a fost rege pînă cînd Marele Preot, sau vreun profet, nu l-a uns cu mir sfînt. Dar chiar și acel Cirus al persanilor a fost Uns. Era el fiul lui Dumnezeu? Chiar dacă i-a făcut voia? Dar asta tu ar trebui s-o știi mai bine decît mine, tu ești cel umblat prin școli, îmi zîmbi ea cu dragoste în priviri.

- Cred că ai dreptate. Așa e, dacă deseori, eroi simpli sau poate eponimi, sunt fii de zei, de ce n-ar fi Jesous Christ? Cred că așa gîndesc neamurile. Acum, Apollo din Corinth zice că tata nici nu a fost om, ci Duhul a pus stăpînire pe un trup omenesc, l-a împrumutat, zice el, pe cît a avut o misiune printre oameni. Cînd a fost pus pe cruce, Duhul doar a ieșit și s-a dus la Domnul, lăsînd trupul de carne să putrezească...

- Știu ce zice, a fost și prin Ephesus. A vorbit și cu mine, și cu Prisca, și cu alți sfinți. Dar el era sabean și filosof, și-a făcut propria evanghelie. Nu este a lui Yeshua.

- Și atunci, minunile?

- Yeshua a fost omul cel mai aproape de Împărăție. În el Duhul avea mai multă putere decît în oricare alt om cunoscut de mine. Poate chiar mai mare decît în Sabean! Multe minuni au fost vindecări făcute cu putere, nu cu leacuri, deși a făcut multe și cu leacuri, ca ucenic al esenienilor terapeuți ce a fost. Nu a înviat pe nimeni din morți, deși de cîteva ori doftorii pierduseră orice umbră de speranță. Atunci Yeshua întreba doar: crezi? Și dacă bolnavul credea cu adevărat, Yeshua îl ridica din boală.

Nu a hrănit cinci mii cu doua pîini, cum am auzit c-ar fi făcut, dar l-am văzut chiar eu ridicîndu-se de la pămînt. Deci, e posibil să fi plutit deasupra apelor. Dar nu făcea cu bucurie astfel de minuni, zicea că cine crede trebuie să creadă în Domnul și în evanghelie. Minuni pot face și slujitori ai idolilor, pentru că există o lume a spiritului, nevăzută, de unde unii, tare în spirit, pot lua putere. Și ne zicea: „și voi, dacă ați avea credință, nu ca un idolatru, dar chiar cît un șoarece, ați putea muta un munte!" Haha, nu l-am văzut mutînd munții, deși el avea credință! Oh! da, el avea credință.

- Și te întreb din nou: dar Învierea?

- Nu știu, copile. Oricum, dacă a fost înviat, Domnul l-a înviat, nu s-a înviat singur. Domnul poate face orice, nu?

Nu am contrazis-o – dar aveam și eu îndoieli. Dacă Dumnezeu l-a înviat, de ce a făcut-o? Oare nu ajuta mai mult Planului lui să-l lase pe Yeshua să se înfățișeze înaintea Sanhedrinului. Ar fi fost dovad vie că e Fiul lui Dumnezeu. Dar asta, chiar dacă-i întorcea pe toți iudeii la Evanghlelie, ar fi dus la razvrătire imediată. Iar dacă se arăta direct romanilor, cei care-l puseseră pe cruce, îl văzuseră mort, îi azvîrliseră trupul în valea Ghehenei? Poate aruncau sulițele în el. Sau poate i se închinau ca unui zeu. Nu cred că tata ar fi vrut una sau alta... Poate singura cale era ridicarea lui la cer. E o nebunie această înviere, că nu pare pe înțelesul nostru. Nebuni cei ce o cred – dar Yeshua a zis că înțelepții se vor arăta nebuni, iar nebunii înțelepți. Poate și eu sunt unul din ei: un nebun înțelept, dacă nu un înțelept nebun...

VI

În al șaselea an de la sosirea mea la Ephesus a venit veste de la Jerusalem. Avusese loc o schimbare de procurator și Marele Preot, un alt urmaș al lui Ananus, numit el însuși Ananus, a pus să fie ucis Yakub Zadik, unchiul meu. Dacă el scăpase de atentatul pus la cale de Frați, atunci cînd fusese îmbrîncit pe scări și se alesese cu un genunchi zdrobit, de a șchiopătat toată viața, acum a fost atacat de mulțimea întărîtată de preoți, bătut cu pietre și ucis de un vopsitor cu maiul. Se spune că ultimele lui cuvinte au fost „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac!" Noul procurator l-a destituit pe Ananus și la numit

pe acel Theophilus ce-mi fusese coleg de chilie la Mînăstire. Dar oamenii au început să spună că paharul s-a umplut și că Templul și Cetatea toată vor fi dărîmate pentru păcatul de a-l fi ucis pe Zadik. Acum pierise speranța, pentru că mulți vedeau în el pe unul din Mashiah...

Asta s-a și întîmplat, la opt ani după moartea unchiului meu, și nu știu dacă el a fost cauza, dar sigur a fost un semn. Unchiul Shimon, care i-a luat locul, a știut să citească semnele și a știut să-i țină pe sfinți departe de răzmeriță, mutînd colonia dincolo de Jordan. Dar alte semne nu a știut să le citească, așa cum știuse Paulus, astfel că sfinții nazoreni, care acum își zic ebioniți, sunt tot mai puțini, cum bine știi.

Și cam tot atunci am aflat de la Lukan, care s-a oprit în Ephesus în drum spre Antiocheia, că Paulus e singur și bolnav, în Roma.

- Tu de ce l-ai părăsit? l-a întrebat mama cu asprime.

Eu nu îl cunoșteam prea bine pe Lukanus, era prima noastră întîlnire. Era cam de vîrsta mea. Născut în Makedonia, copilărise în Antiocheia – era acolo la prima mea vizită, dar nu-l întîlnisem. Apoi s-a dus la Pergamus și a devenit medic, deși nu a jurat credință lui Aesculapus. Apoi s-a întors acasă, în Philippi, și era medic itinerant prin Makedonia și Tracia, ba ajungea și pînă în Bithynia și Lydia. Pe Paulus îl cunoscuse în Troas Neapolis, unde îl convinsese să meargă în Makedonia. I-a fos medic, așa l-a cunoscut la Troas, și deseori l-a ajutat cînd erau împrenă. Se pare că Paulus avea o boală trupească de care nu voia să vorbească – nici Lukan nu a spus nimic despre ea. Fiind mai tot timpul pe drumuri, nu se implicase foarte mult în viața coloniilor din Philippi și Tesalonyke. O știa, desigur, pe Johanah Lydia, și se oprise în Ephesus să ne aducă vești de la ea.

- Nu mai avem cum ajuta, zise Lukan. E bătrîn și bolnav – nu de boala de care îl îngrijeam eu. La asta nu-i cunosc lecuire. E în mîinile Domnului acum.

- Nu. De ce l-ai lăsat singur?!

- Eu vreau să scriu o Istorie! Despre lucrarea Duhului lui Dumnezeu de a duce Evanghelia în toată lumea, de la Jerusalem în Iudea, în toată Asia, și apoi pînă la Roma. De le Paulus am scris tot ce a știut să-mi povestească, dar el nu l-a cunoscut pe Jesous. La Antiocheia mai sunt cîțiva care l-au cunoscut, care i-au fost ucenici. Trebuie să vorbesc cu ei înainte să se alăture și ei Împărăției. Știu că și tu cunoști povești cu el. Poate îmi cînți și mie Bocetul...

Mama nu i-a răspuns, își făcuse de lucru la vatră. Știam că e supărată și tace, din dorința de a nu spune ceva care ar jigni oaspetele. După plecarea lui Lukanus, mi-a zis:

- Paulus nu merită așa ceva. A făcut și multe lucruri rele, dar cele bune le depășesc! A făcut pentru Evanghelie mai mult decît toți ceilalți apostoli – asta nu-i o laudă deșartă! Chiar dacă evanghelia lui e diferită de cea a lui Yeshua, poate că-i a Duhului Sfînt. Numai timpul o va spune. Dar acum e singur și bolnav, părăsit chiar de ucenicii lui... O fi pedeapsa Domnului pentru mîndria lui, pentru că a fost mîndru deși se umilea fățarnic. Nu e nimeni fără păcat, iar Paulus n-a făcut rău nimănui prin acest păcat. Trebuie să facem ceva!

- Ce putem face noi? m-am mirat. Nici nu suntem ucenici sau prieteni ai lui.

- De ce nu am fi prieteni? Suntem frați, nu? Dacă noi nu o facem, cine ar putea s-o facă? Și dacă facem asta doar pentru prieteni, cu ce suntem noi altfel decît idolatrii? Dacă ți se cere să mergi o leghe ca să ajuți un vecin, mergi două – căci una este pentru Domnul! Trebuie să pleci la Roma! Eu sunt prea bătrînă să plec.

- Cine a zis că Paulus mi-e vecin? am mîrîit. Dar de spus, am spus: Nu ești deloc bătrînă, mamă!

- Și m-ai pune pe drumuri? rîse ea. Du-te, fiule. Avem să iertăm și să ne cerem iertare! Să știi, el m-a iubit cu toată inima, îmi pare rău că n-am putut răspunde sentimentelor lui. Dacă aș putea, m-aș duce!

Am plecat chiar a doua zi, cu prima corabie spre Corinth pe care mi-am putut-o arvuni loc. Pe mama nu aveam s-o mai văd. Și cred că ea a știut asta, cred că-și simțea sfîrșitul. Poate era bolnavă, deși nu lăsa să se vadă. Așa a fost ea întotdeauna, gata să se jertfească pentru cei din jurul ei. Nu degeaba Unsul își găsise în ea cel mai iubit dintre ucenici!

VII

Pe Paulus l-am găsit cu greu, nu-l cunoșteau prea mulți. Orașul e imens,locuit de mulțimi fără număr. Dar l-am găsit

pînă la urmă, întrebînd cu stăruință printre evrei. Știam că nu se putea ca Paulus să nu fi făcut valuri. Dar de dat, am dat la început de Clement, diakon al coloniei din Roma, pe care îl cunoscusem în Sălbăticie și, prin acesta, am ajuns și la Paulus.

Paulus, ajuns la Roma, avusese domiciliu forțat. Avea un soldat care păzea locuința – dar poate mai mult de grija de a nu fi ucis prizonierul adus de la Cesarea. Acum, de cînd se îmbolnăvise, dispăruse și gardianul. Paulus s-ar fi putut mișca prin Roma, dar era prea bolnav s-o mai facă. Cunoscuse colonia din Roma, dar nu fusese primit cu dragă inimă, mai ales că el începuse să mai schimbe din propria Evanghelie. Cred că-l izolase și Clement, care nu avea nevoie de un rival atît de redutabil ca Paulus. Cît era încă sănătos, încercase să-l facă să plece spre Apus, spre Galia și Hispana, unde nu călcase picior de apostol, zicea el. Poate că Paulus ar fi plecat, văzînd că nu este iubit și dorit la Roma, dar se îmbolnăvise. Aerul din Transtevere nu i-a făcut bine. A început să scuipe sînge. Acum era pe sfîrșite. Ucenicii îl părăsiseră unul cîte unul. Timotheos se întorsese la Tesalonyke, Titus plecase în Creta, Silas se alăturase coloniei din Roma și nu-l mai vizita; nu după ultă vreme a ajuns presbiter al coloniei. Alții plecaseră spre Asia, Galatia – ultimul a plecat Lukanus.

- Eu l-am trimis, rîse Paulus, după care o tuse năprasnică îi luă suflarea. Pe cîrpa pe care o ducea la gură se vedeau urme de sînge. Nu mai avea răbdare, vroia să scrie o Mărturie.

- El îi spune „Istorie”, i-am zis trist.

- Da, Istorie. O să scrie și despre mine. Poate așa lumea nu mă va uita...

Cînd am intrat în cubiculul în care trăia, a ridicat capul și m-a privit cu ochi apoși, parcă încercînd să mă recunoască. Apoi a rîs:

- Hehe, fiul Domnului! Așteptam alt Fiu, al altui Domn.

- E bine să ne mulțumim cu ce daruri ni se dau, am zis eu liniștit, închizînd ușa în urma mea. La ușă nu era nimeni de pază, nici la poartă. Iar Paulus nu purta lanțuri.

- Nu te păzesc? l-am întrebat.

- De ce ar face-o? Unde pot fugi? Sunt și prea slab ca să mai fug. N-am încheiat cursa, mai am cîteva stadii și ajung la stîlpul de sosire...

- Ai cîștigat-o? am întrebat cu milă.

- Desigur. De ce-aș fi fugit, altfel. Am fugit toată viața, în cea mai importantă cursă! Nu te lua după aparențe. N-a fost ușor. De cîte ori nu mi s-a părut că alerg într-o direcție greșită. De cîte ori nu m-am împiedicat, căzînd și julindu-mi genunchii. De cîte ori nu m-am simțit fără de puteri, însetat, flămînd, înghețat sau topit de arșiță... Dar, de fiecare dată m-am ridicat și-am plecat mai departe!

- Ai cîștigat-o? am repetat întrebarea

- Dacă am ajuns primul? Mai toată viața am crezut că asta-i adevărata victorie: să fiu primul. Să fiu încoronat, să mi se facă statuie, să se laude cetățile că le-am fost fiu... Acum știu că victoria, adevărata victorie, e asupra ta însuți. Asupra trupului, spiritului, dorințelor, slăbiciunilor proprii... Important este să ajungi la stîlp, nu?

- Da, Saule, asta e important. Și putem ajunge, dacă avem ajutor de la Duh.

- Am avut ajutor. Nu doar de la duh, ci și de la frați. De la prieteni. Chiar și de la dușmani, hehe. Uneori și-un șut în dos te duce mai departe... Da, totul este să ajungi la stîlp! Dincole de el nu e peluza, ci începe o altă lume... Cu adevărat sunt la capăt, dacă ai venit să mă ierți. Mă gîndeam c-o să ajung acolo fără iertarea ta.

- Nu mi-ai făcut nici un rău, nu am ce ierta. Dar da, îți dau din toată inima iertarea, dacă asta îți face bine.

- Am gîndit rău despre tine. Mi se părea nedrept. În ciuda muncii mele, voi aveați parte de mai multă dragoste de la Domnul, de la sfinți. Că tu aveai sîngele lui. Miriam era soția lui...

- Lydia era fiica lui...

- Crezi că n-am știut? Mă bucur acuma că m-a respins. Că a găsit puterea să-mi rămînă prietenă. Oare de ce? De ce ai venit? Oare e adevărat că sîngele lui Jesous este altfel, că dă însușiri minunate?

- Tu mă întrebi? Ți-am citit cuvintele scrise despre dragoste. Nimeni nu le-a rostit atît de minunat! Dacă n-ar rămîne nimic altceva din cele scrise de tine, ci doar aceste cuvinte, atunci viața ta și-a găsit împlinire!

- Dragostea, da... N-am cunoscut-o. Eu am iubit mai ales

tinerii bărbați, după obiceiul elinesc. Da, da, dacă mărturisesc asta ție, înseamnă că-mi simt sfîrșitul aproape. Am scris împotriva acestui obicei și m-am biciuit pentru patima mea în inimă, mai dureros decît cu frînghia cu șapte noduri – dar acesta a fost marele meu păcat! M-a salvat mama ta, prin ea am cunoscut dragostea față de femeie. Pe ea am iubit-o!

- Știe, am zis eu trist. De aceea m-a trimis aici, să te rog s-o înțelegi și s-o ierți. Nu a putut să-ți răspundă decît cu prietenia, Jesous e viu!

- Acum știu. Regret doar c-am cunoscut dragostea atît de tîrziu, că nu am avut parte de ea...

- Te înșeli, Saule. Ai avut parte de dragostea multor sfinți. Am văzut și la Antiocheia, și la Ephesus. Femeile, copiii te iubeau. Ai avut mulți ucenici credincioși, tot dragostea îi unea de tine.

- Și unde sunt acuma?

- Ai și greșit. Ai avut fală, deși te arătai cu fățărnicie umil. Evanghelia ta nu e comodă. Și apoi, ai fost mereu habotnic, ai refuzat orice altceva ce nu venea de la tine.

- Am crezut și cred în evanghelia mea!

- Așa e. Asta spală multe, dar nu totul. De aceea ești singur.

- Da, cred c-am greșit pe undeva.Cred că ei mă iubeau. Nu pe mine, ci Duhul Domnului din mine.

- Duhul nu putea fi în tine, dacă era întuneric acolo.

- Oh, dar era întuneric, rîse el, stîrnind o nouă criză de tuse prelungită, care-l lăsă gîfîind. Dac-aș avea înțelegerea pe care o am azi, ar fi fost altfel. Poate chiar și evanghelia mea era altfel...

- Chiar crezi asta?

Stătu mult pe gînduri, apoi zise:

- Nu, nu cred. Am spus ce-am crezut, întotdeauna. Poate am crezut altfel decît ceilalți nazoreni, altfel decît Jesous, dar am crezut că însuși Domnul, prin Duhul, îmi dăduse înțelegerea. Am fost însă cuprins de îndoială deseori și atunci am trimis scrisori să cer ucenicilor să respingă o altă evnghelie trimisă de mine, dacă nu este aceeași cu cea pe care le-o dădusem deja!

Am ascultat în tăcere, cu capul plecat. Ce aș fi putut să-i spun eu, care mă îndoisem mereu, toată viața? Și m-am îndoit încă o dată: dacă el e cel ce a avut mereu dreptate?

VIII

Paulus a mai trăit aproape un an, a murit în primăvara următoare. Stăteam cu el, la un moment dat a apărut și vărul meu, Titus, fiul Marthei, și a locuit și el cu noi. La îndemnurile lui Paulus, mergeam la adunările coloniilor de sfinți din Roma. Erau trei mai însemnate. Una de nazoreni, condusă de Silas, acel diakon care pe vremuri dusese scrisoarea lui Yakub la Antiocheia. El pe urmă plecase cu Paulus prin Asia, poate să ducă scrisoarea și la coloniile înființate de Paulus. Știu că atunci Paulus obișnuia nu numai să-și boteze ucenicii, ci să-i și taie împrejur. Dar pe drum s-au certat și s-au despărțit. În timp ce Paulus pornea spre nord, spre Bythinia, Silas pornea spre Ephesus. De acolo a ajuns la Corinth și apoi la Roma. Era presbiterul coloniei, cum am zis.

A doua era „după Apollo”, presbiter îi era un anume Anachletes, grec. Iar a treia, cea mai numeroasă, era una „după Paulus”, condusă de nimeni altul decît Clemens, cel ce-mi fusese coleg de chilie în Sălbăticie. El era prea tînăr să fie Presbiter, era doar diakon, dar avea mare putere și dorință de a conduce. Așa că-și spunea „episkopos”. Avea mare ascendent asupra coloniei, mai ales pentru că era din familie de patricieni – și asta la Roma conta foarte mult. Apoi, era înrudit cu senatori, ca acel Felix care fusese procurator în Iudea (prin Drusilla, nevastă-sa, sînge din Herod cel mare; deci, Clemens era el însuși Herodian, și înrudit cu Paulus) și cu un eunuc, Hepaphroditus, unul din secretarii lui Nero. Ajuta cu bani și cu slujbe pe sfinții coloniei lui, așa că aceștia îl urmau orbește. Dar, din dorință de mărire, Clemens l-a ținut departe pe Paulus și, apoi, pe mine. Cum o să-ți povestesc mai departe, cu timpul a rămas singurul episcop al Urbei, cînd ceilalți au fost eliminați de Nero, și apoi a încercat să supună și presbiterii din alte colonii...

IX

Tot la Roma am cunoscut un evreu sosit în delegație, Yosef ben Mathiyahu. Era mai tînăr decît mine cu cîțiva ani. Fusese și el ucenic lui Gamaliel, apoi în Sălbăticie. Era cunoscător în Scripturi, spunea că a cîștigat întrecerea din Templu pe cînd avea paisprezece ani, și îl cred. Fariseu, foarte inteligent și fără multe scrupule. Probabil, dacă nu începea răzmerița, ar fi fost

unul din rabinii din Templu, sau poate își făcea o școală tot atît de vestită ca cele ale lui Gamaliel și Shammai. Dar a fost numit general al trupelor evreiești din Galilea, cu centrul la Yotfat. De aici a organizat pregătirea oștilor de răzvrătiți și întărirea rezistenței din cetăți. Trebuie să spun – și aici mă iau după propriile-i mărturisiri ce mi le-a făcut mai tîrziu, la o trecere prin Ephesus -, că nu a dovedit deloc calități de general. Oștile lui s-au topit, la sosirea legiunilor conduse de Vespasianus, ca zăpada pe vîrfurile munților, cînd sosește vara, și doar două cetăți nu au deschis porțile romanilor: Sephoris și Yotphat însăși. Sephoris a fost rasă, iar din Jotphat a supraviețuit unul singur: Yosef. Asta a dovedit mai ales istețimea lui.

Cetatea fusese atacată de însuși Vespasianus, așa că nu a rezista prea mult. Supraviețuitorii s-au refugiat în niște peșteri din apropiere. Romanii nu au intrat după ei, știau că vulpea se apară în propria-i vizuină. Dar tot ei știau ca ea iese dacă o afumi. Sau piere, dacă închizi intrarea. Așa că s-au apucat să zidească intrările în peșteri. Mai toți locuitorii de acolo au și murit. Dar Yosef nu avea de gînd să moară! Și-a convins tovarășii (era doar generalul lor) să se sinucidă mai bine, decît să cadă în mîna romanilor sau să fie atît de slăbiți, după cîteva săptămîni de foame, încît romanii să-i ia fără efort și să fie puși pe cruce. Aducea el ca argument scrierea despre un preot iudeu care pe timpul lui Epiphanes preferase să moară și să-și privească toată familia ucisă, decît să calce porunca și să se închine idolilor, mîncînd carne de la idoli. În mod sigur acei martiri –așa precum și ei, de altfel -, sunt acum la picioarele tronului lui YHWH!

Așa că au tras la sorți și cine cîștiga, își ucidea cu sabia potrivnicul. Pînă au rămas doi. De unde era acel soldat să știe că generalul trișa? Cînd a rămas singur, Yosef nu s-a sinucis, cum fusese înțelegerea, ci a ieșit la zidul de la intrarea în peșteră și a strigat legionarii, cerîndu-le să-l ducă la Vespasianus. L-au dus, generalul era bucuros că avea ce lega de viitorul lui car triumfal: chiar generalul răzvrătiților din Galilea! Dar Yosef i-a făcut o profeție: a răsucit vechile profeții iudaice ca să se potrivească situației. I-a spus că în Scripturi se spune că din pămîntul Iudeii se va ridica un împărat al lumii – și el, Yosef, crede că acel Mesia este chiar Vespasianus. Pe atunci

legiunile încă nu-l aclamaseră ca august! Așa că Vespasianus, care își dorea să ajungă împărat, mai ales că auzise că Nero se sinucisese și noul august era Galba, un general din Spania, i-a promis prinsului viața, dacă se va împlini profeția. S-a împlinit, un an mai tîrziu.

Interesant este că un alt iudeu vestit, Shammai, a făcut aceeași profeție. Și el era cu răzvrătiții, dar în Jerusalem. Nu a mai apucat să fugă, cetatea a fost împresurată de Titus și, la refuzul de a se supune, cei ce încercau să scape erau puși pe cruce. Acest Shammai a folosit șiretricul lui Paulus de la Damasc: a cerut ucenicilor lui să-l coboare de pe ziduri într-un cosciug, să nu prindă de veste asediații. Cînd romanii l-au găsit viu, l-au dus la Titus. Acolo, Shammai a făcut aceeași profeție pe care o făcuse și Yosef, cu aproape un an în urmă... Titus, care știa de profeție (Vespasianus era la Alexandria, așteptînd derularea evenimentelor), l-a iertat. Iar cînd, mai tîrziu, tatăl lui a ocupat locul de August iar el a devenit Caesar, a dat voie lui Shammai să înființeze o școală de farisei la Jemna.

Iar Yosef a fost eliberat, căci era sclav pînă atunci, și folosit de romani ca traslator și ca spion împotriva propriului lui popor. A intrat în ginta lui Vespasian, așa că acum își spunea Titus Flavius. Și a scris o istorie a răzmeriței iudeilor...

X

Cum îți spusesem, Paul era și el din neam de Herozi. Bunicul lui fusese frate bun cu Maltace, una din soțiile lui Herod. Paulus copilărise cu Irodion, un strănepot al marelui rege, ajuns mai apoi un mic regișor clientelar al Romei, undeva prin Asia. Aceste relații l-au ajutat atunci cînd a fost arestat la Jerusalem.

- De ce te-au arestat, l-am întrebat.

- Ucenicii din Corinth m-au pîrît. Am știut ce mă poate aștepta încă de cînd eram în drum spre Cetate.

- Ce vină ți-au găsit?

- Au zis că m-am înfruptat din banii adunați pentru colonia din Jerusalem. Prin asta i-au cîștigat pe frații de-acolo.

- Aveau dreptate?

- Adevărul – cine îl știe? rîse el înfundat. Depinde de unde îl privești. Am cheltuit banii? Da. Era nevoie să-i cheltui? Da. Nu i-am cheltuit să mă îmbogățesc, nici să-mi fac viața mai ușoară,

nici ușuratic pe patimi și lucruri de nimic! Dar eu trebuia să trăiesc din ceva și nu aveam timp nici de negustorie, nici de meserie... Fiecare trebuie să se hrănească de-acolo de unde muncește – și munca mea era evanghelia! Îmi trebuiau bani de mîncare, de locuință, de călătorie, de pergament... Aveam cu mine cîțiva ucenici de care trebuia să am grijă. Și sfinții din Ephesus trebuiau și ei ajutați...

- Mda, ai dreptate. Mai puțină dreptate ai avut cînd ai cerut bani pentru colonia din Jerusalem și-ai folosit tu banii. Trebuia să le spui la ce-ți trebuie.

- Și crezi că ar mai fi trimis? Oamenii sunt slabi, copile, mai degrabă aruncă cu piatra decît să cugete dacă se cade s-o arunce...

- Și cum a fost la Jerusalem?

- Nu m-am dus singur, coloniile hotărîseră să-și trimită banii prin soli aleși din rîndul sfinților lor. Nu mai aveau încredere în mine, rînji el. Cînd am ajuns la Jerusalem, m-au pîrît lui Yakub și sfinților. Yakub a decis să nu primească banii duși de mine... N-am fost niciodată iubit de Yakub. Și aflînd că eu călcasem hotărîrea de la Jerualem, mi-a cerut să mă pocăiesc, să mă curăț. Am făcut-o. M-am ras, m-am spălat în Templu. Cu mine, și ucenicii mei. Dar apoi s-a zis că unul din acești ucenici, grec, nu era prozelit, nu era tăiat împrejur! Asta era acuzație gravă, atrăgea pedeapsa cu moartea. Și eu îl băgasem în Templu, era și vina mea. Mă aștepta aceeași soartă: uciderea cu pietre!

- Și cum ai scăpat?

- Am cerut ajutor celor din Sanhedrin, acolo aveam rude. Am spus că sunt cetățean roman, m-am dat pe mîna gărzilor din Templu și le-am cerut să mă predea tribunului din fortăreață. M-am dat fariseu...

- Fuseseși fariseu...

- Da. Atunci l-am trădat și eu pe Jesous! M-am lepădat de el ca și Chefa și primii lui ucenici. Am fugit ca un iepure laș...

Aceste cuvinte le-a spus cu durere.

- Și ce ți-au făcut?

- Nu mare lucru. L-am convins pe tribun că e o problemă de religie, de modul în care iudeii interpretau Scripturile: era sau nu era viață după moarte? Tribunul m-a scos din Jerusalem, i-am spus că-mi tem viața. Nu era greu să primesc o sica în spate în mulțime, nici să fie stîrnită mulțimea să mă ucidă cu pietre... La Cesarea am fost ajutat de fiul lui Agrippa, un văr mai îndepărtat. Sora lui, Drusilla, era soția procuratorului, un anume Felix.

- Ți-au dat drumul?

- Nu, dădu el din cap. Se auzise că eu sosisem la Jerusalem cu bani mulți, din ajutoare. Felix îi voia, a spus că nu-mi dă drumul pînă nu i-i dau lui. Dar eu împărțisem banii sfinților și săracilor din Jerusalem, ți-m spus că nu luam bani pentru mine. Așa c-am stat în închisoarea palatului din Cesarea mai bine de un an, pînă cînd Felix a fost schimbat și un altul, Phaestus, a venit. Ăsta nu știa ce să facă cu mine, nu-l interesau problemele religioase. Ca să scape de mine, m-ar fi trimis la Jerusalem. Așa că am zis că cer judecată de la August, cum aveam dreptul ca cetățean roman. Și m-a trimis la Roma, bucuros că se spală pe mîini de încurcătură...

- Și aici?

- Încă n-am ajuns în fața Augustului. Acum nici nu mai are importanță, pînă în primăvară oricum mă duc...

XI

În altă zi mi-a spus:

- Mă bucur că m-ați iertat. Și tu, și Miriam. Johanah m-a iertat de mult, de la început. Colonia din Thesalonyke e singura care mi-a stat fără șovăială alături. Eu cred că asta se datorează în primul rînd Lydiei.

- Te-ai împotrivit ca femeile să ocupe loc printre diakoni, printre presbiteri... De ce?

- Nu sunt decît un iudeu păcătos. Ce să fac dacă așa am crescut, așa am trăit? Femeile acceptă umilința, bărbații însă n-ar privi cu ochi buni înălțarea femeilor. Dar mărturisesc păcat greu: am făcut-o și ca urmare a respingerii de către Miriam. Nu voiam să ajungă printre Apostoli, unii ajunseseră să o numească „al treisprezecelea apostol", ba chiar „apostolul apostolilor". Nu era drept!

- Pentru Yeshua toți oamenii au fost egali. El n-a făcut diferență între ucenici. Femeile ce l-au însoțit erau tot atît de importante pentru el ca oricare alt ucenic bărbat.

- Așa e. Dar noi trăim în lumea asta. Poate în Împărăție

o să fie altfel. Poate va veni vremea ca Împărăția să fie aici, printre oameni, și atunci vom vedea din nou diakoni, presbiteri, episcopi femei. Nu numai ucenițe și sfinte, ci chiar prorocițe, ca în vechime. Eu nu voi apuca acea vreme...

- La fel e și cu sclavii.

- Ce-i cu ei?

- Mama a eliberat toți sclavii de la ferma noastră, spunea că nu e drept ca ei să fie supuși fraților lor.

- Da, am auzit. Dacă asta e evanghelia, nimeni care are sclav n-o va primi. E piatră de poticnire. Uneori, chiar și cei mai săraci sfinți au ca avere doar un sclav... Nici ei nu ne-ar primi, ci doar sclavii! Dar poate că e porunca Domnului ca fiecare să ne purtăm crucea în starea în care suntem. Eu nu zic ca iudeii, că sclavii-și merită soarta datorită păcatelor lor, dar zic că așa cum toți ne închinăm Domnului, să se închine și ei, acceptînd ce li s-a dat și împlinind datoria pînă la capăt. În Împărăție vor fi liberi! Și-am sfătuit întotdeauna stăpînii să privească cu milă și înțelegere spre frații lor, sclavii. Să-i ierte, chiar și pe cei fugiți, care, după legea romană, își merită moartea. Dar ei să se poarte ca și creștini, să-și iubească aproapele sclav. Iar pe sclavul creștin l-am sfătuit să-și poarte crucea pînă cînd, în Împărăție, va fi liber și în trup, nu numai de robia păcatului.

XII

- Spune-mi și mie ce crezi despre tata. Te-am auzit spunînd tot felul de lucruri, nu mi-e deloc clar. Tu l-ai cunoscut?

- L-am cunoscut. Nu în forma trupească. Am auzit de el, desigur, mai ales de la Jesse, dar și din ce spuneau oamenii. Eram în Sălbăticie, atunci. El umbla prin Iudea, de cîteva ori a fugit în Galilea și în Trahonitis... Dar mi s-a arătat pînă la urmă și mie, ultimul, nevrednicul pînă-n acel moment.

- Atunci cum poți spune că l-ai cunoscut?

- Mi s-a arătat în formă spirituală. Așa vom fi și noi, cînd ne vom alătura lui. Nu este carne, dar e trup, este o substanță miraculoasă, cu însușiri miraculoase.

- E, deci, înger?

- Nu, nu înger. E Fiul Domnului, unicul lui Fiu. E primul născut al Împărăției. Prin jertfa lui de sînge ne-a spălat păcatele, trupurile noastre pot fi și ele trupuri spirituale, în Împărăție.

- Tu faci o deosebire între Yeshua, Nazoreanul, și Jesous Christos?...

- Desigur. A fost important și în forma de carne, pentru că în el a sălășluit Duhul. A făcut minuni, a spus Evanghelia, a suferit și a fost înviat, după Scripturi. Dar cu atît mai minunat este Kyrios Jesous Christos, care a îmbrăcat înapoi haina lui de slavă și ni s-a arătat după Înviere!

- Deci, tu crezi că toți cei ce l-au văzut înviat, au avut o arătare?

- Da. Să nu crezi c-a fost doar un spirit. S-a arătat doar celor care aveau ochii deschiși de Duhul. Dacă n-ar fi așa, ce-ar mai rămîne din speranța noastră? Trebuie să credem!

Da. Dacă vrem să avem speranță, trebuie să credem în Jesous. Nu era un argument temeinic. A crede în el, nu înseamnă neaparat că e așa cum zice Paulus.

- Deci, Jesous e Dumnezeu? i-am pus întrebarea care mă rodea.

- Dumnezeu e Tatăl, cel ce a creat lumea, Unul, singurul Dumnezeu. Jesous e Fiul lui, născut prin Duhul de Fecioară, după Scripturi.

- După care scripturi, Saule? Deci, e sau nu e zeu?

- E zeul nostru, Domnul nostru. Mai mult de atît nu-ți pot spune. Dar chiar și el a spus că e Dumnezeu!

- A spus el așa ceva? Mama nu mi-a spus asta.

- Poate mi-a spus-o numai mie, cînd mi s-a arătat. Sau cînd m-a dus în al Treilea Cer... Cînd era în fața lui Annas și Kayaphas, și l-au întrebat dacă e Mashiah, el a răspuns „YHVH". Ce altă dovadă vrei?

- În primul rînd că ce a spus atunci tata, nimeni nu știe. Nici Annas, nici Kayaphas nu au spus-o. Am vorbit cu Malchus, care era prezent - nu a pomenit aceste cuvinte.

- Dar atunci cînd a spus: „Înainte de Avraam și pînă la sfîrșitul lumii, Eu sunt"?

- Același lucru. Nu știm cînd a spus aceste cuvinte, nici cum le-a spus. Contextul contează. Poate a spus într-adevăr că YHVH a fost înaintea lui Avraam și va fi în eternitate, ceea ce este adevărat. Nu că el este YHVH. Tu crezi că este?

- Nu știu, răspunse Paulus. Dar, tu nu vrei ca tatăl tău să fie dumnezeu?

- Contează ce vreau eu? Eu vreau să îmi cunosc tatăl, așa cum a fost. Dacă mi-era de-ajuns ce aș fi vrut să cred, de ce-aș mai pierde și acum timpul, căutîndu-l? Nu tu zici: trebuie să crezi?

- Da, credința ne mîntuie!

- Și fapta, Saule. Și fapta. Nici una fără cealaltă!

XIII

În primăvară, Paulus zăcea în pat, istovit. Mai avea de trăit puține zile. Deasupra cartierului se înălțau neguri puturoase care nu-i făceau deloc bine. Avusesem dreptate să-mi iau iubitele de aici – greșisem doar pentru că voisem să înlocuiesc Planul lui Dumnezeu cu propriul meu plan. Venise veste că mama murise. Stăteam fără vlagă, fără grai, doar în suflet m-am răzvrătit din nou. Mi se părea că mă întorsesem în acea barcă în care îmi pusesem sufletul în mîna Domnului, și acesta decisese că vremea mea nu venise încă. Auzeam din nou Vocea întrebînd: „Și mama?" „Da, și Mama!", am strigat, scrîșnind cu furie.

- Și acum ce-o să faci? mă întrebă Paulus cu glas stins. Rostul tău nu s-a terminat!

- M-am săturat de acest rost! Nu eu mi l-am ales. Nu îl vreau, mi-ajunge!

- Nu, nu ți l-ai ales tu. Domnul a ales petru tine. De ce crezi că te-a făcut fiul lui Jesous? Putea să facă pe altul. Nu, rostul tău nu s-a sfîrșit!

- Și care ar fi acesta? Să duc Evanghelia?

- Poate că da, poate că nu... Evanghelia are cine s-o ducă. Timotheus este în Makedonia, Titus în Creta, Tichic și Epaphras în Pamphilia, Philipp în Hierapolis și Chefa în Syria, iată, Clemens în Roma... Doar în Alexandria nu e nimeni, de cînd a plecat de acolo Nathanael. Dar poate că menirea ta este să-ți cauți tatăl...

Mi-am amintit glasul melodios al mamei, spunîndu-mi: „Aceasta este menirea ta, să întărești Evanghelia lui Yeshua." Saul nu mai era să aducă o altă Evanghelie, dar Planul rămăsese. Și poate că în Alexandria, Evanghelia tatii era pervertită...

La trei zile după moartea lui Paulus plecam spre Puteoli, să sui pe o corabie cu destinația Egipt.

Să te găsescă acestă scrisoare, cînd o voi trimite, sănătos și puternic în har. Duhul meu te va privi din înalturi,prin voia Domnului

Yohanan Marcus

Capitolul 12

(la Smyrna)

Călătoria din acea zi a durat vreo șapte ore, astfel că atunci cînd privirea li s-a prelins pe golful imens pe care corăbiile păreau puncte albe, soarele cobora spre asfințit. În partea dinspre sud a golfulului se înălța un deal încoronat de acropolă. Parte din cetate era ascunsă în spatele dealului. Ziua fusese înnorată, dar din fericire nu căzuse nici un strop de ploaie. Acum, norii se spărseseră deasupra mării.

- Smyrna, zise Sicula ridicînd brațul spre cetatea din zare. Probabil va deveni cea mai importantă cetate a Asiei...

- De ce crezi asta? îl întrebă Ruffinus, care se purta foarte prietenește cu centurionul. Probabil cu acceptul acestuia.

- Rîul, cum vedeți, nu se varsă în golful cetății, ci în acel golf mai micuț, dincolo de creasta aceea pietroasă. Asta face ca aluviunile lui, marele păcat al porturilor dinspre sud, Miletus și Ephesus, să nu aibă efect asupra golfului și portului cetății. Îl vor folosi și peste o mie de ani!

Da, gîndi Ignatius, de acest păcat vorbea și Presbiterul. Miletul se luptă deja cu el, Ephesus mai puțin, deocamdată...

Cînd intrară în cetate, nu cu mult timp înainte de căderea întunericului, centurionul îi spuse episcopului:

- Bătrîne, în Smyrna vom sta cîteva zile. Vreau să-i dau timp

lui Diomedes să sosească, dacă nu e deja în port. Dar nu mai mult de cinci zile! Am și eu de aranjat ceva cumpărături pentru viitoarea mea viață, să fie trimise la Tomis. E mai ușor de aici, decît peste munți din Makedonia. Dacă nu apare Diomedes, voi rechiziționa o corabie să ne ducă la Neapolis, de acolo vom merge din nou pe uscat pînă la Dyrrachium... Aici vei fi liber, vei sta unde vrei. Dă-mi numai de știre unde va fi asta, să te anunț cînd plecăm și să știu de unde să te iau, în caz de nevoie.

- Nu ți-e teamă că vom fugi? întrebă zîmbind Ruffinus.

- Nu. Vom ști să vă prindem.Bătrînul vrea să ajungă la Roma. Tu oricum ești liber. Dacă te hotărăști să pleci spre nord, spre Bizantium, să-mi dai de știre, deși eu cred că-i mai bine să vii cu noi, măcar pînă la Troas.

Se pare că diaconul pomenise de-o astfel de posibilitate, își zise episcopul. Avea oare de gînd să-l părăsească?

- Pe mine mă găsiți în casa prefectului.

Cu aceste cuvinte, centurionul, urmat de cei zece legionari, porni spre sud, spre Forum.

- Noi ce facem, întrebă bătrînul.

- Căutăm colonia. Ziceai că-l cunoști pe Polycarpus...

- Da. A stat în Antiocheia acum vreo trei decenii, cîțiva ani. Apoi am schimbat epistole și ne-a mai vizitat de cîteva ori, ultima dată acum cîțiva ani. Nu știu dacă tu erai diakon...

- Nu eram. Eu nu l-am întînit, îl știu doar de departe...

- Din Laodykeia s-a trimis solie la cetățile de pe Meandru, să le roage să trimită pe cineva la Smyrna. Aș fi trecut pe la ele, dacă ne îndreptam spre Ephesus. Așa, sper să găsim aici vreun diakon, presbiter, poate chiar episcop sosit din acele colonii...

Ruffinus reuși să-l găsească pe episcop relativ ușor. Locuia într-o casă mai mare, la poalele de nord ale dealului Acropolei, la marginea cetății – de fapt, într-un parc în afara zidurilor. Polycarpus îi primi cu dragă inimă, dar trebui să le caute gazde în altă parte. Într-adevăr, reprezentanți ale coloniilor sosiseră și stăteau deja cu episcopul din Smyrna: Damas din Magnesia, Polybius din Thralles, Philo, un diacon din Tarsul Ciliciei, un diacon din Magnesia, Zothion, altul din Ephesus, Krokus – chiar cel care, mai bine de două decenii în urmă îi adusese cartea Presbiterului... Ignatius fu cazat într-o casă nu departe, în incinta zidurilor, aparținînd unui sfînt pe numele Epitropus.

Acesta murise, iar de casă vedea soția lui, care îngrijea de negoț și de cei trei copii rămași fără tată. Gazdele – văduva și cumnatul ei, Attalus -, se dădură peste cap să le facă voia sfinților sosiți din Syria.

După cină, primiră vizita episcopului Polycarpus. Acesta era un bărbat greoi, apropiindu-se de cinci decenii de viață. Ignatius știa că în drum, spre Syria, acesta stătuse o vreme în Ephesus, cunoscîndu-l pe Marcus. Era amintit într-una din scrisori. De fapt, se pare că Presbiterul îl trimisese la Antiocheia.

- Părinte, îi spuse Ignatius, în ultima vreme m-am gîndit des la Presbiterul din Ephes, la Joanes. Tu l-ai cunoscut, nu?

- Da, părinte. Era bătrîn, la puțini ani după ce-am plecat la Antiocheia a și murit.

- Ce crezi tu despre el?

- Era un sfînt! Discipol al Domnului. Foarte învățat și cu sfaturi chibzuite, era ascultat, iubit și admirat de întreaga cetate. Colonia din Ephesus creștea sub îngrijirea lui...

- Crezi că era acel fiu al lui Zevedeu, unul din cei Doisprezece aleși de Domnul?

- Nu știu ce să spun, părinte. Era bătrîn, dar parcă nu chiar atît de bătrîn. Am auzit și eu spunîndu-se acest lucru. Cunoștea multe lucruri despre Domnul Jesous, dar uneori parcă ele nu erau chiar ca în Evanghelie. Se ferea să vorbească mult despre viața Domnului, mai degrabă amintea pildele acestuia și le interpreta...

- Crezi că el a avut o altă evanghelie decît cea pe care o avem noi, de la Apostolul Pavel?

- N... nu știu ce să zic, sfinte, spuse Polycarpus șovăielnic. Uneori așa părea. Dar vorbea cu drag de Apostol. Vorbea cu drag și des de Maria din Magdala și mai puțin despre Maica Domnului. Nu vorbea despre cei Doisprezece, nici despre Stîlpi – doar, foarte rar, despre Chefa. Uneori amintea despre frații lui Jesous. Eu cred că e adevărat că a trăit mult la Alexandria, uneori avea păreri ca cei ce vorbesc despre adevărata cunoaștere. Dar nu era deloc doketist, era cît se poate de convins că Domnul fusese om. Și iarăși, vorbea mai ales despre Dominus Tatăl decît despre Fiu... Nu știu ce să zic, părinte. Doar că, văzînd felul în care gîndeam atunci – și gîndesc și acum -, mi-a zis că mai mult voi avea de învățat stînd pe lîngă domnia ta, ceea ce s-a și întîmplat.

Ignatius rămase gînditor, apoi schimbă vorba:

- Sfinte, în drumul meu prin Asia am întîlnit colonii cu multe probleme. Asta mă face să mă gîndesc că nici colonia condusă de tine nu e lipsită de greutăți. Poți să le împărtășești cu mine?

- Și noi, ca și alte colonii, ne înfruntăm de la o vreme mai mult cu trei erezii. Cea a iudeilor nazoreni care își mai spun, cum bine știi, și ebioniți, mai veche; cea care susține că Jesous a fost Dumnezeu, egal cu Tatăl și deloc om; și a treia, mai recentă, care spune că el a fost doar un corp animat de Duhul, care a intrat în omul Jesous în momentul botezului.

- Da, am întîlnit aceste erezii și în alte locuri. Cum de ele nu au apărut la Antiocheia?

- Dar la Antiocheia curentul iudaist n-a dispărut niciodată, părinte. Mulți din sfinți îl urmau pe față! E drept, unii nu se tăiaseră împrejur, dar ei credeau ceea ce zicea Paulus, că tăierea împrejur a inimii e de-ajuns. Totuși, țineau legile de curățenie așa cum fuseseră hotărîte de Jacob, fratele Domnului... Poate tu nu ai știut asta, nu ți se spuneau toate lucrurile. Cred că și diaconul care e cu tine era unul din aceștia.

- Ruffinus? Da, poate. Cei din familia lui au fost sabeeni, poate nu s-a rupt de tot de credința părinților lui...

- Altfel, eu reușesc să-i țin uniți pe sfinții coloniei mele. Mă iubesc și mă respectă. Desigur, am probleme să le vorbesc Evanghelia, noroc că am două mărturii cu cea care mi-ai adus tu, am și cîteva copii după epistolele apostolilor...

- Crezi, deci, că ceea ce susțin nikolaizii ar trebui să se întîmple?

- Adică, să avem o castă de preoți? Poate că da. Dar și ei trebuie să fie sub supunerea episcopului. E bine ca episcopul să fie Marele Preot al coloniei sale!

- Bine, copile, mă voi gîndi la asta. Mi-e greu, pentru că Evanghelia lui Jesous nu pomenește nimic despre preoți și templu...

- Poate atunci nu trebuia, sfinte. Și el știa că vom avea cu noi Duhul, care va ști cînd să ne spună că ne trebuie preoți. Așa văd eu lucrurile.

- Da, probabil că ai dreptate.

- Celelalte colonii ale căror trimiși sunt aici au aceleași

probleme, dar încă și mai mari. Unii din episcopi nu sunt recunoscuți. Diaconii și presbiterii nu au respectul și teama sfinților. Ereziile se întind... O să afli de la ei, mîine.

În ziua următoare, bătrînul stătu de vorbă cu fiecare trimis în parte, punînd în general aceleași întrebări. Spre seară avu loc o adunare la care participau cu toții, inclusiv Ruffinus.

După ce Ignatius frînse pîinea și turnă vinul în căni, se împărtășiră cu toți din cina Domnului, în amintirea lui. Apoi, după ce mîncară în liniște și femeile adunară resturile și platourile și umplură din nou cănile cu vin, Ignatius începu să vorbească. Le povesti despre întîlnirea lui cu Trajanus la Syria și porunca acestuia de a merge la Roma. Despre dorința lui de a mărturisi pe Christos, luptîndu-se cu fiarele în arenă. După ce respinse strigătele de protest ale mesenilor, povesti despre ce întîlnise pe drum, despre vizitele la coloniile creștine, despre dicuțiile cu Sicula. Despre problemele care confruntă coloniile, despre relațiile lor cu autoritățile, despre faptul că unele au suferit și unii sfinți au negat pe Jesous, Domnul. Despre faptul că tot mai multe încep să privească cu înțelegere părerile lui Nikolaus privind o castă preoțească. Mai ales despre faptul că deseori turma are de suferit din cauză că nu are păstor, sau că acel păstor se arată slab, dar mai ales pentru că turma nu mai ascultă de păstor.

- Sfinții mei, vreau să aud de la voi cum stau lucrurile în coloniile din Asia, în coloniile voastre, își încheie el cuvîntarea.

- Ai dreptate, părinte, zise Polybius din Thralles. Dacă a fost o vreme cînd mulți iudei au devenit sabeeni și nazoreni, mai ales imediat după căderea Jerusalemul, de o vreme au început să se organizeze. Au apărut rabini farisei care întăresc comunitatea lor, synagoga, care interprtează Legea pe înțelesul oamenilor. Tot mai mulți iudei părăsesc colonia noastră, sau a sabeenilor, întorcîndu-se la credința părinților... Am auzit că ai o mărturie în care se arată dușmănia fariseilor față de Domnul Christos, despre faptul că iudeii l-au ucis. Asta e bine, ne va face să fim mai uniți împotriva lor. Să-mi dai și mie o copie.

- Pe bună dreptate Joahanes Botezătorul i-a numit pe farisei pui de năpîrci, zise și Damas din Magnezia. S-au arătat prietenoși cu nazorenii numai ca să-i umple de otravă! Imediat după dărîmarea Templului, au fost umili – acum au ridicat din

nou capul.Au prozeliți printre demnitarii romani și unii din ei se întorc împotriva sfinților.

- Ați avut de suferit opresiuni? întrebă Rufinus.

- Nu. Noi, nu. Am auzit că s-a întîmplat mai în nord, în Bithynia, zise Krokus din Ephesus. Am auzit că și colonia din Roma a suferit, două mii de oameni au fost deportați în Pontus, în frunte cu Clemens...

- Asta nu-i adevărat, îl contrazise Philo din Tars. Nu e bine să umblăm cu vorbe neadevărate!

- Decît dacă asta ajută Iglesiei, zise Polycarpus. De unde știi că nu-i adevărat? E atît de incredibil, încît trebuie să fie adevărat! Poate în adevăr Clemens și două mii de sfinți au fost deportați – dacă nu în trup, atunci în spirit. Au adus mărturie Domnului – cine are urechi de auzit, va auzi. Iar cine va avea ochi spirituali, va vedea!

- E bine totuși să nu dăm vina pe romani, mai ales cînd ei nu-și recunosc vină, spuse Ignatius. Da, voi da tuturor copii după această mărturie, zisă a fi a lui Matheus. În ea se vede cum sîngele Domnului Jesous Christos nu e pe mîinile romanilor, că Pontius s-a spălat pe mîini de această vină, ci pe a fariseilor și a poporului iudeu. Și e bine să le citim sfinților din ea, să nu se mai lase atrași de credința ucigașilor de dumnezeu!

- Părinte, știi că nu a fost așa, se împotrivi Ruffinus. În Antiocheia au trăit mulți ucenici, pe unii i-ai apucat și tu. Cu fariseii ne-am înțeles întotdeauna bine, iar cu nazorenii, și mai bine. Nu putem acum spune că ei l-au ucis pe Jesous, nu-i adevărat.

- Adevărul este adevăr numai cînd slujește Iglesiei! Iglesia este trupul lui Jesous, Mireasa lui, și stă sub harul Sfîntului Duh. Crezi că ar inspira gînduri mincinoase?

- Părinte, asta este o evanghelie a urii. Jesous a adus una a dragostei!

- Dacă scot sabia împotriva dușamanilor Iglesiei, nu înseamnă că nu-i iubesc, copile. Îi iubesc și-i plîng pentru căderea lor din har! Domnul îi va ierta cu atît mai vîrtos cînd vor fi în fața lui... Dar eu am în grijă acestă turmă a Christosului! Crezi că păstorul nu ridică cîrja împotriva lupilor care-i atacă turma? David scotea chiar sabia, ucigînd leii. Nu, eu voi ridica această cîrjă dată mie de Duhul! Și sfătuiesc și pe ceilalți episcopi să

facă la fel.

Ruffinus se ridică de la masă, spunînd:

- Părinte, pe mine o să te rog să mă lași să plec. Eu nu sunt păstor, nu am nici cîrjă. Și dacă aș avea una, n-aș ridica-o împotriva unor oameni care n-au altă vină ,decît faptul că cred în același Tată ca și mine.

Fără a mai aștepta încviințare de la Ignatious, părăsi încăperea.

- Vedeți, fii mei, cum veninul se strecoară chiar și în cei credincioși. Ruffinus a fost sabean, pe urmă de devenit mesianic. Acum, pe drum, a stat de vorbă mult cu păgînul roman. Cine știe cînd a mușcat din fructul orăvit?

Zothion zise:

- Părinte, ai dreptate. Nu poate exista iertare pentru ucigașii de dumnezeu. Asta numai Domnul o poate face, a fost sîngele lui. Nu noi! În Ephesus avem mult de luptat, sunt mulți evrei. Avem și templul acelui idol cu chip de femeie oribilă, cu cincizeci de țîțe! Iar colonia din Sardes a dispărut, cum bine știți, tot datorită evreilor și-a lui Artemis. Și în alte cetăți sunt probleme, în Pergam, în Thyatira, în Laodykeia... Noroc că Paulus a adus o evanghelie pentru neamuri, că dacă era să fie numai pentru evrei, eram și noi în situația ebioniților!

- Părinte, spuse Philo, cum ai văzut singur, întărirea synagogii lor se datorează faptului că au început să se organizeze. Primesc de la Jemna rabini, scripturi, ajutoare... Dacă vrem să le facem față, trebuie să ne organizăm și noi. Am umblat și eu, din Cilicia pînă aici, călcînd pe urmele apostolului Paulus. Am văzut și eu cei șapte ani slabi care au căzut pe Iglesia, dea Domnul să fie numai șapte. Avem hrană în hambare, dar trebuie să o scoatem și să o împărțim cu grijă, pînă cînd Domnul ne va da o nouă recoltă. La noi, în Tars, deși cetatea lui Paulus, nici nu poate fi vorba despre mesianici! Cum e posibil? Pentru că evreii au fost bine organizați în jurul synagogii lor, dintotdeauna. A fost nevoie, ca să reziste în mijlocul neamurilor, acum profită de această știință. Și coloniile noastre trăiesc în mijlocul păgînilor – ar trebui să învățăm de la evrei.

- Ce au ei diferit de noi, iubite Philo?

- Toată synagoga ascultă de rabi! Și acesta nu este doar judecător, ci și preot. Le citește și le explică scripturile. Rabinii sunt învățați, știu să scrie și să citească – nu ca cei mai mulți sfinți diakoni, presbiteri și episcopi. Și ei sunt și învățătorii comunității: tot ce învață copiii, de la ei învață. Asta-i împiedică să-și pună întrebări prostești, care duc la erezie.

- Deci, copiii mei, asta trebuie făcut! Sfinții în colonii trebuie să asculte de episcopii, presbiterii și diakonii lor. Îmi pare rău că timpul nu-mi dă voie să vizitez coloniile, dar voi scrie scrisori către fiecare din ele. Poate mă vor asculta. Pe urmă, va trebui să formăm o castă preoțească. Fiecare colonie să aibă măcar un preot, fie acesta din rîndul diakonilor, al presbiterilor sau chiar episcopul. Să știe să citească și să explice Evanghelia. Să poată astfel să lupte împotriva ereziilor.

- Mai e ceva, zise Damas. Noi, cînd vorbim despre evrei, vorbim despre synagoga lor, comunitatea lor. Înainte erau de tot felul: sadukei, farisei, zeloți, terapeuți... Acum sunt o singură comunitate. Tot așa, Iglesia trebuie să fie una!

- Da, ai dreptate. Ne facem singuri rău, acceptînd să existe mai multe colonii în fiecare cetate. Asta este o nadă de la stăpînul minciunii. Să spunem mereu, chiar cînd nu e adevărat, că există o singură colonie, o singură Iglesie. Cei cu alte păreri să fie numiți cu alt nume, nu mesianici! Și să fie făcuți să înțeleagă că ei se rup de adevăratul trup al lui Christos, că asta va duce să-și piardă și sufletul odată cu trupul.

- Dar ei există,părinte. E greu să spunem așa ceva., nici nu ne-ar asculta...

- Ei nu, dar prozeliții, da. Vor prefera să vină la noi, dacă noi le promitem viață veșnică. Cu timpul, aceste erezii vor dispărea, nimeni nu va mai ști de ele.

- Și cu celalte erezii, ce facem?

- Cu doketiștii e ușor de luptat. Există mărturii că Jesous a fost om. Cei mai mulți le cred. Nu-i lăsați să spună că a fost numai om, totuși. Iar faptul că a fost și om și zeu, poate e bine să spunem asta și noi. E mai pe înțelesul neamurilor, chiar dacă evreii vor respinge acest lucru. Dar ce ne pasă de ei?! C-a fost el însuși Dumnezeu Tatăl? Asta e mai greu de spus. În mărturii sunt cuvinte care pot fi interpretate și așa. Tmpul o va rezolva, fraților, nu trebuie noi să rezolvăm toate problemele azi. Noi azi punem doar temelie Iglesiei de mîine. Dacă va fi puternică, își va purta singură de grijă!

Scrisoarea XII

(în timpul celui de-al XIII-lea Imperium al Augustului Domitianus)

De la ***Yohanan***

Către: ***Ignatius***

I

Dragul meu copilaș, în ultima vreme am început să mă simt tot mai slăbit. Nu pot spune că mă doare ceva, poate doar încheieturile, dar am amețeli și pe ochi mi se lasă ca o negură. Tot mai des am nevoie să mă opresc din mers, uneori chiar să mă așez pe o piatră, sau o treaptă, sau vreo bancă – ce găsesc la îndemînă – să stau cîteva minute să-mi trag sufletul și să las tremuratul genunchilor să înceteze. De trei-patru ori trebuie acum să mă opresc pe drumul dintre munți, de la teatru pîn-acasă... Și am senzația de frig, nici chiar stînd pe bancă în bătaia soarelui fierbinte al Ioniei nu ajută prea mult. Cred că nu e departe ceasul cînd o să mă alătur și eu Împărăției și tutror celor care mă așteaptă acolo.

Nu știu dacă mi-am împlinit menirea, dar dacă privesc înapoi, știu că totul s-a împlinit după voia Domnului, spre Slava

Lui. Voia Lui a fost să-mi îngrop toată generația, ba chiar mulți din generația mai tînără mie.Și tot voia Lui este ca acum să-mi facă semn cu degetul, să mă pregătesc de plecare.

II

Da, cam pe cînd pleca Saul, venea veste din Ephesus că și Mama se alăturase Domnului Jesous. Era ultima legătură cu lumea tatii. Chefa murise la Antiocheia, Jesse în Paphos, Philippus în Hierapolis, Mama în Ephesus, Andreios la Bisantium, cei doi Yakub la Jerusalem, unchiul Thomas undeva în răsărit, bar Tholmei de-a lungul Nilului... iar Saul urma să se alăture lor aici, în Roma. Doar Johanan bar Eliazar trăia încă în Jerusalem, avea să piară probabil în timpul răzmeriței, pentru că nu am mai auzit nimic despre el. Sau poate murise mai devreme, altfel l-ar fi însoțit, poate, pe unchiul Shimon dincolo de Jordan. Eu împlinisem patru ani peste două scoruri.

Nu mă simțeam îndemnat să trăiesc la Roma. Simțeam împotrivirea lui Clemens cît și a lui Silas, sfinții mă priveau cu neîncredere, rude nu aveam. În plus, Augustul Nero începuse să dea semne de dezechilibru mintal. După ce-și ucisese mama, îi pusese pe Seneca, Petronius și mulți alți senatori să se sinucidă. Fără nici o justificare politică, ziceau cei din Senat, care-l dușmăneau pe încă tînărul împărat. Doar să pună mîna pe averile lor. Se zice că acel Petronius, petrecărețul Romei, ar fi oprit sîngerarea doar pentru a sparge un anumit vas atic pictat, să –l împiedice pe Nero să pună mîna pe el. Tot senatorii lansaseră zvonul că el o ucisese și pe Popeea, soția lui, lovind-o cu piciorul în burtă pe cînd era grea în ultima lună. Asta nu o cred, Nero chiar își iubea soția – dacă era în stare să iubească pe altcineva decît pe Nero. Popeea fusese o femeie frumoasă și inteligentă, care îl ajuta pe Nero în politica lui. Se pare că devenise prozelită iudaică, dar nu e adevărat că ea l-a stîrnit împotriva creștinilor.

De pornit, poate l-a pornit Alexandra, fiica lui Antipas. Ea trăia la Roma, fusese prietenă cu Agrippina, mama lui Nero și, cumva, căzuse în picioare atunci cînd aceasta fusese trimisă la domiciliu forțat. Ea nu-și uitase vechea ură împotriva creștinilor. A stîrnit vorbe că deochiul creștinilor a dus la moartea împărătesei. Nu știu ce a crezut Nero, dacă nu el o

lovise poate chiar a crezut că au fost ceva vrăji ale dușmanilor... Pe urmă a fost marele incendiu, cînd aproape o zecime din Roma a ars, cu multe victime omenești. Nero a pus pretorienii să participe la stingerea incendiului, să salveze din oameni, el însuși s-a ocupat de aprovizionarea orașului, de reconstruirea zonei arse. E drept, a construit pe locul viran rămas pe urma arderilor noul lui palat, Casa Aurea, dar nu e adevărat că s-a folosit de incendiu pentru a face loc proiectelor lui. În Roma, cu insulele înalte pînă la șase și șapte etaje, din lemn uscat, cu vetre deschise, incendiile nu erau rare.

Deci, nu Nero a pus focul, dar poate s-a folosit de el. Locuitorii Romei dăduseră deja vina pentru calamitate pe cei ce nu aduceau jertfe zeilor romani, mai ales zeiței Roma și împăratului, așa că acum aveau loc progromuri împotriva evreilor și creștinilor – în mintea lor erau unii și aceeași. Îi cereau lui Nero să pedepsească vinovații – dacă nu, însemna că se dă de partea dușmanilor Urbei! Nero n-a avut încotro, a pus să fie uciși cîteva sute de evrei și creștini.

Întîmplarea face ca una din coloniile de creștini să profite de această situație: cea condusă de Clemens. Cum ți-am zis, el era rudă cu Felix, senatorul care fusese procurator în Iudea, dar mai ales cu un eunuc numit Hepaphroditus, unul din secretarii lui Nero (iar acum, e secretar lui Domitianus). De la el a aflat din timp ce ce se pregătea creștinilor, așa că și-a scos colonia în afara Orașului. De acolo a asistat cum celelalte două colonii creștine, cea a lui Silas, de nazariteni și cea a unui anume Anaklethes, de-ai lui Apollo, au fost practic anihilate. Cînd prăpădul a trecut, el s-a întors în Oraș și a putut să spună, fără a greși, că este „episcopul întregii Rome”!

Dar eu eram deja plecat, aceste zvonuri le-am auzit pe cînd trăiam la Alexandria. Pentru că nici spre Jerusalem nu mă trăsese inima, nici spre Ephesus, așa că, la nici trei zile după moartea lui Saul, eu coborîsem spre Puteoli să urc pe o corabie ce pornea spre Egipt.

III

Era pentru prima dată cînd îmi asumam responsabilitatea unei colonii. Cea din Alexandria o înființase Nathanael, cu ajutorul meu, e drept. Dar oamenii nu m-au recunoscut, pe

atunci eram tînăr și zvelt, cu părul negru și creț. Acum eram mai degrabă uscat, complet sur, cu chipul purtînd urmele suferinței. La cele patru decenii jumătate, puteam fi socotit pornit spre bătrînețe... Am pus cu tot sufletul și inima forțele mele în a organiza colonia așa precum o găsisem pe cea a Mamei, la Ephesus. Așa că, de la cele vreo două duzini de familii pe care le găsisem la sosirea mea, colonia a crescut pînă a numărat chiar peste cinci scoruri! Oamenii m-au cunoscut ca Johanan, Joanes cum îmi ziceau ei, și n-am reușit să-i conving că eu nu fusesem ucenic al Domnului, că aș fi fost poate acel Joanes al lui Zevedeu... S-a întîmplat să aud, mai zilele trecute, că acel „Joanes” ar fi încă în Alexandria, deși eu trăiesc în Ephesus de mai bine de două decenii!

La sosirea mea, găsisem tot felul de credințe printre sfinții din Alexandria. Pe unele am încercat să le îndrept, la început, pînă cînd mi-am dat seama că nu există un singur răspuns atunci cînd îți pui întrebări privind pe Domnul și pe Jesous. De exemplu, ei credeau că Jesous era trimisul Domnului, Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, care venise pe pămînd să dezvăluie celor ce cred în el adevăratele taine ale lui Dumnezeu. Că unii ucenici au fost mai tari în duh, astfel că înțelegerea lor a fost mai adîncă – ca de exemplu Yakub, fratele lui Jesous, „pentru care Domnul a făcut cerurile și pămîntul”, Thomas, Chefa, Philippus – dar mai ales mama, Miriam din Migdol, „apostolul apostolilor”, cea pe care Jesous a iubit-o „mai mult decît pe oricare alt ucenic”. Poate asta mi se datora și mie: la prima ședere a mea la Alexandria vorbisem deseori, cu drag, despre mama, iar Nathanael mă completa cu cele știute de el. Cei din Alexandria nu auziseră de Paulus... Și învățătura stoică, mai ales în interpretarea lui Philo, își făcuse drum printre credințele lor, rezultînd un creștinism destul de asemănător cu cel susținut de Saul, deschis către Neamuri, dar în care rolul Duhului Sfînt era încă mai important. Nu puțini se simțeau atrași de ideea că Jesous fusese Duhul Sfînt care împrumutase trupul omului Jesous pentru a-și face munca... Și unii, mai ales femeile, ajunseseră la un fel de sinteză a Mamei Domnului, Miriam, și Isis, Mama Sfîntă a lui Horus. Sfinții trăiau printre oameni și nu se puteau împotrivi influențelor altor credințe.

IV

La Alexandria am stat mai bine de un deceniu. Deși departe de restul lumii, vești cumplite soseau, aduse de corăbieri, negustori, călători - sau pur și simplu de fugari. La început, am auzit de incendiul din Roma și despre persecutarea evreilor și creștinilor de acolo. Pe urmă, s-a auzit de răzmerița care izbucnise în Iudea, pe cînd Nero vizita cetățile grecești și cînta pe stadioane. După ce o oaste puțin numeroasă și slab pregătită, trimisă din Syria, fusese zdrobită de evrei, Augustul îl trimisese pe Vespasianus, general vestit, cu multe bătălii cîștigate în Germania. Acesta a cucerit mai întîi Galilea și Samaria, lipsindu-i pe răsculați de legăturile cu exteriorul, loc de unde primeau arme și bani de la evreii din diaspora. Pe cînd începea asediul Jerusalemului, s-a aflat că Nero s-a sinucis și în acel an nu mai puțin de trei auguști s-au ridicat doar pentru a-și pierde viețile. Dar un al patrulea, tocmai acel Vespasianus ce lupta în Iudea, fusese aclamat Împărat de oștile din Iudea și Syria, apoi și cele din Panonia și Makedonia. L-a lăsat pe Titus, fiul lui, un general tot atît de capabil, să continue asediul. Și el venise la Alexandria, așteptînde aici, cu mîna pe băierile sacului cu grîne al Romei, să vadă ce se va întîmpla cu ceilalți auguști. Cînd totul s-a terminat, a plecat spre Roma, unde puterea îi fusese asigurată d eal doilea fiu, Domițianus – cel ce acum e August al Pacei Romana. Iar fiul lui, Titus, cucerea Jerusalemul, îl rădea de pe fața pămîntului, dărîma Templul și căra obiectele sfinte la Roma. Iar sute de mii de evrei au murit atunci și, împreună cu ei, rude de-ale mele, probabil și unchiul Johanan, fratele mamei. Doar doi evrei de seamă scăpaseră cu viață, ba chiar cu bine – cei despre care îți scrisesem în cealaltă epistolă.

Pe cînd plecam din Alexandria, războiul era ca și terminat. Pe drum am auzit că se terminase și asediul Massadei, o fortăreață din Sălbăticie, în care toți cei vreo mie de asediați își luaseră viața pentru a nu cădea în mîna romanilor și a fi răstigniți. Atunci, văzînd atîtea ucideri și jertfe, distrugeri și jafuri, m-am întebat, hulind: ce nevoie avea Domnul în planul lui, de toate acestea. Dar călătorind spre Ephesus, neavînd altceva de făcut pe corabie decît să cuget, mi-am dat seama că lecția de la Massada este una ce nu se poate uita: forțele pămîntului, chiar conduse de împăratul răului, nu poate dovedi în fața Credinței!

Era prima lecție pe care Sfîntul Duh mă învăța. Aceasta a fost prima treaptă a cunoașterii. De atunci am mai învățat și altele, nu știu dacă prin revelație, cît căutînd cu îndîrjire un răspuns. Una cîte una am cercetat bucuriile și durerile mele, căutînd în ele un răspuns. Pentru că refuzam să cred că Domnul poate fi rău, că el găsește bucurie în durerea noastră. Trebuia să fie un alt răspuns. N-am aflat răspuns la toate întrebările mele, dar am aflat un răspuns: Domnul ne iubește!

V

Cînd corabia a intrat în largul golf al Ephesului și ochii mi-au căzut pe culmile celor doi munți, pe clădirile albe din marmură, pe pîlcurile verzi de măslini și curmali, pe pădurea umbroasă de pini ce urcă munții din spatele cetății, am știut că sosisem cu adevărat acasă. Nu aveam să mai părăsesc niciodată Ephesul, decît doar pentru cîteva săptămîni, în călătorii apostolice. Sfinții din colonia Mamei m-au primit cu brațele deschise, dar ei între timp se uniseră cu cei care țineau evanghelia lui Paulus. Erau atît de mulți gentili, atît de puțini iudei! Nu m-am împotrivit, începusem deja odiseea cunoașterii adevărului lui Dumnezeu. De atunci au trecut mai bine de două decenii. Am îmbătrînit între copilașii aceștia ai mei. Sunt cel mai bătrîn din colonie, poate din Cetate, așa că pe bună dreptate mi se spune „Presbiterul". Oamenii pronunță cuvîntul cu drag, chiar și cei ce se închină idolilor. Colonia nu are probleme cu arhonții, clima este plăcută, viața grea, dar frumoasă, trăim în liniște și pace. Veștile urîte din Iudea vin de departe, ca din altă lume, amintindu-ne că încă nu am intrat în Împărăție...

Iar eu aștept cu nerăbdare să ajung acolo, unde sunt așteptat de iubitele mele, de Mama, de Tata, de ceilalți pe care i-am cunoscut de-a lungul vieții mele.

VI

Tu ai cunoscut-o puțin pe Mama. Ai stat în Ephesus doar cîteva zile atunci, de mult, cînd erai un copilaș abia intrat în maturitate. Dar erai tare în credință și cu multă învățătură și înțelegere. Tu ai fost fiul pe care Domnul nu mi l-a dat. În dimineața asta nu am mai simțit tragere de inimă să mă ridic din pat. Krokus, copilașul care are grijă de mine, care-mi ascute

penele și-mi ține călimara la îndemînă, m-a ajutat să mă așez în capul oaselor, să pot scrie. Nu știu dacă voi termina de scris tot ce am de spus, poate nici nu se poate, mi-ar trebui zeci de carți și două vieți să termin, și mereu ar fi ceva ce se adaugă. I-am poruncit lui Krocus ca atunci cînd mîna-mi va cădea fără viață, să adune cu grijă foile și să le pună în cutiuța din lemn de cireș pregătită, cu amenințare de afurisenie dacă îndrăznește să citească cele scrise de mine. Glumesc, el mă iubește și mă respectă, îmi va asculta porunca și fără amenințări... Deci, copilașule, vei fi singurul care vei citi vreodată aceste rînduri. Știu că este o sarcină grea, mă rog Domnului să-ți dea putere să reziști apăsării și să te ajute să iei cea mai bună decizie despre destinul lor.

Începusem să-ți enumăr treptele cunoașterii. A doua treaptă a cunoașterii a fost mama – de aceea am amintit de ea. De la ea am învățat resemnarea și credința. Credința nu în Domnul, ci în soțul ei iubit. A primit moartea lui ca pe o voie a Domnului, și nu L-a întrebat de ce. Știa că Yeshua făcuse după voia Domnului – cine era ea să se împotrivească? Rămăsese cu trei copii din carnea ei și a lui Yeshua și trebuise să aibă grijă de ei. Trebuia să-i crească în așa fel încît Yeshua, de acolo de unde era, să privească cu drag la ei. Și a avut credință că Jesous nu a murit, ci a fost dus de Domnul în împărăția lui. Fără ea, fără Mama, nu ar fi existat o credință creștină!

A treia treaptă au fost iubitele mele. Nu le pot despărți, pentru că ele sunt una: Alma, Dorkas și Charis. Cînd le-am pierdut, am crezut că și viața mea s-a terminat. Dar am înțeles că și ele au fost înviate, mă așteaptă în Împărăție, cu mama și tata. Era deci de datoria mea să aduc Împărăția mai aproape. M-au ajutat să cunosc fericirea și durerea – ce altă lecție puteau ele să-mi dea? Viața lor tînără a fost jertfită pentru ca eu să învăț și această lecție. Căci cum aș fi fost păstor de oameni, dacă nu cunoșteam, trăindu-le, durerile și bucuriile turmei mele?

A patra treaptă au fost apostolii. De la ei am învățat că suntem oameni pur și simplu. Buni și răi, cu slăbiciuni și calități. Au fugit, părăsindu-l pe tata, dar apoi s-au părăsit pe ei înșiși pentru a duce Evanghelia. Au suferit, s-au bucurat, au căzut dar s-au ridicat din nou... Știau că ceea ce le dăduse Yeshua,

Învățătorul, era mai de preț decît viața lor. Și chiar cînd teama sau poftele i-au făcut să cadă, au arătat că știu să se ridice din nou. Întotdeauna au știut să-și regăsească demnitatea de oameni.

A cincea treaptă au fost Frații, Zevedeii. De la ei am învățat că nici chiar Duhul lui Dumnezeu nu poate sta împotriva viciilor noastre. Nu că n-ar avea putere – ci pentru că se îndepărtează de păcat cu scîrbă. Nu e destul să-l fi cunoscut pe Yeshua, trebuie să calci pe urma pașilor lui! Dacă ucenici ai tatii au căzut atît de ușor, cum să nu cădem noi, care nici măcar nu l-am cunoscut, nu i-am auzit glasul, nu i-am simțit mîngîierea? Nu-i destul să strigăm „Doamne. Doamne!", ci să călcăm pe Cale, să facem voia Domnului.

A șasea treaptă a fost unchiul Yehudah, Thomas, Dydimus, Geamănul. El m-a învățat că nu ajunge dragoste, nici credință, ci e nevoie de încredere în voia Domnului și umilință. Tata a știut mai bine – dar din păcate, prea tîrziu: întotdeauna totul se face după Planul Domnului. Încercînd să facem după planul nostru e hulă, ne ridicăm împotriva Tatălui, Stăpînul celor văzute și nevăzute. Dar chiar și cînd greșim, tot după voia Domnului se face. Și-am mai învățat de la el să știu trăi cu păcatele mele. Să mă pocăiesc pentru ele o mie de ori, de șapte ori șaptezeci de mii de ori – și să duc crucea ce mi s-a dat ***pînă la capăt***!

A șaptea treaptă au fost sfinții din colonii. De la ei am învățat speranța răbdării. Și răbdarea speranței. Fără să-l fi cunoscut pe Jesous, au luat drept adevărată Evanghelia lui. Sunt oameni care nu mai au nimic, care se frîng sub apăsarea siluirilor de tot felul ale acestei lumi stăpînite de rău. Cei mai mulți trăiesc de azi pe mîine, fără griji și fără speranțe, închinîndu-se zeilor de tot felul să le dea puțină bucurie. Promisiunea unei vieți în care să fie și ei OAMENI îi bucură, îi umple de nerăbdare. Pentru asta și-au făcut din Jesous nu numai Domn, ci de-a dreptul zeu! Și încearcă fiecare, cu umilință, să pășească pe calea îngustă care duce la poarta Împărăției. Uneori se poticnesc, dar ei cred! Fericiți vor fi ei, cei săraci în falã și bogați în umilință. Fericiți vor fi ei, păzitorii de adevăr și pace. Cei ce plîng acum pentru ei și pentru durerea vecinilor lor, se vor bucura în veci!

A opta treaptă a fost Paulus și cursa lui solitară, cel mai adesea spre capătul nevăzut al pistei. Și mai ales faptul că a

găsit puterea să nu lipsească pe nimeni de la fericire. Eu cred că el s-a iubit pe sine, dar i-a iubit pe oameni mai mult decît pe sine. Nu numai pe iudei, ci pe toți oamenii. Evanghelia lui către neamuri va da roade în timp. Nu știu dacă a avut dreptate, împotrivindu-se Legii. Poate trebuia să gîndească o evanghelie în care Legea să se intrepătrundă cu credința și dragostea. Uneori o simte, o spune: trebuie să ne îmbrăcăm în Chrisos, să lepădăm veșmintele noastre murdare de păcătoși. Dar pe urmă se întoarce și spune: hainele noastre murdare au fost spălate deja de sîngele Christosului – prin asta ridicînd d epe umerii noștri responsabilitatea faptelor noastre. Paulus m-a învățat să caut căi mai bune chiar și atunci cînd totul pare perfect. Să nu accept, nici chiar de la el și alți ucenici, o evanghelie incompletă. Pentru că Evanghelia este Una, de la Tatăl, și aceasta este: caută-l pe Dumnezeu acolo unde este: în inima ta!

Asta este treapta a noua: Templul. Dacă tata a avut limitări în Evanghelia lui, ele s-au datorat tocmai faptului că Templul exista. Că el s-a născut și a trăit toată viața la umbra Templului. El chiar a crezut că el, Templul, este Casa Tatălui, că acolo îl poate găsi pe Tatăl. De aceea a vrut să-l curețe. Nu de „tîlhari” – de cămătari și negustori, nu ar fi putut să o facă -, ci de ceea ce puseseră oamenii în el: un dumnezeu care putea fi corupt cu daruri de sînge, ca oricare alt idol. Templul îi ținea în robie pe iudei. Tot universul se rotea în jurul lui, era Omphalos, iar ei, poporul ales Israel, era centrul în jurul căruia se rotea întreaga istorie a omenirii. Cît timp exista Templul, ei nu se puteau deschide spre Neamuri, refuzau Nemurilor dreptul la Domnul. Dar Iisus a simțit, poate, faptul că Dumnezeu trăiește în alt Templu. El a spus: dărîmați-l pe acesta și voi construi altul, în trei zile. Unii cred că el se referea la propria lui moarte și înviere, că trupul lui va fi noul templu – dar el a fost foarte clar în afirmațiile lui: Dumnezeu este în inima noastră. Îl căutați degeaba acolo unde nu este, pe muntele Sionului, căutați-l în inima voastră. Acolo este adevăratul Templu! Acel templu îl luați cu voi oriunde veți fi.

A mai simțit că nu e nevoie de preoțime. Deseori prorocii din vechime s-au ridicat împotriva preoțimii, dar nu ca Iisus. Templul lui Dumnezeu, așa cum îl vedea el, nu are nevoie de leviți, de preoți, de învățați. Întregul Israel este un popor de

preoți. Dacă extrapolăm, putem zice: întreaga omenire este o lume de preoți. Fiecare om poate fi un preot care să aducă jertfe nu sie însuși, ci Domnului care sălăsluiește în inma sa. Jertfa nu va trebui să fie cu sînge de miel sau porumbiță, ci prin arderea de tot a patimilor lumești. Acolo, în inima lui, poate fi Împărăția în care sabia a fost bătută în plug, în care leul sălăsluiește împreună cu mielul...

VII

Treapta a zecea este tatăl meu, Yeshua bar Jehosheph. Am căutat toată viața să-l cunosc, să-l înțeleg. Dintr-un rabin învățat cu dragoste de oameni și putere de lecuitor, a ajuns să fie considerat de mulți un zeu. Mai de curînd au început să apară mărturii scrise despre el și viața lui, oamenii din diferite colonii nu se mai mulțumesc să-și spună poveștile despre el, așa cum le-au auzit de mult de la apostoli și ucenici. Multă vreme n-au avut de mărturii scrise, credeau că Împărăția va veni în timpul vieții lor. Doar cînd au văzut că nu-i așa, că acele cuvinte se uită, au folosit cuvîntul scris!

Mi-au căzut în mînă două din ele, una fiind Istoria pe care Lukanus s-a străduit s-o scrie. Mi-a trimis o copie înainte să moară... Din ce știu eu, el a avut mai multe surse. Una a fost tradițiile orale care circulau în Antiocheia, loc unde au trăit cîțiva din ucenicii lui Tata. Apoi, a fost bocetul mamei, pe care aproape toate femeile îl știu și-l spun deseori la adunări, cel în care se plîng suferințele și moartea lui Jesous, dar se cîntă și speranța învierii lui într-o lume mai bună. Pe urmă sunt scripturile: mai întîi cartea scrisă de unchiul Johanan bar Eliazar, conținînd multe din aforismele, pildele, dialogurile atribuite lui Yeshua, căreia unii îi spun ***Loggia***; apoi cartea „minunilor”, care prezintă tot felul de minuni atribuite lui – deși multe împrumutate din tradițiile despre proorcii iudei, inclusiv Mosheh, dar și a diferiților eroi și zei greci sau chiar egipteni și babilonieni -, nu știu de cine scrisă; dar mai ales cartea scrisă de unchiul Shimon, ajutat de Hanima bar Dosa, în care sunt adunate toate profețiile care s-ar putea crede că și-au găsit împlinire în viața lui Yeshua, Mashiah. Spre deosebire de prima mărturie citită de mine, care se pare că a apărut la Ephesus imediat după răzmeriță, eu am găsit-o acolo la sosirea mea în Cetate, împrumutînd multe

lucruri chiar din ***Istoria*** lui Lukanus, Lukanus mai folosește o sursă care vorbește despre nașterea tatii, o naștere plină de simboluri și împrumutînd mult din legendele grecești... Și a completat cartea cu povestiri privind ducerea Evangheliei din Jerusalem pînă în inima Lumii, Roma, dedicînd întreaga istorie celor iubitori de Dumnezeu (Theo-philus)

Am stat și m-am gîndit: sunt aceste mărturii false? Nu, în multe privințe ele sunt destul de apropiate de ceea ce știu eu despre Tata. Dar sunt și multe neadevăruri. Chiar numai comparînd istorisirile din Istoria lui Lukanus cu cele trăite chiar de mine, știu cît de mult se pot depărta de adevăr „mărturiile" unor martori oculari. Cît de mult intervin uitarea, interpretarea diferită a întîmplărilor în funcție de educație și tradiție, greșita înțelegere, interesele, obiceiurile, mediul de viață... Mai ales uitarea.

Și pe urmă am înțeles că da, ele sunt ***și*** adevărate. Poate nu în ceea ce privește viața tatălui meu, Yeshua bar Yehosheph, dulgherul din Bethlehem, ci a lui Kyrios Jesous Christos „din Nazareth", Fiul Domnului. Mesianicii nu au nevoie de viața unui simplu dulgher, ci de cea a celui care a adus o nouă învățătură și speranță! Dacă adevărul vieții celui dintîi nu are importanță, adevărul vieții celui din urmă – care este Începutul și Sfîrșitul – este singurul lucru care contează!

Am umblat o viață întrebînd, și nu pot spune că l-am găsit pe tatăl meu, pentru că are o mie de fețe, după inima și știința celui pe care-l întrebi. Dar mai toți mi-au vorbit mai ales despre Jesous Unsul, Domnul, și pe acesta îl cunosc mai bine. L-am propovăduit și eu altora, căci nimic greșit nu poate fi găsit în vorbele și faptele lui: ele sunt Calea care trebuie urmată de toți cei ce vor să intre în Împărăție. Mai am puțin și voi intra și eu, și acolo îl voi găsi pe Tata și voi afla mai multe. Dacă e adevărat că există deja o Împărăție pe altă lume, așteptînd să fie adusă aici, una în care vom trăi în veac, voi avea timp să-l caut în continuare. Eu cred că fericirea în acea Împărăție nu este cea de a sta la picioarele Tronului, aducînd cîntece de slavă Domnului, pentru asta El avea îngerii, dacă el nu ar fi fost altceva decît un despot și un tiran lumesc pe care îl bucură fala și deșertăciunea laudelor; ci, dimpotrivă, este locul în care noi, cetățenii acelei Împărății, ne putem împlini pînă la

a deveni cu adevărat dumnezeu. Și asta se poate face numai prin cunoaștere. Viața viitoare va fi o altă odisee în care ne vom cunoaște pe noi înșine, pe Domnul, universul nemărginit și etern.

Deci, întrebat acum, pe patul morții, „Ce crezi, ești fiul lui Dumnezeu?", eu aș răspunde șovăitor: „Da. Poate. De ce nu?" – dar cu tărie, convins de cea ce spun: „Domnul ȘTIE!"

Capitolul 13

(la Smyrna)

Dyomedes nu se mai arătase. Se zicea că spre sud fuseseră furtuni puternice, poate astea îl opriseră din drum. Așa că Sicula rechiziționase o corabie mai mică, dar rapidă, cu vîslași vînjoși, care să-i ducă la Troas și apoi la Neapolis, în Makedonia. Urmau să plece chiar a doua zi.

Ignatius privea spre cei doi tovarăși ai lui, Krokus și Zothion. Aceștia se oferiseră să-l însoțească pînă la Roma, luînd locul lui Ruffinus, care plecase. Pe drum aveau să facă mai multe copii după Mărturia lui Matheus. Tot ei urmau să scrie scrisorile către colonii, după dictarea lui. Da, era bine să le trimită scrisori, să întărească ascultarea față de episcopi. Acele scrisori vor circula și prin alte colonii, chiar și acolo unde nu este un episcop. Nu este acum – dar va fi!

Cu cît se gîndește mai mult, cu atît crede mai mult că e dat de la Domnul ca fiecare colonie să aibă un episcop, un cap. Sunt buni diaconii - servitorii, vechilii. Sunt buni și presbiterii, consilierii, sfatul - mai multe minți judecă mai bine. Dar Episcopul trebuie să stea deasupra tuturor, așa cum Jesous stă deasupra Iglesiei și Tatăl deasupra întregului univers. Sfinții trebuie să asculte de el, să-i îndeplinească poruncile, care de la

Duhul vin. Chiar și presbiterii; ei pot da sfaturi – dar episcopul nu trebuie să le urmeze...

Și ideea de a se numi preoți e bună. Acum nu sunt, dar fiecare colonie are vreun diacon sau presbiter, mai învățat în evanghelie. Aceștia vor fi primii. Ei vor trebui să aibă ucenici, să-i învețe pe aceștia adevărata Evanghelie. Să respingă astfel părerile străine. E drept, multe colonii au evanghelii diferite. A lui Paulus, a lui Apollo, a lui Chefa, a lui Thomas, a lui Jacob... Și ebioniții o au pe a lor. Precis, și la Alexandria sunt vreo cîteva... Dar se va face ordine și în asta – el nu mai are timp s-o facă. Tot ce este străin de evanghelia Iglesiei, după Paulus, va fi stîrpit! Va fi ascuns, se va vorbi împotriva ei și, cînd Iglesia va avea destulă putere, va fi arsă, așa cum acei vrăjitori din Ephes și-au ars singuri cărțile.

Da, Ruffinus ceruse voie să plece chiar a doua zi după adunarea din casa lui Polycarpus. Cînd ajunsese acasă, acesta dormea deja, dar dimineață și-a luat rămas bun.

- Îmi pare rău, părinte, dar eu nu mai pot călători cu tine. Suntem din aceeași colonie, mi-ai fost părinte ani la rînd. Eu nu te mai cunosc, de-o vreme. Nu mai ești același. Ești al Bisericii, nu mai ești a lui Jesous.

- Nu este același lucru, Jesous și Biserica lui?

- Uneori, nu. Tu decizi să nu mai fie. Crezi că Jesous a vrut să cucerească toată lumea prin sabie?

- A zis că el a adus sabia, nu pacea...

- În confruntarea de idei, părinte. Dacă vroia luptă, o putea duce cu cei din Templu, cu romanii... El vrea să cucerească lumea prin dragoste. Nu-i pedepsește pe cei ce nu-i primesc Evanghelia – ei se pedepsesc singuri. Se lipsesc de viața veșnică. Pe bună dreptate a spus: celor ce au credință, li se va da totul. Celor ce au puțină credință, li se va lua pînă și puțina viață pe care o au...

- Copile, noi nu trăim în Împărăție. Acolo stăpîn este Domnul. Trăim în lume, unde stăpîn e Dușmanul. Aici trebuie să luptăm ca să supraviețuim. Cine nu luptă, așa cum au decis să facă nazorenii, vor dispărea. Eu nu pot accepta asta!

- Și mai bine faci atunci voia dușmanului? Căci ura și disprețul față de cei ce gîndesc altfel decît noi, de la el vine, nu de la Domnul.

- De unde știi tu? Poate că acceptarea ereziilor este o vorbă dulce, mincinoasă, susurată de satan.

- Atunci, ești pregătit să arzi cu fier roșu gîndurile străine?

- Da!

Și el are în posesie o cutie plină cu astfel de gînduri străine. Gîndurile lui Johanan Marcus, fiul lui Jesous. Însăși existența lui, a unui fiu al lui Christos, este o nadă pusă credinței! Cum să-i faci pe oameni să creadă că Domnul lor, Christos, a fost cu păcat? Căci ce altceva este să te culci cu femeia? Da, e porunca lui Dumnezeu să facem copii – dar nu atunci cînd sfîrșitul lumii este aproape. De ce Paulus a decis să nu aibă copii? De ce toți sfinții în epistolele lor vorbesc despre curățenie trupească? Ce vor crede sfinții dacă vor afla că Jesous a fost însurat, a avut copii?...

Și Maria... A fost o femeie uimitoare, așa cum o prezintă Marcus, dar poate a fost așa făcută chiar de prințul minciunii. A avut draci în ea, se spune că Jesous i i-a scos – dar traiul ei printre păgîni nu a lăsat ușa deschisă pentru alții? A fost numită apostol, ceea ce e blasfemie! Femeile nu au voie să ocupe loc de frunte în colonii, a avut dreptate Paulus. Dacă vor putea da pildă pe Maria, vor putea ridica capul și cere loc acolo unde Duhul nu le-a făcut parte. Mai bine să nu se mai vorbească despre ea, ceea ce spun mărturiile e prea de ajuns. Poate și din mărturii trebuie scos ceea ce nu ajută...

Ruffinus i-a dat sfatul să ceară coloniilor să trimită un diakon la Antiocheia, să învețe acolo cum e organizată o colonie. O fi bine? Se va gîndi pe drumul spre Troas, va scrie de acolo o scrisoare smyrnenilor sau lui Polycarpus, dacă va fi nevoie. Acum nu știe ce hotărîre să ia. Da, colonia este bine organizată – dar iată că Polycarpus spune că sunt multe lucruri care merg prin spate, fără cunoașterea lui. Că evanghelia lui Jacob este încă puternică. În plus, știe că acum firea lui este alta, drumul l-a schimbat mult. Înainte avea o singură grijă: colonia. Poate că întîlnirea cu Augustul l-a schimbat... Trimișii vor putea vedea că, deși în Antiocheia nu este episcop, oamenii îl iubeau și îl ascultau din dragoste, nu din poruncă, nu din teamă. Că un episcop e lucru bun. Un altul va fi ales, dintre diaconii sau presbiterii lui...

Dar, ce să facă acum cu cartea lui Joanes Marcus? A fost timp de o viață o povară grea, așa cum spusese chiar Presbiterul că va fi. O taină grea, pe care nu a putut-o împărtăși cu nimeni. Și acum, ce va face cu ea? S-o dea lui Polycarpus? Acesta nu va vrea s-o ia. Dacă Presbiterul nu i-a spus nimic atunci cînd era tînăr, avid de cunoaștere, de ce ar călca el dorința neexprimată a bătrînului?

S-o dea lui Ruffinus? Știe că nu plecase încă din Smyrna, stă cu Sicula. Da, el ar avea putere să ducă această povară. Și va pleca, pe tărîmuri pe care poate nici numele lui Jesous nu este cuoscut. Dar de ce să-i dea o evanghelie cu totul străină Iglesiei? El va crede în scriptura lui Marcus, așa o va da oamenilor acelor locuri. Va fi o altă erezie – cine știe cînd și cum se va răspîndi în Imperiu? Nu, nu poate pune acestă sămînță. Nu poate arunca acestă scînteie.

Evanghelia lui Joanes Marcus despre viața lui Jesous poate nu ar fi atît de rea, dacă ar lăsa loc pentru Iglesia și Evanghelia lui Paulus. El, Ignatius, înainte de moarte, are o singură sarcină: ***să întărească Biserica***. Temeliile au fost puse de către apostoli. Christosul este cheia de boltă. E sarcina lui și a altora ca el să ridice zidurile. S-o facă puternică în fața dușmanului, în fața ereziilor. Să ridice cîrja, să scoată sabia în apărarea ei. Să ardă cu fier roșu orice rău care ar putea otrăvi trupul lui Christos! Că asta nu înseamnă dragoste? Dar ce altceva se poate numi sentimentul care-l face pe chirurg să taie membrul, pentru a salva trupul? Asta e adevărata dragoste! Și milă! Să salvezi trupul păcătosului, chiar dacă-i ucizi trupul. Căci ce este acest trup decît o haină murdară, care e lepădată în momentul cînd îmbrăcăm haina minunată a trupului spiritual?

Știe că va fi bîntuit de îndoieli, cîte zile va mai avea. Speră din toată inima ca acestea să nu fie multe, să se sfîrșească de Saturnalii. Va scrie coloniei din Roma să nu se împotrivească, să se roage pentru ca dorința lui să se-mplinească. Dacă asta va duce la suferințe pentru colonie, așa cum a zis Sicula, se va ruga Domnului să-l ierte. Poate că biserica are nevoie și de sîngele sfinților lor nevinovați, deci, tot răul va fi spre bine... Precis nu sunt fără vină, fiecare din ei are cîte ceva de-ascuns... Da, va scrie mai întîi romanilor!

Făcu semn lui Zothion să-și ia stilul în mînă. Și, în timp ce mirosul de trandafiri se amesteca cu fumul ce se ridica din

cutia ce ardea, odată cu toate scrisorile Presbiterului, începu să dicteze:

„Ignatius, care este de asemena Theophorus, celei care a găsit milă în bunătatea Tatălui cel Prea-Înalt și a singurului Lui Fiu, Jesous Christ, bisericii care este iubită și luminată prin voia Celui care a voit toate lucrurile care sunt, prin credință și dragoste pentru Domnul nostru Jesous Christos...”

SFÎRȘIT

Cronologie

8 î.Hr. se naște la Jerusalem Johanan bar Zekhariah, numit mai târziu Sabeanul (Botezătorul)
Căsătoria lui Jehosheph fiul lui Yakub și Miriam fica lui Joakhim, văr al lui Zekharia

7 .î.Hr se naște, la Betlehem, Yeshua, primul copil al Joseph și Miriam, (urmat de Yakub, Shimon, Miriam, Yehudah, Salomea și Joseph „Jesse”)

4 îHr Herod „cel Mare” moare. Regatul Judeii împărțit în tetrarhii fiilor lui: Archelaos (Judea), Antipas (Galilea și Perea), Philippus (Trachonitis și Decapolis) și Herod (Adiabene)

---

6 se naște, în Bethania, Miriam, fiica lui Eliazar din Migdol, în urma lui Eliazar și Martha și înaintea lui Johanan
Archelaos, în urma răzmerițelor, este destituit și exilat în Provincia; Judea devine protectorat roman (condus de un procurator în subordinea guvernatorului Syriei)

20 Shimon se căsătorește cu Rebecah din Khana, Galilea.

22 Yeshua se căsătorește cu Miriam din Bethania, fiica lui Eliazar.

23 se naște Salomea, fiica lui Yeshua
26 se naște Johanah „Lydia”, fiica lui Yeshua.
28 Johanan Sabeanul își începe misiunea publică în Perea, pe malul Jordanului.
30 Se naște Johanan „Marcus”, fiul lui Yeshua.
Yeshua Nazoreanul își începe misiunea în Judea și Galilea
31 Sabeanul este arestat și executat de Herod Antipas la Machaeron, în Perea.
33 Yeshua Nazoreanul este răstignit de romani la Jerusalem
Se înființează colonia nazorenilor din Jerusalem. Capi: Shimeon „Chefa” fiul lui Jonah, Yakub și Johanan, fii lui Zebedei
35 tulburări în colonie. Moartea lui Ananias și Stephanos și împrăștierea „elenilor”
Miriam și familia ei se refugiază în Provincia, ajutați de Joseph din Arimathea.
36 Moartea lui Caracatus; Fiona, fica lui, se stabilește la ferma Mariei
Martha se căsătorește cu Titus Corbulos, fierar
38 moartea lui Tiberius Augustus. Caligula, nepotul lui, ajuge împărat.
Eliazar, apoi Sarah, mor
Pilatus din Pontus, prefectul Judeii, destituit și exilat; Agripas, fiul lui Aristobulos și fratele Herodianei, devine tetrarh al Judeii.
39 boala lui Caligula; Antipas încearcă să devină rege, dar e destituit și tetrarhia lui este dată lui Agripas. În urma vizitei la Roma, Antipas este exilat în Provincia
41 asasinarea lui Caligula; Unchiul lui, Claudius, devine împărat
42 Agripas îl execută pe Yakub fiul lui Zebedei. Fratele lui, Johanan, fuge la Edessa, iar Chefa la Sebaste (Samaria)
43 Archelaos moare otrăvit cu ciuperci.
Genovis își răzbună tatăl; se căsătorește cu Salomea, fiica Mariei.
44 Agrippas moare otrăvit cu ciuperci; Judea devine provincie romană; Antipas moare în urma unui atac de inimă
Atac împotriva fermei Mariei. Maria pleacă din Provincia, însoțită de copiii mai mici (Johanah și Marcus)
Maria ajunge la Jerusalem, după un popas la Olbia și altul în Cipru

1-48 Marcus este ucenic la Mînăstirea din „Sălbăticie” a esenienilor.
45 Johanah se căsătorește cu Demetrios din Tyathira și pleacă în Asia Mică. Maria o însoțește.
48 Marcus pleacă cu unchiul Jesse „Barnabas” la Antiohia; îl cunoaște pe Saul din Tars. Pornesc în prima călătorie de evanghelizare în Asia Mică, dar după un popas în Cypru și o ceartă cu Saul în Perge, Marcus se întoarce la Jersualem
48-49 Marcus este ucenic lui Gamaliel
Călătorește în Galilea la Hanima ben Dosa și unchiul Shimeon Cananitul.
49 Primul „sinod” de la Jerusalem
Marcus călătorește la Alexandria
Cearta din Antiohia; Saul pornește în călătoria prin Asia Mică și Grecia (va dura până în 53)
51 Deportarea evreilor din Roma de către Claudius.
Moartea unchiului Jesse.
51-53 Marcus călătorește în Provincia. Căsătoria cu Alma. Nașterea primei fete, Dorkas.
54 Marcus se mută la Roma. Se naște a doua fată, Charis
Claudius moare, otrăvit cu ciupeci. Nero, fiul lui vitreg, devine împărat.
Marcus se mută în Cyprus, la mătușa Aglae.
55 Paulus călătorește prin Asia și se stabilește la Ephesus.
57 Moartea mătușii Aglae. Plagă în Cyprus, lui Marcus îi moare întreaga familie. Se mută la Ephesus
58 Răzmerița din Ephesus. Paulus pleacă în Makedonia și apoi la Corinth
59 Călătoria lui Paulus la Jerusalem. Apostazia lui (redevine fariseu)
61 Paulus este trimis la Roma, să scape de ucigașii sicari.
Colonia de creștini condusă de Clemens, fratele lui Hepaphroditus, secretarul lui Nero.
62 Schimbarea prefectului roman duce la uciderea lui Yakub Zadik, episcopul bisericii din Jerusalem

Prima întâlnire a lui Marcus cu Ignatius
63 Marcus pleacă la Roma unde îi este tovarăș lui Paulus
64 Moartea lui Paulus. Moartea Mariei din Migdol
Marcus se stabilește la Alexandria
65 moartea Popeei. Incendiul. Evreii – apoi creștinii - supuși persecuțiilor.
66 În Judea izbucnește războiul iudeo-roman. Vespasian numit generalul comandant al legiunilor romane.
68 revolta lui Galba, care se declară împărat în Hispania. Nero se sinucide
Vespasian „pacifică” Galilea. Asediul Jotapathăi. Shimon, capul coloniei din Jerusalim, îi mută pe nazoreni la Pella.
69 Distrugerea Mînăstirii „din Sălbăticie”
Galba se sinucide. Împărat devine Otto. Se declară împărați Vitelius (pe Rhin) și Vespasian, în Orient. Vespasian pleacă la Alexandria, aștăptând lămurirea situației. Otto ucis in luptă cu Vitelius. Vitelius ucis la Roma de locțiitorii lui. Fiul mezin al lui Vespasian, Domitian, îi ține locul până la sosire
70 Vespatian se duce la Roma, unde se încoronează împărat Titus, fiul și locțiitorul lui Vespatian, cucerește Jerusalemul și distruge Templul. Jocuri în Judea (Sebaste și Cesarea Maritima) și Siria (Tripolis și Antiochia), apoi la Roma, în care mor mii de evrei
74 Marcus revine în Ephesus. Terminarea Războiului prin căderea Massadei
77 A doua întâlnirea a lui Marcus cu Ignatius
79 Vespatian moare, Titus devine împărat.
81 Titus moare de malarie. Fratele lui, Domitianus, devine împărat.
83-94 scrisorile lui Marcus către Ignatius
94 Moartea lui Marcus
96 Asasinarea lui Domitianus. Nerva ajunge împărat. Îl înfiază pe Trajanus.
97 Nerva moare. Trajanus devine împărat
98 Ignatius, presbiter al coloniei din Antiochia, este ales episcop
101-2 Primul război cu dacii
105-6 Al doilea război cu dacii. Cucerirea unui teritoriu care devine Provincie romană

114 războiul cu parții. Trajanus cucerește Ktesiphonul, capitata parților, și îniaintează până la Golful Persic
115 răscoala evreilor din Cirenaica, Egipt și Cipru. Trajan e nevoit să se retragă, pierzând posesiunile cucerite în timpul războiului cu parții.
116 răscoala înăbușită în sânge (peste un milion de evrei uciși)
Trajanus rănit. Întâlnirea cu Ignatius, la Antiochia. Ignatius este trimis la Roma
117 Trajanus moare în drum spre Roma, în Asia Mică

Bibliografie

Acts and Paul's Letters – William Baird ș.a, Abingdon Press, 1978
Aegean Civilization, The – Peter Waren, Elsever-Paidon, 1975
An Introduction to New Testament – D.D. Garson, Douglas J. Moo & Leon Marris, Zondervan, 1992
Archeology of Ancient Judea and Palestine – Ariel Lawin, The J. Paul Getty Museum, 2005
Atlas of the Bible – The Reader's Digest Association, 1981
Authentic Gospel of Jesus, The – Geza Vermes, Allen Lane, 2003
Biblia sau Sfânta Scriptură (ediția Cornilescu) – Societatea Biblică
Birth of Christianity, The – Joel Carmichael, Dorset Press, 1989
Birth of Christianity, The – John Dominic Crossan, HarperSanFrancisco, 1989
Changing Faces of Jesus, The – Geza Vermes, Allen Lane, 2000
Civilization Before Greece and Rome – H.W.E. Saggs, Yale University Press, 1989
Corpus Cristi - Geard Mordillat și Jerome Prieur, Compania Altfel, 1999
Daily Life in Palestine at the Time of Christ – Henry Daniel Roops, Phoenix Press, 2002
Dead Sea Scriptures, The – Theodor H. Gaster, Anchor Books, 1976
Dead Sea Scrolls and the First Christians, The – Robert Eisenman, Castle Books, 1996
Dead Sea Scrolls and the Primitive Christianity, The – Jean Danielou, Mentor Omega Group, 1962
Dead Sea Scrolls Bible, The – Martin Abegg, Peter Flint & Eugene Ulrich, HarperSanFrancisco, 2000
Decline and Fall of the Roman Empire, The – Edward Gibbon, The Modern Library, 2005
Early Christian Writings – Translated by Maxwll Staniforth, Penguin Classics, 1987
Everyday Things in Ancient Greece – Marjorie & C.H.B. Quennell, B.T Batsford, 1998
Five Gospels. In the Search of Authentic Words of Jesus, The – Robert W. Funk, Roy W. Hoover & The Jesus Seminary, MacMillan Publishing, 1994
Greek Stones Speak, The – Paul MacKendrick, W.W. Norton & Co, 1981
Harper's Encyclopedia of Bible Life – Madeleine S. and J. Lane Miller, Castle Books, 1978
History of Rome – Michael Grant, Weidenfeld & Nicholson, 1978
Holy Blood and the Holy Grail, The – Michael Baogent, Richard Leigh and Henry Lincoln, Cotgy, 1993
How to Read the Bible Book by Book – Gordon D. Fee and Douglas Stuart, Zondervan, 2002
Human Christ, The – Charlotte Allen, The Free Press, 1998
Iisus Necunoscut – Dmitri Merejkovski, Tehnopress
In Search of Paul – John Dominic Crossan and Jonathan l. Reed, HarperSanFrancisco, 2005
In Search of the Trojan War – Michael Wood, BBC London, 1985
James the Brother of Jesus – Robert Eisenman, Penguin Books, 1997

Jesus – Michael Grant, Rigel, 1988
Jesus, a New Vision - Marcus J. Borg, HarperSanFrancisco, 1987
Jesus Dynasty, The – James D. Tabor, Simon & Schuster, 2006
Jesus the Man – Barbara Thiering, Corgi Books, 1993
Jesus - myths and Message – Lisa Spray, Universal Unity, 1992
Jesus Papers, The – Michael Baigent, HarperSanFrancisco, 2007
Jesus: the Evidence - Ian Wilson, Pan Book, 1984
Jewish Study Bible (Tanakh Translation) - ***, Jewish Publication Society, 2004
Josephus – Complete Works. Translated by William Whiston, Kregel Publications, 1974
Journeys of Paul, The – Fatih Cimok, Turizm Yayinlari, 2004
Life of Jesus, The – Marcello Graveri, Grove Press, 1972
Magdalene's Lost Legacy - Margareth Starbird, Bear & Company, 2003
Maria Magdalena - Emanuel Copăcianu, Editura Doris
Nero – Michael Grant, Weidenfeld & Nicholson, 1978
New Testament and the People of God, The - N.T Wright, Fortress Press,
Nine Faces of Christ – F. P. Sanders, Allan Lane 1991
Originile creștinismului - Marie-Francoise Baslez ș.a. Polirom 2002
Other Bible, The – Edited by Willis Barnstone, HarperSanFrancisco, 1984
Oxford Dictionary of Saints, The – David Hugh Farmer, Oxford University Press, 1994
Passover Plot, The – Hugh J. Shonfield, Bantan Books, 1969
Pavel – Radu Diac, Anastasia, 2002
Rediscovering the Realities of Jesus – Akbarally F. Meherally, Mostmerciful.com Publishers, 2003
Resurrection of Maria Magdalene – Jane Schoberg, Contiuum, 2004
Roma, o istorie inedită - Indro Montanelli, Artemis, 2007
South of France – Dona and Michael Pauls, Cadocan Guides, 1999
St. Paul's Journeys to Greece & Cyprus - Athan J. Delicostopoulos, Efstathiades Group, 2001
Trial and Death of Jesus, The – Haim Cohn, Konecky & Konecky, 1996
Turkey - Tom Bosnahan & Pat Yale, Lonely Planet Publications, 1996
Twelve Caesars, The – Michael Grant, Weidenfeld & Nicholson, 1997
Who Wrote the New Testament - Burton L. Mack, HarperSanFrancisco, 1996
Who's Who in the Age of Jesus, Geza Vermes, Penguin Books, 2007

Treptele adevărului

(Postfaţă)

Îmi vine să pun la începutul acestei cărți acel vers celebru din Infernul, Divinei Comedii a lui Dante, *„Lasciati ogni speranza ,voi ch'entrate*", pentru că a pătrunde în lumea cărții lui Nick Sava echivalează cu o călătorie în trepte către Adevăr. E drept, adevărul e ceva relativ și nu există pe lumea asta un deținător absolut al lui. Dar, iată, aici ne confruntăm cu un adevăr pe care autorul l-a căutat aproape un sfert de secol, timp în care sufletul lui a trecut de la agonie la extaz, ca la sfîrșitul acestei scrieri să-și găsească liniștea, acea liniște pe care doar marii artiști o pot cunoaște la capătul efortului de-a dărui ceea ce lor le-a dat din plin divinitatea: măsura talentului lor. Pentru că, da, Nick Sava este scriitor în toată puterea cuvîntului și nu un scriitor comod, de care te poți apropia oricînd și în orice situație, ci doar înarmat cu un anumit bagaj de cunoștințe și cu o deschidere demnă de un adevărat umanist. Cu siguranță, vor fi mulți care vor striga blasfemie!, alții vor rămîne indiferenți, dar vor fi și cititori care nu vor avea inoculat în sînge acel obicei de-a primi totul de-a gata, fără nici un efort de gîndire, fără a nu simți măcar o provocare în a porni în căutarea adevărului împreună cu autorul.

Voi încerca să judec, fără părtinire, cartea care mi-a dat frisoane la început dar pe care am început s-o iubesc pentru tot ceea ce a adus în mintea și în sufletul meu. Am perceput aceasta incursiune în acțiunea cărții ca pe o călătorie dinspre partea întunecată a lumii către Lumină. Spun asta pentru că am înțeles lucruri de care de foarte multe ori mă împiedicasem în viața mea de cititor și pe care le pusesem între paranteze, în primul rînd din cauza faptului că sufeream de acea comoditate prin care nu mai acceptam decît ceea ce primisem de-a gata ani de zile și, în al doilea rînd, din cauza unei neliniști nejustificate, acea neliniște în fața lucrului pe care cu greu îți vine să-l gîndești și să-l accepți.

E bine de știut că fiecare cititor se poate situa acolo unde crede de cuviință, în raport cu cartea de față: o poate lua drept doar un roman de ficțiune, ca multe altele, care poate încearcă sa epateze bunul simț al fiecăruia, sau poate fi privită ca o încercare de restaurare a unui adevăr atît de incomod pentru o anumită instituție încît trebuie acoperit cît mai repede cu putință.

Romanul „Fiul" este un roman de factură modernă, roman epistolar în care firul narativ al călătoriei lui Ignatius este reluat și întărit în scrisorile pe care acesta le-a primit de la Johannes, presupusul fiu al lui Iisus Christos. Această tehnică narativă te duce cu gîndul la tehnica contrapunctului întîlnită în arta fugii la Bach. Cele două fire narative se împletesc formînd unul singur prin tema comună și care te poartă precum firul Ariadnei către ieșirea din labirintul numeroaselor credințe către una singură și esențială, credința în Iubire, unicul lucru ce mai poate ține soarele sus pe cer, mersul constelațiilor și perpetuarea speciei umane.

Am numit acest text „treptele adevărului" pe bună dreptate ,pentru că, cu cît înaintezi în lumea cărții, descoperi acest drum în trepte ca pe un drum al inițierii, la capătul căruia descoperi cel mai simplu adevăr, repetat pînă la demonetizare, dar, vai! atît de puțin cunoscut; „dacă dragoste nu e nimic nu e". Și adevărul ultim al cărții de față e că în lupta dintre Puterea care corupe și Iubirea trimisă de Dumnezeu omului spre a-i împlini darul Cunoașterii, Puterea e cea care a învins. Aceasta e esența cărții de față: atîta timp cît omul nu va încerca să se apropie de

adevărata Învățătură adusă de Iisus pe pămînt, cît nu va face din propria-i inimă templul Iubirii, cît biserica și slujitorii ei se vor crede cu un pas în fața adevăratei credințe, nu va fi Pace pe pămînt. O altă idee care se desprinde este aceea a Unității și a Unicității Învățăturii trimisă de Dumnezeu pe pămînt. Doar omul în orgoliul lui nemăsurat a ajuns la concluzia că fiecare religie e deținătoarea adevărului suprem. Sensul jertfirii lui Iisus a fost deturnat în favoarea unei instituții, indiferent sub ce nume s-a făcut cunoscută și indiferent de ceea ce susține; pînă la urmă numele lui Iisus e doar un pretext pentru promovarea imaginii unei anume biserici.

Așa cum am spus, textul are o structură modernă, cu un final neașteptat, dar cît se poate de verosimil. La capătul drumului anevoios, de căutare a sensului adevăratei Învățături a lui Iisus te așteaptă nu acel templu metaforic, adăpost pentru Iubire, ci un altfel de templu, adăpost al Puterii adăpate de orgoliu, din care se trage dezbinarea acestei lumi de 2000 de ani încoace. Ar fi putut să fie altceva, lumea ar fi putut să aibă un alt curs, poate n-ar mai fi fost atîtea jertfe și sacrificii, poate… Așa e: rămîi cu un gust amar și cu nostalgia Paradisului Pierdut.

Valoarea artistică a cărții de față e incontestabilă. Principalul mod de expunere e narațiunea, căci Nick Sava, înainte de a fi scriitor e un mare povestitor în linia lui Creangă și a lui Sadoveanu și lucrul acesta se vede clar în cărțile scrise de pînă acum. O limbă dulce și plăcută auzului parcă susură de sub colbul vechilor hrisoave, lucru greu de crezut pentru un scriitor ale cărui rădăcini s-au desprins de amar de ani din țărîna patriei mame.

Arta narativă e dublată de măiestria pictorului în realizarea unor descrieri superbe, a unor portrete demne de penelul marilor portretiști. Aș putea spune că excelează în redarea chipurilor atîtor personaje: ai senzația că sunt în fața ta în carne și oase. Ochiul pătrunzător al artistului plastic se vede și în redarea elementelor arhitecturale specifice așezărilor acelor vremuri.

Dramatismul unor scene este realizat prin intermediul dialogului, în care fraza scurtă și la obiect, încărcată de sens, îți merge direct la suflet. Imaginile vizuale sînt dominante și pe parcursul lecturării ai senzația că urmărești un film în care, pe fundalul călătoriei bătrînului Ignatius răzbat prim-planuri din

acțiunea prezentată în scrisori.

Un lucru esențial. Nu poți pătrunde în lumea acestei cărți sub povara unor idei preconcepute. Chiar dacă uneori noianul de informații ar putea să te descurajeze ca cititor, dincolo de acestea cîștigul e cu mult mai mare.Și cum să nu fie, dacă lecția pe care o poți învăța de aici e una simplă și necesară: lecția Iubirii.

Maria Sava

Nu am vrut să scriu o carte „de istorie”. E tot atît de puțin istorică, precum sunt Evagheliile și cărțile amintite mai sus. Nici de teologie – așa cum sunt cărțile amintite. Nu am scris să „se creadă”. Este o scriere de ficțiune, care poate nu are mai nimic comun cu realitatea secolului întîi al erei numite „creștine”. Dar poate că are, interpretarea mea personală poate fi tot atît de adevărată ca și cea din scrierile creștine. Am încercat să mă informez despre cele mai recente descoperiri și interpretări ale perioadei - dar dacă apar totuși anacronisme sau interpretări greșite, îmi asum responsabilitatea pentru ele. Am „recitit” Noul Testament, n-am inventat unele lucruri și nici n-am ascuns altele. De fiecare dată am încercat o interpretare care să nu-mi forțeze „imaginația spirituală”...

Prin asta ajung la scopul final al cărții: să fac un apel la cititori să găsească putere să citească idei care nu sunt „canonice”, „ortodoxe”. Să fie deschiși la nou, la idei noi (care nici măcar nu sunt atît de noi!), să nu respingă o idee doar pentru că ea ar putea supăra un ***establishment***. Nimeni nu este stăpînul adevărului. Dumnezeu este atît de necuprins cu mintea, încît orice am spune despre el, tot parțial și interpretabil ar fi. Nu găsim cuvinte în limbile pămîntene care să acopere integral și simultan toate aspectele Lui. Atîta știu: că „adevărul” susținut de papii „infailibili”, care a dus la ucideri în masă, la cruciade și autodafe-uri, la uciderea „vrăjitoarelor” și evreilor, conlucrarea slugarnică a bisericii ortodoxe cu Puterea laică (inclusiv cea comunistă), corupția și simonismul, este un „adevăr” care-mi repugnă. Prefer să-mi caut propriul meu adevăr, să recunosc pe Dumnezeu după gena „morală” pe care EL mi-a dat-o și să încerc, pe cît posibil, să trăiesc în această „împărăție” a lui.

Nick Sava

Editura
Atheneum
PIM